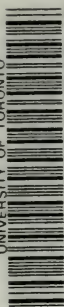

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00011848 9

Pannonia Books
2 Spadina Road
Toronto 4, Canada

PH
3132
M3
köt. 48

1088350

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczy József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Széll Kálmán
Beőthy Zsolt	Koroda Pál	Váczy János
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Vadnay Károly
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Voinovich Géza
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

48. KÖTET

SZIGLIGETI EDE SZINMŰVEI

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

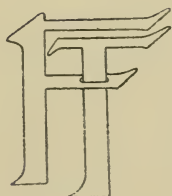
1904

SZIGLIGETI EDE SZINMŰVEI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

BAYER JÓZSEF

II. kötet

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda

1904

BEVEZETÉS.

SZIGLIGETI VIGJÁTÉKAI.

Bár Szigligeti drámaírói pályáján, a számarányt tekintve történeti és társadalmi drámái foglalják el az első helyet, színpadi és irodalmi nagyobb sikereit vigjátékaival és azon középfajú drámáival aratta, melyekben a komoly elem a viggal szerencsésen vegyült. Pályája kezdetén kizárólag a mult érdekelte. Első kísérletei (*Lidérczek*, *Április bolondja*, *Megjátszott cselek*) ugyan az ellenkezőt látszanak bizonyítani, de e három darabja annyira kezdetleges s oly mértékben árulja el az idegen hatások alatt álló drámaíró, hogy legjobb esetben se tekinthetjük egyebeknek némi figyelmet érdemlő kísérleteknél. Színre csak az utóbbi került egyetlen egyszer. Szigligeti drámaírói pályája tulajdonképen *Frangepán Erzsébet*tel és *Dienessel* kezdődik.

Első víg darabjának meséjét is a multból merítette, mint olyan kezdő, ki a színpadot már jobban ismerte, mint a körülötte zajló életet. *Rontó Pál* cz. bohózata (1839) azonban csak egy előadást érhetett meg, de egy nagy tanulsággal gazdagabbá tette, t. i. hogy nem minden mese, mely az elbeszélés szélesebb keretében comicailag hat, ugyanezt a hatást fogja a színpadon is kelteni. Ezért midőn első történeti vigjátékának írásához hozzáfog s a köztudatban élő egyik népies alakunk — *Toldi Miklós* — köré

mesét szerkeszt, már nem elégszik meg azzal, hogy az egyénben rejlő vig elemet tekintse darabja lényegének, hanem vigjátéki helyzeteket teremt, melyekben alkalom nyílik arra, hogy a helyzeti comicum furcsaságain mosolyogjunk. A nagyerejű Toldit emberi gyöngeségeivel közelebb hozza hallgatóihoz, kiknek jól esik megmosolyogni ezt az óriást törpékkel rokon gyarlóságaival. Nem teszi köznevetség tárgyává, csak azt mutatja meg, hogy a leg-erősebb se ment embertársainak gyöngéitől.

Szigligeti vigjátékírói tehetsége már *Michán családja* (1840 V/30) cz. komoly drámájában is fölcillant s az egykorú kritika a darab 2-ik felvonásában «fényes vigjátékírói hivatás jeleit» látja. Egy félévre reá (1840 XI/30) már első történeti vigjátéka kerül a Nemzeti Színház műsorára: *Rózsa*, mely mint az akadémiai [drámai] jutalom 1840-ik évi nyertese, irodalmi értékével is fölköltötte a közönség várakozását.

A kor szemívegén át nézve e történeti vigjátékot, hatása valósággal eseményszámba ment. Legtekintélyesebb kritikai folyóiratunk: a *Figyelmező* hosszú ismertetést közölve, így fejezi be a cikket: «Bár szerző nem csekély érdemeket szerze már a komoly dráma mezején: e vigjátéka után azt kell jósolni, hogy ily *Rózsák* illata még kelle-mesebben fog hatni . . . »

De ide iktatjuk e kritika főbb helyeit is, hogy Szigligeti első történeti vigjátékának kora irodalmi életére gyakorolt hatását megítélhessük.*

«Annyi panasz után, hogy a vigjáték szerencséje csak nem akar nálunk felvirágozni; annyi silány próbatét után,

* Figyelmező 1840. év 723—4. lap.

melyek csaknem előlék nálunk a reményt, hogy valaha egy talpra esett és színpadunkon használható nagyobb eredeti vigjátékot olvashatunk: *nem lehet szívből nem örülnünk e kószorús fiatal drámaíró ezen egészséges, erőteljes, életrevaló vigjátékának*». Ezután elmondva a darab meséjét, így jellemzi e vigjátékot: *«Általában e kedves csalfa Rózsa, e szerctetreméltó lovag Ország, e durva, becsületes Toldi Miklós, még öreg apródját és Pejko lovát is ide számítva, e vidám bátya, Csopor: egyenkint olly ép alakok, olly egészséges természetek, s az egész felett a költői csapongó vidámságnak olly kedvertető szelleme leng, hogy Shakespeare vigjátékának nyers, halhatatlan humorú alakjaira nem lehet nem emlékeznünk. Midőn az ember egyszer illy ép, talpraesett vigjátékra kap, szívéből kezdi gyűlölni azon glacé-keзtyűs, parfümös, émelygős német tragicomédiákat. Igaz, itt nem találni salónok levegőjét s beteg elmésségeit; édes, egészséges, nyers természet itt minden; a vígság tulcsapongó; több s emeltebb, mit e való élet ad, valóban költői*». Hogy az irodalmi siker a színpadival karöltve járt, egy hat évvel később írott kritika szavait hozzuk föl bizonyságúl, mely szerint a közönség *«mindig elégtlen mulat Szigligeti úr e sikerült vigjátékában, mert ez rendszerint kedvvel is szokott adatni.*» *

Hat évtized eltelte után természetsszerűleg sokban módosul a jelen közfelfogása e vigjáték értékéről, de nem hunyhadtunk szemet nagy előnyei előtt sem. Cselekménye egysegesen folyó, bár itt-ott zavaró kitérésektől sem ment. Fő alakjai mindvégig érdekelnek s cselekménye se lapúl el. Egypár helye kiváló vigjátékírói tehetségre vall. Nem

* Honderű 1846 I, 358 l.

utolsó előnye, hogy a magyar történeti vigjátéknak jó irányt jelöl meg: nem hamisítja meg a színpadai külső hatás kedvéért a történetet és a történetileg valóból, valószerűből annyit használ föl, a mennyi egészen jól illik a vigjáték kereteibe. Comicumum igaz, hogy csak helyzeti comicum, de e helyzetekben sohasem súlyosítja egyik fő alakját odáig, hogy megsértené vele akár a történeti hagyományt, akár a népies köztudatot. Toldi Miklósnál a vén korában szerelemre lobbant ember szenvedélyének nevetséges volta a fő anélkül, hogy a neveltető elem torzításra szorúlna. A testi erő ily teljének eltörpülése a gyöngye nővel szemben csak fokozza azt a comicumot, mely e vén ember szerelmében magában véve is neveltető.

Az egész mese is ügyesen csoportosúl a szép fiatal özvegy: Korodi Rózsa személye köré, kinek három udvarlója is van, a derék Ország, az önhitt, idegen Bábel és a szegény vén Toldi Miklós. Ezek közül sajnos, csupán Bábel igazán vigjátéki alak, de ez is inkább tipikus mint egyéni vonásokkal bíró. Ő ugyyszólván önnönmagának Bábel-je, összerakva a lovag, a hős, a szerelmes és az udvaronc tarka furcsaságaiból — igazi nemzeti jelleg nélkül. «Atyám olasz volt, — mondja — anyám franczia; bölcsőmet három Gratia gyanánt az angol, skót s irlandi föld ringatá; ifjúvá spanyolok neveltek; lovaggá német földön üttetvén, meghalni itt köztetek kívánok.» Mennyivel sikerültebb vigjátéki alakká válhatnék mint magyar kóbor lovag, a ki Nagy Lajos külföldi hadjárataiban elsajátítván az idegenek — olaszok, francziák — egyes rossz tulajdonságait, most mint ellenállhatatlan lépne föl a saját hazájában, hol nem ismerik még a külföld finomult, bár léhábberkölcseit és itt önhittsége törébe kerülván, megszégye-

nülten kellene távoznia hazájából, mint a hol az ősi tiszta erkölcsök még nem veszttek ki. Szigligeti *Rózsá*-ja minden gyöngéi mellett korszakos jelentőségű alkotás. Megjelenése idejében oly siker szólott mellette, mely addig egyetlen vigjáték mellett sem: az irodalmi és szinpadi. Egészében való jó irányával pedig hatással volt a jelen kor magyar vigjátékirodalmára is.

Szigligeti a nagy sikertől fölbuzdítottva, még egy történeti vigjátékot írt, mely az Akademia 1842. évi pályázatán azonban csak második jutalmat nyert. A következő év január 6-án, *Kinizsi*-je színre is került, de két előadás után végleg lekerült a műsorról s így se irodalmi se szinpadi sikere nem volt, — mégis figyelmeztetőül szolgált Szigligetinek arra, hogy drámaírói tehetségét, (melyből a költői képzelő erő nagy hatalma úgy is hiányzott) oly tárgyakon tökéletesítse, melyek őt, mint kitűnő megfigyelőt, közelebb hozzák a való élethez. Midőn ugyan ezen évben színre került *Szőkőtt katonája* az első nagy és állandó sikert hozta meg számára (nem egész két hó alatt 10 előadást ért meg, a következő évben pedig 30-at), tehetségének határait fölismerve, lemondott a történeti vigjáték műveléséről s egész pályáján csak még egy kísérletet tesz *Udvari bolondjával* (1871), mely egyébre se szolgált, mint hogy utólag igazolja cselekedetének helyességét. A népszínműi genren át aztán megtalálta az utat a társadalmi életből vett vigjátékokhoz is. Már 1845-ben kísérletez egy oly vigjátékkal, melynek meséje a régi magyar színészek életéből volt véve. (*Vándorszínészek* 1845 VIII/16). De bár e vigjáték 100 arany jutalmat nyert s Egressy Gábor javára került színre, egy előadásnál nem ért meg többet, mert rosszul számítva azt hitte, hogy vándorszí-

nészeink apró kalandocskái szinpadról is oly megnevetetően hangzanak, mint egyesektől elbeszélve, s úgy hatnak, mint a valóság széles háttérében. De midőn az e téren szerzett tapasztalatait egy főszemély köré próbálta csoportosítani s az alakoskodó színész ügyességéből természetyszerűen folyó bonyodalmas cselekményt sikerült megalkotnia, megszületett vigjátékírói tehetségének legéletrévalóbb alkotása, *Liliomfi*, mely mint helyzetvigjáték ma is fölül nem múlt ügyességű szindarabja drámairodalmunknak.

«Ostromállapot elmeszülemény»-nek nevezték el, keletkezési idejére tekintettel. Ugyanis az idő alatt írta, míg nemzetünk az élet mezején élethalál-harczát vivta s midőn először színre került (1849. decz. 21-én), nemzetünk a hazafi-remények romjain kétségbeesve tekintett a bizonytalanságokkal terhes jövőbe.

Liliomfi nagy és állandó hatásának magyarázata azonban nem csak abban van, hogy a sirva-vigadás e szomorú napjaiban jól esett a kétségbeejtő valóságból a bohózatos vigság derült világába menekülni s a szinpadi dal, zene, táncz mellett el-elfeledni a körülöttünk levő nagy szomorúságot, hanem főleg abban, hogy midőn írója kitűnő megfigyelő tehetségével az élet komédiájából egy igazán tarka jelenetet kap ki, ezt oly káprázatos ügyességgel tudja bonyolítani, hogy egy perczig sincs időnk arról elmélkedni, vajjon tulajdonképen mi is esik mindebből a valóságosság rovására? A pedans «oktató» (később «professor» Szilvai); a férjre vágyó aggszűz (Camilla); a könnyelmű színészsvér (*Liliomfi*) és torzképe, a plautusi vigjátékba illő társ (Szellemfi); a két szerelmes leányzó (Mariska és Erzsi); a vidéki és fővárosi fogadósok típusai (Kányai és Schvarz)

a vigjátéki helyzetek oly sokaságát hozzák létre, s azok mégis oly ügyesen juttatják az eseményeket a fő cél felé, hogy írója leleményességének, a szinpadi technica mai fejlődöttebb korában is, a legnagyobb elismeréssel adózhatunk.

Szigligeti *Liliomfi*-ját vigjátéknak keresztelte, de inkább bohózat az. Technicájára itt is ráismerünk, de nem legjelentéktelenebb előnye e bohózatának, hogy e szokásos eljárás nem robbantja szét a darabnak se egységes szerkezetét, se egységes hatását. Ebben is új mesét kezd a 2-ik felvonásban, de ez új mesét oly jól vegyíti be a darabba, hogy nem is bánjuk, hogy a 2-ik felvonás nem folyik közvetlenül az elsőből: Camilla és Szilvai egyéniségeinek egymáshoz való viszonyát teljesen elejtve, hanem Gyuri és Erzsike szerelme kerül a cselekvény központjába; az csak tiszta véletlen, hogy Szilvai ugyanabba a korcsmába hozza gyámleányát, Mariskát, a hová Liliomfi is elvetődött, de a véletlen segítségével aztán lehetővé válik, hogy a teljesen új meséjű 2-ik felvonás a vége felé — Gyuri és Erzsike szerelme révén valamikép hozzászövődjék az 1. felvonásban kezdődő szerelmi történethez s így ez az új szerelmi történet elősegítse Liliomfi és Mariska egybekeelését.

Az egész mese e kettős történet daczára is egységes hatású, véletlenségei daczára is természetes. A jó kedvre derítő helyzetek sokasága, tarkasága teljesen leköti mindvégig érdeklődésünket, fokozza várakozásunkat. Legkényesebb helyzetei se sértik erkölcsi érzésünket, s a becsületről, a szülők iránti tiszteletről való közfelfogást. Annyira kiaknázza minden póriasság nélkül a nevetetőt még a mellékeseekben is, hogy maga az élet látszik előttünk leper-

dűlni a maga neveltetően lehetséges helyzeteivel. És mindezek fölött egy igazi jó kedély derülete terül el, mely el tudja feledtetni az élet komolyságát, gondokat növelő apróbb-nagyobb bajait. Egy ily este kedélyes hangulatáért, igaz derűltiségeért — ez maradandó hatásának titka — szívesen lemond nagyközönség és kritikus a maga komolyságáról, a mi úgy is csak zavarná a hangulat őszinte vidorságát. A bohózat jogosultsága ott van abban a szükségérzetben, mely szerint lelkünket kedélyünk földerítése érdekében szívesen átengedjük a bohókás összevisszaság megneveltető tréfáinak. S a ki — mint Szigligetink — e sikamlós téren is meg tudja tollát óvni az izléstelenségnek még a látszatától is, ki legpajzánabb jó kedvétől se ragadtatja el magát csak azért, hogy neveltessen, az nemcsak jó izlése, hanem írói kiváló képességeiről is a legjobb bizonyítványt állította ki. És itt is az úttörő érdemeit kell külön kiemelnünk, mert *Liliomfi*a nyomán a magyar bohózat valóban egészséges irányban kezdett fejlődni. Azt hisszük megifjító hatását ma se fogja eltéveszteni.

Gyűjteményünk harmadik darabja a *Házassági három parancs* szintén új nyomot jelöl Szigligeti drámaírói pályáján. Éppen egy évre *Liliomfi*-ja első előadása után került színre a Nemzeti Színházban (1850 XII/20.) s tehetségének tán inkább sokoldolúságát mint mélységét bizonyítva. Cselekvénye át-át csap a bohózat mesgyéjébe s a meséje is egy jó bohózat sok elemét rejti magában, de vagy nem akart bohózattá válni, vagy nem tudott vigjátékká finomulni s innen van, hogy hatásában nem egységes. Azt hisszük a gyors munka koraszülöttje s mint

Szigligetinek nagyon sok darabjánál, észrevehető a dologba való kellő bemélyedés hiánya vagy fogyatékosága, mi néha a legjobb meséinek egységét és összhatását tönkre teszi.

Korának, melyet a szinpadi újdonságok ingere hajtott s így közönség és író közös gyöngékkal birtak, mégis tetsett. Ránk nézve mint egy új iránynak — a magyar vaudevillenek — alapvető művétől az elismerést meg nem tagadhatjuk.

A darab 2-ik előadásáról így írt egyik újság kritikusa.*
 «Altalan véve eleitől végig érdekes, mulattató, comikai jellemek és situatiók dolgában egyaránt erőteljes, tartalmas, egyszerű alaptárgya mesteri kézzel van bonyolítva ; — s erkölcsi iránya sem épen oly tévesztett, mint ezt a Pesti Naplónak különben értelmes műbirálója a házassági parancsok tréfásan odavetett elveihez képest nagy komolysággal fejtegeté. Azonban a mű kifejlése korántsem oly jeles, mint bonyolítása, s ezen is meglátszik szerzőnek azon gyönges oldala, mely szerint *csomót kötni sokkal ügyesebben tud, mint oldani*. Az öreg és ifju szolgál, s ez és a szobalány közti élénk episod helyesen van bele illesztve. Szerdahelyi újólág bebizonyítá, hogy ilynemű művekhez mindenek közt legügyesebben tud zenét szerkeszteni ; különösen a nősülésre vonatkozó magánda igen jellemző. Ezek által *szerzőnk társalgási vigjátéka vaudeville szerűvé lett*, mi egyébiránt az egésznek becséből legkevesebbet sem von le.»

A *Házassági három parancsban* tehát már az egykorúak a magyar vaudeville első elemeit látták meg. Csak a kor izlésének szolgált, midőn a vigjáték keretein tágitva, a zené-

* Remény 1851 jan.

nek, éneknek is helyt engedett a magyar társalgási vigjátékban.

Szerkezetileg legnagyobb hibája, hogy a 3-ik felvonás csak mesterséges szálakkal van az előbbiekhöz fűzve. Ha tervszerűen és nagyobb gondnal dolgozik Szigligeti, teljes lehetetlenség lett volna egy ily jó vigjátéki mesét elrontania. De úgylátszik az első ötlet hatásai alatt készülnek Szigligeti szindarabjai és így nem maradt meggondolásra idő abból a célból, hogy meséje anyagát gazdaságosan elossza. Nagy leleménye, a szinpad hatások alapos ismerete, előadó művészei jó tulajdonainak ismerete, a szinpad műsornak újdonság-kényszere együtt és egyenkint ügyes tollát gyors termelésre ösztönözték. Megtörténik vele, hogy néha jó tárgyra kevés, rosszra sok gondot fordít. Megelégedett a külső hatásokkal és mielőtt meséje végére ér, régen nincsen megoldani való csomója. Már kortársai is szemére lobbantották, hogy a vigjátéki csomó megkötéséhez jobban ért, mint a megoldásához. De a főhibája ott keresendő, hogy hiányzik nála a dologba mélyedés művészete. A miként a szinpad alapos ismerete megkönnyítette a termelést nála, abban a mértékben elszoktatta őt attól, hogy a szinpad napi szükségletétől függetlenül írja meg darabjait. Sokan kapzsiságot láttak e tényben, mi ellenben hajlandóbbak vagyunk őt közviszonyaink áldozatának tekinteni. Hiszen évtizedeken át a Nemzeti Színház eredeti műsorának 8/10 része az ő darabjaiból került ki. Erényeit nagyrabecsülni, hibáit csak menteni lehet ha kora viszonyait nem hagyjuk figyelmen kívül.

Őt még a sikertelenség se tudta kislelkűvé tenni. E vigjátéka után még ötöt ír — gyöngébbnél-gyöngébbeket: *Lári-fári* 1853; *Castor és Pollux* 1854: *Csokonai szerelme*

1855; *Veszedelmes jó barát* 1856; *Nevelő kerestetik* 1856 — míg végre szinte kerül a *Mama* 1857-ben, mely első nagy sikerű kísérlet irodalmunkban az úgynevezett salon-vigjáték terén. Ujabb kísérlete *Petronellá*-val (1857) nem sikerült, míglen az 1858-ban előadott *Fenn az ernyő nincsen* kas irodalmilag ismét nagy haladást jelent írói pályáján a jellem-vigjáték terén, melyen egy félsikerű újabb kísérlet után (1859 *A műszerelők*) a legjobbat nyújtja *A nőuralom* című vigjátékával (1862 IV/28).

Drámaírói tehetségének nagy rugékonyságára vall, hogy a gyors és nagyszámú termelés nem meríti ki, inkább fokozza erejét s úgyszólván pályája végén egy-egy műve valóban meglepetés-számba megy, mert erejét nem hanyatlóban, hanem folyton emelkedésben levőben mutatja be. Kevés drámaíróról mondható el oly igazán, mint róla, hogy leleményessége nem fogy ki pályája vége felé sem és 40 éves drámaírói pályájának éppen végső 14—15 évében tehetsége oly új lendületet vesz, hogy e korbeli drámái egymagukban elegendők volnának Szigligeti drámaírói nagyságának bizonyítására.

A nőuralom Teleki-pályamű volt. A jelentés szerkesztője, Salamon Ferencz így írt a jutalomra érdemes vigjátékról: «A jelenkori vigjáték-irodalom felső színvonalán áll. T. i. azon szerfelett kevés számú vigjátékaink közé tartozik, melyekből komoly törekvés látszik azon magasb, valódi comicum megközelítésére, mely az emberi hiú szenvedélyeket nevetségessé tétellel bünteti. A *Nőuralom* szerzője, nem a könnyebbik oldalt választá e részben.» Számtalanszor tették már a nőknek férjeiken való uralkodási vágyát nevetségessé, «de ez a könnyebb, a felületesebb oldal. Az új vigjátékban ama viszony éppen a nők szeszé-

lyes uralkodni vágyásában s fortélyos zsarnokságában van nevetségessé téve. Dicséretes e vigjátékban, hogy a mese nem véletlen események és mesterkélt intrigák gépszerű bonyodalma, hanem azon valódi cselekményt találjuk benne, mely az egyének szenvedélyeiből s kölcsönös viszonyukból folyt. A nőuralom végre érdekes helyzetek, változatos jelenetek közt folyt le s a fejlődés elejétől végig feszültségben tartja a figyelmet. Az előadás élénk, derült s a szenvedély sok helyütt meglepő hűséggel nyilatkozik. *E vigjáték sok részben erős czáfolata tehát azon balvéleménynek, mintha az aesthetika és lélektan törvényeinek való hódolat kizárná a szinpadi hatást.* Ime a *Nőuralom*, melynek épen azért is épen azokban ígérünk szinpadi hatást, a mikben ama törvényeket meg bírta tartani . . . *Ezen csak nagyjában elősorolt érdemek nem mindennapiak mostani vigjáték-irodal munkában* s miután a *Nőuralom*-nak íteltetik a koszorú, nem csupán a most pályázott hat vigjáték, hanem a lefolyt egy-két évi vigjáték-irodalom összes termékei között is teljes igazság van téve a nevezett mű kitüntetése által. Így a Teleky-féle jutalom az idén a legméltóbb kézbe jut.» . . . A bírálat a *Nőuralomnak* nem relativ, hanem absolut becsét tulajdonít.*

Alapgondolat, mesefejlesztés és végkifejlés szempontjából nincs Szigligetinek vigjátéka, mely oly egységesen jó hatást gyakorolna, mint a *Nőuralom*. Jellemvigjáték, melyen ha költészet áradna el (a mi prosája mellett is lehetséges volna) ő jelezné a legnagyobb magasztatot minden tekintetben, a mit koráig a jellemvigjáték a magyar drámairodalomban elért. Alapeszméje az, hogy a nőuralom a férfi

* Szépirodalmi figyelő, 11 évf., 1. péld., 21. sz.

józsága nélkül tarthatatlan állapot és az okos nő a leg-helyesebben cselekszik, ha férjének nem parancsoló zsarnoka, hanem hűséges oltalmazója. A szenvedélyét mérsékelni nem tudó nő itt Ilon, a ki tapintatlanságával a leg-válságosabb helyzeteket idézheti elő, melyeket viszont csakis a nagyon okos fél tud jóvá tenni. Mellékalakja a szenvedélyein uralkodni nem tudó férfi — itt Somkuti — a ki bár nem önszántából cselekszik, mégis akaratnélkülisége régen belesodortatik régi szenvedélyébe.

Ilon egyéniségének rajza a legsikerültebb e darabban s kétségtelenül ő Szigligeti legjobb vigjátéki nőalakja. Egy perczig se kételkedünk abban, hogy a leczke, legalább neki egész életére szólt. Ha Somkuti jónak marad, ez nem az ő, hanem a felesége érdeme leend. Kondori uram pedig alighanem lesz kitéve annak, hogy házasságában — a kardos Rezgeiné mellett — a papucshős szerepét vigye. Rezgeinében különben is több van Ilon hatalomvágyából, mint Rózsa okosságából. Egyébként Kondori szintén jó alak, hogy úgy mondjuk Mokánynak javított, uribb, léhábbs kiadása. Az ő házassága bizonyára gazdag lesz vigjátéki helyzetek dolgában.

Ha áll is az, mit bírálója mond e vigjátékról: hogy nyelvezte sem eléggé drámai, sem eléggé magyaros és hogy nem helyezhető a világirodalom legjobb vigjátékai mellé, — az viszont el nem tagadható, hogy Szigligeti vigjátékírói összes tulajdonai mind megtalálhatók e darabjában. Ha költői lelke magasabban szárnyaló, bizonyára olyat is tudott volna alkotni, melyet jó lélekkel odaállíthatnánk a világirodalom legjobb vigjátékai mellé. Költői képzeletének szűk határain belül nem juthatott soha odáig, hogy termékeny Múzsájának alkotásai a világirodalom közkin-

cseivé válhassanak. De gazdag leleménye, bámulatos munkabírása ránk nagyobb értékűnek mondható, mintha egy-két elsőrendű alkotással tette volna nevét halhatatlanná. Már az a körülmény, hogy a Nemzeti Színház első 30 évében (1837—67) az eredeti műsor estéinek több mint egyharmadát Szigligeti eredeti drámái töltik be (2465 : 842), egymaga elegendő Szigligeti drámairodalmi és nemzeti nagy jelentőségének bizonyítására.

Az alábbi csoportosításban áttekintő képét adjuk Szigligeti drámairodalmi pályájának. E puszta adatok a legkésebben szólólag fognak arról beszélni, hogy mit jelent ránk nézve Szigligeti 40 éves pályafutása.

1. TÖRTÉNELMI DRÁMÁK.

Frangepán Erzsébet (I. Csil-	Vid...	1850
lei Fr.) ...	Egri nők ...	1851
Dienes ...	Andronik ...	1851
Vazul ...	IV. István ...	1852
Gyászvitézek ...	IV. Béla ...	1852
Pókaiak ...	Diocletian ...	1855
Aba ...	Világ ura ...	1856
Romilda ...	Béldi Pál ...	1857
Cillei Fridrik (Frangepán	Mátyás király lesz ...	1858
E. átdolg.) ...	Zsigmond fogsága ...	1859
Michán családja ...	Tinódi ...	1861
Ál Endre ...	Trónvesztett ...	1861
Korona és kard ...	Laczkfi Imre (I. Nadányi)	1862
Dávid ...	Bujdosó kurucz ...	1863
Troubadur ...	Nadányi (I. Laczkfi Imre	
Gerő ...	átdolgozása) ...	1864
Gritti ...	Szerencsés Imre ...	1867
Zách unokái ...	Üldözött honvéd ...	1867
Mátyás fia ...	Kemény Simon (Kisfaludy	
Renégát ...	K. nyomán) ...	1867
II. Rákóczy Fer. fogsága	Trónkereső ...	1867

IV. Béla	1870	Valeria	1873
Török János	1870	Perényiné	1876
Struensee	1871		

II. TÁRSADALMI DRÁMÁK.

Megjátszott cselek	1835	Adósok börtöne	1860
Egy színésznő	1847	A szerencse kereke	1864
Arckép	1852	A fény árnyai	1865
Titkos iratok	1860	Halottak emléke	1867

III. TÖRTÉNELMI VÍGJÁTÉKOK.

Rózsa	1840	Udvari bolond	1871
Kinizsi	1841		

IV. TÁRSADALMI VÍGJÁTÉKOK.

Április bolondja	1836	Petronella	1857
Vándor színészek	1845	Fenn az ernyő nincsen kas	1858
Pasquill	1846	Műszeretők	1859
Liliomfi	1849	Nőuralom	1862
Házassági három parancs	1850	Eladó leányok	1863
Lári-fári	1853	Egy nagyra termett férj	1864
Castor és Pollux	1854	Próbakő	1866
Dalos Pista	1856	Kedv és hivatás	1867
Veszedelmes jó barát	1856	A bajusz	1868
Nevelő kerestetik	1856	Ne fújd, mi nem éget	1870
A mama	1857	Új világ	1872

V. TÜNDERIES VÍGJÁTÉK.

Lidérczek	1834
-----------	------

VI. BOHÓZAT.

Rontó Pál	1839
-----------	------

VII. NÉPSZÍNMŰVEK.

Szökött katona	1843	Egy szekrény rejtelve	1846
Két pisztoly	1844	Csikós	1847
Zsidó	1844	Párbaj mint Istenítélet	1848
Debreczeni rüpkék	1845	Fidibusz	1850
A rab	1845	Aggteleki barlang	1851

Nagyapó	1851	Molnár leánya (b. Eötvös J.	
Czigány	1853	novellája alapján)	1861
Pütkösdi királyné	1855	Istenhegyi székely leány	1862
Csokonay szerelme	1855	A lelencz	1863
Pál fordulása	1856	A strike (Balázs Sándorral)	1871
Tízezer forint	1856	Az amerikai	1871
Obsitos huszár	1857	A háromszéki leányok	
Álmos	1859	(Jókai Mór után)	1875

VIII. NÉPREGÉK.

Nagyidai czigányok	1842	Argyl és Tündér Ilona	1853
---------------------------	------	-----------------------	------

IX. OPERA-SZÖVEGEK.

Fogadott leány	1862	Dózsa György	1867
Debreczeni bíró	1863		

X. ELŐJÁTÉKOK.

Láng A. jubileumára	1842	A szent korona	1867
----------------------------	------	-----------------------	------

XI. FORDÍTÁSOK.

Szaraczn (Dumas-Schmidt)	Buda	1836 VII/2	
Richárd király vándorélete (O'Keefe-Kettel)			1836
III. Henrik és udvara (Dumas-Schiff)			1836
Richárd király a szent földön (Scott W.-Lembert)			1838
Veszedelmes nagynéne (Albini)			1838
Babérfa és koldusbot (Holtey)			1839
Miért? (Lockroy-Anicet)			1841
Lovagszó (Raupach)			1843
Tévedések vígjátéka (Shakespere) [Egressy Gáborral]			1853
Lowoodi árva (Birch-Pfeiffer)			1854
Öregségre (Feuillet)			1854
Elveszem nőmet (Elmenreich Fr.)			1855
Essex gróf (Laube)			1856
Ravennai viador (Halm)			1858
III. Richárd (Shakespere)			1867
Egmont (Goethe)			1871
Howard Katalin (Gottschall R.)			1871?
A bujdosó kocsija (Mellesville). — Didier (Hugo V.). — Házasult és eltemettetett (Kenney-Schneider).			Bayer József.

RÓZSA

Vígjáték három felvonásban.

SZEMÉLYEK.

(E szereposztással adatott először (Szentpétery Zsigmond javára)
a Nemzeti Színházban 1840 nov. 30-án.)

Rózsa, özvegy	Lendvayné assz.
Ilon	} barátnéi	Miskolczi Julia k. a.
Ágnes		Lipcsey Klára k. a.
Ország	Fáncsy ur.
Csupor	Udvarhelyi úr.
Toldi Miklós	Bartha úr.
Bábel, kóbor lovag	László úr.
Nagy Endre, Toldi kísérője	Szentpétery Zsigm. úr.
Antonio, Bábel apródja	Csepreghi úr.
Dezső, Rózsa apródja	Eder Luiza k. a.
Hirnők	Gózon úr.
Vendég	Petrih úr.
Első	} koczkázó	Szabó úr.
Második		Zsivora úr.
Harmadik		Szilágyi úr.
Tánczos	Gundi úr.
Szolga	Novák úr.
Magyar fogadósné.		

Mindkét nembeli vendégek. Bajnokok. Apródok. Cselédek.

ELSŐ FELVONÁS.

Mellékterem. Középen nagy függönyök rejtik a táncztermet, honnan zene hangzik. Ülő helyek. Néhány asztal mellett kockáznak. Vendégek jönnek mennek. Apródok csemegével és borral szolgálnak. Kevés szünet után a tánczteremből taps és «éljen» szó hallik.

Kockázók.

KOCKÁZÓK. Mi ez? mi ez?

1. KOCKÁZÓ (felugrik és a középfüggőnyt félrevonja). Ország gazdasszonyunkkal tánczol.

2. KOCKÁZÓ (felugrik). A szép özvegygyel?

3. KOCKÁZÓ (felugrik). Kóroginével?

1. KOCKÁZÓ. Igen a többi tánczos párok félrevonulnak! csak ők járnak ketten.

2. KOCKÁZÓ. Így bújnak el a csillagok, midőn a nap jó fel.

1. KOCKÁZÓ. Nézd: a nők szeme mind Országon s a férfiaké mind Kóroginén függ.

2. KOCKÁZÓ. Lelkemre, ma szebb pár nem is lejtett még!

1. KOCKÁZÓ. Annyi méltóság annyi könnyűséggel párosulva csak Ország sajátja.

3. KOCKÁZÓ. S mit szóljunk Kóroginéről? Ha Kóroginé tánczol, felejttem lábait; Kóroginénak minden tagja lejt. Ha süket volnék, szeméből kihallanám a zenét; mert sir, örül, mereng az és kaczerkodik a zene változó hullámaival.

2. KOCKÁZÓ. Jól mondod; s a legnehezebb szív is kénytelen vele ugrándozni.

1. KOCKÁZÓ. Nézd, mi kecscesel nyújtja kezét Országoknak!

3. KOCKÁZÓ. Nem sokára tán oltár előtt fogja.

1. KOCZKÁZÓ. De bajosan boldogul vele Ország; jobban megforgatja ő Országot, mint Ország őt a tánczban.

2. KOCZKÁZÓ. Jól mondd; a mily szelíd galamb, épen olly okos kigyócska e nő; nem mérges, de szinte tarka, és szüntelen más alakká gyűrűzik.

1. KOCZKÁZÓ. Most kebléhez öleli Ország... Ah, mint irígylem sorsát!

3. KOCZKÁZÓ. Bizony mondom, egymás keblén felejtik magokat.

1. KOCZKÁZÓ. Hadd felejtsék; a szép özvegy Ország hő keblén hadd olvaszsza fel szívét, mely a Kórogién jéggégé fagyott. (A tánczteremben ismét taps és éljen szó.)

2. KOCZKÁZÓ. Vége a táncznak. Játszunk-e még?

1. KOCZKÁZÓ. Nem bánom.

3. KOCZKÁZÓ. Én sem. (Letűlnék, koczkáznak.)

Rózsa, Ágnes, Ilon jönnek a tánczteremből.

ÁGNES. Rózsám, meg ne hülj; nagyon felhevültél.

RÓZSA. Tedd csak szívemre jobbodat; mint dobog.

ILON. A táncztól vagy tánczostól?

RÓZSA. Tudja Isten! A harang zúg; meghúzták, vagy a szél játszik vele, magam sem tudom... Homlokom izzadt.... Add kendődet... az enyém elveszett.

ÁGNES. Elejtéd, csintalan! — alkalmasint Ország számára. (Kendőt nyújt).

RÓZSA. Ha ő találta meg, mért nem hozza vissza?

ILON. A kendőt visszahozza: de tán egyebet is elvesztél, mit aligha visszahozand.

RÓZSA. Szívemet, gondolod?

ILON. Te monád, nem én.

Tánczos jó.

TÁNCZOS (Rózsához). Kérlek egy tánczra!

RÓZSA. Bocsánat, édes Bodó! fáradt vagyok; később.

TÁNCZOS. A mint parancsolod. (El.)

RÓZSA. Ma többé nincs kedvem tánczolni.

ILON. Mért is vizezné az italát, ki már szerelemittas?

RÓZSA. Hogy el ne koptassatok elménczségek köszörűje alatt, kivallom, de csak nektek, és titokban, hogy —

AGNES. Hogy?

RÓZSA (súgva). Hogy Országot szeretem!

ILON. Tudassuk vele?

RÓZSA. Mentsen isten!

ÁGNES. Valami néma jellel?

RÓZSA. Sehogy! Zörgessen ő, hogy megnyittassék.

Ország jó.

ORSZÁG. Szép tánczosném, mindenütt kereslek. Hogy mindjárt nem talállak, ne csodáld, mert a szerelem vak. Kendődet elejtéd, én találtam meg.

RÓZSA. Csodálom, hogy szerelmedben vakon is megláttad.

ORSZÁG. S most nem tudom, visszaadjam-e vagy bekössem vele sebemet?

RÓZSA. Sebedet? Ki sebzé meg Országot, a jeles bajvívót?

ORSZÁG. Szemeid — szívemig hatottak!

RÓZSA. Úgy legalább szemeim nem szerelemvakok, mint a tiéid, mert szívedig láttak.

ORSZÁG. Vajha látnák a benne égő lángot!

RÓZSA. Látják, hogy mondókáid nem onnan erednek.

ORSZÁG. Ha nyelvem rossz tolmács, inkább hallgatók és érzek.

RÓZSA. Néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

ORSZÁG. Így, ha szólok is, ha hallgatók is, baj.

RÓZSA. Szólj, de a szót ne keresd; tiszta arcz nem szorult mázra.

ORSZÁG. Tehát egyszerűen szólva: váltsa meg kendődet csókod, vagy felejtsd nálam örök emlékül.

RÓZSA. Kendőmet? — Nem vesztém el.

ORSZÁG. De igen; im itt van. (Mutatja.)

RÓZSA. Ez nem enyém.

ORSZÁG. Mért tagadod? te ejtéd el.

RÓZSA. Ha mondom, nem; kendőm im kezemben van.

ÁGNES. Ne hidd, Ország; tőlem kölcsönzé.

RÓZSA. Ágnes! csak nem hazudtolsz meg? — Azonban, Ország, minthogy a kendőnek nem akad gazdája, a találót illeti.

ORSZÁG (ajkához nyomja). Köszönöm! velem száll sírba;

RÓZSA. Használd élve.

ORSZÁG. Ha értted halok, szívem vérét felitatni.

RÓZSA. Oh istenem, minden szava seb, vér és halál! — Ország, ez mind nem a szív szózata.

ORSZÁG. Mondám, ne ítélj szavam után. A szó egyszerűbb, vagy cifrább ruhája a gondolatnak és érzetnek, s melyik szerelmes nem piperézné magát, melyik nem szavait?

RÓZSA. A szerelem tegye költővé a szerelmest, de nem hazuggá.

ORSZÁG. Hogy tovább ne találgasd, feltárom előtted egész lelkemet. Asszonyom, becsület és szerelem lovagi jelszavam. Becsületem aczélszirt, kemény, mogorva és rendíthetlen. Szerelmem e szirtet tenger gyanánt övezi; s e tenger hol viharban zúg, hol szellővel játszik, hol síma üveg gyanánt a csillagos eget tükrözi, hol a partról virágokat szakaszt és lebegtet hajjain; de bár mi változó felszíne, mélysége és nagysága örökké ugyanaz.

RÓZSA. Ország, ha szerelmed tenger, nem bocsátom rá éltem csónakát, mert félek örvényitől, félek viharától; meg sem kóstolom, mert keserű a tenger vize; gyöngyei után sem búvárokodom, mert sírom lehetne. Régi példaszó: Kerüld a tengert és asszonyt! Osztozzunk e példaszón: te kerüld az asszonyt, s én kerüljem a tengert. Hanem, ha szerelmed a becsület szirtjébe vésett szó, magam leszek körüle tenger.—

ORSZÁG. Hogy hajjaid csókolják?

RÓZSA. Nem, hanem hogy fővénnyel behordván, olvashatlanná tegyem. (Félre.) Mily bohók vagyunk mi nők; gyötörjük kedveseinket, a nélkül, hogy tudnók miért!

Csupor egy csapat férfivendéggel a tánczteremből jő.

CSUPOR (kezében billikom). Egy szóra, piros Pünkösd éjszakán!... Piros Pünkösd napján.... Kérlek ne kaczagjatok. Igaz, verseim majd úgy rimzenek, mint a koldús nyikorgó tőngelye siralmas énekével; de ha szép nőt ruttá nem tesznek rongyos ruhák, verseim sem ártnak a jó értelemnek. Tehát:

Piros Pünkösd napján nyíla meg a rózsa,
Keresztségi neve azért leve Rózsa.
Száraz kórót kapa gyámul e bájrózsa,
Azért házas neve lőn Kórogi Rózsa.
S mivel országunkban ő ma legszebb rózsa,
Azért igaz neve legyen Ország Rózsa!

MUND. Éljen!

ORSZÁG (kezet nyújt Csupornak). Éltessen isten, bátya, téged is!

CSUPOR. Azoknak, kik tán nem érték a vers tartalmát, megmagyarázom: Rózsát és Országot akarnám összerímezni.

RÓZSA. A két utolsó vers rosszul rímzett; a rím özvegy volt, magam is az maradok.

ORSZÁG. Értem kegyetlen!... De Ország vég-szava ez: (billikomot emel).

Éljen soká e legszebb rózsaszál,
Bár rajta minden bájoló levelt
Három tövis véd, s bár fulánkjai
Rég összevérzék e szegény kebelt?
Ég, tőled kérek én boszúállást!
Csak úgy bocsásd meg a sebző bűnét,
Ha rám hullatja minden levelét,
És a piros vért e piros palást
Födözve, csalja meg napod szemét!

MUND. Éljen!

RÓZSA. Ismét seb és vér; jó, hogy a halál elmaradt; hideg bók pirosra füstve; nem szív imája, égbe nem hallik: de hogy átkod se fogjon meg, így imádkozom el: És jöjjön el Országod!

ORSZÁG. Reményljek?

RÓZSA. — Legyen meg akaratod!

ORSZÁG. Szeretsz?

RÓZSA. — És ne vígy kísértetbe!

ORSZÁG. Oh, hogy értsem?

RÓZSA. Hogy nem adnám országért, ha Ország enyém volna.

ORSZÁG. Tiéd halálig!

RÓZSA. Nem jól értesz: ország alatt Magyarországot értem.

ORSZÁG. Így nincs remény?

RÓZSA. Van; mert magyar Ország alatt téged gondollak; vagy, nem vagy-e te magyar, Ország?

ORSZÁG. Tehát enyém vagy?

RÓZSA. Nem, Ország; hanem meghódolt Országom te vagy, s én mint királynéd parancsolom: szót se többé erről!

ORSZÁG. Nem! ily zsarnok királynét egy Ország sem ismert! Királyném, tartozol meghallgatni Országodat.

RÓZSA. Jogommal élek, s feloszlatom ezen országos ülést. — Kedves vendégim, a zene szól és tánczra hívogat; ne hagyjátok hiában elhangzani. A koczkazörgést kedvelők üljenek vissza játszó asztalhoz. Az aszszonygyűlölők csókolódjanak újra serleggel. Menjen mindenki, hová szive vonja.

CSUPOR. Azt ne mondd, húgom, mert úgy mindnyájan körödben maradunk.

RÓZSA. Azt sem bánom. Játszszunk tehát. Kik szeretnek nőkkal játszani, játékbán kútba esni, s kútba esve csókolódnai, azok táborozzanak körültem. (Félre.) Kendőmet vissza kell váltanom!

CSUPOR. De így összebb vonom a függönyt; különben, fogadom, üres marad a tánczterem; csókolódnai magunk is sokan vagyunk.

RÓZSA. Csupor bátya, igazat szólsz. Hagyjunk fel a játékkal, nehogy a tánczon csorbát ejtsünk. (Félre.) Országért ennyit még sem csókolok.

CSUPOR. De kérlek, én nem azt mondtam, hogy ne játszszunk. —

RÓZSA. Különben is csak hárman vagyunk nők, hamar ránk kerülne a csók sorja. Vetély sem volna közöttünk, mert mindhárman igaz barátnék vagyunk; pedig játéki csóknak csak vetély ad érdemet, másképp pusztá kénytelenség. Csevegjünk inkább.

ÁGNES. Vagy szóljuk a rossz világot.

ILON. Fulánkunk ne kiméljen senkit.

RÓZSA. De törre se váljék, jó hirnevet sértővé.

CSUPOR. De el se tompítsd hegyét. Karczoljon, hol kell, a jót ne bántsa; a méhnek méze és fulánkja van.

(Szünet, senki sem szól).

RÓZSA. Tehát senki sem kezdi meg? — Furcsa! Készülünk, s midőn dologra kerül, hallgatunk. A barna felhő villámol, dörög, földél alá hajt mindent: pedig eső helyett csak a napot takarja. — Csupor bátya, te is hallgatsz? — Beszélj valamit Toldi Miklósról. Hallók ezerszer hős kalandjait; de te csinosan ki tudod foldani; te az ó köpenyből új dolmányt készítsz. *A sasztollat, A cseh lovagot, vagy az Ország czimerét*; beszélj egyet annyi sok közül.

CSUPOR. Hagyjuk nyugodni a nagy bajnokot! Új üstökös tünt fel hazánk egén, Toldi Miklós ellentétele. Lovag, de csupa hizelgésből a nőnem iránt, nyelvvel harczol kard helyett. Őt a nyolczadik napon valami kontár szellem gyúrta össze a teremtés forgácsiból; valódi Bábel tornya, ezer ajkú néptől félepítésben hagyva; apja illőbb nevet nem is hagyhata rá. —

Antonio, Dezső jőnek.

DEZSŐ. Im, ez itt a nagyságos asszony.

ANTONIO. Nagyságos asszony, uram Bábel lovag kér engedelmet udvarolhatni.

CSUPOR. Farkast emlegettünk. —

RÓZSA. Ő az?

CSUPOR. Ő az testestül; lelkestül, nem mondhatom, mert lelke nincs.

RÓZSA. Hivatlan vendég. Dezső, vezesd Bábel lovagot a tánczterembe. (Dezső. Antonio el).

RÓZSA. Folytasd, Csupor bátya, eleje nem rossz.

CSUPOR. De nem is jó, sem eleje, sem vége. Ne mondjak rágalmazónak, mert igazmondás nem ember-szólás. — Hogy rövid legyek az ismertetésben, csak utolsó kalandját említtem. — Minap Komáromnál két bajnokot láték kompba szállni, egy magyart s egy nem magyart. A magyar bajnok háttal állt felém, arczát nem láttam, így nevét sem tudhatom; a nem magyar szemközt, ráismerék, Bábel lovag volt. Kompunk a Duna közepére ért. Bábel azóta szüntelen csevegett, de sem a magyar lovag, sem a kormányos nem figyelt rá, e szerint beszédét én sem tudhatom. De im fülelni kezd a kormányos, mert a magyar ily kérdést tesz: «S ismered, lovag, Komándinét?» «Hogy ne ismerném!» felel Bábel: «Komándiné! oh Lucrétia, ki szarvakat raksz hős Komándinak! Ha tudná Komándi, hogy most hitveséhez férj helyett kedvest röpít e komp, tudom, megtépné szakállát!» — A magyar lovag úgy látszott szakálla felé nyult, s fojtott méreggel tevé a második kérdést: «S ki az, ki koronát rak hős Komándi fejére?» — «Én!» felelt mosolygva Bábel. Egyebet is szólt, de a szél elkapá, s bármint tapasztám fülemhez markomat, egy szót sem értheték belőle; de kevés jót mondhatott Komándinéről, mert a kormányos is megsokalta. Azonban a komp pályát végze, a két lovag partra ugrott, s a dolog azonnal kifejlett; mert a magyar lovag, torkon ragadva Bábelt, így kiáltott: «Czenk! előtted Komándi áll, kinek még nem viszket homloka! Hazug rágalmazó, vonj kardot, élet-halálra!»

RÓZSA. Tehát a férj előtt rágalmazá nejét.

ORSZÁG. Vívtak?

CSUPOR. Így nem ismered Bábelt. Ha a nyúl orosz-lánnal fog küzdeni, Bábel is megvív. Szokása szerint először is bocsánatot kért, s visszavonta szavait. De

Komándi nem tágított, s Bábel a második fogáshoz nyúlt, azaz, büszkén felütve reszketeg fejét, így szólt: Legyen! holnap itt leszek s megvívok. Rendelj harczbírakat, késni nem fogok! A jámbor Komándi hitt, és menni hagyta. Eljött a holnap; de Bábel a vívó körbe maga helyett a szolgáját küldé, ki jelenté, hogy ura halálos beteg és halasztást kér. Határidőt azonban nem szabott, alkalmasint az ítélet napját értette.

RÓZSA. Sejttem, hogy hajszála sem fáj.

CSUPOR. Találtad, húgom; harmadik fogása volt. S ha most véletlenül összejön Komándival: hirtelen nyakába kötné jobb kezét; s az volna mentsége és negyedik fogása.

ORSZÁG. Csak én akadnék össze vele, nem egy könnyen menekednék.

CSUPOR. Ne hidd; kezedből is kisiklanék. Tarajos süll e lovag: tövisai sértnek mindent; s ha megtámadod, gombolyagba vonúl, és védelme gyávasága lesz.

RÓZSA. Tehát még senki sem birta viadalra kényszeríteni e nyúlszívút?

CSUPOR. Ahoz Mózes csodatevő vesszője kell.

RÓZSA. S én, hogy vendégimnek holnapra mulatságot szerezzek, fogadni merek, hogy e vessző nélkül is sorompóba állítom őt.

CSUPOR. Az lehetetlen! teljes lehetetlen!

RÓZSA. Mernél-e rá fogadni?

CSUPOR. Örömet.

RÓZSA. Sőt nemcsak megvívatom, hanem hazánkból is kiűzöm.

CSUPOR. Az épen lehetetlen! Ő csupa szemtelenség-ből nem lát kimenni hazánkból.

RÓZSA. Miben fogadjunk?

CSUPOR. Egy csókban; ha megnyered a fogadást, én csókollak meg: ha elveszted, te csókolsz meg.

RÓZSA. Atyafi csók lesz; isten neki! (Kezet nyújt.)

CSUPOR. Megállj. Az atyafi csókja annyi, mint ha saját kezemet csókolnám: változtassunk a fogadáson: én az engem illető csókot Ország öcsémre ruházom.

RÓZSA. Fogadott csók több a semminél, de kevesebb a valaminél: hogy makacsnak ne mondj, ám legyen! harczytérre úgy is őt állítom Bábel ellenében.

CSUPOR. Öcsém, akár veszt, akár nyer húgom, te csókot kapsz.

ORSZÁG. S én e csókért megvívok százszor is!

CSUPOR. Csitt!... Bábel jó.

RÓZSA. Lépre a madár. Nő miatt pusztult el Trója; nő miatt dől Bábel tornya is.

Bábel jó.

A vár asszonyát keresem, mint tévedt vándor az igaz ösvényt. Azt mondák, e vár tündérnőjét, e megye védangyalát s e hon nemtőjét itt találom: azért repültem ide tárt vitorlával. Nincs ki bemutasson, nincs ki ajánljon; kénytelen vagyok magamban a jó és jámbor Bábel lovagot ajánlani. E palota világított ablaki, mint nyájasan intő szemek, mint fénytornyok, meghívni látszának; s bizalmam a magyar vendégszeretetben vezércsillagom lőn e kies révhez. (Ilonhoz.) Benned van szerencsém a vár asszonyád tisztelni? — Igen! gyémánt szemed elárul, keresztül ragyog nemtudásom setétén! Ah, te vagy! te vagy! (Kezet csókol.)

ILON. Nem én, lovag.

BÁBEL. Nem? (Ágneshez). Úgy te vagy! Ah, ki is keresne másban? Csillag szemed átsugárol az ösmeretlenség éjjelén! (Kezet csókol.)

AGNES. Nem én vagyok, lovag.

BÁBEL. Nem? (Rózsához). Úgy ki volna más mint te!

RÓZSA. Mily találós a lovag.

BÁBEL. Találós? nem — a szív súgta meg! Nem úgy jártam-e mint Páris? nem jelent-e meg előttem három istenasszony, vetélkedve a szépség almája fölött? s én azt neked nyújtám! (Kezet csókol.) Mert csupán a vak kétkedik, téged látva, hogy e csillagok közt a nap te vagy; előtted minden csillag elsötétül.

RÓZSA. Szerinted különös nap vagyok, ha sötétet terjesztök sugárim.

BÁBEL. Oh, bocsánat, tán vétkezém a szép magyar nyelv ellen? — külföldinek nehéz azt jól beszélni. E földön három éve utazom, s három év nyelvet tanulni kevés. És én beszélek olaszul, angolul, francziául, németül spanyolúl, még diákul is; hogy a magyarnak is jusson hely emlékem tábláján, előbb azokból kell valamit eltörlenem. Különben dús szellememnek szegény is a magyar nyelv; sok gondolathoz még nincs szava, s az óriás lángésznek gyermeki ruha. Midőn magyarul kell szólanom, úgy tetszik, mintha nagy ügyel-bajjal tűbe kellene fejemet fűznöm.

RÓZSA (félre). Tű fokán nem megy át a teve. S melyik tehát anyai nyelved?

BÁBEL. Melyik? többé nem tudom; valamint azt sem, melyik hazának van hozzám joga. Atyám olasz volt, anyám franczia; bölcsőmet három Gratia gyanánt az angol, skót s irlandi föld ringatá; ifjúvá spanyolok neveltek; lovaggá német földő nüttetém, s meghalni — itt köztetek kívánok!

RÓZSA. Tessék leülni.

BÁBEL. Még nem, asszonyom. Előbb csókolva hófehér, Vezúv havánál tündöklőbb, kacsódat, engedd szűm tiszta lángjait névünneped oltárán lobogni, örökre mint a Vesták szent tűzét... Oh asszonyom, mért nem mondhatom meg francziául, mint égek e lángot kiönteni!

RÓZSA. Köszönöm! (Félre). A sok láng még a tetőbe kap. — Tessék leülni.

BÁBEL. Csókolom kezedet. (Leül). Ma délben, midőn a királylyal ebédlék, istenemre, korántsem hívé, hogy estve ily gyönyörű társaságba jussak.

ORSZÁG. A király Budán van?

BÁBEL. Igen, Budán.

ORSZÁG. S te nála ebédlél?

BÁBEL. Igen, nála.

RÓZSA. Lovag, úgy szél szárnyain kelle repülnöd; mert Buda hozzánk két napi járás.

CSUPOR. Miért ne? a lovagnak tátos lova van; azt mondja: Hipp hopp, ott legyek, a hol akarom! s azonnal ott terem.

BÁBEL. Úgy van, a Mylady sárkány. (Apród serleggel kínálja). Köszönöm. Tokaji? Beh kár, hogy a magyar nem iszsza a champagneit! (Apródhoz). Még egy pohárral! Ah, a champagnei mi kedves! forr, pezsg mint tűzokádó hegy, durrogva tör ki, habja égbe száll, s ha első rangú, az üvegben mi sem marad; élet van benne, mint a francziában. (Apródhoz). Még egy pohárral!

ORSZÁG (félre). Borunkat iszsza, s a másét dicséri.

RÓZSA. A mi tokajink nem hánykódik, hanem erős.

BÁBEL. Mint a dicső magyar nemzet! — Hol is maradtam?

RÓZSA. A királyi asztalnál.

BÁBEL. Igaz . . . (Szóból kifogyván). Főlsége ritka kedvben volt. Dicső király, Európa legdicsőbb királya.

RÓZSA (többiekhez). A szél megállt, a szélvitorla is.

BÁBEL. Királyunk Európa legdicsőbb királya. — Ma különösen jó étvágya volt. — Csak ketten ültünk az asztalnál. — Mondhatom, pusztult előle a sok finom éték.

RÓZSA. S a lovag tán éhen is maradt? — Apródok csemegét a lovagnak.

BÁBEL. Köszönöm! — Hol is maradtam?

CSUPOR. A királyi ebédlőben, hol négyen ültetek: Ország, Csupor, . .

BÁBEL. Igen, Ország, Csupor, én és a király.

ORSZÁG. Lovag, Ország is?

BÁBEL. Igen, Ország is.

RÓZSA. S miféle ember ez az Ország?

BÁBEL. Derék ősz, nagy bajnok, jó vezér; kár, hogy a világi kék előbb elhagyja, mint ő a kéjeket; kár, hogy erővel ifjítja magát —

ORSZÁG. Lovag, Ország már megifjodott, s im előtted áll.

CSUPOR. S én Csupor vagyok.

BÁBEL. Ah! . . . Így főlsége ámított el . . . Lássák,

mily tréfás néha a király. . . Tehát, mint mondtam, tegnap nála —

CSUPOR. Talán: ma? úgy mondtád az imént.

BÁBEL. Igaz! Tehát, ma nála ebédlék. S most tudni vágyik e fényes társaság, miként termettem ide oly hamar?

RÓZSA. Kiváncsiak vagyunk.

BÁBEL. Ám hallják. «Nem adnám sokért» mondtam a királyhoz: „ha még ma éjjél tájban Kórogi szép özvegyének névünnepén lehetnék!” «Ah, az lehetetlen!» mondá a király. „Az nem lehetetlen!” mondán én. «Lovag, fogadjunk kétszáz aranyban!» mondá a király. En kezet csapék, Myladymet megsarkantyúzám, s mint látni tetszik, nyertes is vagyok, mert éjjél előtt itt levék. Lenn a fogadóban leszálltam a Myladyról, és ott — — Ah el kell beszélnem! — Ki nem találják, fejemet teszem fel, kivel vezérle sorsom együvé; képzeljék, kivel? — nemes, vitézlő, bajnok Toldival!

RÓZSA. Toldi a fogadóban?

BÁBEL. Lenn a fogadóban, s pedig velem egy szobában, mert több szoba nincs a fogadóban.

RÓZSA. Igaz-e ez?

BÁBEL. Becsületemre esküszöm!

RÓZSA. Fel kell hivatnom.

BÁBEL. Késő; Toldi már alszik s horkolása a rémes éjben messze mennydörög. Én is hívtam; de ő így szólt: Hivatlan vendégnek ajtó megett a helye! s aludni ment. Azonban más okért nem jött — nem is jöhetett: a szörnyű Toldi többet önte a garadra, mint a mennyit lábai elbirnak. Óh, ha láttátok volna! Sisakja, mely nem hagyja el soha fejét, csak fülébe lát-szott még fogózni. Kifent bajuszának bal szára már leázva ajkát söpré, míg jobbik szárát féltenem kelle, nehogy pislogó szemét kiszúrja. Így ült a bajnok rosz tölgypadon, s beszélt volna hős kalandjait, ha nyelve meg nem szűnik forgani.

ORSZÁG. Toldi részeg? ez csoda, mert győzhetlen ő a poharak közt, mint a harctéteken.

BÁBEL. Hm! — Győzhetlen a harctéereken? Erős az istenadta, erős; de — győzhetlen? nevetség! Erő ügyesség nélkül mit sem ér. Említsem-e a Dávid és Góliát történetét, hogy higgyetek szavamnak? Én többször vívtam már ezen új Sámsonnal; titokban, mert ő átall vesztetni, s mindannyiszor én maradtam a nyeregben, nem ő.

ORSZÁG. Te győzted meg Toldi Miklóst? (félre). Boszankodjam, vagy szentelenségét bámuljam?

BÁBEL. Igen, uram, én! Ő a hat fejű sárkány, s Jazonja csak én vagyok. Mit ér ügyesség ellen óriás erő is? Igen, ha mozdulatlan elébe állnék, ketté hasítna, bár vasból volnék; de én mint gyors és mester vívó félre ugrom, s míg ő nehéz karjával újra vág, könnyű bökéssel is földre fektetem.

RÓZSA. Kár, hogy e párbaj titokban történik.

BÁBEL. Toldi nem mer nyilván, fél a szégyentől —

ORSZÁG (felugrik). Miklós vitézzel nem mérkőzhetem, de ily orczátlan dicsekvést megczáfолhatok: fogadd keztyűmet, lovag!

CSUPOR. Vagy az enyémet!

TÖBBEN. Vívjon velünk! (Keztyűket vetnek elébe).

BÁBEL. Ah, — kérem, — kérem, ennyi egy ellen! — Valóban nagy megtisztelés! — Sok hizelgés! — Nem vagyok rá méltó! —

RÓZSA. Lassan vitézek! E párbajt betiltom; viszály ne háborítsa ünnepünket. (Országához titkon). Még korán van.

BÁBEL (kapván rajta). Oh, mit királynénk tilt, az nem szabad; jobbagyai tartozunk szót fogadni; a hős erőnek parancsol a szépség. — Asszonyom, most oly bájos valál, mint Venus, a viharos tenger habjain gyöngyház hintájában úszva, kinek láttára a vihar lecsöndesült és szemmé változott: lecsillapítá bősze keblünket is emlíny-szemed bájtekinetete.

RÓZSA. Talán fekete szememnek? (Országához titkon). Ládd, ez ért a czikornyához.

ORSZÁG (titkon). Ezentúl egyszerű leszek.

BÁBEL. Ah, bocsánat! Szemed valóban fekete, mint

az éj, s éjben ki látná, ki különböztetné meg a színeket? Ah, — mily szikrázók szemeid! Csak egy olasz nő birhat ily szemekkel, és signora Tandolin kívül nem birt, nem is birand többé senki. Ezen signora olasz hölgy volt. Ah, ha ő bimbó ajkaiddal birt volna, most is színám az olasz lég balzsamát, most is viselném szerelme rózsalánczait: de, fájdalom! szája nagyocska volt, s a jó lélek viszont-szerelmem nélkül megőrült.

RÓZSA. Szegény signora!

BÁBEL. Hanem szebb alakkal, mint légi termeted, csak donna Stella birt. Ezen donna híres spanyol szépség volt. Ah, ha a donnának oly piczi lába van, mint a tiéd, talán nejjül is veszem szegényt: de, fájdalom, lába szegénynek két csónakocska volt, s viszont-szerelmem nélkül vízbe ugrott. — Való, egyenként láttam szebb haját, szebb homlokot, szebb orrot, szebb száját, nyakat, vállat, kezeket és lábakat, mint a tiéd: de kiből minden szép központosulna, s mintegy harmoniában összeolvadna, kívüled senkit; holott maga a szépség is csak a harmonia: teszem, kis kéz nagy lábbal, s nagy láb kis kézzel, egy társaságban szép nem lehet, mert nincs harmonia.

RÓZSA. Hanem nagy kéz nagy lábbal, s nagy szájjal nagy orral, egy társaságban, nemde szép?

BÁBEL (ötölve). Igen — szép! — A nők, ha nincs bennük harmonia, rám hiában vetnek hálót; összetépem azt, mint gyöngye pókhálót.

RÓZSA. Tehát a nőknél is oly szerencsés vagy, mint a viadalban?

BÁBEL. Nagyon szerencsés; kár, hogy nálam még minden nő szerencsétlen vala. A kényes izlés valódi átok; sokat keres, midőn keveset találhat. Ah, istenem, csak itt is hány lőn miattam boldogtalan! Egyik sem arathatá tetszésemet. Budán, ha végig tánczoltatom a Myladyt, szintúgy esőzik rám a sok szerelmes levél. Minden ablak nyitva, s minden ablakból angyalfő kacstint és hány csókot utánam. De én — nem kacstintva, hanem sajnálkozva nézek rájok vissza; s hogy hír-

nevöket kiméljem, egy inast sétáltatok gyalog magam után, felszedni a sok meghívó levélt. S ha imitt-amott némely jámbor férjet, vagy boldog vőlegényt miattam Dianája Acteonná bűvöl: én legalább dobra nem ütöm —

ORSZÁG. Ez már gyalázat! ez boszut kíván! így még nem gyalázta senki hölgyeinket.

BÁBEL. Kérem — bocsánat! senkit sem neveztem.

RÓZSA. Mérsékelj magadat, Ország! — én oltalmazom vendégünket. — Tehát szerencsés vagy a nőknél, lovag? a hódításhoz talán bűbájjal élsz?

BÁBEL. Mi rajtam bájló, meg nem foghatom. Sokszor megállok tükröm előtt, s hiában kérdelem tőle: mit tudnak rajtam imádni? És hinni kezdem, hogy velen-czei tükröm vagy nem jól mutat, vagy enmagamhoz is igen szigorú bíró kényes izlésem; vagy végre — ez tán a valódi ok — külföldi létem és idegen ruhám tesz annyira bájos magyar hölgyeinknek: különben ezt sem vitatom, mert utánam bolondultak ezen öltözet hónapban is. Valóban, szinte félek, végre még azt hiszik, hogy szolgálatomban lidércz van; pedig lidérczem a' finom kenőcs, az udvari mód, a nyalka tartás, a szók édje, a —

RÓZSA. Oh, nem, lovag; férjfiás beszéded és bátorságod a mi hódítónk. Most elég! Lovag, köszönjük a' mulatást. Bodó, neked rég adósod vagyok egy táncz-czal — karodat!

ORSZÁG (titkon Rózsához). S a párbaj?

RÓZSA (titkon). Nem marad el. (Bábelhez.) Lovag, te mulasd e szép társaságot. Kezemet azonban megcsókolhatod.

BÁBEL. Ah, mi égi kéz! (Kezet csókol.)

RÓZSA (megszorítja kezét, sóhajt). Ah! — Jó mulatást! (Elmennek vele Bábelén s a kockázókon kívül mind).

BÁBEL (bámulatából magához térve). Mi volt ez? — Sohajtott — kezemet szorítá — Szeret! szeret! nem állhat ellenem! — Szép ő mint angyal és, ah, gazdag is! — Zsebem dagadni kezd! — Bűvár gyanánt a kéz tenge-

rébe merülök, s gyöngyöt hozok fel és aranyfövényt. Azt monda mulassam a társaságot — ám kedvéért! — Kedves uraim és asszonyaim! . . . (Körültékint). Hová lőnek? hol a társaság? — Egyedül vagyok. Hát kit mulassak? — Ah, koczkáznak. — A koczkában jó bányász vagyok, akár kiássam Körmöczöt magát. — Most mihez fogjak? koczkázzam, vagy a nőt hajhászszam? Eh, a koczka mégis biztosabb játék, mint a nő — legalább kezeim közt. (Hamis koczkát vesz zsebéből). Koczkáim itt vannak. (A játékokhoz). Urak, szabad részt vennem?

1. KOCZKÁZÓ. Ha tetszik.

BÁBEL. A mily kegyelóm a nőknél Ámor, Fortuna épen oly mostohám. (Vet). Tizenkettő! — Ezt a kéménybe irom. (Az aranyakat besepr). Tizenkettőt még nem veték soha. De első szerencse ritkán jó szerencse! (Vet). Tizenkettő! — Ez, mondhatom, csuda! (Az aranyakat besepr). De így Ámor hátat fordítand nekem, mert Fortunám kezd mosolygani. Hajh, sokat vesztek egykor; atyám várát, három falvát, két ezüst bányáját. — Tizenkettő! — Ah ez, már sok! (A koczkázók mind felállanak).

1. KOCZKÁZÓ. Hamis játékos. (El).

BÁBEL. Kérem, kérem!

2. KOCZKÁZÓ. Háromszor tizenkettő! Gyalázat! (El).

BÁBEL (a harmadik koczkázóhoz). Kérem, nem tetszik?

3. KOCZKÁZÓ. Nem játszom. (El.)

BÁBEL (egyedül marad). Magamra hagynak. Ahá, gyanakodnak; csakhogy későcske . . . Így három évre — (zsebeit tömve) — létem ismét biztosítva van. (Koczkáit elrejti). Ezen koczkák még soha sem csaltak; azaz, engemet nem csaltak meg soha — másról nem állok jól. Most lássunk az özvegy után. Addig kell ütni a vasat, míg tüzes. (El.)

Dezső jó egyedül.

Vajon szereti-e a nagyságos asszony Országot, vagy nem szereti? — Mindjárt megtudom. (A koczkázó asztalhoz megy). Ha hatnál többet dobok, szereti; ha kevesebbet, nem szereti. (Koczkát vet). Hat! — hat? — hat? — Ez

sem több, sem kevesebb hatnál. Már most, szereti-e vagy nem? — Sem nem szereti — sem nem szereti; vagy, szereti is nem is; vagy, szeretve nem szereti. Eh, újra vetek . . . Jönek. (Elugrik az asztaltól s hátra vonul).

Rózsa, Ilon, Ágnes, Ország jönek.

ILON Mért tiltád a párbajt?

ÁGNES. Omlik belőle a hazug rágalom, mint bomlott orgonából a hangzavar: s ő mégis pártolja.

ORSZÁG. Királyunkkal ebédel és fogad, ő, kinek létét sem tudja királyunk; legjobb bajnokunkat megveri, ő, kít egy ujjal is összemorzsolok . . .

ILON. S a magyar nők szívét százával fűzi zsinórra, mint a gombát szokás . . .

ÁGNES. És férjeiknek — isten irgalmazzon!

ORSZÁG. Ő sérté a magyar szépnemet: tűri-e azt hazám egyik lelkes leánya, Kóroginé, hogy jónak látta a párbajt betiltani? És a fogadás? — így nem nyered meg, asszonyom.

RÓZSA. Megnyerem, vagy elvesztem, a fizetés egy. Tehát azért támadtok meg, mivel betiltám a párbajt? Oh, ti rövidlátók! Mit használ ennél a kihívás? becsületest párbajra kényszerít, de ily bohócnak csak lábat ad. Ő elfogadná szóval a párbajt; de holnap már hűlt helyét találónok.

ORSZÁG. Megadom magamat, igazad van.

RÓZSA. Én, ha építék, előbb alapról, aztán gondoskodom ajtóról. Szárnyát kell szelni előbb e vándor madárnak, e lenge pillének, aztán kényszeríteni viadalra. Lidérczről szállott a lovag: én leszek lidércze, s árkon berken által, a szégyen posványába csalogatom. Szarvakat is emlegetett a lovag: fogadom, nincs oly ágas-bogas szarv gazdag erdeinkben, minőt én nőttetek homlokára.

ORSZÁG. Közöld velünk tervedet.

RÓZSA. Az okos vezér titokban tartja hadi tervét.

ORSZÁG. De tart hadi tanácsot is.

RÓZSA. És csatát vesz; mert mennyi fő, annyi tanács.

ÁGNES. Több szem többet lát.

RÓZSA. Sok szakács elsózza az ételt. Szóval, készek vagytok-e nekem, fővezérnek, mint közvitéznek szót fogadni?

ÁGNES, ILON. Készek!

RÓZSA. Rátok nehezen lesz szükség... És Ország?

ORSZÁG. Zászlód alá esküszöm.

RÓZSA. Tehát néhány percz múlva ide látandasz vonulni Bábellel. Légy mindenütt nyomomban; de sem oly közel, mintha féltékeny férj volnál; sem oly távol, mintha szerelmemet nem is reménylenéd; ott a függöny megett sem közel, sem távol nem léssz, s ott hallani fogod, mit kelljen tenned. De a tevéseben ismét sem oly tüzes ne légy, mintha a dolog igaz volna; sem oly egykedvű, mintha csak bábbal játszanók; szóval képzeld magad vőlegényemnek.

ORSZÁG. S a játék nem leend valóvá?

RÓZSA. Az a játékon kívül esik. Hanem, elő ne rohanj. bármit hallasz, míg nem hivatlak. A többit kardra és ügyességedre bízom. Most, vissza a tánczterembe. Hálómat tüstént kiterjesztem, s vadat fogok.

(El Ilonnal.)

ORSZÁG. S én, fogadom, nem lövök hakt. (Menni akar.)

ÁGNES. Egy szóra, Ország.

ORSZÁG. Parancsolsz, asszonyom?

ÁGNES. Szeretted igazán barátnémat?

ORSZÁG. Ha kosarat nem ad, elveszem. Csak tudnám, szeret-e vagy nem? Egyik szava reményt nyújt, a másik lerontja azt; egyik kezében jegygyűrűt, a másikban kosarat látok, még most sem tudom, valónak higgyem-e vonzalmát, vagy csupán tréfának.

ÁGNES. Ha el nem árulsz, e titok kulcsát kezédbe adom.

ORSZÁG. Fogadom, a kulccsal vissza nem élek.

ÁGNES. Tehát — ő szeret, és kosártól nincs mit tartanod. Válaszsz kérőket, nászasszonyod magam leszek.

ORSZÁG. Köszönöm.

ÁGNES. Jőnek. Álljunk őrhelyünkre. (A függöny mellé vonulnak.)

Rózsa, Bábel jőnek.

RÓZSA. Ne tovább! szavaid kábítók . . .

BÁBEL (miután szétnézett). Itt lábaidnál esküszöm! Te ég, hallgass meg és szórd rám villámidat; hallgass meg föld, és nyisd meg öblödet; és hallgass meg pokol, és kinozzál örökre, ha megszegném valaha eskümet! Szeretlek, angyal, mint senki más és mint senki mást! Hallgass meg, vagy itt előtted omlik vérem, (tört ránt) s öngyilkos leszek! — Te rám se nézesz? — Rózsám, édesem! kezemben gyilok van, hegyével buzgó szívemnek fordultam: s te mégis késel? Estemet kívánod?

RÓZSA. Dugd el törödet!

BÁBEL. Oh, égi szózat! Mondd még egyszer ezen üdvöztető igent, vagy mondd a gyilkoló nemet?

RÓZSA. Nem — kívánom estedet.

BÁBEL (örömmel). Tehát — igen? Igen! igen!

RÓZSA. Ha neked hinni lehetne —

BÁBEL. Hinni? Kétkedel? Mit fogadjak? esküdjem? átkozódjam? vagy újra tört ragadjak? szólj, mit kívánsz?

RÓZSA. Hogy nyíltszívű légy. Légy a világhoz bár hamis, hazudjál miként tündödtől telik; tudom hazugság nélkül nem is lehet társaságokat mulatni: csak, oh, irántam légy nyílt és igaz!

BÁBEL. Vajha tükrös volna lelkem!

RÓZSA. Azt nem kívánom, mert magad mondád, hogy tán velencei tükröd rosszúl mutat.

BÁBEL. Úgy bár üvegből volna keblem, hogy rajta keresztül szívemet látnád! Vagy, bár kifordíthatnám szívemet, rajta írva volna minden érzetem, hogy olvashatnád, mily igaz és hű vagyok!

RÓZSA. Kiforgatott szívet se adj nekem. De valld meg; ezen igaz vallomástól függ, vajon higgyek-e ne-

ked: a próbakő ez, azért igaz légy: nemde, ma nem ebédlél a királynál?

BÁBEL. Hát mondtam azt? én nem mondtam azt.

RÓZSA. Hazudsz, vagy engemet hazudtolsz?

BÁBEL. Becsületemre esküszöm —

RÓZSA. Hogy nem a királynál ebédlél.

BÁBEL. Csak tréfa volt. Én a királynál ebédlék, de a «király» című fogadóban.

RÓZSA. De az, úgy-e, nem tréfa, hogy Toldival vívtál? Már azt inkább hiszem, hogy bátor és ügyes bajnok vagy.

BÁBEL. Vívtam, kedvesem! vívtam Toldival, több ízben vívtam; s jó szerencsém úgy akarta, hogy mindig én győzzek. De hol én vagyok, kotródik is onnan Toldi; mi egy társaságban nem férünk össze, mint két kard nem egy hüvelyben. Ma is csak azért nem jött ide, mivel én jöttem. — De mondd végre, hogy szeretsz; mondd ez isteni szócskát! Ne pirúlj; tudom én, hogy a nő gyöngé lény. Ismerem én is a szív hatalmát, nem repül az eszünk szárnyain, önként fellobog mint Aetna lángja. Ne szégyeld, hogy nem tudtál nem szeretni: hiszen így járt Európa minden asszonya.

RÓZSA. Igaz, ki tudna neked ellentállni! Benned a nő és férjfiu legszebb harmoniában egyesül: s így melyik nő nem egyesülne veled örömet? Te gyöngéd női alkatú vagy, mégis hatalmas, bátor és férjfiás. Ha azt nem tudnám, hogy a győzhetlen Toldit is meggyőzted: azt hinném, rokkánál neveltek; hogy átöltözött szűz, megszökött kisasszony, s nem férjfiu vagy.

BÁBEL. Csókolom kezedet!

RÓZSA. Mulattató, élénk és vidám vagy; ha társaságba jössz, más szóhoz sem jut: ez tetszik nekünk asszonyoknak, mert benned szinte barátnőt üdvözölhetünk.

BÁBEL. Igaz, második Orpheus vagyok; ha szólok, minden hallgat.

RÓZSA. Ez még kevés! Nyájas, szelid, hizelgő, alázatos is vagy. Más azt vélné, hogy csupán virágról-

virágra lejtő tarka pille vagy: pedig fulánkod éles mint gyilok.

BÁBEL. Az elménzcség ég ajándéka. (Félre). Fülíg szerelmes...

RÓZSA. De a ki téged szeret, jaj annak! szerelme szende angyalával karöltve jár a féltés ördöge. Oh, mert kit annyi meghívó levél üldöz, kiért olasz nők megőrülnek, kiért spanyol nők vízbe ugranak, kiért Budán szebbnél is szebb angyalok az ablakból majd kihullanak; oh, szólj, ki birna téged, drága gyémánt, és nem féltene?

BÁBEL. A szív tüzére a féltés olaj.

RÓZSA. Rettegnie kell, hogy fecske vagy, s ha szebb tavaszt látsz mosolygani, oda költözől. Oh, én szeretném szárnyaidat szelni.

BÁBEL. Van egy mód, melylyel szárnyamat szelheted: légy nőm!

RÓZSA. Nőd? higgyek-e füleimnek? — Igen, ha oly szikrázó szemem volna, milyen signora Tandoloé —

BÁBEL. Oly szikrázó? szeme fénybogár volt e két napszemhez!

RÓZSA. Ha donna Estella alakjával birnék —

BÁBEL. Hozzád mérve, Estella púpos, horpadt mellű volt.

RÓZSA. Csak a harmonia vigasztalóm —

BÁBEL. S az van benned, mint ég és föld között.

RÓZSA. Benned is, mint malomban a kerekek közt. — De esküdjél, hogy nincs lidérczed, hogy nem használsz szerelemitalt?

BÁBEL. Mire esküdjem?

RÓZSA. De hajh, hiában esküszöl; — mert nekem már van vőlegényem.

BÁBEL. Ki az, hogy élte lámpáját szellőgyorsan kioltsam?

RÓZSA. Ország.

BÁBEL (fitymálva). Az az izé — kit az imént láttam — azon izetlen. (Félre). Szeretni látszik a bátorságot: hát-rat kell játszanom. — Rózsám szereted őt?

RÓZSA (Bábelre czélozva). A lovagot láttam és nem szerettem.

BÁBEL. Ki is szeretne ily goromba pórt, kinek csak ősei adnak érdemet? ki, hogyha bársony öltönyét leveti, ocsmányabb a sátrós czigánynál? Arczára nézve, hinnem kell, hogy anyja majmot csodált meg egyetlen fiával; s ha összefoldott tagjait tekintem, hogy apja zsibvásáron szedte össze. S ez vőlegényed? e ringyongy lovag? — Ha még elémbé mer kerülni — (kirántja gyiklesőjét) a pimasz, a hátán zúzom össze kardomat. Rózsám, parancsold ki váradból őt; mert én boszúmban rettentő vagyok! De miért is állok itt, mint kofa, nyelvvel pörölve jó kardom helyett? Rózsám — ne bocsáss — mert vér fog patakzani!

RÓZSA. Kivánatod teljesítve lesz. (A függönyt félre vonja). Nincs itt senki? — Dezső, te vagy?

DEZSŐ (előlép). Parancsolsz, nagyságos asszonyom?

RÓZSA. Hivd Országot s a vendégeket. (Dezső el).

BÁBEL (ijedve). Rózsám, mit akarsz?

RÓZSA. Számodra diadalt.

BÁBEL. Azaz, nem úgy gondoltam —

RÓZSA. Országnak kiadom az útát.

BÁBEL (félre). Kelepczébe jutok . . . De csak hidegvér! . . . Miért is remegnék?

RÓZSA. Lovag remegsz? nemde, az öröm miatt?

BÁBEL. Oh, igen . . . (félre) . . . magam sem tudom, miért!

Ágnes, Ilon, Ország, Csupor, vendégek jönnek.

RÓZSA. Kedves vendégim! im bemutatom nektek Bábel lovagot — (Országgra szegezve szeméit) — itt van szívem választottja is. Mindnyájan tudjátok, hogy én már voltam menyasszony; de a szív isten kezében van, a szerelem hivatlan vendég s hamar gazdává lesz: így jártam én is, újra szeretek! — vagy is valót szólva, igazán csak most szeretek!

ORSZÁG, BÁBEL (félre). Vajon nem tréfál?

RÓZSA. Ország, vedd jegygyűrűdet . . . Gyűrűt nyújt.

ORSZÁG. Jegygyűrűmet?

RÓZSA. Minek történni kell, történjék most. Vedd jegygyűrűdet és add helyette jegygyűrűmet.

ORSZÁG (félre). Értem; eljegyzí magát velem.

BÁBEL (félre). Feloldja a régi kötést.

ORSZÁG. Asszonyom, nem tréfa? nem játék ez?

RÓZSA. A legszigorúbb való. Ahoz jegyzem magamat, s azt teszem urrá sorsomon, kihez szívem vonz.

BÁBEL, ORSZÁG (félre). Az én vagyok!

RÓZSA. Kit most választok, lelkemből szeretem.

BÁBEL, ORSZÁG (félre). Angyal!

RÓZSA. Szeretem őt! Ez, mindent kifejez; ezt mondom oltárnál, ezt mondom örökké. De kérem a választottat, ne viszonozza e szót; a könyecsepp szemeiben többet szól a legékeesebb ajaknál is.

BÁBEL (félre.) Könyecsepp? — azt akarja, hogy sírjak. (Elfődi képét).

RÓZSA. Azért előszó nélkül: Ország, vedd jegygyűrűdet, s add helyette jegygyűrűmet.

ORSZÁG. Legyen! (Gyűrűt cserélnek).

RÓZSA (titkon Országhoz). Most hívd ki.

BÁBEL (letérdel). S itt vagyok én azt elfogadni!

ORSZÁG. Tehát ő?

RÓZSA. Mért tagadnám — itt térdepel vetélytársad, Bábel lovag.

ORSZÁG. Lovag, mi vágytársak vagyunk, köztünk csak kard végezhet; menyasszonyomhoz holt testemen visz az út! Ránts kardot élet-halálra!

BÁBEL. Lovag, most még kiméllek... Ne ingerelj...

ORSZÁG. Ránts kardot!

BÁBEL. Uram, ha vendég nem volnék... De tiszteljük a vendégi jogot. (Félre.) A méreg eszi a kosárért!

RÓZSA. Ország, s te vívni mernél Bábellel, ki Toldi Miklóst is legyőzte?

ORSZÁG. Ó gyáva nyúlfi, szemtelen hazug, tetőtől talpig gaz czimbora, kinek csak czíme becsületes, de maga hasztalan czenk; s ha véremlen nem mossa le, száradjanak rá mind ezen czímek!

BÁBEL (felugrik). Hah vakmerő! (Félre). Hogy szökjem el?

RÓZSA. Boldogtalan, Ország, te őt gyalázni mered, kinek lehelete is elfúj pislogó mécs gyanánt? — S Bábel, te tőröd e szájkodást? nincs kardod torkára fojtani?

BÁBEL. Szent előttem a vendégi jog!

RÓZSA. Nem, lovag; bár milyen szelíd szív ver baloldalodban, ezt abban hagynod nem lehet. Menyasszonyoddá lennem nem szabad, míg e címektől meg nem tisztulsz; ezt a becsület, a világ kívánja.

BÁBEL. Itt van keztyűm! (Félre). Még ma elszököm. — Kilencz órakor elvárlak, vitéz.

RÓZSA (félre). Kilencz óráig elszöknék. Nem úgy! — Bajnokok, vér ne omoljon; a honnak minden egyes karra szüksége van. Ne vívjatok halálra, elég lesz lándzsát törnötök. — Bábel, ne kívánd vérét, elégedjél meg pusztá szégyenével. Szemeim vért nem láthatnak.

BÁBEL. Ország, köszönd menyasszonyomnak. Így tehát lándzsára vívunk kard helyett, hegyke bajnok; s véred helyett csak a porban fogsz heverni.

RÓZSA. Ha Bábel győz, becsülete mint Phönix újra születik, a rá dobált cím Orzágra szárad, s én kezemmel boldogítom. Ha vesz — sohasem jegyzem el többé magamat.

ORSZÁG. Nem úgy, szép menyasszonyom: ha ellenem győz, ám légy az övé: de ha én talállok győzni nőmmé kell lenned. Itt egyik nőt, a másik kudarczot nyerjen; a bajvívás díja légy tenmagad.

RÓZSA. Legyen! Kudarczot a vesztes vall: Bábel legyőzte Toldit, legyőzi tán Orzágot is.

ORSZÁG. Így! most fogadd keztyűmet, lovag.

BÁBEL (magában). Ha győzök, a nő és e vár enyém: ha vesztek — de mit veszthetek? — legfeljebb a porba esem. Győzni nincs ugyan reményem; de hátha lova megbotlik, vagy a nyereg lecsúszik: én csak nyerhetek —

RÓZSA. Lovag, miért nem veszed fel keztyűjét?

BÁBEL. Vagy úgy! (Felveszi). Kilencz órára itt legyünk.

Most engedj búcsút vennem, angyal; a harczhoz friss erő kell.

RÓZSA. Jó éjszakát! Ha bizonyos nem volnék a győzelemben, reggelig nem jőne álom szemeimre.

BÁBEL. Angyalkar szálljon hozzád, Ámorok zárják be szemed gyémánt kapcsát, s tündérek mulassanak, csudásan fűzve az álom tarka képeit.

RÓZSA. Jó éjszakát!

BÁBEL. Urak, kilencz órára jelenjete meg mindnyájan, s győződjete meg, hogy lovag vagyok, s erő ügyesség ellen mitsem ér. (El.)

RÓZSA (Csuporhoz.) No, megnyertem-e a fogadást?

CSUPOR. Féligmeddig. De én most is azt mondom, el fog illanni.

RÓZSA. Most egyszer nem. Becsületével nem sokat gondol ő, s így okoskodik, mint akármely tolvaj a pénzesláda megett: Bot és pénz közt kell választanom; a pénz bizonyos, a bot bizonytalan . . . S e mellett már tömi is zsebét.

ORSZÁG. De, kedves Rózsám, hogy tudál e galádnak oly sok édest mondani?

RÓZSA. Mert nem szeretem.

ORSZÁG. S hozzám oly fukar vagy szavaidban.

RÓZSA (súgva). Mert téged szeretlek!

ORSZÁG (hangosan). Barátim, örvendjete nekem: ez óra kezdve boldog vőlegény —

RÓZSA. Csitt! a lovagnak nem szabad tudni. Vissza a tánczterembe! Csak a kelő nappal nyugodjunk le, s álmunkból csak a Bábel trombitája riaszszon fel! (Mind el a tánczterembe).

MÁSODIK FELVONÁS.

Szoba fogadóban. Két ágy, két asztal; egyiken Toldi sisakja és vérté, másikon tükör s egyéb pipere-szerek.

BÁBEL (tükör előtt egyengeti magát).

TOLDI (sétál).

BÁBEL. Jó reggelt, barátom, Toldi!

TOLDI. Barátom? — no, hát jó napot! (Előfordul és sétál).

BÁBEL. Nem ébredél a zörrenésre? Bocsánat, ha édes álmodat zavartam — (szakállát simogatva, magában). Ah, e kedves szakáll!

TOLDI (félre). Ezt a kölyköt kecskeszakállával nem szenvedhetem. (Sétál.)

BÁBEL (magában). E bágyadt epedő szemek! e csókra termett bimbó-száj! e csókolni való rózsajajak! ezen apollói termet!... ah, ki ne szeretne engem! ki ne bolondúlna belém!? (Toldihoz). Bajnok, Toldi, nemde felébredél? — Sajnálom, tiszta szívből sajnálom! Pedig hogy fel ne költselek, lábujjhegyen, alig lélekzelve jöttem; gyertyát sem gyújték, nehogy a világ szemeidre hatva, tündér álmod leplét megszakaszsa. De hajh, épen ez volt balsorsom köve, sötétben széknek menék, a szék lezörrent, s én, mint keletiek a nap előtt mellé borultam.

TOLDI. Villámháború! Uram, ne boszantsd a fület. Ha más mulatságod nincs, rágd körmödöt. (Sétál).

BÁBEL (magában). Haragszik; s a szép terv dugába dől. Pedig lakoltam már a zörrenésért, keservesen lakoltam. Először is, botolva betörtem orromat. Másodszor, szinte fél óráig feküdtem a dőlt szék megett, félelemtől mocszazni sem merő. Harmadszor, Toldi Miklós szörnyű horkolása miatt hajnalig szemet sem hún-

haték. Negyedszer, midőn hajnaltájban épen elszenderedném, Toldi ébredett, felhúzta borzasztó sarkantyús czizmáit, s nehéz léptekkel fel s alá járva, elűzte álmodat. Végre ötödször, most törődött vagyok; s ha bátorságom volna, nincs erőm. — Szöknöm, vagy vívnom, vagy tervemet kell végrehajtanom, melyet viradás felé kínomban szültem. Szökni legkönnyebb; de valami mágnes tart vissza: a boldog szerelem, s a remény szivárványa. Vívni nincs bátorságom; akárhogy okoskodom, mákszemnyi sincs; hiában, azzal nem álda meg isten. Igaz, hogy csak játék; de játékból hánynak tört már keze, lába, sőt nyaka is? s ha én megsérülök, koldussá leszek; mert egész tőkepénzem az, hogy ép kézláb vagyok. Nem, vívni semmi esetre sem fogok! — Csak a terv van még hátra. A terv dicső, méltó furfangos eszemhez; szerinte mintha már ölemben volna Rózsa, és zsebemben a vár kulcsa. Ha Toldi vívna helyettem, ő bizonyosan győzne. De hogyan vívhatna helyettem? Teszem, ha a harczbirónál előre jelenteném, hogy én, fogadásom tartván, csak lebecsátott vérttel vívhatok. Dicső! dicső! így Toldi vértembe öltöznék, személyemben vívna, a díjt, a jegygyűrűt átvenné, s én aztán tulajdon személyemben feleségül venném az özvegyet... Felséges! isteni! (Feláll, Toldihoz közelít. Toldi megáll, Bábélre néz. Bábél sompolyogva leül). De Toldi! a kivitel!

TOLDI (félre). A nyomor fia mint reszket. (Sétál.)

BÁBEL (magában). Hogyan kezdjek hozzá? — Tervemről nem mondok le. Ah — lantom! — Hallottam, hogy nincs oly fenevad, mely zenére meg nem szelidül; a bős oroszlán megjuhászodik, az elefánt tánczol, sőt hajdan a kő is megindult: hátha Toldit is meghódítná? A lanton művész vagyok; ha hozzá ezüsthangom cseng, tudom, nem állhat ellen; hátha még Petrarcának egyik sonettjét hallja!... (Lantot vesz és énekel.)

Ite, caldi sospiri, al freddo cuore:

Rompete il ghiaccio, che pietà contende:

E se prego mortale al ciel s' intende,

Morte o mercè sia fine al mio dolore....

TOLDI (megáll).

BÁBEL (lántját félre teszi). Ő megindult —

TOLDI. Megálltam.

BÁBEL. Mosolyog. Most, vagy soha!

TOLDI. Tovább, tovább! Hangod nem rossz, ámbár kissé nyikorog; de a dal megér egy irgalmas kiáltást, ámbár nem tudhatni, tótul dallál-e, vagy tán épen magyarul. (Félre.) Szegény pára!

BÁBEL. Uram, könyörülj, segíts rajtam! Te boldoggá tehetsz —!

Nagy jó.

NAGY. Jó napot, vitéz uram!

TOLDI. Jó napot, Endre gazda!

BÁBEL (félre). Az ördög épen most hozza.

NAGY. Hogy nyugodtál vitéz uram?

TOLDI. Rosszul, Endre gazda; legjobb álmamból felverték, s most veszett haragomban szeretnék egymásután hetvenhétyszer megverekedni.

NAGY. Nekem is nyugtalan éjszakám volt, vitéz uram. A szegény Pejkó egyre köhécselt, a többi ló nem is alhatott miatta. Bábel lovag tejszáju lovásza ki is akarta kötni szegényt az ólból, azt mondván, hogy kehes s megrontja urának paripáit —

TOLDI. Villámháború! a Pejkót kikötni?

BÁBEL (félre). Még ez is! Oh jaj!

NAGY. Ne boszankodjál, vitéz uram; tettem róla. A lovásznak igaza volt, mert a Pejkó csakugyan kehes: hogy tehát urának két lova kehet ne kapjon, fogtam magamat, mindkettőt a szemétdombra vezetém ki; s a lovász urfit, mivel izgágázkodott, s nehogy a paripákat ellopják, melléjük farkasgúzsba kötém.

BÁBEL. Sem én, sem a Mylady, egyikünk sem nyugva. S nem boszúság-e, midőn az ember boszankodni sem mer?

TOLDI. Mégis, Endre gazda, azt nem kelle tenned; fogadóban közös az ól.

NAGY. De megkövetem a vitéz urat, én mégis azt

hívó vagyok, hogy jól cselekvém. Mert, teszem, vitéz uram, ha Bábel urral egy szobába szorulnál együvé, miként valóban egybe is szorultál; s ha te, vitéz uram, ragadós nyavalyában sínlenél, hogy Bábel úrra el ne ragadjon, vajjon beteg létedre téged, vagy egészséges létére Bábel urat kellene a szemétdombra fektetni? — Csak erre válaszolj, vitéz uram. Ugy állt a dolog az ólban is: mert, a mi, vitéz uram, te ezen szobában vagy, az ólban Pejko éppen az... Vagy jó! legyen hát Bábel úr a beteg ló —

TOLDI (kaczagva). S én egészséges ló, nemde: Endre gazda?

NAGY. Ej no, vitéz uram, te elfacsarod a szót. Te, vitéz uram, mindig vitéz uram maradsz, s más nem lehetsz, mint az én vitéz uram.

BÁBEL (félre). Szeretném megtépni e goromba pórt!

TOLDI. Hagyjuk annyiban. Mit gondolsz, Endre gazda, bírja még Pejko?

NAGY. Nem biz az, vitéz uram, hanem a nyeretget majd megint hátamra öltöm, és szegényt kötőféken vezetjük.

TOLDI. Szegény Endre gazda!... Ládd, mi kín és nyomor nálam a szolgálat; azért mondom ismét, keress gazdagabb urat.

NAGY. Nem én, vitéz uram! áldottabb urat széles e világon sem kapok.

TOLDI. De mi köt hozzám?

NAGY. Mi? — valami, és — még más valami. Aztán, a vitéz úrnál nagy becsület ám szolgálni. Ha utánad sétálok az utczán, vitéz uram, a népek megállnak és sokáig ránk meresztve szemeiket, így susognak: Nézd bátya; vagy nézd öcsém; vagy nézd húgom; vagy néném, vagy fiam; vagy atyám; vagy anyám: ez volt a becsületes és vitéz, híres, nevezetes Toldi Miklós, ki azt, meg azt tette, hogy az isten áldja meg! — Ilyenkor, vitéz uram, magam is büszkébben lépdegélek, s egy-egy arasznýt hízom.

TOLDI. De azzal jól nem lakol, béred sincs leróva.

NAGY. Hm, hát a hű eb kap-e bért? s elhagyja-e kedvelt urát, ha néhanapján nincs kenyérhaja? — S én — a kutyánál is kutyább legyek!

TOLDI. Endre, lelkem Endre!

NAGY. Elhagyjalak? hogy is ne! Elhagyjalak? s miért felejtet, hogy jobbágyod is vagyok.

TOLDI. Jobbágyom?

NAGY. Ugy van, úgy: jobbágyod. Boldogult édes atyád két telket birt vala; az egyiket még életében elhordták a fazekasok, s a másik jobbágy, Kis Ferre a kapufélfától vőn búcsút, s így rád és bátyádra, Pető uramra, csak magam maradék sovány telkemmél —

TOLDI. Milyen mi nem tudánk osztózni.

NAGY. Nem ám. A telket, igaz, ketté lehet vala hasítani, de én sehogysem valék elosztható, azért közös maradtam. De a példaszó rajtam is beteljesült: Közös lónak — és sok bába közt elvész a gyermek. A robot egyik felét, vitéz uram, nálad, s másik felét Pető uramnál kelle letöltenem. Rendiben megjárta volna, de néha mindketten ugyanaz napra rendeltetek; no, akkor volt haddelhadd!

TOLDI. Volt baj, Endre gazda, volt?

NAGY. De mennyi! Ha Pető úrhoz mentem, vitéz uram, te dorgáltál; s ha hozzád mentem, Pető úr neheztelt. Azt sem tudtam néha, van-e fejem? — Hát a kakassal, melylyel minden igaz jobbágy tartozik földes urának micsoda vesződésben valék! elevenen ketté kelle hasítnom, s egyik felét neked, másik felét Pető úrnak átszolgálnom. Míg két urat szolgáltam, igaz, volt bajom, de mióta Pető úr kiköltözött ez árnyék világból s csak a vitéz úr a földesúr —

TOLDI. Én földesúr? föld nélkül?!

NAGY. Való, zálogba tettük; de azért, vitéz uram, te mégis örökös földesuram vagy.

TOLDI. Örökös barátod!

NAGY. Nem, nem! örökös földesuram. De hiszen tudom én, mivel tartozom a földes uraságnak! Azért jegyzém meg az imént, midőn a lóról szólék, hogy te,

vitéz uram, más nem lehetsz, mint az én vitéz uram. E szókban sok fekszik, hej, nagyon sok!

TOLDI. Öreg! addig nem nyugszom, míg házad nem lesz, melyben késő vénségedet búbanat nélkül tölthesd.

NAGY. De akkor te is velem lakol, vitéz uram, mert mi nem váihatunk. — Mi a jelent illeti, ne törődjél vitéz uram: nem tart már soká a béke, s ha háború lesz, nekünk is más világ nyílik. Igaz, volna most is mit aprítanunk, ha nem a fogadóba szállnál, hanem a várakba is beköszöntnél: de mégsem! — dicsérem benned, vitéz uram, hogy más emberségéből nem szeretsz élni. Hanem Forgács úr megküldhetné valahára száz aranyunkat, melylyel fogadás miatt tartozik. Száz arany sokat segítne rajtunk.

TOLDI. Tán feledé; majd eszébe jut.

BÁBEL (félre). Száz arany... Forgács... megjegyzem.

TOLDI. Most, Endre gazda, küld a fogadósnét. Induljunk.

NAGY. Induljunk? — Hm, hm! (Mosolyogva.) Induljunk? — Hát hiában jártunk? — No, megyek, megyek! (Indul, de visszatér.) Vitéz uram, gondoltam egyet, kettő lesz belőle.

TOLDI. Mit, Endre gazda?

NAGY. Hát — házasodjál meg, vitéz uram!

TOLDI (örömmel). Házasodjam? Gondolnád?... (Komolyan.) Öreg, nem kellek én a nőknek.

NAGY. Nem kellesz? dehogy nem!

TOLDI. Az élet nyarában?

NAGY. Hát aztán? — Halld csak, vitéz uram. Mikor Szolnokon keresztül utaztunk, egy ablak-félből csinos szőke fő pislogott reánk. Te a kovácshoz tértél be, hogy mellvasadra új csatot veress; azalatt a szőke fő lejött hozzám, s találđ, mit kérdezett? Azt kérdezé: «Kicsoda a kelmed ura?» Én szokás szerint büszkén feleltem: «Ki volna más, mint hős Toldi Miklós!» Mire a kis szőke fő azt mondván: «Szép ember! bizony szép ember; kár, hogy szakálla oly bozontos! — elfutott —

TOLDI. Azt mondta!?

NAGY. Azt ám. Érted-e, vitéz uram, mit tesz az: Kár, hogy szakálla oly bozontos? annyit tesz, hogy szakálladat nyírd meg, s azonnal szeretnek a nők; vagyis akarám mondani, szeret egy valaki; vagy szeret... hehehe, tudod te már, vitéz uram, kicsoda.

TOLDI. Küld a fogadósnet.

NAGY (súgva mondja). No, tudom, nem akarsz volna dobni.

BÁBEL (félre). Vajjon mit sugdosnak? Hallgatózni nem merek.

NAGY. Vitéz uram, emlékszel, kivel evezünk egykor Budáról Pestre?... a kedves nővel! Hehe, mindjárt gyanítám, mert nagyon megnézted, vitéz uram; s tudom, szegényke eleget csuklott, mert három hétig szüntelen emlegetéd.

TOLDI. Eh, hiábavalóság!

NAGY. És merre vesszük most utunkat?

TOLDI. Vissza Budára.

NAGY. Vissza Budára? Hát miért jöttünk ide húsz mértföldnyire? azért-e csupán, hogy egy éjet e kajla fogadóban töltsünk?

TOLDI. Küld a fogadósnet.

NAGY (folyvást sugdosva). A három királyt is csillag vezette Betlehembe: a vitéz urat is csillag vezette ide, s csillaga ott fenn a várban ragyog.

TOLDI. Endre —

NAGY. A szép Rózsa —

TOLDI. Endre gazda —

NAGY. A szép Kóroginé —

TOLDI. Endre gazda, megharagszom!

NAGY. Már én kimondom a mi nyelvemen van, ha megugratsz is. Régi példaszó: Szemérmes koldusnak üres a tarisznyája.... Vitéz uram, húsz mértföldet utazál e vár alá: a várat láttad, de asszonyát nem. Lám, Bábel úr fellátott a lakomába —

TOLDI. Én mint hivatlan vendég —?

NAGY. Bábel úr sem volt híva.

TOLDI. Elég szemtelen volt.

NAGY. De, vitéz uram, neked sem kellene ám csak úgy sompolyognod, mint macskának a tejes köcsög körül. Bátran megrohantad az ördögök anyját is, mért félsz e nőtől? Ha én úgy volnék, s hozzád úgy is ille-nék, bátran lépnék nyílt homlokkal a nő elé, s magya-roosan így szólanék: Húgom, szeretlek; nem jössz-e hozzám feleségül?

TOLDI. S azt mondanák: nem.

NAGY. Eh, csak az nyer a ki mer.

TOLDI. Küld a fogadósnet,

NAGY. Ne mulassunk még itt néhány napot?

TOLDI (haraggal). Küld a fogadósnet, ha mondom!

NAGY. Jó, jó! (Félre.) Megyek, míg meg nem harag-szik. (El.)

TOLDI (magában). Vén sárkány!... hogy megizzaszt... De nincs-e igaza? Gyávább vagyok... De a kosár! a kosár! — Ő nyíló rózsa s én száradó kóró; én.... Eh, bolond álmak!... Csak háború volna! Lelkemre, az unalom tőn szerelembolonddál! (Sétál.)

BÁBEL (magában). Ismét ránczos a homloka. Csak szólni mernék! Toldi lenne Virgil szerint, a «Sic vos non vobis», s én, ki gyapját nyírnám, kinek ő rakna fészket. Bátorság! Hiszen előbb utóbb úgy is meg kell lenni... (Midőn Toldihoz közelít.) A fogadósne!... ismét elkéstem...

Fogadósne jő.

FOGADÓSNÉ. Isten jó napot! (Toldihoz.) Hivatál, vitéz uram?

TOLDI. Mit kell fizetnem?

FOGADÓSNÉ. Csak egy tallért.

TOLDI. Csak? — tán az istenadta levegőt is meg kell fizetnem! — Számítsuk össze?

FOGADÓSNÉ. Kün már összeszámítottam, kétszer az apám lelkének sem számítgatom.

TOLDI. Ha krétádon faragnánk, tán nem fogna kettőt.

FOGADÓSNÉ. Becsületemben kétkedel? — Uram!

TOLDI. Ments isten! De csak szabad tudnom, miért fizetek?

FOGADÓSNÉ. Uram, én becsületes asszony vagyok! Sok jeles vitéz urral volt dolgom, de becsületemben egy sem kétkedett.

TOLDI. A pénz olvasva, a nő verve jó.

FOGADÓSNÉ. Tehát kétkedel becsületemben? megszégyenítesz? — Am legyen! összeszámolom, össze, hogy legyen okod pirulni. — Tehát, ezen szobáért tegnap éjjelért egy váczy kalmár három pénzt adott: többet te se adj.

TOLDI. De csak fele jut rám, felét a másik úr fizeti.

FOGADÓSNÉ. Egész szobát adtam neked, nem felet, azért ára sem felezhető. Még a szobát is felosztaná?!

TOLDI. De ára tán felosztható?

FOGADÓSNÉ. Uram, még nem haragszom; tanácslom, el ne gyujts!

TOLDI. Dologra!

FOGADÓSNÉ. Az estebédért fizess csak öt pénzt.

TOLDI. A levest nagyon megborsolád, anyókám.

FOGADÓSNÉ. Én anyókád? harmincz éves koromban anyókád?

TOLDI. Tehát: leánykám!

FOGADÓSNÉ. Azért sem haragszom meg! — Tehát, három meg öt, az nyolcz. Szénát a gebének két pénznyt adtam. És így öszvesen, három meg öt, meg kettő — tíz — tíz — tíz...

TOLDI. S mivel tíz pénz fél tallért teszen: tehát, mint mondám, krétád kettősen fogott. (Tallért nyújt.)

FOGADÓSNÉ. Nem kell! egész tallér, vagy semmise! Anyádnak mondál? tehát örökben rád hagyom e tallért — koporsószegre hagyom! — Még nem is haragszik! — Ide a fél tallérral! a koldusok közt osztom szét, hogy imádkozzanak bűnös lelkedért, hogy a Gehenna lángjától —

TOLDI (azalatt a tallért ketté törte, s tenyerén kínálja a két féltallérral). Ámen! Itt van két féltallér, válaszsz!

FOGADÓSNÉ. Hogyan? kicsúfolsz? (Bábelhez.) S a lovag kaczag?

BÁBEL (félre). Jó kedve van, most szólhatok.

Nagy jó.

NAGY. Vitéz uram! Pejko — szegény Pejko?

TOLDI. Pejko?

NAGY. Vonaglik. Csak rád vár. Bucsú nélkül nem tudja kiadni páráját. Oly keservesen néz szerte, mintha téged keresne homályosuló szemével, hogy utólszor lásson, kedves gazdáját.

TOLDI. Szegény Pejko! (El.)

(Nagy utána el.)

BÁBEL. Új akadály!

FOGADÓSNÉ. Az isten büntetése! Jól esik! — S a lovag úr kikaczagott?

BÁBEL. Eh, hagyj, nem téged kaczagtalak.

FOGADÓSNÉ. De nem is javalnám, uram!

BÁBEL. Nem az édes ifjasszonyt kaczagtam.

FOGADÓSNÉ. No már így magam is más hűrt pengetek, s olyan leszek, mint a falat kenyér. De ládd, lovag ur, ha én jól bánok a vendég urakkal, megkívánom, hogy velem is jól bánjanak.

Antonio jó.

ANTONIO. Uram, parancsolsz?

BÁBEL. Micsoda rendetlenség az? mért nem jelenti a lovász, hogy a Myladyt szemétre kötötték, hogy megfenyítsem a garázda pórt?

ANTONIO. Tehát már tudod, uram?

BÁBEL. Hogy ne tudnám.

ANTONIO. Tehát mért nem fenyíted meg?

BÁBEL. Te szemtelen vagy.

ANTONIO. No, no, hagyjuk annyiban! Ne kapcsoljam fel a vértet?

BÁBEL. Rendezd el. Köszönd, hogy nincs időm bo-

szankodni. (Magában.) Az óra itt, s én határozatlan vagyok. Vívni nincs bátorságom, hiában, nincs! Megszólítom Toldit! Semmi áldozat ne legyen drága, ha mindjárt hátamba kerülne is!

Toldi, Nagy jönnek.

NAGY. Ne hullass könnyeket, vitéz uram; jó az isten, ad mást; úgy sem ért többet bőrénél.

TOLDI. Nem értéke, más adott neki becset. Nem a kár fáj nekem, Endre gazda, nem! E hű állat csatáimban híven hordozott, legszebb diadalmimat vele vívtam ki, s egyszer életemet menté meg. Azért nem adtam más kézre; azért nyomorgék vele örömet.

NAGY. Vitéz uram, te megtevéd, mivel szegénynek, mint hű gazda tartozál. Most hadd a bút, s gondold meg, hogy Pejkének apja és szépapja is megdöglött egykor. Így jár a világ:

Sírt ásnak Andrásnak,
Holnap ásnak másnak.

András alatt a Pejkót értem.

TOLDI. Asasd el.

NAGY. El, vitéz uram, s fejéhez ezen sírverset iratom:

Jámbor utas, hohó!
Itt nyugszik egy szép ló,
Nem is oly szép, mint jó,
A neve volt Pejkó.
Hordá Toldi Mikló —
St, megdögle száraz kó —
Rban, piros Pünkösd hó —
Napban, a fogadó --
Ban, az ólban.

Majd eltemetjük tisztességesen. (El.)

TOLDI (magában). Könyezni látszott — felemelé fejét — jobbomat nyalta, s rálehelte utolsó páráját . . . Pejkó, nem léssz felejtve soha!

BÁBEL (Antoniohoz). Távolítsd el a fogadósnét.

ANTONIO (az ablakhoz megy). Gazdasszony! a borjú eloldott.

FOGADÓSNÉ. Meg is szoptott? Oh a gondatlan cseléd sírba visz. (Elfut.)

BÁBEL (Antoniohoz). Lódulj magad is.

(Antonio el.)

BÁBEL (magában.) A száz arany — Forgács — a ló: tudom már! — (Toldihoz.) Sajnálkozva hallok a Pejko gyász hírét. Láttad-e a Myladyt, paripámat? Gyors mint villám, mint szél; négy-öt öles árkon egyetlenegy ugrással szökik át. De nem is csoda: ősapja Nagy Sándor Bucefalusa s ősanynja Helicon Pegasusa volt. Családja régi; több őst számlál, mint bármelyikünk. —

TOLDI. Igaz, mert írva van: előbb teremte isten lovat, mint embert. De miért magasztalod annyira ő nemzetségű lovadat?

BÁBEL. Ha elfogadnád tőlem?

TOLDI. Ajándékban? Az ajándék köt: s én szabad vagyok.

BÁBEL. Ha megvennéd.

TOLDI. Nincs pénzem.

BÁBEL. De hátha én véletlenül pénzhez juttatnálak? Forgács neked száz aranynyal adós —

TOLDI. Ki bizta rád?

BÁBEL. Forgács maga. Én Forgácsnak kétszáz aranynyal tartozám; midőn meg akarám fizetni, csak felét fogadta el, más felét meghagyá, hogy neked adjam át, kinek ő tartozott. Szinte feledem, ha most véletlenül eszembe nem jut (Erszényt nyújt).

TOLDI. Mióta hever nálad e pénz?

BÁBEL (zavarodva). Mióta? — Néhány hónapja.

TOLDI. Tudtam, hogy Forgács szavatartó. De miért is bízta illy szélmalomra? — Uram, a becsületes ember pontos és más pénzt nem feled.

BÁBEL. Bocsánat! eddig nem volt szerencsém hozzád. (Félre). Bocsánatot kell kérnem saját pénzemért.

TOLDI (félre). Lóra van szükségem, s lova derék állat. —

Uram, most már alkudhatunk, ha paripád nem drágább száz aranynál.

BÁBEL. Ára annyi! Itt a kezem. (Félre). Mi elmés módon ajándékozom meg.

TOLDI. Jobb nem szorítunk kezet; meg találnád siratni a vásárt.

BÁBEL (félre). Lovamat eladtam saját pénzemen. De az ördögbe! így nem tudja, hogy ajándék... Oh, én esztelen!

TOLDI. Az alkú tehát kötve; nézzük meg a ló fogát.

BÁBEL (félre). Édes istenem, ajándék lónak nézi a fogát! — Vitéz úr, könyörgök egy szóra.

TOLDI. Tán vén a ló?

BÁBEL. Oh, dehogy! A dolog engem illet. Vitéz úr, te boldoggá tehetnél. Egy nőt imádok, s a nő engemet.

TOLDI. Tehát imádjátok egymást párosan.

BÁBEL. Útunkban gáncs van, melyet csak te háríthatsz el. A nőnek vőlegénye volt, Ország — jeles vívó.

TOLDI. Ismerem.

BÁBEL. A nő többé nem szenvedheti őt, mert most már engem szeret; de Ország nem akar róla lemondani. Párbajnak kellene köztünk végzeni. A nőt a győztes nyerné jutalmúl; a viadal ideje félóra múlva lenne.

TOLDI. Úgy siess. Vagy, az eladott lovat kéred használatul?

BÁBEL. Nem — hanem karodat! óriás karodat! Ha helyettem te vívnál.

TOLDI. De csak vívjon kiki maga menyasszonyért s ha nem mer, nem érdemes rá.

BÁBEL. Te barátja vagy a kalandoknak.

TOLDI. Kardom a hazáé, becsületé s elnyomottaké: te magad is lovag vagy, s pirulj szavaidon.

BÁBEL. De úgy hiszem: hálából megtehetnéd —

TOLDI. Micsoda hálából?

BÁBEL. Oh, semmi, semmi. (Félre). Nem merek szólni. — Vitéz úr, a félénk nyúl keres oltalmat az erős oroszlánnál; a gyöngé galamb keres menedéket a sas szárnyai alatt —

TOLDI. A szamár ne vágyják bársony nyeregre. Jer, add át a lovat.

BÁBEL (félre). A hazudság tán jobban segít. — Vitéz úr, ha tudnád, mily dölfösen hívott ki Ország! Nyilván kimondá — fényes társaságban — hogy kész Toldival is megvívni — a rettentő Toldival!

TOLDI. Villámháború, azt nem mondta!

BÁBEL. Sőt azt mondta, hogy már több ízben le is győzött.

TOLDI. Azt mondta? Hazudta, vagy te hazudod. A hazugot meg kell fenyítnem!

BÁBEL (félre). Használ a méreg! — Tehát megvívsz vele?

TOLDI. Vele, vagy veled; a melyik hazudott. Hol van Ország?

BÁBEL (félre). Csak az volna hátra, hogy két tűz közé szoruljak!

TOLDI. Hol van ő? Velem kell jönnöd. Hol van ő? Megtanítom kérkedni. Hol van ő?

BÁBEL. A szép özvegynél, Kóroginénál —

TOLDI. Kóroginénál? Mit keres ott?

BÁBEL. Hiszen Kóroginé volt menyasszonya.

TOLDI. Menyasszonya? — — S Kóroginé téged szeret?

BÁBEL. Igen, vitéz,

TOLDI. Téged szeret?

BÁBEL. Nem élhet nélkülem; ezen párbaj által kíván a megunt vőlegénytől szabadulni, hogy hú szerelmemet boldogítsa.

TOLDI. Hazudság! Gyalázatos hazudság! Ily sehonnai bitangot, egy alávaló kölyköt, ily hitvány majmot, ily gyáva férget, ily... méltó czímet nem is kapok rád!... ily féltékenőt szeretne ő?

BÁBEL. Vitéz úr, női szemek másképp látnak. Csinos külső, szép arcz, sima nyelv —

TOLDI. Nyomor fia, hazudsz! Oly lelkes nő, oly bátor, oly kedves, oly derék magyar hölgy, ily országfutót szeretne!

BÁBEL. De hidd el, lovag; Országgal már jegyben járt, de értem megértpte a kötést.

TOLDI. Téged szeretnè nyomor fia, kinek veszett hire nagyobb mint tatárfutásé? téged, hamis koczkás?

BÁBEL. Mind rágalom; esküszöm, mind rágalom!

TOLDI. De, uram, tudod-e, hogy hegyes orrod, hegyes térded, hegyes szakállad nekem sem tetszik?

BÁBEL. Pedig Kóroginénak —

TOLDI. A világ azt tartja: hegyes orrú s hegyes térdű nem lehet becsületes.

BÁBEL. A világ sokszor csalódik.

TOLDI. De, uram, én is azt tartom! S mivel az isten hegyes orral bélyegze, szeretném rólad e bélyeget levágni, hogy legalább láttassál becsületesnek.

BÁBEL. Vitéz úr, jó orrom van nékem.

TOLDI. Még sem értesz?

BÁBEL. Szavaid mély értelműek.

TOLDI. Vívnod kell, uram!

BÁBEL. Veled? (Félre). Úr isten, őt akarom kérni, hogy helyettem vívjon, s im —

TOLDI. Ránts kardot!

BÁBEL. Oh uram, ki merne vívni a szörnyű Toldival? Megölhetsz, de nem vívok veled! (Félre.) Vajon miért támad így rám egyszerre?

TOLDI. Nyomor fia... Férget nem taposok... De villámháború, nem szabad élnie!

BÁBEL. Uram, mit véték ellened? Oltalmadat keresem Ország ellen: miért gyűlölsz?

TOLDI. Miért? Még kérde? Miért? Miért? — Miért van oldaladnál kard?

BÁBEL. Lovagi öltözetem kiegészítő része.

TOLDI. Lekösd, nyomor fia, oldaladról! s ha többé fel mered kötni, magadat köttetlek fel, — nyomorult gézengúz! (Sétál).

BÁBEL. Ha parancsolod! (Kardját leoldja, félre). Szép terv, jó éjszakát! — De vajjon mért haragudott meg?

TOLDI (hirtelen megáll). S mért nem pusztulsz hazádba?

BÁBEL. Mindenütt hazám van —

TOLDI. S épen azért sehol sincs! Két hónap múlva ne halljam híradet!

BÁBEL. De, vitéz, a kedves özvegy nem élhet nélkülém. Ha én megyek, ő Országnak lesz martaléka. Ha már nem vívsz helyettem, s egy szerető párt boldoggá nem teszesz: engedj legalább szerencsét próbálnom. Igaz, borzasztó! tán kezemet, vagy lábomat töröm; de nem mondhatok le: megvívok magam! — Ha nem érttem, a szép özvegyért irgalmazz. Ő Országot nem szenvedheti. Engedd kardomat újra felkötnöm!

TOLDI (hirtelen megáll, mint kiben új gondolat ébred). S az özvegyet a győztes nyeri?

BÁBEL. Úgy volna —

TOLDI. S az özvegy Országtól szabadulni akar?

BÁBEL. Igen; nem szenvedheti.

TOLDI. Országgal én vívok helyetted.

BÁBEL. Vitéz úr! e változás? — Reményljek? — Szíved meglágyult? — Ah, de Ország nem fog veled vívni. Ismerni kell az ily szájaskodót: midőn dologra kerül, odább áll.

TOLDI. De vivjon, vagy mondjon le.

BÁBEL. Hanem, ha személyemben lebecsátott sisakvérttel jelennél meg, bizonyosan küzdene. Ő a hatalmas Toldival, mint Toldival, nem mer ugyan vívni; de a gyáva Bábel alakjában —

TOLDI. Legyen! Add vértedet! A viadal után majd számolok vele.

BÁBEL. Hanem javallanék szebb módot őt megszégyeníteni. Ha Toldi Miklós legyőzi Országot, az nem lesz újság a világ előtt: A sas legyőzte a csiripoló veret! — azt fogják csupán mondani; hanem ha azt hihetné a világ, hogy a gyöngé Bábel is legyőzte a dicsekvő Országot: az volna aztán a valódi szégyen! Azért jobb lesz ismeretlenül távoznod a csatatérről, s a világot azon hiszemben hagynod —

TOLDI. Hogy a díjt, az özvegyet te kaphasd el, nemde?

BÁBEL. Igen, hogy egy szerető párt boldoggá tégy. Tehát küldöm lovászomat a viadalbíróhoz, jelenteni,

hogy én, fogadásom tartván, csak földött arczczal, ismeretlenül vívhatok.

TOLDI. Vezettesd elő lovamat is.

BABEL. Lovadat? — talán —? Értem! (Félre). Hogy jutok a nőhöz, nem tudom; elég az, hogy bírni fogom. (El).

TOLDI (egyedül). Országtól szabadulni akar? — szabaduljon általam! Bábelt szereti? miért szereti? mert nem ismeri. Bátor, erős és bajnoknak hiszi: különben miért biznék karjában? de ha most látni fogja, hogy gyáva, félénk gazemberre pazérlá kegyét, ébredni fog és megveti. Helyesen teszek! — ezen kölyöknek csak így ránthatni le álarczát. Haha, tollaimmal akar ő ékeskedni: oda állítom a nyomorú szajkót fényes tollaitól kopaszon. Rajtam akar ő játszani: várj fiu, mert megkeserülöd! Istenemre, e kölönczöt meg kell utálnia, ha egy csepp magyar vér van ereiben. Útálja meg, s Országtól a szinte unt vőlegénytől szabadultan, ajándékozza szívét egy szerető érdemes, bajnok s igazán becsületes férfiúnak... De miért himezem? ajándékozza szívét nekem!

Dezső jő.

DEZSŐ. Uram, itt van szállva Toldi Miklós?

TOLDI. Miért, fiacskám?

DEZSŐ. E nagy bajnokot asszonyom látni kívánja.

TOLDI. S ki ezen kíváncsi asszony?

DEZSŐ. Kóroginé.

TOLDI (kitörő örömmel). Ő kívánja látni Toldi Miklóst?

DEZSŐ. És miként kívánja! Megparancsolá, török szakad, magammal csaljam. Dicső hírébe, mondhatom, szerelmes.

TOLDI. Fiú, szerelmes? Fiú, nem hazudsz? (Magához térve, félre.) Majd kikapott sodromból! — Fiacskám, sajnálom, de Toldi Miklós már elutazott.

DEZSŐ. Kár! ma nálunk furcsa tréfa lesz: Országgal egy bolondos lovag fog vívni.

TOLDI. Nono, talán tökkel sem üték fejét. Tehát

mondd tisztelt asszonyodnak, hogy Toldi Miklós már elutazott; hanem ha összejövök vele, tudtára adom, mily nagyon óhajtja látni tisztelt asszonyod, s tudom, soká nem várat magára.

DEZSŐ. Uram, ha tetszik eljöhetsz te is; kapunk minden vitéznek nyitva áll.

TOLDI. Majd fellátok.

DEZSŐ. Most sietnem kell. Viszontlátásig! (El.)

TOLDI (egyedül). Szerelmes hirembe! látni kíván! megparancsolá, hogy magával csaljon! Kedvemben szeretném a világot százszor összetörni és százszor összeölelni! Vívám hazámért, vívám címeréért, vívám becsületért és üldöztekért: ma megvívok szerelmemért! Kihívom az egész világot; mindent, ki hozzá emeli szemét. Egyenként, húszával, százával döntöm halomra vágytársaimat. Kihívom még a mese óriását is, s úgy szét zilálom tagjait, hogy a végítélet napján sem bírja összesöpreni! Miért veszteglék eddig is? ki kelle állnom a föld közepére, s ezt kiáltanom: Ide, ki Toldival mer szeretni; vívjon vele, ha lelke van!

Bábel jő.

BÁBEL. A ló előállott.

TOLDI. Látom.

BÁBEL. Fegyverhordozód magam leszek. Csak attól félek, hogy nem másolhatom lovászom modorját.

TOLDI. S én, hogy a tiédet nem majmolhatom.

BÁBEL. Szolgáim várnak a vértezettél.

TOLDI. Tehát menjünk. (Az előre tolaikodó Bábelt visszatolja.) Utánam, szolgál! (El.)

BÁBEL. Kivívtam: ő a Myladyt, én a nőt kapom! (El.)

VÁLTOZAS.

Szoba a várban.

Rózsa, Ilon, Ágnes, Ország vértben, Csupor. Nő vendégek.

RÓZSA. Ezen szoba ablakai itt a harczytérre nyílnak; innen nézzük a viadalt. Ah, a sorompó már kész. Csupor, viadalbíróvá téged nevezünk. A győző itt nyerje a díjt kezemből — vagy is, kezemmel. Ország, nem szorít a vért?

ORSZÁG. Nem, Rózsám.

RÓZSA. Rózsám? — még nem tiéd; Rózsa még senkié; díj vagyok, s a győztesé.

ORSZÁG. S az én vagyok. Vágytársam a port csókolja, hogy téged én csókoljalak.

CSUPOR. Hátha el sem jó a vágytárs?

RÓZSA. Ha elmarad a jelelt bajnok, más valaki törjön értünk lándzsát: Ország csak nehéz harczy után jusson birtokunkba.

Antonio jó.

CSUPOR. Itt jó szolgája. — Jó-e urad?

ANTONIO. Már úton van. De egy kérelme van a viadalbíróhoz.

CSUPOR. Az én vagyok; szólj.

ANTONIO. Bábel lovag, szent fogadása tartván, csak lebecsátott arczévérttel, mint ismeretlen bajnok szokott megjelenni a vívótérekén, s átvéve a díjt, épen úgy távozik. Ezt kellett előre jelentnem.

RÓZSA (egymást közt). A tréfa legjobb része tönkre jut.

CSUPOR. Lovag fogadása szent, a viadalbíró hitszégére nem kénytetheti.

ORSZÁG. Ne aggódjatok, látni fogjuk arczát. Ha ő fogadhat, én is kívánhatok valamit; s én a harczy előtt azt kívánandom: hogy a legyőzött porig hajoltan, földetlen fővel, kedves Rózsám, tőled kolduljon bocsánatot.

RÓZSA. De ha rá nem áll?

ORSZÁG. Úgy kénytelen leszek elállani kíváнатomtól. Azonban, ha reménye a gyávát eddig elcsalogatá, e kis körülmény nem ijeszti vissza.

ANTONIO. Vitéz, uram válaszra vár.

RÓZSA. Jöjjön urad, mint tetszik: s távozzék, mint lehet. Mi várjuk a díjra.

(Antonio el.)

RÓZSA. Ah, most értem Bábel furfangos eszét: félve kudarcztól, mint gyermek szokta, szemet húny, hogy mások ne lássák.

Dezső jó.

DEZSŐ. Hiában jártam, nagyságos asszony: Toldi Miklós korán reggel elutazott.

RÓZSA. Sajnálom; ő barátja az ily kalandnak: jól mulatott volna. Most ülj le, s ird a harczi hirdetményt. Ez csodálatos és szokatlan legyen, mint a párbaj maga. Ird tehát: «Mi Kórogi Zongor özvegye, adjuk tudtára mindennek, a kit illet —» Így irnak a királyok is; pedig ünnep királynéja vagyok én is. Tovább: «a kit illet: hogy megunván az özvegyi szomorú állapotot, eltökéltük, boldogult férjünk helyét mással pótolni, ki vigasztaljon és ótalmazzon. E hivatalért két kérő folyamodott kegyes színünk elé: Ország s egy ismeretlen lovag —» Nem szabad őt megneveznünk. Tehát: «ismeretlen lovag. Mivel pedig, fogadásunk tartván, senkit sem utasítunk el kosárral, párbajra bizzuk a választást: a győztesnek jegygyűrűt nyújtunk s mátkája leszünk. Özvegy Kóroginé.» (Kívül trombitaszó.) Ez a jel. Ő jön, Ezt viadal előtt olvassa fel a hirnök. Most lóra, Ország.

ORSZÁG (föltérden). Isten veled!

RÓZSA. Isten veled, szerelmes bajnokom! s ha a kegyetlen sors fekete könyvébe, fekete betűkkel azt méltóztatott firkálni, hogy e szörnyű viadalban drága életed —

ORSZÁG (feláll). Te tréfálsz . . .

RÓZSA. Mentsen isten! — Csopor bátya, a fogadást,

nemde, megnyertem? Bábel lovag sorompóban áll viadatra készen: tehát várom díjamat.

CSUPOR Ország, ez téged illet: csókold meg őt.

RÓZSA. Ez legyen a húcsúcsók.

ORSZÁG. Így, már legyőzöm a hat fejű sárkányt is. (El.)

CSUPOR. Nincs rá szükség: ellenednek nincs feje. (El. s vele Dezső.)

RÓZSA. De van nyelve hatnál is több. Kit francia nyelven dicsér, olaszul rágalmazza; mit angolul hazud, tótul tagadja; s mit magyarul fogad, németül megszegei. Valódi Bábel. De míg e hiú torony csillagkoszorúért fejét égbe tolja, én porba döntöm semmi lételét. Mert esküvém, addig úzni őt, míg szép hazánkból megszökik. Barátnék, a párbaj után számolok nyelvetekre.

ILON. (az ablaknál). A hirdetményt olvassák.

ÁGNES. Félék, falra hányjuk a borsót.

RÓZSA. Igaz, szerencsént mosunk; de nem ő érte, a világért kell álarczát levonnunk, hogy végre lássa valódi torzképét, s az utczagyermek se félje sárral dobálni.

ILON. Most az Ország kíváнатát kiáltja ki a hírnök.

RÓZSA. Elfogadja Bábel?

ILON. El.

RÓZSA. Helyes! Tehát porig hajol előttünk. De mind ez csak kezdete: a viadal után szarvakat öltend e kegyvadászó Acteon. (Kívül trómbitaszó.)

ILON. A viadalt kezdik. (A nők mind az ablakhoz ülnek.)

RÓZSA. Kár, hogy a kaczajhoz előre készültünk; jobb ízűn esett volna, ha úgy véletlenül — (sikoltva elugrik a székről.)

ÁGNES. Ország a porban! mindjárt az első rohanással ledobta Bábel.

RÓZSA. Nem! nem! nem lehet! (Az ablakhoz rohan.) Ő volt! . . . Barátnék . . . A szégyen . . . Szeretnék a föld alá bujni!

ILON. Meg nem foghatom!

RÓZSA. Nem, férjem Ország nem lesz soha! soha! . . . Nem érdemes rám! . . . Szégyen nem párosul velem! . . .

ILON. De hátha véletlen eset volt?

RÓZSA. Oh nem! ne pártold! — ez nem volt eset, hanem a legcsúfabb esés.

ÁGNES. Csitt! a hírnök újra jelent valamit. Halljuk.

HÍRNÖK (kívülről). Csend és béke! Az ismeretlen bajnok ezennel kihívja az egész világot; mindent, ki tagadja, hogy Kóroginé a legszebb nő; mindent, ki Kóroginé birtokára nála érdemesebbnek vallja magát; egyenként, százával...

HANGOK (kívül). Meglássuk!

ÁGNES. Három ifjú vágat a sorompóba; Bodó is köztök van.

RÓZSA. Istenemre, ez nem Bábel!

ILON. Ki volna más?

ÁGNES. A három ifjú a porba hull... Nézd... Halotti csend. Szégyen pirul a magyar leventék arczán, de mozdulni egy sem mer.

RÓZSA. Nem, a győző nem lehet Bábel.

ILON. Hátha ő? Hátha ismeretlenül már többször is vívott? Hátha fogadása tartja, hogy lebocsátott vérttel küzdjön, s azért nem tudhatá a világ eddigi győzelmeit.

ÁGNES. A győztes indul. Előtte Ország ballag, halványan, leverten; alkalmasint, hogy fogadását teljesítve előtted porig hajoljon.

RÓZSA. Hitemtől nem válok: ezen ismeretlen bajnok nem Bábel.

ÁGNES. Az nem segít rajtad: hirdetményed a győzőnek jegyze: s az nem Ország.

RÓZSA. Özvegy maradok! — De: A ki másnak vermet ás... oh e példaszó nem mindig igaz. Hirdetményem? — hogy is hangzik csak? — Tudom már... Barátnék, még semmi sincs vesztve! Az egérfogó ujjánra csattant, de ki fogom szabadítani. Az első ijedség elmúlt, értelmem visszatért.

ÁGNES. Jőnek.

Toldi. Bábel lebocsátott arczévttel, Ország, Csupor, Hirnök, Vendégek.

TOLDI (hírnökhöz). Olvasd.

HIRNÖK (olvas). «Mi Kórogi Zongor özvegye, adjuk tudtára mindennek, a kit illet, hogy megunván az özvegyi szomorú állapotot, eltökéltük, boldogult férjünk helyét mással pótolni, ki vigasztaljon és ótalmazzon. E hivatalért két kérő folyamodott kegyes színünk előtt: Ország s egy ismeretlen lovag. Mivel pedig, fogadásunk tartván, senkit sem utasítunk el kosárral, párbajra bízunk a választást, a győztesnek jegygyűrűt nyújtunk s mátkája leszünk. Özvegy Kóroginé.»

RÓZSA (magában). «Jegygyűrűt nyújtunk s mátkája leszünk . . .»

TOLDI (Rózsához). A díjt!

RÓZSA. Legyen! De ez nem Bábel hangja volt. Csálás van a dologban! Ki vagy te?

TOLDI. Az ismeretlen lovag! A díj engem illet; vagy a hirdetvényt újra felolvassuk?

RÓZSA. A díj téged illet: s azért im vedd! (Gyűrűt ad Toldinak.) De csupán csak téged illet: s azért ismernünk kell arczodat.

TOLDI. Igazság.

BÁBEL (Toldihoz). Menjünk már.

TOLDI. A szolga parancsol az úrnak? — Előbb ismerjétek meg ezt. — Szolga, lépj elő s nyisd meg sisakodat!

BÁBEL. Én? én?

TOLDI. Urad parancsolja.

BÁBEL. Az istenért! . . .

TOLDI. Meglesz, vagy nem?

BÁBEL. Uram!

TOLDI. Le a sisakkal! (Bábel sisakját lerántja) Fegyverhordozóm!

MIND. Bábel! (Kaczagnak bámulnak.)

RÓZSA. (Barátnéihoz). Nem mondtam? (Toldihoz.) S ki vagy te?

TOLDI (Bábelhez). Szolga, csatold le urad sisakját!

BÁBEL. Én — lovag vagyok . . .

TOLDI. Szolgám vagy, nyomor fia! Meg lesz, vagy nem?

BÁBEL. Az úr parancsol . . . Ugy-e, furcsa tréfa? . . .
(Toldi sisakját leveszi.)

MIND. Toldi Miklós!

RÓZSA (kaczagva). Ah, dicső! Fölséges tréfa!

ORSZÁG. Újra éledek.

TOLDI. Ország, mit a harcz előtt büszkén kívántál, hogy a legyőzött porig hajolva kolduljon kegyelmet, az alól feloldalak, légy szabad; de te azzal dicsekvél, hogy Toldi Miklóst meggyőzted —

BÁBEL. Oh, jaj!

ORSZÁG. Én? — Ki mondta azt? az galádul hazudott!

TOLDI (Bábelre mutat). Szolgám, kit e hírért lovaggá ütök.

BÁBEL. Már lovag vagyok!

ORSZÁG. Úgy én majd lovaggá kenem.

BÁBEL. Ország, nem mondtam, esküszöm, nem!

TOLDI. Villámháború, meghazudtolsz?

BÁBEL. Azaz, nem úgy . . . (Félre.) Oh, Scylla! oh, Charybdis!

TOLDI. Nem mondtad-e, hogy Ország azzal dicsekvék, hogy engem több ízben legyőzött?

BÁBEL. Mondtam . . .

TOLDI. No, Ország?

ORSZÁG. Én mondtam azt?

BÁBEL. Nem mondtad, oh nem! . . .

TOLDI. Tehát hazudtál?

ORSZÁG. Rólam hazudtál?

TOLDI. S nekem hazudtál!

ORSZÁG, TOLDI. Ez vért kíván!

BÁBEL. Hiszen kettővel nem vívhatok . . . Urak, kettőnek egyre rohanni nem szép . . . nem illik . . . Mindent visszahúszok . . . mindent!

RÓZSA. Bajnokok, kérlek, kimélet!

BÁBEL (magában). Ő értem könyörg.

RÓZSA. Nem mondta ő azt —

BÁBEL. Nem, lelkemre nem!

TOLDI (magában). Érte könyörg . . . szereti . . . jobban meg kell gyaláznom.

CSUPOR. Nem is azt mondta a lovag —

BÁBEL. Köszönöm! Hála, ezer hála!

CSUPOR. Lelkemre, nem azt mondta; hanem, hogy ő vívott meg Toldival több ízben — titokban, mert Toldi szégyenl veszteni — s mindannyiszor győzött.

BÁBEL. Oh, jaj! Toldi, bocsánat! Csak tréfáltam; hiszen minden tréfa volt!

TOLDI. Hazudtál, nyomor fia, kétszeresen hazudtál!

BÁBEL. Szóm nem volt igaz . . . Bocsánat!

TOLDI. Takarodjál s meg ne állj a határszélekig.

BÁBEL. Szép társaság! — még egyszer bocsánat! (Rózsá kezét csókolva, titkon.) Ah, a sors elűz: szívem itt marad! (Félre.) Kezemet szorítja . . . most is szeret!

TOLDI (magában). Susogtak! . . . Jobban meg kell gyaláznom a nyomor fiát. (Bábelhez.) Megállj lovag, egy szóra még! — Igaz-e, hogy Kóroginé, most mátkám, miként dicsekvél, imád?

BÁBEL (magában). Oh ég, mit szóljak?

TOLDI. Imád-e, vagy nem?

BÁBEL. Oh, én másképp mondtam azt . . .

TOLDI. Villámháború! újra meghazudtolsz? Igaz vagy nem?

BÁBEL (Kóroginéhez titkon). Rózsám, engedd, hogy hazudjak, különben összemorzsol e vasgyúró; vagy, oh, kívánod, hogy igazat szóljak? Parancsolj.

RÓZSA. Kövesd szíved sugalmát.

BÁBEL (Toldin és Rózsán jártatva szeméit). Tehát — szeretjük egymást!

TOLDI. Szeret? Vágytársam vagy: vívjunk!

BÁBEL. Nem, esküszöm, nem szeret! (Titkon Rózsához.) Bocsáss meg, angyal, más menekvés nem volt!

TOLDI (félre). Villámháború, újra suttognak! — Kölyök, vívnod kell!

BÁBEL. Már miért ismét?

TOLDI. Miért? nem azt hazudtad-e, hogy mátkám imád?

BÁBEL. Édes istenem, hát mit mondjak, hogy vívnom ne kelljen?

TOLDI (félre). Csak oly gyáva ne volna! — Magamat piszkolom eltaposva. — Lódulj czenk! S ha bátorkodol többé szemeidet mátkámhoz emelni —

BÁBEL. Soha! soha! (Titkon Rózsához.) Szívem hasad meg; de másképp nem lehet! — Ajánlom magamat! (Indul.)

TOLDI (Rózsához). Ez Bábel volt, a forrón szeretett.

BÁBEL (visszajő). Vitézlő Toldi! — a porig sujtál — de bocsáss meg — ne tégy semmivé — kérlek — add vissza a Myladyt!

TOLDI. S te add vissza a száz aranyat.

BÁBEL. De a száz arany is az enyém volt.

TOLDI. Nem Forgácstól hoztad?

BÁBEL. Nem, bajnok, hanem a Myladyt nem merem egyenesen oda ajándékozni, s így azt gondolám —

TOLDI. Tehát nekem ajándékoztad?

BÁBEL. Azaz, ajándék volt, míg azt hívém, hogy értem fogsz vívni.

TOLDI. S most visszakéred?

BÁBEL. Kérlek, bajnok úr, én úgy gondolám, hogy te a Myladyt, s ér a nőt kapom: most a dolog megfordítva áll: te a nőt kapod —

TOLDI. Tehát a ló téged illet. (Rózsához.) Ládd szépem, ez már a csere!

BÁBEL. Szabad reménylnem közbocsánatot?

TOLDI. Add jobbodat!

BÁBEL. Oh istenem! mi ritka kegy! Köszön . . .
Jaj! — (Toldi megszorítván kezét, jajgatva el.)

TOLDI (magában). Most már szeresse, ha tudja.

ORSZÁG. Barátom Toldi, tudom, mindez csak tréfa volt. Hogy legyőztél, szégyenlni nincs okom, mert úgy pirulnak ezek velem. Koronázd meg e tréfát azzal, hogy mondj le értem.

TOLDI. Lemondjak? Az ismeretlen bajnok én vagyok, s a díj engem illet.

RÓZSA (félre). Nem tréfál.

ORSZÁG. Ne űzd a tréfát tovább.

TOLDI. Semmi tréfa! Kinek kedve van kétkedni: a sorompó nyitva még! — A nő enyém, kész vagyok egész világ ellen kivívni őt.

RÓZSA (félre). Szegény Toldi! Tehát nem tréfál Toldi Miklós?

TOLDI. Nem, szépem!

RÓZSA. Betű szerint veszed a hirdetményt?

TOLDI. A mint írva van, s a mint szívem súgja.

RÓZSA. Tehát én is; legyen meg a mi írva van: mátkád vagyok, jegygyűrűt már adék.

TOLDI. S e változásban megnyugszol?

RÓZSA. Miért ne?

TOLDI. Nem kénytelenség szól belőled?

RÓZSA. Épen nem.

TOLDI. Így tehát nőm léssz.

RÓZSA. A mit fogadtam, vissza nem vonom. De Toldi Miklós, úgy hiszem, szerettetni is kíván?

TOLDI. Mondd, mit kívánsz tőlem cserében szívedért? Karom neked legyen szentelve! . . .

RÓZSA. Nem karodat; hanem — szakálladat kívánom!

TOLDI. Szakállamat? —

RÓZSA. Ha azt óhajtod, hogy szeresselek, le kell borotválnod szakálladat.

TOLDI. Szakállamat!

RÓZSA. E torzonborz szakállal nem tudlak szeretni: szakáll nélkül, tán — reménylheted.

TOLDI. Szakáll nélkül reménylhetek? — Szakáll, vagy nő! — Meggondolom. — Rózsám, ha bőbeszédű volnék — de, angyalkám, száz szónak is egy a vége: szeretlek, igaz lelkemből szeretlek . . . kívánlak bírni — a szakállamért! Sokat kívánsz, de — meggondolom. Most, isten áldjon meg! (Lassan.) Édes Rózsám, azt a barázda-billegetőt vedd ki szívedből; istenemre, talpad alá sem méltó. — A viszontlátásig. Még ma visszatérek . . . (El).

ORSZÁG. S én, asszonyom, nem térek vissza soha!

RÓZSA. Tehát távozol?

ORSZÁG. Toldi nője léssz —

RÓZSA. Soha.

ORSZÁG. De adott szavad?

RÓZSA. Nem vesz zálogban, mint sok magyar úr jószágá. Vagy azt kívánnád tőlem, nőtől, hogy térdén állva kérjek egy férjfiut, hogy ne méltóztassék szeretni?

ORSZÁG. De miként menekszel tőle?

RÓZSA. Bízd rám. — Kedves vendégim, hagyjatok magamra; fejem valódi méhkas a sok gondrajtól. Ebédnél látjuk egymást. (Országon és Rózsán kívül mind el.)

ORSZÁG. Rózsám, szabad reménylnem?

RÓZSA. Hogy tudsz kétségbeesni, férjfiu, midőn a gyöngye nőt emelt fővel látod? Országom, ne búsulj, míg királynéd vigan tekint rád.

ORSZÁG. Már nem vagyok bús, mert Rózsám vigasztal.

Dezső jő.

DEZSŐ (titkon). Nagyságos asszony, néhány titkos szóra.

RÓZSA. Ország, kérlek, menj a vendégekhez.

ORSZÁG. A mint parancsolod. (El.)

RÓZSA. Mi ujság, kis apród?

DEZSŐ. Bábel lovag, ki itt furcsán járt, úgy látszik, még nem érte be azzal, a mit kapott, hanem többre is vágyik.

RÓZSA. No, s mit tőn a lovag?

DEZSŐ. A várkapunál megállott, s magában valamit mormogott, aztán magához intve zsebébe nyúlt s két aranykát nyomott markomba. ily kérdéssel: «Nemde, fiacskám, híve vagy asszonyodnak?» Én természetesen igennel válaszolék. Erre ő összevissza annyit beszélt magáról, szívééről, fájdalmiról, könnyeiről, a nagyságos asszonyról, szerelemről, üdvéről, s tudja isten még miről, hogy a strucz madár gyomra sem emésztette volna meg.

RÓZSA. De csak volt valami értelme?

DEZSŐ. Ha az ittas vagy hagymázban beszélő szavainak lehet értelme, úgy Bábel lovag tán azt akarta

mondani: hogy a nagyságos asszonynyal kívánna négy szemközt szólni.

RÓZSA. Velem? — Tudtam, hogy arcza vastag és szemtelenségtől vakon, önként fog rohanni egyik hálóból a másikba. Hadd jöjön a lovag, készen talál. Dezső, siess és vezesd ezen szobába. Utadban kérd meg Csupor urat, hogy egy pár szóra alázza meg magát ide.

DEZSŐ. Mást nem parancsolsz?

RÓZSA. Nem. De, fiú, légy okos!

DEZSŐ. Az volna szép, ha én rontanám el a játékot. (El.)

RÓZSA (egyedül). A lovag csak nem akar szárazon elmenni. Legyen! lássuk mint állja ki a tűz- és vízpróbát. — És Toldi Miklós?... A nagy bajnokot szívből sajnálom; de ha játékba ártá hivatlanul magát, ám tőrje ha áprilisbe jár. — Most mint ügyes takács szövőszékhez ülök, s az ezerféle fonalból torzképeket szövök.

Csupor jő.

CSUPOR. Húgom, hivattál.

RÓZSA. Bátya, ügyünk biróságod alatt elveszett: most ismét bírónak teszlek, hogy ügyünket megnyerjük.

CSUPOR. Parancsolj velem, angyalom.

Szolga jő.

SZOLGA. Nagyságos asszony, tálaltak.

RÓZSA. Karodat, bátya! Asztalnál ülj mellém; a sültig ki kell főznünk tervünket. (Elmennek.)

HARMADIK FELVONÁS.

A fogadóban szoba.

Bábel jő.

BÁBEL. Úgy kell! hálóm fogott meg! kislelküségem méltó jutalma! Ha magam vívok, győzők, s most nőt karolok: mert Országot legyőzőm, bizonyosan le; hiszen Toldi nem dobta, lefűvta nyergéből. De hát tudtam-e, gondolhatám-e, hogy Ország oly erőtlén, oly gyáva? — Erőtlén? gyáva? nem; nem Ország az erőtlén, hanem Toldi a nagyon is erős: és a mi Országhoz képest Toldi volt, hozzám képest Ország épen az. Miért hitetném el magammal is a nem valót? Álokoskodás mást csinálni jó, magunkon nem segít. Még is — a terv dicső volt! szégyenemre nem vált: kár, hogy kifeledém az árulást! De ki hitte volna Toldiról?... Lassú víz partot mos! — S mi kiméletlenül szorongattak! Ország boszúból dörge rám, azért nem is boszantott annyira, mint Toldi — Toldi, csak játszott velem. Kívül komoly volt, mintha oskolázna; de sötét szemében és borzas szakálla közt sátáni kéj vigyorga kínomon: s ez volt a mi öldökölt! — Most mit tegyek? a gyalázattal tovább álljak?... Eh, gyalázat! téged im lerázlak magamról, mint uszkár a vizet: da, hajh, a szívből nem oly könnyű kirázni annyi biztató reményt! Rózsám, lelkem! szabadulni vágytál általam megunt Országodtól: s im — általam a durva Toldié levél... Lelkem, bocsáss meg! Ah, mint könnyörge értem... Kezemet újra megszorítá, meg — de Toldi is — hajh Toldi is! S míg az angyal bársony keze új lángra gyújtott, Toldi vaskeze megzsibbasztá velőmet is.

Dezső jő.

DEZSŐ. Uram, lovag.

BÁBEL. Te vagy? Jól látok? Rózsa követje?

DEZSŐ. A nagyságos asszony, kérelmedre hajolva, kész téged kihallgatni.

BÁBEL. Oh, angyal! menjünk, repüljünk! — De — várj csak, fiú... Ő Toldi menyasszonya... Én nem félek ugyan e vágytárstól; hanem asszonyod jó hírnevét félttem: azért titkosan kell a várba jutnom. Igen, fiú, titkos úton kell bevezetned, különben nem megyek; a lovag köteles imádotta jó hírét is őrizni.

DEZSŐ. Ne aggódjál; földalatti úton megyünk fel.

BÁBEL. Csókot érdemelsz, fiú! Siessünk! (Mennek.)

TOLDI (kívül). Endre gazda! Endre gazda!

BÁBEL. Toldi Miklós!... Az ablak rövidebb út... Jer, fiú, az ablakon kell kiugranunk.

DEZSŐ. Miért?

BÁBEL. Miért? az ajtót becsukták.

DEZSŐ (az ajtóhoz akar menni). Ej, dehogy...

BÁBEL. Meg ne mozdúlj! Toldival nem szabad találkozunk. Hiszen tudod. Menjünk. (Az ablakon kiugrik.)

DEZSŐ. Követem, míg ki nem fut a világból. (Utána ugrik.)

Toldi, Nagy jönnek.

NAGY. No, vitéz uram?

TOLDI. Endre gazda, jegyben járok.

NAGY. Jegyben? Isten áldja meg! — Szép a jegyes?

TOLDI. Szép.

NAGY. Szép. Gazdag?

TOLDI. Gazdag.

NAGY. Gazdag. Jó?

TOLDI. Nem tudom.

NAGY. Nem tudod? de azt sem, hogy rossz?

TOLDI. Nem.

NAGY. Szeretted, vitéz uram?

TOLDI. Szeretem.

NAGY. Hát ő téged, vitéz uram?

TOLDI. Nem tudom.

NAGY. Nem tudom? — No, ebből is legyen okos, a ki tud.

TOLDI. Endre gazda! igaz-e, a mit a szolnoki szőke lányról meséltél?

NAGY. Igaz, vitéz uram, nem mese. Biz azt mondta az: hogy a vitéz uram szép ember, kár, hogy szakálla oly torzonborz.

TOLDI (a Bábel tükréhez közelg). Nézz ki az ablakon.

NAGY. Miért?

TOLDI. Hogy mit csinált a Pejgó?

NAGY (sóhajtv). A Pejgó? — már elástam.

TOLDI. Vagy úgy! . . . No, csak nézz ki, ha mondom.

NAGY. Bizony furcsa! (Kinéz.)

TOLDI (a tükörbe pillant). Borzas biz az!

NAGY. Semmit sem látok, vitéz uram.

TOLDI. Semmit?

NAGY. Csak egy tyúkot, meg egy kakast a szemétdombon. (Visszafordul.)

TOLDI (elkapja szemét). Meg egy kakast.

NAGY. Csak egyet, vitéz uram. — De hát ki a jegyes?

TOLDI. Ó!

NAGY. Kicsoda?

TOLDI. Ó! nem érted, ő!

NAGY. Kicsoda?

TOLDI. Kicsoda? kivel Budáról Pestre egy csónakon evezünk.

NAGY. Kit három hétig egyre emlegettél?

TOLDI. Ő.

NAGY. S azt, hogy ha egykor házasodnál, oly derék asszonyt vennél nejlül?

TOLDI. Ő a jegyes, Endre gazda, ő!

NAGY. Így hát sebaj!

TOLDI. De van, nagy baj van! Ő enyém, törvényesen, igazságosan jegyesem: de a szív, Endre gazda, a szív a baj! Országot nem szereti — most már talán

Bábelt sem; hisz könnyedén, derűlten nyujtá a jegygyűrűt: de a szív, Endre gazda, a szív a baj!

NAGY. Hát nem jár kezével szive?

TOLDI. Endre gazda, van-e borotvád?

NAGY. Van.

TOLDI. Tudsz borotválni?

NAGY. Magamat tudom, mást még nem koppaszték. Tyúkszemedet akarod kivágni, vitéz uram?

TOLDI. Nem... hanem...

NAGY. Hát minek a borotva?

TOLDI. Endre gazda, te becsületes, hű és igaz ember vagy: miért titkolóznám előtted? Tudd meg, hogy a jegyes csak úgy fog szeretni, ha szakállamat leborotváltam: szakáll s jegyes közt kell választanom.

NAGY. Úgy le a szakállal! Hozom a borotvát.

TOLDI. De ládd, e szakáll még mind az első sarjadék; borotva még nem pusztítá. E szakáll ifjúkoromnak első büszkesége volt, s annyi víg és bús emlék van hozzákötve! S e gonddal őrzött kincs, a férjfűnnek legszebb éke, választó jel a férfi és nő között! A nők csúfolják és rútúnak találják: de — miért tagadjam? — én szépnek találom. Endre gazda, nem válhatok tőle!

NAGY. De miért felejtet, vitéz uram, a gömbölyű nőt? A lelkemadta piros mint szakasztott rózsa, s oly kerekded mint a pogácsaalma! Hohó, ha ily kedves tubiczát kaphatnék szakállamért, levágnám, akár harminczhatszor?

TOLDI. De miért kívánja épen szakállamat?

NAGY. Mért? mert csókoláskor szűrni szokott. Úgy ám! A szép mátka istenigazában meg sem csókolhatna téged, vitéz uram, borzas szakállad miatt; hiszen úgy benőtte szádat, mint tüskék szokták a barlang nyílását. Ej, le a szakállal, vitéz uram!

TOLDI. Endre gazda, hidd el, úgy vagyok, mintha jobb kezem a baltól akarna valamit lopni.

NAGY. Gon oltam egyet, vitéz utam. Hadd borotváljuk le most a szakállat, menyekző után újra megnőtethetjük. Úgy-e okos gondolat? Ládd, vitéz uram,

engedni kell a nőnek nász előtt: nász után a férjfi szab törvényt. Így voltam én is boldogult Katómmal. Ha esküvő előtt csókoltam, ő mondta: Endre gazda, hagyjon békét! ni, hogy összekínza borzas szakálla! — pedig esküvő után ő simogatta a borzas szakállat, hehehe! E szerint, úgy hiszem, megmutattam vitéz uramnak is — hogy a borotvát bátran hozhatom. (El.)

TOLDI. No, hát isten nevében! — Ne boszankodjál, kedves szakáll! áldozatul kell esned: de újra meg-nőtetlek, esküszöm, újra! Hm, de vajon nem úgy járok-e veled, mint Sámson járt hosszú hajával? Midőn lemetszé azt Delileja, az óriás erő megszakadt, és Sámson rabbá lőn: s ha én leváglok, borzas szakáll, elasszonyosodva nem jutok-e én is rokka mellé? — Így nem kellene bántanom a szakállat! — De Sámson, hosszú haja megnővén, újra óriás lőn: ha nász után szakállam megnő, nem lehetek-e én is ismét férjfiú s a házban parancsoló úr? — Így, mégis levágható e szakáll! — De mit mond a világ? — A világ! — Ez a bökkenő! Azt mondja, Toldi Miklós: hogy szakálladat levágtad, mert nőd parancsolá! Csak azt ne tudnák, hogy ő kivánta; de egész társaság előtt nyilván kivánta... Csúfolni fognak... s tán még a gyermekek is utánam kiáltják: Toldi! a szél hordta el szakálladat, vagy nőd tépte ki? — Villámháború, azt ne mondja senki Toldiról! — Asszony vagy szakáll! — Csak azt ne mondta volna: talán szeretlek!... Talán? — s talán nem! s én szakállamat ezen talánért áldozzam fel? — Új bökkenő ez! Hátha csak játszik velem? — A szakáll marad! — Tisztelem ő asszonyságát, de bábja nem leszek! — A szakáll, még egyszer mondom, marad!

Nagy jó.

NAGY. Itt a borotva.

TOLDI. Nem kell, Endre gazda. Kegyelem a szakállnak! Igaz! nem azt mondtad-e: hogy nász előtt Kató sem tűrte a szakállat, pedig nász után ő simogatta?

NAGY. Úgy van, vitéz uram.

TOLDI. Szokja meg Rózsa asszony is az enyémet; meg kell szoknia!

NAGY. De másképp áll a dolog esküvő előtt, másképp esküvő után, vitéz uram!

TOLDI. Te mondtad azt is: Hogy nász előtt engedni kell a nőnek, nász után a férjfi szab törvényt? —

NAGY. Azt mondtam.

TOLDI. S én annyi, mintha már nász után volnék; mert a nő egyedül enyém, másé nem lehet.

NAGY. Miért nem mondtad ezt mindjárt? Oh, már így más; így azonnal te fogd meg mindkét végét a botnak.

TOLDI. S ha most feláldozom szakállamat, nem fogja-e később bajuszom szurni? Hátha végre eszébe ötlik, hogy a törökök kopaszok, s hajamat is leborotváltatja?

NAGY. Igaz, vitéz uram; mert régi példabeszéd: Csak egy hajszálat adj az ördög kezébe, egész üstöködöt megragadja; és: szakállas asszonytól óvakodjál.

TOLDI. Történjék bármi: a szakáll marad. Nem, kedves szakállam, női veszély * áldozatja nem leszs!

NAGY. Ha a menyecske villámolni fog, a vitéz uramnak mennydörögni kell, s meghunyászkodik azonnal — Katóról tudom. Csak bennem bízzál, majd megtanítalak én, mint kell a nőket megtanítani. Ilyesmiben tapasztalt ember vagyok én.

TOLDI. A mi nem hajlik, annak törni kell: de papucs-vitéz nem leszek soha! (El.)

NAGY. Így! ne engedj; hajszálnyit se, vitéz uram! (El.)

* Hihetőleg sajtóhiba az 1840-ik kiadásban e h. szeszély.

VÁLTOZAS,

Szoba a várban.

Rózsa, Ország.

ORSZÁG. Itt nincs menekvés.

RÓZSA. Van.

ORSZÁG. Adott szavadtól Toldi fel nem old, mert úgy kezdedről kell lemondania; s ki tudna tőled megválni?

RÓZSA. Toldi Miklós.

ORSZÁG. Ő még alig ösmer, még csak messziről láttott, tündér virág, s már is kebléhez kíván tűzni: hátha szép lelkedből olvasand?

RÓZSA. Lelkem, mely előtted tárva áll, Toldinak bekapcsolt könyv leend. Mindennek van jó és rossz oldala; a fénynyel testvér az árnyék is. Te bennem csak a jót, a fényt láttad eddig; mert gonddal őriz minden szerelmes kedvese szemétől az árnyékdalt: Toldi lássa azt; a jót és fényt ne lássa, s tudom, szerelme hamar ellobog.

ORSZÁG. De neked nincs árnyékdoldalod.

RÓZSA. Ha nincs, lehetne; lássa a mi nincs.

ORSZÁG. De a szerető szeme nem akar látni.

RÓZSA. Le kell róla venni a hályogot. Nyűgös leszek, mint gyermek; változó kedvű, mint április; kíváнатim túlzók, igényeim kiállhatatlanok lesznek; fogadásokat csikarok tőle, melyeket nem teljesíthet; hol fel sem vevőt, hol nagyon is féltékenyt színlek; szóval, addig zaklatom őt, míg keresztet vetve magára, így sohajt fel: Uram, ments meg e nőtől! vedd el tőlem e keserű poharat! s végre, ha mi sem használ — úgy —

ORSZÁG. Oh, mit úgy?

RÓZSA. Úgy hozzád megyek feleségül. Hogy véget vessek ezen siralmas állapotnak: menj a káplánhoz; várjatok rám a kápolnában; még ma esküszünk. —

ORSZÁG. Velem?

RÓZSA. Kivel mással?

ORSZÁG (komolyan). De adott szavad? — Nem, Rózsám, azt megszegned nem szabad; míg Toldi fel nem old, nóm nem lehetsz.

RÓZSA. Így szeretlek! E nyilatkozás becsületed tiszta tükre. Most ezerszer el vagyok tökéelve, s még ma boldogítlak kezemmel; menj a káplánhoz.

ORSZÁG. De Toldi?

RÓZSA. Hihetsz-e szószegőnek?

ORSZÁG. De miért titkolózol?

RÓZSA. Miért beszéljem, mit a tett úgy is fölfejtend? — Igaz! Jegygyűrűd Toldinál maradt: nincs-e számomra más gyűrűd is? Jegyezz el újra!

ORSZÁG (eljegyz). De az esküvő előtt felfödöd a titkot?

RÓZSA. Szószegő nem leszek; még is hozzád megyek feleségül.

Dezső jő.

DEZSŐ. Bábel lovag.

ORSZÁG. Hogy mer itt megjelenni?

RÓZSA. Hadd el, rossz angyala vezérlé ide. Tudod, mit fogadtam? hogy hazánkból is megszöktetem: s ő, mint hallód, még köztünk van. Menj a káplánhoz.

ORSZÁG. Isten veled. (El.)

RÓZSA. Jőjjön a lovag. Csuport kérd nevemben, hogy soká ne késsék; de el ne felejtсен kopogtatni; a középajtón kell jönie. Igaz! a vendégek itt vannak az oldalszobában?

DEZSŐ (balra mutat). Ebben vannak.

RÓZSA. Tehát nem vagyok tanúk nélkül. Ők is Csupporral jőjjenek be. Most menj. (Dezső el.)

RÓZSA (egyedül). Még a tűz- és vízpróba hátra van, Bábel lovag! A tűzben meg kell tisztulnod, s a vízben meg kell mosdanod.

Bábel jő.

BÁBEL (lopva az ajtót bezárja).

RÓZSA. Már jő . . .

BÁBEL (letérdel). Rózsám, hallgass meg! bocsánat!

RÓZSA, Kelj fel, lovag.

BÁBEL. Nem addig, míg meg nem bocsátasz!

RÓZSA (felemeli). Bocsánat! Lovag, szavad volt hozzám.

Beszélj.

BÁBEL. Csak egy szavam, kedves, s e szó: szeretlek.

RÓZSA. Lovag, téged bátor hősnek hittelek, karodra bízom sorsomat: s te — Toldinak játszál oda.

BÁBEL. Vádold a sorsot, vádold a csalót, ne engem. Te hű karomra bízad sorsodat, de én karomban bízni nem merék; hogy drága birtokod ne koczkáztassam, a legkeményebb bajnokot bérlém fel — de, hajh, árulót fizettem!

RÓZSA. Nem vagy-e te Toldinál keményebb bajnok? nem győzted-e meg többször, titokban? miért nem vívtál magad?

BÁBEL. Igaz! magamnak kelle vívnom!

RÓZSA. Tehát most vívjál vissza Tolditól?

BÁBEL. Nem lehet, Rózsám; mert megesküvém Toldinak, hogy vele nyilván sohasem vívok. — Rózsám, engedj a sorsnak, nyujts Toldinak kezet, nekem hagyd meg szivedet. Mondjon nejének a csalárd vitéz a világ előtt: én titokban kedvesemnek — angyalomnak so-hajtlak!

RÓZSA (félre). Gazember! — Nem, Toldi ne birja kezemet soha; inkább halál, mint Toldi . . .

BÁBEL. Csak egy mód van hátra, esküdjünk titokban.

RÓZSA. S adott szavam?

BÁBEL. Mondd, hogy tréfa volt.

RÓZSA. De a világ nem hiszi tréfának.

BÁBEL. Higyjen a világ, a mit akar, az okos nem hajt rá. Beszéljen a világ; mi várunkban kaczagjuk; s ha irigy foga várunk falait ketté rágná is, boldog szerelmünk rózsafüzérét nem fogja soha.

RÓZSA. Igen, még ma esküszöm — (félre) — Országgal!

BÁBEL. S én üdvezülök! (Keze után nyúl, a közéapajton kopogás. Bábel mozdulatlan marad.)

TOLDI (kívül). A vőlegény kopog, nyisd ki.

RÓZSA (zavarodva). Mi ez? — az ajtó zárva? ki zárta be? — (Bábelhez.) Zárva az ajtó? — ki zárta be?

BÁBEL (suttogva). Nem tudom, talán kívülről —

RÓZSA. Nem, nem, belülről van zárva. Lovag, te zártad be?

BÁBEL. Bocsánat! Oh én ostoba! — Föld, nyilj meg!

RÓZSA. S most Toldi... Mit fog mondani? — (Félre.) A gyalázatos magamat is zavarba hozott.

BÁBEL. Mondani? Ő nem mond semmit, hanem megöl... Ah, ezen ablak...?

RÓZSA. Száz lábnyi mélyre ásít.

BÁBEL (balra mutat). E mellékszoba?

RÓZSA. Zárva szokott lenni —

BÁBEL (jobbra mutat). S ezen mellékszoba?

RÓZSA. Ebből nincs kijárás —

BÁBEL. Elvesztem!

RÓZSA. Szóljak?

BÁBEL. Oh ne! Az égre, minden szentre, ne szólj, ne öl meg!

TOLDI (kívül). Tudom, hogy itt vagy, nyisd ki.

RÓZSA (fennhangon). Toldi, te vagy?

TOLDI (kívül). Én!

RÓZSA (az ajtóhoz akar menni). Tüstint!

BÁBEL (kezét megragadja). Irgalom! Oh én boldogtalan! — Nem kelle jönnöm! Nem kelle jönnöm!

RÓZSA. Szabadulás!

BÁBEL. Hogyan?

RÓZSA (jobbra mutat). Menj e mellékszobába, ott nőruhákat fogsz találni; öltözzél gyorsan ezen álruhába; később távozhatol.

BÁBEL. Oh hála! (Jobbra el.)

RÓZSA (magában.) Bár ne jöne Csupor — vagy... Toldit is a játékba ártsam? miért ne? ha esze van, át-

látja a tréfát; — s tanúm is van elegendő! (Kinyitja a középjárt.)

Toldi jő.

TOLDI (kiszól). Endre gazda, várj kívül.

RÓZSA. Bajnok, bocsáss meg, kissé elszenderedtem...
Hogyan? —

TOLDI. No, szép jegyes, miért villog szemeidben harag?

RÓZSA. Szakállal mertél visszajőni?

TOLDI. Igen, szakállal.

RÓZSA. Nem kértem? nem parancsoltam-e?

TOLDI. A parancs a férjet illeti!

RÓZSA. Toldit illeté. (Félre.) Szakállát többre becsüli... a seb nem halálos. (Igen nyájasan.) Tehát szerelmemet nem óhajtod?

TOLDI (félre). Ha így néz rám, szilárdságom elolvad. De, szép asszony, szakállam és szerelmed nem ellenkezik egymással.

RÓZSA (még nyájásabban). Tehát e kis áldozatra sem méltó szerelmem? —

TOLDI (félre). De már így megborotvál! — Nagyobbra — életemre méltó — nem ily kicsinyre, szép Rózsa!

RÓZSA. De ha én csak ezt kívánom...

TOLDI. Rózsám! az isten két külön nemet alkotott, némbert és férfiut; miért kívánod, hogy férjfiuból aszsonyá legyek?

RÓZSA. Azért nem léssz azzá; megmarad bajúszod.

TOLDI. Ne szabj szivednek ily csekély árt: szakállammal egy értékű volnál?

RÓZSA. Te szabsz csekély árt szivemnek; mert szakálladat többre becsülöd.

TOLDI (félre). Nincs-e igaza? — De, Rózsám, nem kelle kívánnod a világ előtt: így gúnytárggyá leszek.

RÓZSA. Igaz, a világ papucs-vitéznek csúfoland.

TOLDI (kitörve). Villámháború, annak ne csúfoljon, csak annak ne!... (Szelidülve.) Rózsám, állj el kívánatodtól.

RÓZSA. Soha! Választanod kell: vágd le a szakállat, vagy mondj le szerelmemről.

TOLDI. Kivánj nagyobb áldozatot!

RÓZSA. Kivánhatok? — Tehát, Toldi Miklós, a legnagyobbat kívánom!

TOLDI. Kivánd! Érted legyőzők ezreket!

RÓZSA. Győzd le magadat! . . . Ez, hidd el, a legnagyobb győzelem. Mondj le jogodról.

TOLDI. De midőn úgy szeretlek!

RÓZSA. De ha én nem szeretlek.

TOLDI. Nem?

RÓZSA. Mást szerettek.

TOLDI (haraggal). Mást szeretsz? ki az?

RÓZSA. Miért kérded? szemeid haragban forganak —

TOLDI. Miért? lássuk, kinek dobog fentebb szíve; ha szeret, tudjon érted meghalni is!

RÓZSA. De én nem nevezem meg.

TOLDI. Nem? — jogomról nem mondok le!

RÓZSA (félre). A seb nem könnyű: sajnálom a derék bajnokot!

TOLDI. Ah, tudom már — Bábel az! E tarka bűnedény, ez babonázott meg. Oh asszony, hová tetted szemeidet? Kell-e őt más színekkel festenem? nem láttad-e ma egész utálatos alakjában? De, istenemre, inkább ne légy senkié, mint ily kóboré! Gátad leszek, míg pihegek; jogomról nem mondok le: magyar vér ily mecsevérszült vérrel ne vegyüljön soha! Inkább senkié, mint Bábelé!

Csupor, Szolgák középen jönnek. Vendégek balról. Csupor kopogtat.

TOLDI. Ki háborgat? Szabad!

CSUPOR (bejő). Kedves szerelmes pár, bocsánat, hogy ezen édes órában háborgatlak! Engem birói tiszttem hozott ide.

RÓZSA (magában). Most megöli . . .

CSUPOR. Itt boszorkány rejtezik.

RÓZSA (félre). Hogy távoztassam el? — Bátyám, csalódol, itt nincs boszorkány.

CSUPOR. Hallád-e hírét Erzsének? Ezen hetedhét országra szóló boszorkányt megyénk törvényszéke máglyára ítélte, s e gonosz nőt a meredek falon (jobbra mutat) eme szobába láttam kúszni. Útját alólról keresztvonással elzártam; többé meg nem szökhetik. Szolgák, hozzátok elő a boszorkányt.

(Szolgák az oldalajtón el.)

RÓZSA (félre). Mi lesz ebből? Most egyszer félek a tréfától.

TOLDI. S te hiszesz boszorkányt?

CSUPOR. S te nem hiszesz? óh, pogány!

Bábel asszonyi ruhában. Szolgák jönnek.

CSUPOR. Végre kezünk közt vagy, boszorkány! A törvény rég elítélt; a máglya vár égő karaival; jer, öleld sátányi vőlegényedet.

BÁBEL. Mit? én boszorkány?

RÓZSA (titkon Bábelhez). Ne szólj.

BÁBEL. S megégjek? köszönöm alásan. (Titkon Csuporhoz.) Uram, én Bábel vagyok, nem boszorkány.

CSUPOR. Hogy is ne! (Kaczag.)

TOLDI (félre). Hah, Bábel — vele zárva! (Rózsához titkon.) Pirulj asszonyom!

RÓZSA (titkon). Ártatlan vagyok —

TOLDI (titkon). Kiméllek: de ő nem viszi el szárazon.

RÓZSA (félre). Magam is azt akarom. (Toldihoz.) Érts meg jól, minden csak tréfa.

TOLDI. Tréfa! gyönyörű tréfa! (Bábelhez titkon.) Nyomor fia, ismerlek. Mit parancsolék?

BÁBEL (titkon Toldihoz). Uram, én boszorkány vagyok, nem Bábel.

CSUPOR. Szolgák, miért késtek? El vele, míg a máglya el nem ég.

BÁBEL. Megálljatok! (Csuporhoz titkon.) Tekints rám, nem ismeresz? Bábel vagyok.

RÓZSA (titkon Bábelhez). Ne szólj, légy néma!

BÁBEL. De megégni?

RÓZSA. Érettem!... Én égek éretted...

BÁBEL. Más égni, más megégni!

TOLDI (magában). Hah, újra susognak. Hogy tegyem semmivé?... A nőt kimélnem kell...

CSUPOR. Mégis késtek? El vele!

BÁBEL. Urak, ha mondom, Bábel vagyok!

CSUPOR. Valóban — hasonlít hozzá — ni, épen olyan. De ez ne kösse meg a törvény kezét. Urak, a boszorkány Bábel lovaggá változott; de mindez csak személyvesztés. Oh, tudjuk, boszorkány, hogy oly alakra tudsz változni, minőre akarsz: de Bábel hitvány alakja most nem segít rajtad.

BÁBEL (elhányja a női ruhát). Urak, csak tréfa! Lássátok, ez álruha. Bábel vagyok, nem boszorkány.

TOLDI (magában). A nyomorult nem kiméli kedvese becsületét.

CSUPOR. Lássátok, már egészen Bábel lovaggá változott. De ő boszorkány; nem más, mint Erzse, Bábel alakjában, s meg kell égnie. Most el vele, míg vízi borjúvá, lóvá vagy számárrá nem alakul át.

BÁBEL. Oh, várj, míg bebizonyítom.

CSUPOR. Sémmit bizonyítás! El vele!

BÁBEL. Rózsám, ne hagyj megégni! Mondd, hogy én vagyok!

RÓZSA (titkon). S jó hirnevem?

BÁBEL. Urak, Bábel vagyok; e nőnél voltam, s Tolditól ijedtemben öltöttem ezen ruhába!

TOLDI (magában). Többé nem tartozom kimélettel. — Urak, becsületemre mondom, ez nem boszorkány, hanem Bábel lovag.

BÁBEL. Órangyalom! Nagylelkű férjfu!

TOLDI. Vissza, nyomor fia! — Jegyesemmel bezárkózva voltál: azért ne égj, hanem halj meg fegyveremtől!

BÁBEL. Irgalom!

CSUPOR. Csodálatos lény, ki vagy tehát? Bábel lovag, vagy a boszorkány? Ha a boszorkány vagy, meg

kell égned: ha Bábel vagy, Toldi öl meg. Válaszsz, a törvény hiszen szavadnak.

BÁBEL. Urak, becsületemre... egyik sem vagyok!

CSUPOR (Toldival beszél).

RÓZSA (Bábelhez titkon). Megmentelek...

BÁBEL. úgy angyalom léssz, ki a bűnhődés lángjai-ból kiemel.

TOLDI (haraggal Csuporhoz). Nem, ilyes tréfát nem értek —

CSUPOR. Legalább bizd rám a büntetést.

TOLDI. Legyen! Férget taposni úgy sincs kedvem.

RÓZSA. Úgy látszik, a bírák nincsenek tisztában: vajon boszorkány-e e lény, vagy Bábel lovag; szükség erről meggyőződnieök. (Bábelhez). Tudsz úszni?

BÁBEL. Oh, nagyon rosszul!

CSUPOR. Igazság! meg kell győződünk. Tehát, szokás szerint, dobjuk előbb a Tiszába. Ha elmerül: nem boszorkány, s csak a Tiszába fúl. Ha nem merül el: boszorkány, s meg kell égnie.

BÁBEL. Urak, ismét a réginél vagyunk: vagy a Tiszába fúlok, vagy megégek.

CSUPOR. Ez a boszorkány-törvény!

RÓZSA (titkon Bábelhez). A Tiszába dobnak, más menekvés nincs; úszszál keresztül rajta, s otthon átöltözve, siess vissza, mert még ma esküszöm.

BÁBEL. De ha bele fúlok.

RÓZSA. Csolnakot küldök utánad.

TOLDI (kitörve magában). Folyvást sugdosnak... Legyen büntetésök megvetésem!

CSUPOR. Szolgák, el vele. El a Tiszába.

BÁBEL. Rózsám, isten veled! (A szolgák elhurcolják.)

CSUPOR. Kedvesim, tartsatok velem... (Toldin és Rózsán kívül mind el.)

TOLDI. Kiméltelek, de a drága kedves elárult.

RÓZSA. Kedves? — ki az?

TOLDI. Az, kit vágytárssá pirulok nevezni! — Szép asszony, köztünk minden szövetség felbomlott: lemondok jogomról, drága birtokodról: vedd vissza adott szavadat, vedd vissza jegygyűrűdet!

RÓZSA. Visszaadod szavamat? de én nem veszem vissza. A jeggyűrűt nyujtod? de én nem fogadom el.

TOLDI. Nem fogadod el?... Az imént magad akartad —

RÓZSA. De most nem akarom. Az imént kértelek, hogy mondj le; többé nem kérlek.

TOLDI. De nekem nem kellesz, s nyakamba csak nem varrod magadat —

RÓZSA (nyájasan). S te bűnösnek hihetsz? nézz szemem közzé!

TOLDI (ötölve). Mit szemünkkel látunk...

RÓZSA. Toldi Miklós, ne higjy mindenben szemednek. Várj itt néhány pillanatig, visszatérve igazolom magamat. (El.)

TOLDI (egyedül). Ne higjy szemednek!... hát minek higjyek? — Eh, új ámtás! Sisakomon megelégszem a sastollal, nincs szükségem, régi német divat szerint, szarvakra! Heh! Endre gazda!

Nagy jó.

NAGY. Itt vagyok, vitéz uram. Levágjuk a szakállat?

TOLDI. Egy szálat se, Endre gazda! Nem kell az asszony!

NAGY. Nem? Vajon miért?

TOLDI. Ne kérdezd! Menjünk ezen gomorából.

NAGY. Ha úgy parancsolod, vitéz uram.

TOLDI (megáll). Mégis... várjunk még... azt mondá, igazolja magát.

NAGY. Talán nem akar hozzád jőni?

TOLDI. Én nem akarom elvenni. — Ne higjy szemednek...

NAGY. De hát miért nem vennéd el?

TOLDI. Miért? — Endre gazda, nem jó szeretni!

NAGY. Nem jó? de édes ám.

TOLDI. De hátha tréfa volt? — Csupor is azt mondá... Villámháború! s a zárt ajtó... a zavar... a sugdosás...

mind tréfa volt? mind? — Endre gazda, menjünk! (Indul, de néhány lépésre megáll.)

NAGY. Bizony csodálatos! reggel a nő nem akarta, s a vitéz úr akarta; most a nő akarja, de a vitéz úr nem akarja... Bizony csodálatos! — No menjünk hát!

TOLDI. Nem lehet, nem lehet!... Lábam ide gyökereztek... Endre gazda, nem jó szeretni!

NAGY. Mi bajod, édes vitéz uram?

TOLDI. Mi? mi? — Azt tudnod nem szabad...

NAGY. A vitéz uram olyan, mint a nyűgös gyermek: baj nélkül is baja van.

TOLDI. Ugy-e, nagyon megváltoztam?

NAGY. Nagyon ám; ma még nem is ettél.

TOLDI. A szív, Endre gazda, a szív!... Azt sem tudom, mit akarok... mennék is, nem is; maradnék is, nem is —

NAGY. Csak meg ne ártson egészségednek.

TOLDI. Úgy vagyok, Endre gazda, mintha álmomban röpülni akarnék, s valaki lábamnál fogva lehúzna.

NAGY. Kár, hogy nem értem.

TOLDI. Nem? képzeld, mintha szomjas volnál.

NAGY. Akár éhezsem is...

TOLDI. Ha egy kulacs borral kínálának: mit tennél?

NAGY. Mit? furcsa! meginnám — hát meginnám — hát —

TOLDI. De ha méreg volna benne?

NAGY. Úgy nem innám meg.

TOLDI. De ha nem tudnád bizonyosan, vajon van-e vagy nincs benne méreg?

NAGY. Úgy — vizet innám.

TOLDI. Épen így vagyok én!... Tehát vizet innál?... Így teszek én is: s lemondok a nőkről! Nem, gyönyörű galambok, nem piszkáltok Toldi orra alá! (Magában me-rengve.) Hú kardom, téged ölellek újra keblemhez! Kár, hogy hasonlítasz a nőkhöz: kívül cifra tokod van, pedig belül öldöklő az aczéled. De különbözöl is tőlök: te véded becsületünket s nem sebzed, mint ők!... Tudtam, hogy nem nyilik nekem rózsza, mert élettava-

szom elvirult! — Egyszer lobbant fel bennem a szerelem; akkor is posvány fölött bolygó tűz vala! — Vissza a harctérekre, Toldi! ott a te helyed! ott te osztasz, nem te kapsz sebeket. Oltalmazd a védtelent, fenyítsd a kérkedőt s büntesd a gonoszt! Vissza a harctérekre! S ha oly áldozat kell, minőt csak óriás kar vívhat ki: szólítsd akkor, magyarok istene, Toldi Miklóst; s ha dicsőn hagysz halni: más világodon megküzdöm az ördögökkel is!

NAGY (az ablaknál). Vitéz uram, most nem kakast megtyúkot látok ám: menyasszonyunk esküszik a kápolnában.

TOLDI. Bábellem?

NAGY. Dehogy, valami magyar úrral.

TOLDI (az ablakon lenéz). Országgal?... Mi ez? Országgal! — Tehát nem Bábelt, Országot szeretette volna? vagy ezt is megcsalta?... Hátha... a nő pajkos?... Hátha Bábellem csak játékot úze? a Tiszába dobták; s az egész nem történt-e mintegy kicsinált terv szerint? — Ha jobban meggondolom, mindinkább elhiszem. Úgy van, én nem láttam jól; hiában, a szerelem s a féltés görbén lát. De hát, nem magam avatkozám-e a játékba? Ki mondta, hogy Bábel helyett vívjak? nem kényszerítém-e a nőt?... A szerelem boldondított el, nem ők. Ha boszankodom, kikaczag a világ... De az özvegy szószegő jegygyűrűje még most is ujjamon... Oh, ezért számolunk! számolunk, szép asszony! — Jönek. Most majd én kezdek a tréfához.

Ország, Rózsa, Csupor, Ilon, Ágnes, Hirnök, Vendégek jönnek.

TOLDI. Épen jókor, szép mátká! Tovább ne késsünk; jer esküvőre.

RÓZSA. Előbb légy bíró köztem és Csupor bátyám közt.

TOLDI. Miben.

RÓZSA. Csodálatos perünk van; értsd meg jól, aztán ítélj igazán.

TOLDI. Halljuk, urak! (Félre). Vajon miben sántikálnak?

RÓZSA. Tegnap ebéd után, több vendég úrral, köztök volt Ország és Bábel is, a vártérre nyíló erkélyre léptünk. Jó kedvünkben a tréfa és kacaj egymást kapta el. Im kendőmet az erkélyről a vártérre taláلام ejteni. A vendég urak mindnyájan érte akartak rohanni. En hogy a nevetséges tolongást neveljem, így szólék: urak, a ki kendőmet, míg tízet olvasok, felveszi a földről, annak váramat adom! — Meg kell jegyezmem, hogy az erkélyről nyaktörés nélkül senki sem ugorhatott le; lekerülni pedig három termen s legalább negyven lépcsőn kelle: s így, az erkélyen levő uraktól lehetlent kívánnván, lehetlen volt váramat elvesztenem. Azonban mi történik? — Alig számlálok ötig —

CSUPOR. Én az erkély alól kilépek: a kendőt hamarjában felveszem, s így kiáltok hozzá: «Húgom ne számlálj tovább, a vár enyém: kendődet a földről én vevém fel!» — Itélj, Toldi: nemde a vár enyém:

TOLDI (félre). Engem akarnak hálóba keríteni...

RÓZSA. Igen, de én csak az erkélyen álló urakat értettem.

CSUPOR. Az nem tartozik rám. Így szóltál: urak! — s nem vagyok-e én is úr? — urak, monád: a ki felveszi kendőmet, míg tízet olvasok, annak váramat adom! Én felvettem s a vár enyém.

TOLDI. Természetesen!

RÓZSA. De mikor tréfa volt —

CSUPOR. De én nem értek tréfát!

RÓZSA. Szólj te, Toldi; ha ő saját javára így magyarázza az ügyet: nem magyarázhatom-e én is teljes joggal a magaméra, ha tudom?

TOLDI. Ha tudod... de alig hiszem.

RÓZSA. Halld tehát, hogy magyarázom én szavaimat. Nem azt mondtam-e én: a ki felveszi kendőmet, annak váramat adom?

CSUPOR. Igen, azt mondtad.

TOLDI. Halljuk, halljuk!

RÓZSA. De azt úgy-e nem mondtam: vajon örökbe, zálogba, vagy bérbe adom-e? az egyedül tőlem függ.

TOLDI (félre). Ha belesülök... No, Csupor?

RÓZSA. S én kész vagyok Csupornak váramat negyed órára ötven ezer aranyért, ha tetszik, bérbe adni.

TOLDI (félre). De már belesülök... No, Csupor, veszed-e vagy nem?

CSUPOR. Van eszem.

TOLDI. Tehát, szép Rózsa, nemde le kell mondania?

RÓZSA. Derék egyenes szívű férjfiú, rajtad a lemondás sora! Te mondj le rólam, mert a kendő története mátkaságom képmása.

TOLDI. Tudtam. (Félre). Beh jó, hogy szakállamat le nem borotváltam!

RÓZSA. Te az erkélyen alul voltál, az erkélyen csak Bábel és Ország volt, s a kendő csak az erkélyen állóknak volt leejtve. A párbaj tréfa volt: valóvá csak te akartad tenni. Betű szerint vevéd a harczhirdetést: ne boszankodjál, ha én is épen úgy vevém.

TOLDI. De, szép mátká, némi különbség még is van a dologban: a várat örökbe, zálogba vagy bérbe lehet adni; de te mátká és jegyes valál.

RÓZSA. Halld előbb, miként magyarázom én a hirdetményt. Hirnök olvasd fel.

HIRNÖK (olvas). «Mi Kórogi Zongor özvegye...

RÓZSA. Csak a végét!

HIRNÖK... Mivel pedig, fogadásunk tartván, senkit sem útasítunk el kosárral, párbajra bízunk a választást: a győztesnek jegygyűrűt nyújtunk s mátkája leszünk. Özvegy Kóroginé.»

TOLDI. No, szép mátká?

RÓZSA. Érted-e jól e hirdetményt?

TOLDI. Hogy ne érteném? az ígéred benne, hogy mátkám leszesz.

RÓZSA. Igen, hogy mátkád leszek; de mikor? ez a kérdés — száz év múlva! Vagy, jobban magyarázva: már voltam is mátkád, reggeltől estig!

TOLDI. De Országnak neje lettél.

RÓZSA. Tehát már tudod?

TOLDI. S mátká létedre ne volt szabad máshoz menned.

RÓZSA. Hol van az megívva? Betű szerint vevéd a hirdetést, én is. Mátká! ez pusztá név, melyet eldobhatunk; a házasság előcsarnoka, melybe kivüle mellékajtó is vezethet: hány mátká ment már máshoz férjhez? miért ne én?

TOLDI. De jegyesem is valál: ez nem pusztá név, mellyet eldobhatni.

RÓZSA. Jegyessed nem voltam. Én csak azt ígértem, hogy a győzőnek jegygyűrűt adok —

TOLDI. Igen, s a gyűrű im itt van!

RÓZSA. De a jegygyűrű nem az enyém, hanem az Országé volt; vele tegnap jegyzett el engem.

TOLDI. Ezt nem értem.

RÓZSA. Ha nem hiszed, olvasd; neve belé van vésve.

TOLDI (a gyűrűbe nézve). Or — szág —

RÓZSA. S így ígéretem szerint adtam jegygyűrűt, de jegyessed nem valék; hanem te voltál az Ország jegyese.

TOLDI. Armányos teremtés! hogy rá szedett!

ORSZÁG. Kölcsön kölcsönért, barátom Toldi! Ma reggel te dobtál ki engem a nyeregéből: most én dob talak ki tégedet.

TOLDI. Így oly joggal birtalak, szépem, mint akár a holdvilágot?

RÓZSA. Nem, Toldi, hanem mint a ki zálogot vesz örök áron, mellyet az ősi birtokos visszapöröl: a zálog én voltam, s az ősi birtokos Ország, szerette férjem.

TOLDI. Még volna szóm holmi zárt ajtóról, suttogásról; — de a férjnek jó sokat nem is tudni.

RÓZSA. A férj mindent tud, s jót kaczagott rajta. — Azonban itt jó a talány maga, s megfejtését is magával hozza.

Bábel jő.

BÁBEL. Jó estvét fényes társaság!

RÓZSA. Épen vártunk, lovag.

CSUPOR. Nem a lovag volt?...

BÁBEL. Én? mi?

CSUPOR... A boszorkány, kit a Tiszában megúsztaték?

BÁBEL. Ki hinne boszorkányt? Gyermeki mese!

CSUPOR. Tehát nincs boszorkány? Oh, úgy ezerszer bocsánat! úgy a lovag volt, kit vízbe dobtunk.

BÁBEL. Engem?

CSUPOR. Ne tagadd, hajad most is vizes. Ezer bocsánat!

BÁBEL. Azaz, lehet boszorkány. — Nagyon megizzadék.

RÓZSA. Lovag, szavamtól Toldi feloldott.

BÁBEL. Tehát reménylhetek?

RÓZSA. Méltó jutalmat. De előbb tudatnom kell a világgal is jeles tulajdonodat. —

BÁBEL. Kérlek ne hizelegj; ha dicsérsz, pirulnom kell.

RÓZSA. Oh, te sohasem pirulsz... Olvasd, leírtam teljes czimzetedet. (Iratot nyújt).

BÁBEL (sok hajlongással). Oh, kérlek! — Nagy megtisztelés! — Csókolom kezedet! (Olvas). «Adjuk tudtára mindennek egész Magyarországon, minden magyar vitéznek és hölgynek, hogy Bábel lovag áruló — hazug — gyáva...

RÓZSA. Tovább, tovább! alább van a java.

BÁBEL (kétkedve). .. Dicsekvő — rágalmaz...» (Elhallgat).

RÓZSA. S ha ebből egy betűt mersz tagadni; vedd keztyűmet, velem kell vívnod.

BÁBEL. Hölgyekkel nem vívok, mert a veszteség bizonyos...

RÓZSA. Részünkről.

BÁBEL. Tréfa volt minden?

RÓZSA. Minden tréfa volt, csak ez irat nem az. Olvasd keresztül jól, mert másolatját egész hazánk fogja olvasni, róla a pecsét hazug szádra üttetett.

TOLDI. A mit mondtam, megmondtam; meg ne állj a határokig!

BÁBEL. Így e hazában többé nincs helyem?

RÓZSA. Megmosva, tisztán távozhatol.

BÁBEL. Melyik föld szomszéd a magyarral!

RÓZSA. Törökország.

BÁBEL. Tehát magamat ajánlom! (El).

TOLDI. Szép Rózsa, most tisztán állasz előttem is. Rózsa vagy, kedvesem, vidám, mosolygó virág; s csak a hivatlan és tisztátlan kezűt vérzik töviseid. Én tiszta kezű, de hivatlan valék!

RÓZSA. S még is, ha nem volna kinek keblén virágoznom, tiéden ohajtanék elhervadni.

TOLDI. Mint volt vőlegény, csak egy csókot kérek!... isten engem, legelső lesz, anyámon kívül, melyet nőtől kapok.

RÓZSA. Ha férjem nem ellenzi —

ORSZÁG. Legyen! s a jegygyűrű ujjadon legyen barátságunk örök záloga.

TOLDI. Barátod a sírig! — A csókot menyasszony!

RÓZSA. Simítsd félre szakálladat.

TOLDI. De nem borotválom le. (Csókot kap Rózsától).
E csók bezárta ajkamat.

MIND. Éljen Toldi Miklós!

LILIOMFI

Eredeti vigjáték három felvonásban, dalokkal és tánczczal.

★

A M. Nemzeti Muzeum könyvtárában lévő első fogalmazvány
felhasználásával javított szöveg.

SZEMÉLYEK.

(E szereposztással adatott először a Nemzeti Színházban
1849 decz. 21-én.)

Első szakasz: «A szomszéd úr».

Szilvai Tódor, oktató	Udvarhelyi.
Camilla kisasszony	Kovácsné.
Mariska, árva, növendéke	Csercser Natália.
Liliomfi	} színészek	Füredi.
Szellemfi		Hubenai Ferencz.

Történik Kolozsvárott.

Második szakasz: «Két Svarc».

Kányai, fogadós	Réthi.
Erzsi, leánya	Szathmáriné.
Gyuri, pinczér	Farkas Lajos.
Liliomfi	Füredi.
Szellemfi	Hubenai Ferencz.
Svarc Adolf, pesti fogadós fia	Szerdahelyi.
Szilvai	Udvarhelyi.
Mariska	Csercser Natália
Kányai szomszéd asszonya	Patakiné.
Ennek fia	Kovács János.
Uracs	Hubenai János.
Szolgáló Kányainál	Kovácsics Eliza.

Nép. Történik Telegden, Kányai fogadójában.

Harmadik szakasz: «Kányai uram».

Kányai	Réthi.
Erzsike	Szathmáriné.
Liliomfi	Füredi.
Szilvai	Udvarhelyi.
Mariska	Csercser Natália.
Gyuri	Farkas Lajos.
Svarc, fogadós Pestről	Szilágyi Pál.
Adolf, fia	Szerdahelyi.

Két perzekutor. Történik ugyanott.

A második szakaszban előfordulandó magyar tánczot előadják:
Mikoláné, Viski Klára, Ámon Róza, Ötvös Borcsa, Káli Erzse,
Róka Jani, Mikola és Perron.

ELSŐ FELVONÁS.

(Két szoba, egyik Camilláé, másik Liliomfié. Mindkét szobában hátul ablak, oldalajtók bejárásúl. A válaszfalon zárt ajtó. Camillánál az ablak mellett varróasztalka, zongora.)

ELSŐ JELENET.

(Camillánál) *Szilvai, Camilla* (jönnek oldalt).

CAMILLA. Végre színről színre tisztelhetem professor urat.

SZILVAI. Épen most szállok le a kocsiról. A *Rongyos lámpáshoz* szálltam.

CAMILLA. S miért nem szállt ide? Igaz — istállónk nincs... De mit látok? professor úr gyászt visel kalapján? S engem nem is tudósít.

SZILVAI. Személyesen akartam meglepni ez örömhírrrel.

CAMILLA. Örömhír? talán öröklött?

SZILVAI.

Meghalt feleségem,
Satis tarde quidem,
Oda reménységem,
Debuisset pridem.

CAMILLA. Meghalt? — mikor!

SZILVAI. Csak két hete.

CAMILLA. E szerint többé nem kell titkolódnunk?

SZILVAI. Nem! nincs többé Xantippe!

CAMILLA. S nem fog újra házasodni?

SZILVAI. Házasodni? hogy megijeszt! — Isten mentsen! — Absolváltam a házasság iskoláját, örökös vacatiót tartok. Mariskáért jövök; magammal viszem. De hol van? Képzelem, megnőtt nyolcz év alatt, mióta nem láthatám. — Ugyan hívja elő.

CAMILLA. Próbán van.

SZILVAI. Micsoda próbán?

CAMILLA. A *Páduai zsarnok* próbáján.

SZILVAI. Ki az?

CAMILLA. Dráma, melyet eljátszanak.

SZILVAI. Kicsoda?

CAMILLA. Mariska is.

SZILVAI. Mariska színésznő?! — Dii immortales!

CAMILLA. Csak műkedvelő. A darab jótékony czélra adatik, s Mariska Katalin szerepét vállalta el.

SZILVAI. De már abból semmi sem lesz; Mariska velem jön!

CAMILLA (jelentőséggel). Majd találkozik más, tán ügyesebb e szerepre. — De professor úr, most azon ponton állunk, hol növendékemtől válnom kell.

SZILVAI. S ön nem jó velünk?

CAMILLA. Vannak kilátások, melyek Kolozsvárhoz lánczolnak; s vannak lánczok, melyek által örömetst le-lánczoltatjuk magunkat.

SZILVAI. Bocsánat, nem értem.

CAMILLA. Szívem többé nem szabad.

SZILVAI. Ej — ej! —

CAMILLA (lestitött szemmel). Tán — férjhez megyek.

SZILVAI. Mit — a kisasszony? (pápaszemét fölteszi, megnézi). Ah! lehetetlen!

CAMILLA. Professor úr!?

SZILVAI. S ki az a szerencsés?

CAMILLA. Szép ifjú, nálam legfeljebb pár évvel idősebb.

SZILVAI (pápaszemét leveszi). Vagy úgy — tehát korombeli.

CAMILLA. Professor úr?! — Ő csak huszonhárom éves. (Félre.) Feleségének mindig igaza volt, ez az ember szenvedhetetlen!

SZILVAI (félre). Szegény huszonhárom éves fiatal ember!

CAMILLA. De a dologra, professor úr! — Miután Mariskától — *barátnőmtől* válnom kell, tudni akarom jövődjét. Ön nyolcz éve fizet érte — ez mind szép; de — gyanús.

SZILVAI. Kisasszony?!

CAMILLA (félre). Várj csak — én is tudok secant lenni! — Gyanús, mert hát ha az atyáskodás álarcza alatt csábító lappang — szóval, uram, tudnom kell, mi köze ez árvához?

SZILVAI. Ő fogadott leányom!

CAMILLA. De mért titokban fogadott? mért kelle felesége előtt rejtenie ez árvát? Mindent kell tudnom — lelkiismeretem kívánja.

SZILVAI. Tudja meg, e leányt édes atyja bízta gyám-ságomra.

CAMILLA. Ezt be kellene bizonyítani.

SZILVAI. Jó; úgy is özvegy vagyok, most már mindent tudhat. — Bárkai, a Mariska atyja, gyermekkori barátom volt. Midőn cathedrámát elfoglalandó Váradra utaztam, már akkor a Mariska anyja nem élt többé, s az én Bárkai barátom ismét frigyre lépett Amorral. Új kedvese Emerenczia volt. Bárkai barátom eléggé vigyázatlan volt engem Emerencziának presentálni. A mit előre képzelhet magának, megtörtént. Emerenczia látott engem, én láttam Emerenciát, s mindketten oda lettünk.

CAMILLA (szemüveggel nézi, gúnyosan). Önbe szeretett? Ez hihetetlen!

SZILVAI. Kérem alássan, én akkor sem voltam rútabb — s akkor még a hajam szőke volt.

CAMILLA. S hogy lett ily fekete?

SZILVAI. Mert Emerenczia elhitette velem, hogy arczomhoz jobban áll a fekete paróka.

CAMILLA. S mi lett Bárkaiból?

SZILVAI. Oh a nagylelkű barát lemondott Emerencziáról, s én elvettem őt. Oh bár én lettem volna az a nagylelkű! Barátom sírt, midőn lemondott, s én örültem; de nem sokára én sírtam, s ő majd kibújt örömeiben a bőréből. Az esküvő előtt angyali, isteni Emerenczia, esküvő után valódi furibunda furia lett. Küzdöttem ellene nemesen; de a győztes Emerenczia lett, s a papucskormány. Ő rajtam önté ki szeszélyeit, s én

tanítványaimon — csupa tertiát adtam. Eleinte nekem kelle őt féltennem, mert szép volt, s ez borzasztóan fájt; de nem sokára a kiméletlen himlő felszántotta arczát, s ekkor ő féltett engem, s ez még borzasztóbb vala. Azelőtt ő emlegetett válást, s én kétségbe estem: ez után én emlegettem válást, de ekkor már ő hallani sem akart róla.

CAMILLA. Ön hűtlen barát volt, s méltán lakolt.

SZILVAI. A lelkiismeret még most is furdal érte; innen magyarázható meg, hogy barátom halálos ágynál esküvel fogadtam, hogy Mariskát soha sem hagyom el. Házamba vezettem az elhagyott szegény árva gyermeket; de oh sors! otthon Emerenzia ezt mondá: vagy én, t. i. én megyek ki a házból, vagy a gyermek, de ő semmi esetre. Hogy tehát saját házamban maradhassak, Mariskát titkon kelle neveltetnem. Magamat kelle meglopnom; a titkos ajándékokat eldugnom, hogy neveltethessem. No de most özvegy vagyok, Mariskát boldoggá teszem, s férjhez adom.

CAMILLA. Kihez?

SZILVAI. Unokaöcsémhez, kire ősi javaim szállnak a törvény szerint; hogy tehát mindkettőjökre szálljanak, egy párrá kell lenniük.

CAMILLA. De ha nem szeretik egymást.

SZILVAI. Ne is szeressék; — a szerelem, a hol nincs, házasság után megjő; a hol pedig van, elpárolog. Exempli gratia, itt vagyok én. — Öcsémnek már írtam Pestre, ő eddig útban van — majd összeszoknak.

CAMILLA. De ha nem akarnak?

SZILVAI. Ráijesztek a fiúra — azt mondom: ha nem kell a lány, megházasodom, gyermekeim lesznek, s az örökségtől elcseppen. De — — most megyek, meglátogatom Kenderesi professor barátomat. Az alatt kényszerítse el Mariskát az útra. (A választóajtónak megy.)

CAMILLA. Kérem, arra nem lehet; azt a szobát kiadtam.

SZILVAI. Kiadta? kinek?

CAMILLA. Egy — egy színésznek.

SZILVAI. Hej — hej! — De reménylem azok közül való, kik az apákat játszák?

CAMILLA. Oh nem, ő szerelmes színész; hát nem hallá hírét Liliomfinak? Lángész, alig féléves színész, s már is jobb a többinél.

SZILVAI. De reménylem, ez ajtó csak zárva volt ennek a liliomszálnak?

CAMILLA. Ne aggódjék, Liliomfi mást szeret — egészen mást!

SZILVAI. S ki az a más?

CAMILLA (szemérmesen). Az a más — én vagyok.

SZILVAI. Alásszolgája! (félre). Szegény liliom, neked is lesz Emerenciád! (El, Camilla kikíséri.)

MÁSODIK JELENET.

(Liliomfinál) *Liliomfi, Szellemfi.*

LILIOMFI (sietve bevezeti).

Oh mily nagy epedve várlak,
Végre karjaimba zárlak
Szellemdús kordinahúzó.
Hol a pénz, a proportió?

SZELLEMFİ. Nincs!

Mindig a deficit járja
Semmi sincsen a pénztárba.

LILIOMFI. S én oly nagy epedve várlak,
De most mindjárt megczibállak —
De ha nincsen proportio,
Talán van anticipatio!

SZELLEMFİ. Nincs!

EGYÜTT. Mindig a deficit járja
Semmi sincsen a pénztárba —

(Ismétléskor.)

SZELLEMFİ. De ime két levél — fogja

LILIOMFI (hirtelen felbontja). Tán pénz rejlik benne —
adsza! — (megnézi) Hah üres! — (feltöri, olvassa) «Tisztelt

Liliomfi úr! Elég soká voltam bolondja. A 17 frt 19 krt még sem küldte meg. Már most ne is küldje» — (Oh ne félj, engedelmeskedem.) «ne is küldje Egerbe!» (Vagy úgy.) «Mert útban vagyok Kolozsvárra.» (Oda vagyok.) «Készítse el addig pénzemet!» (Mintha én bankócsináló volnék.) «Haragszom az úrra! — Gyuri, a pinczér.» Haragszik rám? (A másikat nézi.) Hah! ez bátyám keze! — Ezt Gáspár barátom küldi Pestről. (Felbontja, belőle egy másik levélkét vesz ki, s ezt olvassa) «Pajtás Gyula! Bátyád levelét küldöm. Itt senki sem tudja még, hol kószálsz. Hitelezőid éppen currentáltatni akartak, midőn bátyád levele érkezett, melyből látandod, hogy ettől nincs mit félned, s egész bátorságban áldozhatsz Thaliának.» — Hohó, itt pénzről van szó; lássuk a bácsi levelét. (Szilvai modorában olvassa.) «Öcsém! Fájdalmasan értesültem leveledből, hogy szabad szárnyra kelvén, tüstint adósságba verted magadat. A leczkét majd itthon meghallod. Kövesdi nagykereskedőnek írtam, adósságaidat kifizeri. Tüstént ülj szekérre és siess haza. Itthon már kijelöltem számodra jövődöbeli élettársadat, kit okvetlenül el kell vened; különben tudd meg, az örökséget veszted el, mert nehogy a Szilvai-család kihaljon, magam házasodom» — (Mi ez? itt reszketett keze — alig bírta e szót leírni. De hát Emerenczia?) «mert Emerenczia meghalt. Engedelmeskedjél, semmirekellő gazember, én pedig a te bátyád és gyámod Szilvai Tódor, juris utrisque nec non philosophiæ et artium liberalium doctor, et professor publicus ordinarius.» — — Haza menni? Hohó! nem úgy bácsi! Elég volt tíz évig csücsülnöm otthon bezárva! Lemondjak ezen felséges életről, hol király, herczeg vagyok?

SZELLEMFİ. S egy krajczárunk sincs.

LILÍOMFI. Hol örökös a mulatság —

SZELLEMFİ. És a koplalás.

LILÍOMFI. Házasodni, mikor igazi szerelmes vagyok, s éppen azon töröm fejemet, mint szöktessem el. — De igaz, előbb tudnom kell, ha szeret-e?

SZELLEMFİ. Elszöktetés? — hárman szöktünk. Itt a kezem, companista leszek.

LILIOMFI. De érts meg ember; én nőül veszem őt — ha hozzám jön.

SZELLEMFİ. Vagy úgy!

LILIOMFI. De hát ha az öreg csakugyan megházasodik? — ha fia lesz, s én elesem az örökségtől? —

SZELLEMFİ. De hátha nem lesz fia?

LILIOMFI. Igazság! Hát ha leánya lesz, vagy éppen semmije sem lesz?

SZELLEMFİ. Főkép ha feleségének sem lesz.

LILIOMFI. De mit is töröm fejemet azon, a mi még oly messze van, midőn a boldogságot itt közel csak egy ajtó választja el tőlem? — De ez ajtónak hogy jussak kulcsához?

SZELLEMFİ. Hozasson két zártszéket, én majd átviszem.

LILIOMFI. Siess, repülj; de át majd csak magam viszem.

SZELLEMFİ. Kérem, egy karzatot is hozok a belső számára (el).

LILIOMFI. Oh szívem öröme mért habozól,
Régi jó kedvedtől mit távozol,
Légy csendességben,
Légy békességben,
Megtérnek, megjönnek víg napjaid,
Öröme fordulnak sok bajaid.

(Az ajtóra mutogatva.)

HARMADIK JELENET.

(Camillánál) *Camilla, Liliomfi.*

CAMILLA. Igen bátortalan; pedig szeret, bizonyosan szeret; a színpadról mindig rám nézett.

LILIOMFI. Hogy adjam tudtára, hogy szeretem; a színpadról gyakran néztem rá; de ő lesüté szemeit, természetesen, mert a mámi is mellette ült.

CAMILLA. Vajon itthon van-e? — Senki sem lát —
(az ajtóhoz közeledik)

LILIJOMFI. Megnézem, vajon ő-e az? (az ajtóhoz megy, mindketten egyszerre teszik szemciket a kulcslyukhoz)

CAMILLA. Ah! — itthon van — átnéz! — (elugrik)

LILIJOMFI. Fekete szem — ő az! — átnéz — ő az! —
Diadal! (sóhajt)

CAMILLA. Sóhajt! értem sóhajt! (sóhajt)

LILIJOMFI. Visszasóhajtott! — Oh ez az ajtó! —

CAMILLA. Valami ürügy alatt megszólítom. — (Kopog.)

LILIJOMFI. Kopog — ő kopog! (visszakopog)

CAMILLA. Liliomfi úr!

LILIJOMFI (hátrál). E hang?! — A szem ugyan a Mariskáé volt — de a hang — s a kéz az Esaué?

CAMILLA (odahajlik). Kérem, mit játszanak ma?

NEGYEDIK JELENET.

Mariska (jó, Camillánál). Előbbiek.

LILIJOMFI (haragosan). Ma? *A hét közül a legrútabb lesz.*

CAMILLA. Oh úgy én is ott leszek!

MARISKA. Nénike, igazán elmegyünk? Oh mi boldogság!

CAMILLA (hirtelen méltóságos állásba teszi magát). Ah! tehát megérkeztél már? — Vége a próbának? — Remélem, az ifjakat kellő korlátban tartottad?

MARISKA. Ej kellenek is nekem, hiszen oly rosszúl, de oly rosszúl játszanak, nénike. — — Oh, Liliomfi egészen másképp játszik.

LILIJOMFI. Ez ő — itthon van.

CAMILLA. Fontos közlendőm van.

MARISKA (az ablakhoz ül). Hallom, nénikém!

CAMILLA. Mit akarsz?

MARISKA. Varráshoz látok.

CAMILLA. Most figyelned kell.

MARISKA. Így is figyelhetek (félre). Bár csak kinézne, mint tegnap.

LILIJOMFI. Bár csak az ablakhoz ülne. (Az ablakhoz megy, kinéz.)

CAMILLA. Tehát jól figyelj!

MARISKA. Nagyon figyelek. (Kitekint az ablakon.)

LILIAMFI (köszönti). Angyal!

MARISKA (köszön, de fejét visszakapja, félre). Csakugyan kinézett.

CAMILLA. Kinek köszöntél?

MARISKA. Kinek? . . . hát —

CAMILLA (az ablakhoz fut, félre). Tán ő (kinéz, Liliomfi visszakapja fejét). Hisz itt senki sincs!

MARISKA. Hát — annak a lakatos inasnak.

CAMILLA. Már mondtam, az afféléknek elég fejedet biczczentened. — Mire az a rendkívüli nyájasság? — De a dologra! — Tudd meg, válnunk kell!

MARISKA. Válnunk?

LILIAMFI. Tudom már, szerepet tanulok. (Szerepet vesz.)

CAMILLA. Árva vagy, szülőidet gyermekkorodban elvesztéd; de atyád barátja, kit ma megismeresz — (Liliomfi szavát hallván, elhallgat).

LILIAMFI. (szaval). Marim, szeretlek, megszabadítlak, bár az a vén boszorkány Argusszemekkel őrizzen; elszöktetlek, s utól nem érhet ő, bár pemetén és seprőn lovagol utánunk — Mari te az enyém vagy!

MARISKA (félre). A vigyázatlan! — Kedves néni, végre szabad jótevőmet ismernem, hálámat elmondanom —

CAMILLA. Csitt, csitt ne háborgassuk Liliomfi urat, szerepét tanulja s ha belesül ma estve — (félre) Mily elmés ötlet, oh ő lángész!

MARISKA (félre). A gonosz így adja tudtomra —

LILIAMFI (szaval). Oh ha szeretsz, Mari, adj jelt, tudasd velem! . . . Oh hát hiában várok? — Meg akarsz ölni? — Kétségbe essem? — Oh úgy Isten veled örökre — örökre!

CAMILLA (félre). Nagy ég! — Mint adjak jelt? Elküldjem Mariskát —

MARISKA (félre). Mint adjak jelt? Tán a zongorán?

Azt szokták szememre vetni,
Kicsiny vagyok még szeretni,
De tudom őket nevetni

Hiszen a kis csupor
Még hamarabb felforr
Nem hiszik, hogy a kis lányt
Szintúgy tüzei Amor —

LILIOMFI (ez alatt levélpapírra írt valamit).

Nézz ki rózsám ablakodon,
Most megyek ki a kapudon,
Oh vess felém egy pillantást,
Mert csak így láthatják egymást
Igazán.

DUO. Cserebogár, sárga cserebogár.

CAMILLA (félre). Ablakhoz? — Mily szorult, nehéz itt a levegő? — (Ablakhoz megy.) Mi az? hiszen nem néz ki. (Eljő).

MARISKA. Nem ám, mert nem én nézek ki. De hát folytassa édes néni — el kell válnunk. — (Az ablakhoz visszaül.)

CAMILLA. Hiszen már mindent elmondtam. — (Félre.) Hogy küldjem el (fenn). Hoztál-e pamutot?

MARISKA. A zongorán van.

LILIOMFI (az ívet mutatja, rajta felül lángoló szív, s alá e szók írva: „Ha szeretsz, ints igent”). Most eldől a koczka. (Az ablakhoz megy.)

CAMILLA (félre). Semmi ürügy sem jut eszembe —

LILIOMFI (kifelé). Ah, servus barátom. Nem jössz fel? — Nem? — Sajnálom!

MARISKA (kinéz).

LILIOMFI (az ívet kitárja). De hát felelj kérdésekre?

MARISKA (igent int, fejét visszakapja).

LILIOMFI. Ő szeret — oh boldogság! — Hogy menjek által? — Hol is késik a zártszékekkel?

CAMILLA (félre). Ah, megvan! — Mari! ez a szerep bizonyosan rosszul van írva, Katalin nem mondhatja Rodolfónak: szeretlek! per te s tu — az nem lehet!

MARISKA. De úgy van, néni — per te s tu!

CAMILLA. Tisztos, férjes nő per te s tu férjén kívül mással nem lehet!

MARISKA. Épen ellenkezőleg! Katalin a férjét mindig magázza — mert nem szereti.

CAMILLA. Ez képtelenség —

MARISKA. A francziában is úgy van.

CAMILLA. S én fogadni mernék — de hiszen legjobban tudja Liliomfi úr; áthívom, tőle megkérdezhetjük.

MARISKA. Igen, most jut eszembe, csakugyan Rodolfót is magázza, az — az, nem tudom bizonyosan, de Liliomfi úr megmondhatná!

CAMILLA. Úgy-e okvetlenül szükséges áthivatnunk? +

MARISKA. Természetesen!

CAMILLA (átszó). Liliomfi úr, itthon van?

LILIAMFI. Parancsol valamit?

CAMILLA. Ha sziveskednék átjöni, tanácsára lenne szükségünk.

LILIAMFI. Tiszta szívvel! Ezen az ajtón parancsolja? én már kinyitottam —

CAMILLA. Minek kerülne. — Méltóztassék! (Az ajtót szinte kinyitja.)

MARISKA (félre). — Ő jön — bizonyosan olyan vagyok mint a pipacs!

ÖTÖDIK JELENET.

Szellemfi. (Liliomfinál.) Előbbiek.

SZELLEMFİ. Itt a két zártszék. —

LILIAMFI (kissé igazgatja öltözetét, haját). Nem kell többé zártszék, mert im nyitott ajtó van — (átmegy)

SZELLEMFİ. Már capituláltak? — csak kíváncsi vagyok — (hallgatózik).

LILIAMFI. Kivántam alázatos tiszteletemet tenni —

CAMILLA. Kérettük. — Mari rögtön elutazandván —

LILIAMFI. Elutazik? lehetlen! — s hová (félre). Követem a világ végére is!

CAMILLA. Nagy-Váradra.

LILIAMFI. Nagy-Váradra? — (félre). De már oda nem! majd adna nagybátyám!

CAMILLA. A műkedvelők előadásában én vállalandom el Mariska helyett Bragadini Katalint.

LILÍOMFI. Nagysád?

MARISKA. A néni?!

SZELLEMI. A mámi Katalin? — Oh Sára!

CAMILLA. A szerep nő már — mit vél, nem leszek-e igen fiatal hozzá?

LILÍOMFI. Nehány ránczot méltóztassék festeni arczára —

CAMILLA. De nem tudok kiokosodni belőle; Rodolfónak azt mondja-e: szeretlek vagy szeretem?!

LILÍOMFI (szemei Mariskán). Oh minden esetre, előbb szeretem, aztán szeretlek, aztán szeretjük egymást! — Úgy-e kisasszony?

CAMILLA. Igen, igen, minden esetre: szeretlek!

LILÍOMFI. S mit vél Mari kisasszony?

MARISKA. Igen, szeretlek!

CAMILLA. Kedves Liliomfi úr, én ellenállhatlan szenvedélyt érzek a színészethez —

LILÍOMFI. És Mari kisasszony?

MARISKA. Oh én is.

CAMILLA. A kisasszonyt senki sem kérdezte. — Őt más hivatás várja. — Már rég színésznő lettem volna, de hölgynek egyedül, oltalom nélkül, igen veszélyes ez a pálya, főképp ha szép s fiatal.

LILÍOMFI. Oh a nagysád erényei assecurálva vannak. E szerint nagysád nincs előítélettel irántunk?

CAMILLA. Én? ah, dehogy!

LILÍOMFI. Ha nagysád megegyeznék, egy javaslatom volna. Állítsunk társaságot.

CAMILLA. Oh én kész vagyok.

LILÍOMFI. Mari kisasszony játszaná a fiatal szerelmeseket — velem.

CAMILLA. Már mondtam — Mari nem jöhet velünk —

LILÍOMFI. Nem? ej, ej! — Pedig nagysád a vén asszonyokat oly jól játszaná, még ránczokat sem kellene festenie.

CAMILLA. Uram!?

LILÍOMFI. Egy szó mint száz, — nagysád én őszinte ficzkó vagyok. — Mari kisasszonyból felséges színésznő

válnék, s én ezennel jobbjáért könyörgök — adja ránk anyai áldását!

CAMILLA. Anyai áldásomat! — S ön bátorkodik? —

LILJOMFI. Ha Mari kisasszony —?

CAMILLA. Egy színész, hahaha!

LILJOMFI. Hiszen csak az imént — —

CAMILLA. Mondám, hogy nem szenvedhetem a színészeket. De hogy is mert ide jöni? Mily impertinencia!

LILJOMFI. Hiszen maga hívott —

CAMILLA. Én! — én?! — Mariska, hallod? én!!

MARISKA. Igen — a néni —

LILJOMFI. Hát azt hiszi nagysád, nem vettem észre hányat ütött az óra? — Rococo! Mari kisasszony, én szeretem önt, s ön szeret engem; meglátom, ki áll utunkban!

CAMILLA. Még ma ki fog költözködni szobámból —

LILJOMFI. Egy tapodtat sem elsőig, — Mari nőm lesz, ha ez ajtó vasból volna is.

CAMILLA. Meglátjuk! Mariska el fog utazni.

LILJOMFI. Utána utazom! — Mariskám, mondd szeretsz-e? Hadd tudja meg az egész világ.

MARISKA (lesüti szemét).

LILJOMFI. Nem felelsz? —

Szeress engem édes rózsám,

Én is szeretlek.

Azt is tudod, hogy én téged

Régen kedvellek —

Lássad hát már adj választ

Szegény fejemnek,

Ne adj mérget, kész halált

Igaz szívemnek.

Duo.

Nem szeretlek egyebedért

Csak a fekete szemedért,

Enyém olyan mint a tiéd,

Összekacsint mind a négy.

CAMILLA (az ablakon látja). Jó, éppen ott siet Szilvai professor ur, majd rendre igazítja ő.

LILÍOMFI. Kicsoda siet ott?

CAMILLA. Mariska pártfogója.

LILÍOMFI. Szilvai a Mari pártfogója?

CAMILLA. Már az előszobában van —

LILÍOMFI. Ő ide jó?

CAMILLA. Hogy önt rendre igazítsa.

LILÍOMFI. Az ajtó nyílik. — A viszontlátásig! (el a választó ajtón).

CAMILLA. Aha, megszeppent a mossieu!

SZELLEMI. No mi baj?

LILÍOMFI. Mi baj? a nagybátyám! — pusztulnunk kell.

HATODIK JELENET.

Szilvai. Voltak.

SZILVAI. Micsoda lárma van itt?

CAMILLA. Ah éppen jókor professor úr! Képzeld! — irtóztató!! — alig szólhatok! Mariska szerelmes, — és kibe?

SZILVAI. Szerelmes? Megmondtam, hogy az lesz a comédia vége.

CAMILLA. Eltalálta — színészbe szerelmes.

SZILVAI. Színészbe?! Igaz ez?

MARISKA. Mi joggal kérdi ezt uram?

SZILVAI. Mi joggal? — Hát nem mondta meg neki a kisasszony?

CAMILLA. Volt is időm —

SZILVAI. Hát így őrzötte?

CAMILLA. Lehet is leányt őrzeni; főképp ha a szomszéd szobában — —

SZILVAI. Mit? Liliomfi?

CAMILLA. Igen — Liliomfi!

SZILVAI. Ennek a kisasszony az oka, — egyedül ön!

CAMILLA. Én?

SZILVAI. Mert a jó példával előre ment. — Ezért felelettel tartozik.

CAMILIA. Micsoda? — Mari tud francziául, tánczol, varr, zongoráz, énekel. — Mit akar többet? Mert mást szeret? — Én feleljek? — Mért nem szebb, fiatalabb ön? akkor majd önt szeretné, drága professor úr! — Csak tessék elvinni. — Én leveszem róla kezimet! — Őrizze, vegye feleségül, adja feleségül, ahhoz semmi közöm. — De engem feleletre vonni?! — Egy óra múlva reménylem nem találom itt, drága szerelmes gerliczepár! Adieu! ^(el).

LILÍOMFI. Mit hallok! Tehát a nagybátyám neveltette? titokban? és pedig magának?

SZILVAI. Oh furia! Oh Emerencia! Midőn ajánlották, azt mondák, istenfélő, nevelt, a világról lemondott vén kisasszony! S ím! — Mariska, gyermekem! — Jer közelebb! — Hát nem ismersz? Én vagyok Szilvai professor. — Én neveltettelek — boldoggá akartalak tenni. De hát Mariskám, az Isten szerelmire kérdelek — hát csakugyan szerelmes vagy? —

MARISKA. Uram, a hála — tisztelem önt, de szívem — —

SZILVAI. Oh a szív — ne higy annak. — Mondj le arról a jött-mentről — én — én foglak boldoggá tenni —

MARISKA. Mindent megteszek, csak ezt ne kívánja —

LILÍOMFI ^(kaczag). Az öreg úr kosarat kapott!

SZILVAI. Ki kaczag itt? — Ah, az a jó madár! tehát itthon van! — Mariska még egyszer kérdelek, lemondasz te erről a lilíomról?

MARISKA. Inkább életemről!

LILÍOMFI. Így vagyunk — Urambátyám házasodni akar, engem az örökségtől elűtni, s épen kedvesem által — hohó!

SZILVAI. Tehát nem? — most tehát parancsolom, érted, parancsolom! Velem kell utaznod.

MARISKA. Inkább színésznő leszek.

SZILVAI. Színésznő?! Dii immortales! — színésznő! —

De szólnom kell azon mákvirággal. Majd ráíjesztek én auctoritással!

LILIOMFI. Ide akar jöni. — Csak ez volna hátra!

SZILVAI (kopogtat). Uram! itthon van ön?

LILIOMFI. Most mit tegyek? — Ah, megvan! Szellemfi, te fogadod el Liliomfi képében — s mondj le a leányról — érted?

SZELLEMMFI. Csak rám kell bízni —

LILIOMFI. Bocsásd be; én az alatt Mariskához lopózkodom!

SZILVAI (félre). Ahá! megszeppent a ficzkó. — Uram, nem hallja, nyissa ki!

LILIOMFI. Csak magát bocsásd be. — Fiú ügyes légy! (el oldalt).

SZELLEMMFI (ajtót nyit). Kicsoda ön?

SZILVAI (haraggal). Szilvai professor!

SZELLEMMFI. Tessék.

SZILVAI. Tudja meg, én haragomban rettentő vagyok.

SZELLEMMFI (az ajtót becsukja).

SZILVAI (félre, megszeppen). Ha valami desperatus — — Uram, mért zárja be az ajtót?

SZELLEMMFI (danol). Reszkess Bizantió (trillázik).

SZILVAI. Csodálatos.

SZELLEMMFI. Kiontom vérét! az áruló halni fog!

SZILVAI. Alázatos szolgája! (igen udvariasan). Bocsánat! Liliomfi úrhoz van szerencsém!

SZELLEMMFI. Van szerencséje!

SZILVAI (mindinkább bámulva nézi őt). Liliomfi úrhoz?

SZELLEMMFI. De eadem,

SZILVAI. Az úr Liliomfi?! Az úr?

SZELLEMMFI. No hát ki volnék más?

SZILVAI. Az úr Liliomfi?

SZELLEMMFI (félre, szintén megszeppen). Csak nem ismer tán? — No igen, ha megengedi —

SZILVAI (félre). Ez a figura?! — Mit tudnak ezen szeretni a lányok! — termet — járás — tartás? — (szemüvegét fölteszi). Lássuk közelelről (közel megy hozzá).

SZELLEMFI (félre). Bizonyosan ismer! — (báskén). No, de ki ne ismerné Szellemfit!

SZILVAI. Ez a pofa?! Hiszen ennél Emerenczia is szebb volt — pedig asszony vala.

SZELLEMFI. De hát mit bámul, domine clarissime?

SZILVAI. S az urat szereti Mariska?

SZELLEMFI. S vajon miért ne szeretne?

SZILVAI. Uram, estve is így szokott kinézni?

SZELLEMFI. Igen, különösen sötétben.

SZILVAI. Nem! ezt a pofát Raphael sem festheti szebbre.

SZELLEMFI. Ez az ember vak!

MARISKA. Istenem, minő kezekbe juték! Ennek a vén professornak felesége legyek? Csupa hálából?

SZILVAI. Egy propositióm volna.

SZELLEMFI. Hallgatom!

SZILVAI. Tudja meg, önt nem szeretheti Mariska igazán; s ezt így demonstrálom: Ha az ön orrára néz — azon a borvirágot látja, s ez nem a szerelem rózsája, ergo önt semmi esetre sem szeretheti. Probo majorem: nézzen a tükörbe; — probo minorem: a veres orr rendesen a részegség jele, részeges ember pedig nem szeretetre méltó — ergo, mihelyt egyszer részegen látja önt Mariska, vége az illúciónak, vége a szerelemnek; ergo mondjon le.

SZELLEMFI. S én azt mondom 'az úrnak: a bor és szerelem elválhatlan két testvér; mert már *Báthori Máriában* is azt éneklik: Éljen a bor, szerelem! De *Zampában* is: igyál, igyál, igyál! Sőt *Fra Diavoloban* is: Bort pohárba töltsünk! Ergo — az én veres orrom szeretetre méltó!

SZILVAI. Kérem, tagadom a majort, a minort átengedem, a consequentiát negálom — s ön nem fog szeretettni, édes Liliomfi úr!

SZELLEMFI. Ej uram! nem az orromért szeretnek engem! Nézze ezt az állást, ezt a mosolyt — ezt a kacsintást, — s dictum factum, elszóktetem Mariskát.

SZILVAI. Borzasztó ember! — De Mariska nem fogja követni?

SZELLEMFİ. De én nagylelkű leszek; ha ön zsebébe nyúl, Mariskát önnek engedem.

SZILVAI. Lemond? ily könnyen?

SZELLEMFİ. No — vagy elszöktessem?

SZILVAI. Ellenkezőleg —

SZELLEMFİ. Keresek más szeretőt —

SZILVAI. S bizonyosan talál, ily szeretetre méltó ifjú, ily Alcibiades!

SZELLEMFİ. Igen, de veres orrom miatt mégis némi aggodalmaim —

SZILVAI. Veres orra? — hiszen a veres szín a legszebb; a rózsza is veres; s a rózsza a szerelem színe; ergo az ur veres orra szeretetreméltó. — Aztán az úr orra valódi antik; mert a pisze orr régibb a rómainál, quod sic demontsro: a fehérek is a szerecsen fajból lettek; t. i. különféle vegyület által a feketéből előbb réz, aztán sárga, aztán fehérebb, végre egészen fehér emberek lettek s a szerecsenek rendesen piszék, ergo a pisze orr a legantikabb, s az antik orr a legszebb —

SZELLEMFİ. Tudja mit? fizessen uti költségül 50 pengőt, aztán adja ki philosophiai rendszerét előfizetés mellett, s én ígérem, hogy el nem olvasom.

SZILVAI. De lemond Mariskáról?

SZELLEMFİ. Örökre.

SZILVAI. Írásban?

SZELLEMFİ. Akár nyomtatásban.

SZILVAI. Űljön le s írjon!

SZELLEMFİ. Írok, — de kérem az úti költséget.

SZILVAI (zsugorogva). Az úti költséget? pénzt? — igen? —

SZELLEMFİ. Vagy alázszolgája!

SZILVAI. Kérem, kérem — (székre nyomja). No, ha más-kép nem lehet — (sóhajtvá pénzt ad, Szellemfi írja, mit Szilvai mond).

HETEDIK JELENET.

Liliomfi. Voltak. (Mariskánál.)

LILIOMFI (kopog az ablakon). Én vagyok!

MARISKA (odasiet). Ah, ő az!

LILIOMFI. Be nem mehetek; a nevelőné az első szobában duzzog. De tudd meg édes Marim, az öreg úr nem gyámod, hanem férjed akar lenni. De kövesd őt Váradra, — én megszabadítlak, mihelyt pénzem lesz, mert pénz nélkül szökni nem lehet. — Fogsz-e követni? — Természetesen előbb összeesküszünk — mint illik —

MARISKA. Igen, igen! szabadíts meg!

LILIOMFI (kezeit csókolja). Váradon látjuk egymást! Isten veled! (el).

MARISKA. Isten veled!

SZILVAI (olvassa). «Alúlirt nyilvánítom, hogy «Bárkai «Marit nem sz. ettem, csak bolonddá akartam tenni, «s feleségül venni, eszem ágában sem volt.» Szörnyű ortographia!

SZELLEMMFI. Adjon még 10 pengőt, azt is odaírom, hogy házas vagyok — mert tudja meg uram, én házas vagyok, ház és feleség nélkül.

SZILVAI. Irja oda, itt a tíz pengő (félre). Ez bizonyosan használni fog.

SZELLEMMFI. Mindjárt kész leszek —

SZILVAI. S rögtön utazni fog és nem Várad felé?

SZELLEMMFI. Egyenesen Konstanczinápolyba; a sultántól úgy is meghívást kaptam, néhány vendégszerepre — (az iratot átadja).

SZILVAI. Hogyan? ez hihetetlen!

SZELLEMMFI. Az olasz operához —

SZILVAI. Ah, — tehát —

SZELLEMMFI. Statista-vezetőnek. Alászolgája.

SZILVAI. Alászolgája! (átmegy). Itt van, itt van, Mariska! Olvasd és pirulj! — De hogy is tudtad szeretni? hova tetted szemeidet? Ismerd meg a hálátlant.

NYOLCZADIK JELENET.

(Liliomfinál). *Liliomfi jő. Előbbiek.*

LILÍOMFI. Ruhatáramat bemálháztad —

SZELLEMFI (egy zsebkendőbe kötött holmit hóna alá vesz). Hónom alatt van. S itt van úti költségül —

LILÍOMFI. Micsoda?

SZELLEMFI. Nagybátyja adta a lemondásért Liliomfinak —

LILÍOMFI. Tehát nekem?

SZELLEMFI. Kérem alássan — és nekem!

LILÍOMFI. Tehát mindkettőnknek! — De lássuk, mi történik oda át.

MARISKA (a levelet elolvashán). Nem, ez lehetlen!

SZILVAI. Pedig úgy van!

MARISKA. Ez a levél hamis, ezt nem írhatta ő —

SZILVAI. Hát hazudom én?

MARISKA. Ezt nem ő írta, — én nem hiszek ennek, — s nem fogom önt követni.

SZILVAI. Hát ha szemedbe mondja?

MARISKA. Mást fog szemembe mondani!

SZILVAI. Mindjárt meglátod! (az ajtóhoz megy, kopogtat).
Liliomfi úr!

LILÍOMFI. Ezer mennykő!

SZELLEMFI. Nos, melyikünk feleljen?

LILÍOMFI. Minden esetre te!

SZELLEMFI (fenszóval). Mit akar ön?

MARISKA (félre). Ez nem az ő hangja!

SZILVAI. Tessék csak átjöni. Mariska nem hiszi, a mit írt — mondja meg szemébe.

SZELLEMFI. Ingyen? — nem járja.

SZILVAI. Adok tíz pengőt —

LILÍOMFI. Siess — de eszedben légy!

SZELLEMFI. Megyek már (átmegy).

MARISKA, (félre). Hiszen ez Szellemfi — ah, most értem!

SZILVAI. Mondja szemébe.

SZELLEMFI (lenézve Mariskát, előtte végig sétál).*

A kisasszony compromittált,
Mit szeretnék én magán?
Mit is képzél — hisz magánál,
Sokkal szebb a szobaleány!

SZELLEMFI, MARISKA, LILIOMFI (Romeo-ária).

Őt imádom tűzem hevével,
Életem ő boldogítja,
Lelkem őt, ah csak őt óhajtja,
Mert szívem csupán, csupán csak érte ver.

SZILVAI. Hallod-e ezt boldogtalan?

MARISKA. Ön írta e levelet?

SZELLEMFI. Ühüm!

MIND. Hahahaha!
Ugyan kérem, miért nevet?

(Állás: Szellemfi, Mariska, Szilvai, Liliomfi.)

E levélnek az íróját
Nem { szeretem én } soha
 { szerette ő }
Mit is képzél { önt szeretném
 { őt szeretné
Nevetséges figura?!

(Liliomfi átnyúl, megfogja Mariska kezét.)

LILIOMFI (midőn Liliomfi Mariskát megcsókolja).

Egy szem búza, egy szem rozs,
Csókoljon meg, most, most, most!
Ha most nem, soha sem.
Ha maga nem, senki sem!

SZILVAI. Ez czuppanás volt.

SZELLEMFI. Az úr bolond! (átmegy).

SZILVAI. Ezért meglakol (az ajtónak megy).

SZELLEMFI. LILIOMFI (tartják az ajtót). Még meglasnyakol.

* Állás: Szellemfi — Mariska.
Szilvai — Liliomfi.

MIND.

Most már valóban úgy tegyünk,
Innen tovább hogy elmegyünk,
Mert ha tovább itt maradunk,
Úgy nem messzire haladunk,
Távol innen messzire,
Tizenhat mértföldnyire,
Elsietve innen el,
El, el, el.

MÁSODIK FELVONÁS.

Ivószoba a fogadóban, hátul bormérő ketreczczel.

ELSŐ JELENET.

*Mindenféle vendégek, Gyuri szolgál. Uracs. Legény. (mindjárt).
Erzsi, Táncz, aztán*

KAR.

Éljen a ki most megiszsa a borát a poharából,
Éljen a ki nem vonja ki magát a barátságból,
Éljen minden jóban járó,
Akár szegény, akár báró,
Éljen minden víg mulatság
Éljen a barátság!

ERZSI (gazdaasszonyosan öltözve kulcsokkal, fehér köténnyel sat. jő jobbról).

LEGÉNY. Megállj, cigány!... Eszem a szemét, Erzsike, beh szép maga!... Hadd forgassam meg amugy magyarmiskásan! (átakarja karolni).

ERZSI (negédesen). Bocsásson, nincs kedvem a port nyelni.

KAR.

Sikolt rikolt a sarkantyú,
Csókot kér a barna fattyú,
Adjon neki a lányasszony,
Ne kívánja olyan nagyon.

LEGÉNY. Hm, beh kényes no!... Magam is nemes legény volnék, vagy mi; van is mit aprítnom a tejbe... De semmi no!... Hejh fiúk, menyjünk a Bárányba... Ott nem néznek ránk ily görbe szemmel... Előre, no!... Huzd rá! (dudolva),

KAR.

Huzzad czigány reggelig
 A nagy utcán mind végig —
 Hadd hallja meg az a híres dáma
 A ki nem az, ne vegye magára.

(a czigányokkal és pajtásával el középén.)

ERZSI. Jobb is. Arra az út, merre a kerékvágás.
 Úgyis több üveget törnek össze, mint kiisznak. —
 Gyuri!

URACS. Erzsike, jöjjön csak ide.

ERZSI. Mi tetszik?

URACS. Szeretnék... igen szeretnék — számolni.

ERZSI (kezét elvonja). Tessék a pinczérről.

URACS. De én csak magácskával akartam számolni.

ERZSI (haragot színelve). Gyuri ugyan jöjjön hát, ne hivassa annyit magát. — Ide hozzám!

GYURI. Mi tetszik, leányasszony!

ERZSI (halkan). Jó reggelt! Hogy aludtál?

GYURI (lassan). Nem aludtam, csak sóhajtoztam.

ERZSI. Te bohó, (fenn). A Nro egybe két személyre kell teríteni, érti? (halkan). Miért nem jöttél a konyhába jó reggelt mondani, he?

GYURI. Apád a tornáczon pipázott! (fenn). Értem, négy személyre a Nro négybe.

ERZSI (halkan). Mit beszélsz? a Nro. egybe, két személyre.

MÁSODIK JELENET.

Szolgáló (az egyik ajtón bedugja a fejét). *Előbbieik.*

SZOLGÁLÓ (jobbbról). Leányasszony, a rántás mindjárt megég (el).

ERZSI. Mindjárt no! — Az ember nem is rendelkezhetik. Két itcze érmellékit is kell vinni (halkan). Édes apám tegnap este azt mondá: Leány, készülj! férjhez kell menned. — De kihez? mihez? arról szót sem szólt. Hiába faggatám, csak azt mondá: Majd meg-

tudod. S most félek, nem azt tudom meg, a mit szeretnék. Tudod, ő mindig és mindenben titkolózik.

URACS. Pinczér, bort!

GYURI. Mindjárt (hallan). De én is gondoskodtam ám. Zsebemben van. Csak tőled függ.

SZOLGÁLÓ (bedugja fejét). Leányasszony, minden összeég!

ERZSI. Ejnye — megyek már!

URACS. Bort, pinczér, bort!

GYURI. Mindjárt, mindjárt!

HARMADIK JELENET.

Kányai (kalappal, pálczával). Előbbie.

KÁNYAI (balról). Ézer hordó és kulacs! (a szolgálóhoz). Mit leskelődöl itt? Majd adok a legények után ólálkodni!

GYURI (elugrik, mohón szolgál).

SZOLGÁLÓ. A rántás —

KÁNYAI. Majd berántalak én! Lódulj! — Erzsike sipircz a konyhába. Nézze meg az ember! Itt semmi kereseted.

ERZSI. Csak a Nro. egybe —

KÁNYAI. Arra semmi gondod. Konyhába! (Erzsi el. — szemeit Gyurin legelteti). Ez aztán pinczér a talpán! Mintha száz keze volna! — Gyuri szolgám jöszte. Én megyek a vásárra. A buzámat árulják, azután borjúkat is kell venni. Az alatt fiam, menj le a pinczébe, az ötödik hordót csapra ütöd, vásárra az is jó. Ha nyolcz krajczárost kérnek abból adsz.

GYURI. S ha tizenkét krajczárost?

KÁNYAI. Akkor is abból adsz.

GYURI. S ha tizenhatost?

KÁNYAI. Akkor is abból adsz — értetődik — az idegen birkáknak.

GYURI. Igen, de — —

KÁNYAI. Gyuri fiam, te szorgalmas, becsületes, okos, ügyes, derék pinczér vagy, de nem értesz a dologhoz,

nem tudod, mi az a mis-más. Most pedig menj a Nro. egybe; szolgálj, de úgy, hogy egyik lábad ott, — a másik itt legyen. Ha itt lesz dolgod, hadd azokat ott kiabálni: ha pedig ott lesz dolgod, hadd ezeket kiabálni (megsimogatja). Te vagy egyetlen pinczérem... Itt úgyis ritkul a vendég. Egy, kettő... aztán le a pinczébe.

GYURI (félre). Csak szólni mernék! (el balra).

KÁNYAI. Jeles fiú, jobb pinczért Párisból sem kaptam volna. S a mi a legfőbb, egy krajczárig sem csal meg. — Vigyáztam rá! (Menni akar).

NEGYEDIK JELENET.

Szomszédasszony. Előbbieket.

SZOMSZÉDASSZONY. Szomszéd, egy szóra!

KÁNYAI. No szomszédasszony?

SZ. ASSZONY. Hát csak nem adta fiamnak Erzsikét?

KÁNYAI. Nem biz' én!

SZ. ASSZONY. Hát csak különb legény az a pinczér? Persze, az ily jött-ment mindig kedvesebb, kapósabb!

KÁNYAI. Mi baja a pinczérral?

SZ. ASSZONY. Hát csak neki adja Erzsikét?

KÁNYAI. Mi köze Erzsikének a pinczérhez?

SZ. ASSZONY. Hát nem tudja? ... Hát csak értik egymást.

KÁNYAI. Micsoda?

SZ. ASSZONY. Tegnap a kertben voltam. Kakasom átrepült a szomszéd kertjébe; átnézek a palánk hasadékan... mit kelle látnom?

KÁNYAI. Szomszédasszony, csak annyit mondok, ha hírbe keveri Erzsikémet —

SZ. ASSZONY. Csak magát ne keverje hírbe; mert nem szenvedhetem a pletykát. Én a jó erkölcs és szomszéd úr iránti barátságból³ szólok, s a mit láttam, arra csak nem hunyhatok szemét! ... Oh bár tehetném, bár tehetném!

KÁNYAI, Csak ki vele . . .

Sz. ASSZONY. A képem még most is ég a széknyelven miatt . . . Képzeld, a pinczér és Erzsike éppen akkor csókolták meg egymást, és pedig kétszer.

KÁNYAI. Ezer hordó és kulacs! Hah! — Erzsike, Gyuri!

Sz. ASSZONY. Én nem akarok pletykába keveredni. Adjon Isten! ^(el).

KÁNYAI. Heh Erzsi, Gyuri! — De hiszen mindjárt végire járok én a dolognak. Épen jókor!

ÖTÖDIK JELENET.

Erzsi, Gyuri (ellenkező oldalról jönnek). Előbbieket.

KÁNYAI. Ide csak tubiczám (Félre). Mindjárt meg tudom én az igazat (igen nyájasan suttozva). Igaz-e az, gyermekeim, galambocskáim, hogy ti egymást szeretitek? No csak ki vele! De hát mi is van abban?

GYURI. ERZSI (lesütik szemeiket, aztán egymásra néznek kérdőleg, s újra lesütik szemeiket).

KÁNYAI. No csak ki vele; néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

ERZSI. Szóljon Gyuri!

KÁNYAI (saját állát végigsimítja). Hm! Fülíg elpirulsz. . . No fiu — édes fiacskám, mondj igazat!

GYURI.

Minap a kert felé mentem,
Nagy rózsaszagot éreztem,
Kendtekhez bementem,
Majd megrepedt a szívem
Azért a kendtek lányáért.

KÁNYAI. Ugyan úgy? . . . S te naplopó, semmirekellő, te jöttment pernahajder — te még Erzsikéig — érted-e, Erzsikéig merted szemeidet emelni? Tudod-e ki ő — s ki vagy te?

ERZSIKE. Édes apám, ő a legjobb, legbecsületesebb —

KÁNYAI. Én nemes ember vagyok!

GYURI. Én is nemes ember vagyok; ámbár jó pénzért eladnám szívesen, ha megvennék — No bizony!

KÁNYAI. S te még velem szembe mersz szállani?... De... mit vesztegetem rád a szót. Köszönd, hogy országos vásár van a városban, különben standi pede elcsapnálak. A vásár alatt szükségem van rád; de ha a konyha felé mersz nézni, annál inkább menni —

GYURI. De ha ételért kell mennem?

KÁNYAI. Az más! Tudd meg — Erzsike már másé... a híres pesti fogadósnak Swartz úrnak reménydús fia még ma, vagy néhány nap múlva megérkezik. Ő Bécsben volt Domayernél nevelőben. — Apja azt írta, most már elvégezte a cursust. — Tehát értsd meg, leány: ő lesz a férjed. — S te tudd meg, nekik Pesten oly fogadójok van, hol te még kályhafűtő sem lehetnél. Kétszáz vendégszoba van ott, érted Erzsi? az mind a tiéd! Ez oly szent igaz, mint hogy ma péntek van! — S most a konyhába! — A pinczébe! (el.)

ERZSI (kifelé indul. Kányai el).

GYURI. No nekem ugyan megesett. Azt hívtam, a lányt kapom, hát kitették a szűrőmet.

ERZSI (apja elmenetét lesve). Gyuri!

GYURI. S én sehonnai, én?... ki diák voltam, s csak azért lettem pinczér, mert kicsaptak!

ERZSI. Most mit tegyünk? —

GYURI. Én semmirekellő, ki a vendégeknek legfeljebb húsz krajczárral számolok fel többet! — én csaló? De hiszen ha mindjárt annyi vizet töltöttem volna a borba, mint ő kelme akarta!... De semmi, most már nem kimélem e zsarnok apát! Erzsike, szeretsz-e igazán?

ERZSI. Tiszta szívből.

GYURI. Kit szeretsz jobban, engem vagy apádat?

ERZSI. Mindkettőtöket.

GYURI (ünnepelesen). Itt választanod kell: a gyermeki kötelesség és a szerelem rózsája közt.

ERZSI. Igérem szentül, hogy Swartz felesége nem leszek.

GYURI. S tudod-e ki az a Swartz?

ERZSI. Hiszen soha sem láttam.

GYURI. Kétszínű krokodil, ki ha feleségül vesz, megver, ki csak pénzed után ásítozik; ki megcsal, elárul, ki kártyás, részeges, ki rút, élhetetlen, valódi kannibál.

ERZSI. Hát ismered?

GYURI. Ismerni nem ismerem.

ERZSI. Hát kitől tudod?

GYURI. Senkitől — de gondolom, mert téged akar elvenni.

ERZSI. De ha fogadom, hogy tiéd leszek, vagy kifutok a világból —

GYURI. Oh fuss hát velem — oh fussunk együtt.

ERZSI. Nem értelek!

GYURI. Van-e erőd az apai akarattal dacolni?

ERZSI. Engem hiába erőltetnek.

Megesküdtem az egekre,
Mind a három istenekre,
Atya, fiu, szent lélekre,
Tiéd maradok örökre.

DUETTE.

Szeretlek, szeretlek is a míg élek,
Gyöngy lélek,
Szívem érted dobog, míg doboghat,
Vérem érted buzog, míg buzoghat.

ERZSI. No hiszesz már most?

GYURI. Mihelyt követsz s velem titkon egybekelsz.

ERZSI. Titkon?

GYURI. Mikor nyilván nem lehet. Ládd felettünk szerencsétlen csillagzat uralkodik. És ismerem a világot. Egerben láttam sok darabot, azokban az apák épen úgy ellenkeztek, mint a te zsarnok apád: mi történt? az okos leány elszökött a szeretőjével. Itt sem lehet máskép; szökjünk! — Zsebemben van az engedelem — titkon kivettem keresztleveledet. Esküdjünk össze, ha feleségem lettél, aztán ütheti apád bottal a nyomát.

ERZSI. Feltehetsz rólam ilyesmit? Heh, tudd meg

te is, én becsületes leány vagyok, s apámat nem csalom meg! Hogy is ne!

GYURI. Tudom már, az a pesti uracs, az motoz a fedben!

ERZSI. Gyuri! azt mondom! (el.)

GYURI. Mert nem szeretsz igazán, csak orromnál fogva hurczolsz. — Már most mit tegyek? — A leány nem akar szökni. Ennek Telegd városa az oka! Így van ez, ha nem jár színházba a leány, semmi regényes, semmi költőiség nincs benne. Annyi vigjátékot láttam Egerben — mert a fogadóban játsztak — s most egy becsületes cselszövény sem jut eszembe. Valami grófnak kellene magamat kiadnom — igen, de ezek a falusi tuskók nem hiszik el —

HATODIK JELENET.

Liliomfi, Szellemfi. Előbbi.

LILÍOMFI. Pinczér!

GYURI (megy). Az ember nem is tervelhet.

LILÍOMFI. Pinczér!

GYURI. Eh, mindjárt. (el.)

LILÍOMFI. Szellemfi, hozd vissza fülinél fogva; hozzon tüstént öt adag rostélyost!

SZELLEMFÍ. Ki fizeti meg? — az ötven pengőt az első állomáson elkártyázta.

LILÍOMFI. Szellemfi, ez szörnyű prózai kérdés; a mi dolgunk enni, a pinczéré megvenni az árát.

SZELLEMFÍ. De ha nem lehet rajtunk megvenni.

LILÍOMFI. Az az ő szerencsétlensége,

SZELLEMFÍ. De a nem fizetőket kidobják.

LILÍOMFI. Úgy is tovább kell mennünk.

SZELLEMFÍ. De hátha útravalót adnak?

LILÍOMFI. Annál jobb.

SZELLEMFÍ. De ha ekképen? (ütleget mutat.)

LILÍOMFI. Szellemfi, micsoda actio ez? — Czédula-, szék- és asztalhordó, világosító, kordinahúzó, garderób-

szabó s komornik a latere! te nem értesz ahhoz: ha ha az ember nem tud fizetni, értsd meg jól, csődöt hirdet és kap.

SZELLEMFİ. De csödhöz jószág is kell!

LILJOMFI. Szellemfı, te nem vagy törvénytudó! mikor már csődöt hirdetünk, akkor már semmink sincs. S nincs-e nekem jószágom? nincs-e ruhatáram?

SZELLEMFİ (hóna alatt egy kis motyóra mutat). Ez itt?

LILJOMFI. Az, ruhatáram. Nincs-e abban egy szöke paróka, egy pár ritterkeztyü, czipő és pordupé, mely ha arany volna, testvérek közt is megérne száz pengőt. Egy tükör, s tudod-e Szellemfı, hogy a hollandok egy darab tükörért gyakran nagyobb darab földet vettek meg, mint egész Biharvármegye? S nincs-e egy pár harisnyám? s tudod-e, szellemdús kortinahúzó, hogy voltak királyok, kiknek, midőn követséget fogad el, a harisnyát külön kellett vinniök: tehát nem vagyok-e én gazdagabb királyoknál. S elfeledted-e feledékeny világosító, hogy a legközelebbi vígjátékban egy milliót örököltem Indiából?

SZELLEMFİ. Már az egészen más! Tehát együnk; ha meg akarnak verni, én legyőzöm őket; hiszen az utolsó darabban az egész armadia belőlem állott.

LILJOMFI. Bravo fiú! látom, rád bátran támaszkodhatni. Ha szaglásom nem csal, a konyha erre van. Dugd ki fejedet az ajtón, de méltóságosan, mint gróf titoknokához illik — mert itt gróf Liliomfi lesz a nevem; és mondd fiú, equipageom hátramaradt s magunk csupa passióból gyalog előre sétáltunk. —

SZELLEMFİ. De hát mit mondjak a konyhában?

LILJOMFI. Ne mondj semmit, hanem hozd a mit adnak. (Erzsi jő.) Leány! — szerencsém meg van alapítva.

HETEDIK JELENET.

Erzsi (jobbról). Voltak.

ERZSI (félre). Azt hittem, bocsánatot jövend kérni, — ah dehogy!

LILIOMFI. Jó reggelt, anyalkám. A papucskormány által uralkodik-e e fogadóban, mint szende nő? vagy talán az atyai hatalom végrehajtója a háznál? vagy tán szerződött tagja a nemes konyhaművészetnek?

ERZSI (félre). Bolond ez?

SZELLEMMFI. Nagyságos gróf úr! mit méltóztatik reggelizni?

ERZSI. Gróf? Bizony nem néz ki belőle.

LILIOMFI. Ah John! igen jól emlékeztetsz.

ERZSI. Hát szobát parancsol nagysád?

LILIOMFI. Ah nem, itt is megjárja. Kocsim eltört a szomszéd falu alatt, most csinálják; előre jöttem, hallván hírét, hogy e fogadóban gyönyörű szép fogadósne van.

ERZSI. Fogadósne? az nincs.

LILIOMFI. Vagy is, hogy e fogadóban a legangyalibb pinczérnő van egész Kőrösvölgyén?

ERZSI. Pinczérnő? az sincs itt.

LILIOMFI. Mily szórakozott vagyok... Hogy a fogadósnek gyönyörű szép bájos lánya van.

ERZSI. Az én vagyok. (félre.) Ennek a grófnak csakugyan van ám esze.

LILIOMFI. Kedves angyal, ha tudná utazásunk célját —

SZELLEMMFI. Nagysád, a reggeli —

LILIOMFI. Ki gondolna most reggelire, midőn angyalt lát, midőn nectárt, ambrosiát nyujt maga Hebe?!

ERZSI. Miféle étel az, nem értem.

LILIOMFI. A nectár, édes anyalkám, francziául két itcze bor; az ambrosia két adag rostélyos, egyik vereshagymával, a másik burgonyával, a Hebe pedig ön, édesem, mert:

Nem vagyok én olyan mint más,
Kedves étkem a foghagymás,
Eszem, iszom a korcsmába'
Itt a Fehér Báránykába.

NYOLCZADIK JELENET.

Gyuri jő. Előbbie.

ERZSI. Kérem, a nevem Erzsi.

LILJOMFI. Áaz francziául Hebe! Tehát kedves Elisabeth, mihelyt meglátalak (kezét megfogja), szívem hangos dobbanása azt mondá —

GYURI (közbelép). Méltóztatik parancsolni?

LILJOMFI (ijedve elfordul). Jaj ez Georges! kinek 17 frt 19 krajczárral maradtam adósa váltóban.

ERZSI. Gyuri, két itcze bort gróf ő nagyságának.

GYURI (titkon). Hm! úgy tetszik, kezet is fogtál a gróf úrral.

ERZSI. Eh, már ismét! Még úgyis van a rováson, édes úr! (el.)

GYURI. Most még ő haragszik.

LILJOMFI. John! tán megérkezett equipageom, menjünk.

SZELLEMFI. Egy tapodtat sem én. Felingerlette az alvó oroszánt, most már ennem kell.

LILJOMFI. Szerencsétlen, ez ő!

SZELLEMFI. Ki ő!

LILJOMFI. Egyik hitelezőm.

SZELLEMFI. Vagy úgy? — Ah épen hallom az equipage robogását. Ha tetszik, sir,

GYURI (a ki szemügyre vette, útját elállja, Liljomfi elfordul). Ez a frakk — mellény — kalap — nem ismeretlen előttem. Szemüveg nyakában — haja, szeme. — Bocsánat sir — nem nézne velem farkasszemet?

LILJOMFI. Non capisco!

Most jöttem Aradrul.
Nem tudok magyarul;
Hej édes teremtésem,
Taníts meg magyarul.

GYURI. Ha jól emlékszem, Egerben még tudott a sir magyarul.

LILÍOMFI. Egér?... Queszta? John — Egér-Egér?

GYURI. Semmi Egér, hanem Egerben — (elébe ugrik) igen jól ismertük egymást, Liliomfi úr!

LILÍOMFI. (félre) Ha! el vagyok árulva! Liliomfi? nincs szerencsém. — Ön bizonyosan téved. Tán a hasonlat csalja. Két arcz hasonlatossága — ön tán ismerni *A két alakú?*

GYURI. Az úr mindenesetre egy alakú, a Liliomfi alakja, ki minden estve nálunk ebédelt és vacsorált Egerben; s miután mindenét elpezsgőzte —

LILÍOMFI. Ah, emlékszem! Ez a színész nekem is panaszkodott, hogy francia pezsgő helyett mindig magyart adott bizonyos Georges pinczér. Tán ön volt az?

GYURI. Az nem vagyok, hanem azon Georges vagyok, kinek Liliomfi úr 17 frt 19 krajczárral adósa maradt váltóban s kinek ezen Liliomfi megígérte, hogy Debreczenből megküldi a pénzt, de nem küldötte meg.

LILÍOMFI. Mikor jött el ön Egerből?

GYURI. Két hete.

LILÍOMFI. Ah az más. Tehát tudja meg ön, én vagyok az a bizonyos Liliomfi, ki ezelőtt egy héttel megküldötte erga franco recepisse a 17 frt 19 krt váltóban, Hogy ön nem kapta kézhez, vádolja a sorsot, a csillagzatot, a melyek onnan egy héttel előbb elvezették önt.

GYURI. De miután szerencsénk van —

LILÍOMFI (természetes hangon). Hadd el, édes Gyurim, egy batkám sincs nekem. Hanem ott a ruhatár, sequestráld s a mi felülmarad a licitáció után, küldd utánam.

GYURI. Lássa, én jó fiu vagyok; de nem szép ám a szegény legénynek meg nem fizetni.

LILÍOMFI. Oh édes Gyurikám, a sors üldöz engem. Látod, én gyakran játszom hercegeket s ilyenkor csak nem ihatom mást, mint pezsgőt. Most pedig hitelezz nekem reggelit 120 procentre, mert sietek.

GYURI. Hát hova utaz?

LILÍOMFI. Miskolczra.

GYURI. Miskolczra?

LILIOMFI. Igen. Egy leányt kellett volna Kolozsvártól az első állomáson elszöktetnem, de lefőztek, egy krajczár nélkül maradtam s most Miskolczon vendégszerepeket adok s ha pénzem lesz, visszatérek Váradra s kedves Mariskámat elszöktetem —

GYURI. Elszökteti? ah . . .

LILIOMFI. Pinczér, te is sóhajtasz? . . . te is szeretsz?

Kerted alatt foly a Körös,
A vízi bő, elég hűvös.
Egy kis leány hord belőle,
S te megrészegednél tőle.
Körös vize nem zavaros,
A te rózsád szép takaros,
Nem adnád a félvilágért
Sem senkinek birtokáért.

GYURI.

Kertünk alatt foly a Körös,
A vízi bő, elég hűvös.
Egy kis leány hord belőle,
S én megrészegedtem tőle.
Körös vize nem zavaros
Az én babám szép takaros,
Nem adnám a félvilágért
Sem senkinek birtokáért.

Egerből jöttem — ide beszálltam, láttam őt s mindjárt beálltam pinczérnek —

LILIOMFI. És szeretnéd elszöktetni?

GYURI. Igen, ha lehetne.

LILIOMFI. Szólj fiu — itt vagyok én, elszöktetem én a tiedet is.

SZELLEMI. Vagy majd elszöktetem én!

GYURI. Köszönöm! De az enyém nem akar ám szökni.

LILIOMFI. Tehát reménytelen szerelem?

GYURI. Ó szeret.

LILIOMFI. S nem akar szökni? Csodálatos! S ki e köszívű?

GYURI. Itt a háznál.

LILIOMFI. Gazdád leánya?

GYURI. Hát honnan tudja?

LILIOMFI. Fiu, több leány is van a háznál?

GYURI. Csak egy leánya van s azt is valami ifju Swartz kapja Pestről, ki Bécsben Domayernél volt pinczér s kinek apja —

LILIOMFI. Pesten az «Arany sárkány» fogadót bírja. Ki ne ismerné őt, ki Pesten volt?

GYURI. Swartz jó, elviszi a leányt s én megbolondulok!

LILIOMFI. Lassan fiu, itt tenni kell. Hozd a rostélyost. Én segíték rajtad. — Apropos, ismeri gazdád az ifju Swartzot?

GYURI. Úgy vettem észre, nem.

LILIOMFI. Dicső! Így minden rendén van. Menj fiu, hozz két itcze bort. Pezsgőt ha van. Először is, mi nem ismerjük egymást, érted?... Előbb az ifju Swartzot kiugratjuk az apa és leány szívéből, aztán téged segítünk be. Szellemfi, e perctől fogva te sem ismeresz. Vonulj egyik szegletbe s vigyázz a jelszóra. Ah éppen jó. Igaz, hogy hívják a fogadóst?

GYURI. Kányai!

LILIOMFI. Kányai — jó.

KILENCZEDIK JELENET.

Erzsi (két adag rostélyossal). Előbbiek.

LILIOMFI (szemtelen hányaveti fitymáló jellemet vált). Ne mondja? Ez a Herr von Kányai fogadója? Ez? Ez a piszkos csárda az én jövőendő apósom fogadója? Stalán bizom ez az én jövőendő menyasszonyom? Hahaha!

ERZSI. Menyasszonya? Én a grófnak!

LILIOMFI. Gróf? Vajon s magácskának a gróf megtetszett? No az szép! Maga szép hűségtelen creatura, érti?

ERZSI. Én creatura?! — hohó!

LILIOMFI. A szívét akartam próbára tenni — incognito akartam kispionirozni. Kiadtam magamat grófnak s csak azt mondtam, hogy maga szép, gyönyörű s maga

majd kibujt a bőréből. Maga még a kezét is meghagyta fogynom.

GYURI. Micsoda? A kezét?

ERZSI. Az nem igaz.

LILIOMFI. Hát ön kicsoda? Kicsoda kend? A kend neve Hallgass! — s maga tudja meg, csapodár leányzó, én nem gróf, én Swartz vagyok Pestről.

ERZSI. Swartz?

LILIOMFI. Igen, az ifju Swartz vagyok. Apám ide adressált, hogy magát feleségül vegyem. Én jöttem incognito s maga elárulta magát, hogy a grófi pasasiroktól nem épen vonakodik.

ERZSI. Tudja meg, az nem igaz.

LILIOMFI. Magának csak velem kellett volna szerelmeskedni; de maga ezenfelül a pinczért is szereti.

ERZSI (habozva). Az — az — igaz!

LILIOMFI. Úgy-e igaz? A gróf mindent kispionirozott. Érti, maga a Georges-t szereti.

ERZSI. Ha nem tetszik, tegyen róla. Úgy! — Legalább tud mindent, úgyis megmondtam volna.

LILIOMFI. S maga kis ártatlanság, maga tán azt is elhitte, hogy szép, gyönyörű? Ah, maga szép?! kis szeme, nagy szája, görbe orra, keskeny homloka — s a termete? hiszen maga kemencze!

ERZSI. Én kemencze?! Gyuri s te mindezt tűröd?

LILIOMFI. Ez a maga lovagja? Ez?

GYURI. Uram! Az úr is csak pinczér, én is az vagyok —

LILIOMFI. Maga pinczér? De én Kellner vagyok, érti? S ez oly különbség, mint kragli és vatermörder! S az én apám engem ide essofiroz egy libáért!

ERZSI. Én liba? Nem, tovább nem tűröm! Én liba? Jöjjön csak haza apám; ha satisfactiót nem ad . . . Én liba?

TIZEDIK JELENET.

Kányai (jó, kezében csirkék). Előbbie.

KÁNYAI. No mi ez? Micsoda lárma ez? — Mit sirsz Erzsi? — Nesze fogd a csirkéket.

ERZSI. Ah jöjjön, jöjjön édes apám... Azt mondta, hogy liba vagyok.

KÁNYAI. Kicsoda?

ERZSI. Ez itt ni — az ifju Swartz.

KÁNYAI. Az ifju Swartz? — Isten hozta kedves öcsém uram! Szakasztott az apja! (Ölelni akarja.)

LILIOMFI (büszkén elhárítja magától). Micsoda?... Mit akar?

KÁNYAI. Hiszen én vagyok Kányai de eadem — hát nem tudja? — Hanem azt megmondom — nevét Feketére kell változtatnia.

LILIOMFI. Mit, én Fekete? — Mit akar maga?

KÁNYAI. Mit? Megölelni, megcsókolni, rossz fiu!

LILIOMFI. Csókolni? engem?

KÁNYAI. Szaporán, Erzsi, Gyuri, reggelit Fekete úrnak — mert már én így hívom — szoknia kell hozzá.

LILIOMFI. Micsoda reggelit? Tud-e maga nekem adni caviárt, austrigát, van-e champagner? — én azzal szoktam élni.

KÁNYAI. Azzal nem szolgálhatok, de tej, vaj, kávé, rostélyos —

LILIOMFI. Jaj, jaj, az igen parasztos —

KÁNYAI. Hm — be kényes gyomra van —

LILIOMFI. Richtig — az apám azt mondta, hogy magának sok pénze van. No jó, ha ez igaz, elveszem a lányát, pedig nem szép.

KÁNYAI. Nem szép? Bolond gombát ettél, öcsém?

LILIOMFI. Elveszem, mert sokat vesztettem a cœur dámán. Hát mennyi pénzt ad a leánynyal, he?

KÁNYAI. Pénzt?

LILIOMFI. No persze; van-e 50—60 ezer conventions münze?

KÁNYAI. Semmi commentio; a mit kap, annyit kap.

LILIOMFI. Ah nem úgy, édes Kánya úr!

KÁNYAI. Kérem, becsületes nevem kányai Kányay Zsigmond.

LILIOMFI. Tehát Herr von Kánya.

KÁNYAI. Kérem — és Y.

LILIOMFI. Tehát Y. Csak hamar, addig nem alku-
szom. Aztán ez a ház tulajdona-e vagy árenda?

KÁNYAI. Eh, mit vallat az úr? Most már torkig kez-
dek lenni. Azt mondom! —

LILIOMFI. Hát nem ad semmit vele?

KÁNYAI. Estafrungot, mást semmit. Ha meghalok —

LILIOMFI. Hát mikor gondolja, hogy meghal?

KÁNYAI. No már ez mégis sok! Azt mondta-e az
apja, hogy gorombáskodjék velünk, vagy mi?

LILIOMFI. Eh! ha maga csak egy pár ezért ad, az
kevés, azt egy Blattra is felteszem.

KÁNYAI. De hallja édes uracskám, a Blattra semmit
sem fog tenni.

LILIOMFI. Azt is megmondom, hogy nekem Bécsben
három s Pesten hét szeretőm van. Az így szokás, az a
bon ton, — s az én feleségemnek nem szabad eiferozni,
sem engem genierozni,

ERZSI. S apám megtűri őt házában?

KÁNYAI. De most már vége legyen! Hallja az úrfi,
Herr von Swartz, az én pénzemet nem Blattozza el,
sem szeretőkre nem estrafigozza — érti maga, goromba
fráter?!

LILIOMFI. Ez bántás — ezért duellumra hívom.

KÁNYAI. De nem fog itt duellálni, hanem hordja el
magát s mondja meg édes apjának, kit én nagyra be-
csülök, ha csak ily fiut tudott nevelni, jobb lett volna
meg sem házasodnia.

ERZSI. Ah édes apám, csak folytassa, minden szava
aranyat ér.

LILIOMFI. Csak apám equipagéját ne küldtem volna
vissza!

KÁNYAI. Soha se búsuljon, majd elsegítjük, hogy a
lába sem éri a földet.

ERZSI. Oh kedves édes okos jó apám!

KÁNYAI. Most tehát alászolgája!

LILIOMFI. Korschoma!

KÁNYAI. Ott az ajtó, kívül tágosabb!

LILIOMFI (félre vonja kalapját). Mit? Fogadó ez, korcs-
máros?

KÁNYAI. No?

LILIOMFI. Én utas vagyok! — Hamar szobát kell
nyitni. Azért is itt maradok.

KÁNYAI. Velem egy fedél alatt ugyan nem!

LILIOMFI. Ez fogadó s én fizetek, mindent fizetek.

KÁNYAI. Gyuri, szobát ez úrnak, Szolgája!

LILIOMFI. Csak ne csináljon sok cerimoniát, azt nem
szeretem.

KÁNYAI. Gyuri, vezesd ez urat.

GYURI. Kivesssem?

KÁNYAI. Nyiss szobát neki.

LILIOMFI. Majd ha nekem tetszeni fog.

KÁNYAI. Uram, ha tüstént nem lódul!

LILIOMFI (az asztalhoz ül, enni kezd). Halbseitel!

KÁNYAI. Vigyen el az ördög! — Erzsi, azt mondom,
rá ne nézz. Mindennek vége. Megirom apjának.

ERZSI. Mindig mondtam én, hogy csupán Gyuri jó
és becsületes —

KÁNYAI. Fogd be a szádat. Sem Gyuri, sem Swartz,
érted!

TIZENEGYEDIK JELENET.

Adolf. Előbbiek.

ADOLF (kezében kis útitáska). Jó reggelt! Kérem, ez a
Kányai uram fogadója?

KÁNYAI. Igen ez.

ADOLF. Hol találom Kányai urat?

KÁNYAI. Az én vagyok. Mi tetszik?

ADOLF. Mi tetszik? Hát először is apám ezerszer
tiszteli s itt vagyok én, hogy helyette megöleljem (ölelni
akarja).

KÁNYAI. Nono csak lassan, ki az úr?

ADOLF. Hát nem találja el? . . . No de addig nem szólok. Hol van a kedves Erzsike?

KÁNYAI. Erzsike itt áll. De mi köze hozzá?

ADOLF. Ez? . . . Szép! Apámnak igaza volt. — Kedves Erzsike, hát az ön szívecskéje sem sugallja, hogy ki vagyok? Nem dobog-e sebesebben?

ERZSI. Nem uram, épen nem!

ADOLF. Pedig dobognia keliene, még pedig galopban,

KÁNYAI. De hát kihez van szerencsénk?

ADOLF. De várjon csak kissé, édes Erzsikém; ily porosan, utiasan nem igen tetszhetem, mert épen most szálltam le a gyorskocsiról: de mindjárt ruhát váltok . . . aztán jobban rám fognak ismerni; addig incognito maradok.

KÁNYAI. Valóban, édes úr, ha bőrét változtatja, sem fogjuk jobban ismerni, mint most.

ADOLF. Öleljen hát meg, öreg úr: én vagyok az ifju Swartz!

MIND. Swartz? (Valami ensemble).

LILÍOMFI (félre). Benne vagyok a credóban.

KÁNYAI (szemeit mindkettőn járta). Micsoda? . . . az úr Swartz?

ADOLF. Úgy van; hát ki is volnék más?

LILÍOMFI (ölelni akarja). Ah servus Kamerád! Kedves barátom!

ADOLF. Micsoda Kamerád? Ki az úr?

LILÍOMFI. Már miféle ördög bujt megint beléd, hogy magadat helyettem adod ki? ismét valami malitiösus intriga, valami comédia!

ADOLF. Ki az úr? ismer engem? mi?

LILÍOMFI. Ki nem ismerne téged, jó madár? te vagy a híres actor Liliomfi, kivel én tegnap együtt champagniroztam. Hát hol hagytad kísérodet, azt a bolondos Szellemfit?

SZELLEMFI (előáll a motyóval). Itt vagyok, Herr von Swartz.

ADOLF. Hát ez kicsoda?

SZELLEMFI (hozzá). Jaj, bocsánat, tisztelt principális úr,

bizony bakot lőttem ; itt van ni, az egész tervet elárultam.

ADOLF. De hát mi ez ?

LILIOMFI. A hamis, milyen jól játsza szerepét. Tehát tudja meg maga fogadós, tegnap együtt mulattunk — aztán kiplanizáltuk, hogy jegyesemet próbára tesszük.

KÁNYAI. Ő nem az úr jegyese többé, érti ?

LILIOMFI. No hát a volt jegyes szívecskéjét tesszük próbára. Ez az úr igen jó színész s mi egymás közt elvégeztük, hogy ő az én alakomban, mint az ifju Swartz fog itt megjelenni s ha a maga Erzsikéje őt megszereti, hát futs, akkor nekem nem kell . . . Ezt csináltuk ki tegnap ; de ma nekem jobb gondolatom volt s én mint gróf adtam ki magamat s én megtudtam itt, hogy Erzsike a — pinczéért szereti s azért Swartznak nem kell Erzsi, mert a pinczéért szereti s az én pajtásom elkésett kissé a tréfával.

KÁNYAI. Az én leányom nem szereti a pinczéért.

LILIOMFI. De igen, szereti, azt már én megtudtam.

ADOLF. Ha merem kérdeni, kicsoda az úr ?

LILIOMFI. Hát nem tudja ? elfeledte már ? ej ej, én vagyok az ifju Swartz.

ADOLF. Az úr lehet ifju is, Swartz is, de az igazi Swartz én vagyok.

LILIOMFI. Ah, mit tréfálsz, hiszen te Liliomfi vagy, az a híres színész.

ADOLF. Én Liliomfi ?

LILIOMFI. Hiában tagadod.

ADOLF. Az hazugság, nem igaz.

LILIOMFI. Sapperlot, az úr a tréfát messze úzi, már vége a comédiának ; itt már tudják, hogy én vagyok az ifju Swartz.

ADOLF. Az úr csalól

LILIOMFI. S én bebizonyítom, hogy te vagy csaló.

KÁNYAI. Már most okoskodják ki az ember !

LILIOMFI (kézen fogja Adolfot, félhalkan). Tegnap azt mondtad, hogy Egerben egy pinczérnek adós maradtál,

Liliomfi barátom — 17 — frt — 19 krajczárral Schein. . . Vigyázz, a pinczér itt van — Georges itt van.

GYURI (rámutat). Ni ni! Hiszen ez itt Liliomfi! . . . Csak most ismerem rá. No uram, a 17 frt 19 kr váltót megfizeti vagy sem?

ADOLF. Én? hát kicsoda ez? én adósa?

GYURI. Hogy tetteti magát. — Nem itta-e mint gödény az úr a pezsgőt nálunk Egerben! Hiszen gazd'uramnak is elpanaszoltam, hogy adósom maradt. . . Ugy-e gazduram?

KÁNYAI. Igaz, panaszoltad. Tehát ez az a jó madár?

GYURI. Ez, ez, Liliomfi.

KÁNYAI. Szégyelje magát az úr, egy szegény pinczért így megkárosítani akarni! Most tüstént fizesse meg adósságát, ha becsületes ember!

ADOLF. Bolondok házába jutottam én, vagy mi?

LILIOMFI. Mondhatom, jól játsza szerepét! Hát te, (Szellemfit megragadja) jó madár, mered-e tagadni, hogy ez nem a te principálisod, Liliomfi?

SZELLEMMI. Bocsásson, mindent kivallók. (Adolfhoz) Principális uram, vége a comédiának, itt hiában tetettjük magunkat, felsültünk, itt mindent tudnak. Ne ellenkedjék soká, mert végre még engem is megdöngetnek szegény szolgáját, kordinahuzóját, garderoobszabóját —

ADOLF. Az urak vagy bolondok vagy részegek,

KÁNYAI. Tehát az úr afféle diátrista?

LILIOMFI. Hát nem látja rajta? (Szellemfi motyóját elkapja). Hiszen nézze csak, itt van ni, triko, festék, rittekeztyű, pordupé, paróka . . . No pajtás, nem kell tréfálni, nincs rá szükség, a leány úgy sem kell nekem, mert (hangnyomattal) a pinczért — Georges-t szereti!

ADOLF. Az hazugság, az úr csaló, nem hiszek.

LILIOMFI. Most már elég!

ADOLF. Micsoda? ez már sok!

SZELLEMMI (rángatja). Menjünk, principális uram, mert bizony kidobnak.

ADOLF. Türelmemnek vége, az urak mindnyájan részegek vagy bolondok.

KÁNYAI. Micsoda, én részeg? én bolond?

LILÍOMFI. Ah! ez már mégis szemtelenség!

ADOLF. Belőlem bolondot űznek!

KÁNYAI. Bolond az úr maga! itt nem fog bolondítani, comédiázni, édes diátrista uram.

SZELLEMMFI (vonja). Menjünk, principális uram, mindjárt kidobnak.

ADOLF. Vigyen el az ördög! kitéped karomat!

LILÍOMFI. Ki vele, ki vele!

GYURI. Adja meg a 17 frt 19 krajczáromat váltóban.

ADOLF. No hiszen jere, majd fizetek!

KÁNYAI. Takarodjék innen, itt nem kell szemfényvesztés! (Adolfot kidobják, Szellemfi vele el).

KÁNYAI. Így!

LILÍOMFI. Így!

GYURI. Tudom, mért titkolá becsületes nevét, nehogy a 17 frt 19 krt meg kelljen fizetnie.

ÉRZSI. Édes apám, ugyan kérem folytassa csak tovább, dobja ki ráadásul ezt az igazi Swartzot is. (El.)

LILÍOMFI. Hohó mamzel, én vendég vagyok!

KÁNYAI. Megyek hazulról, mert ha ezt az embert látom . . . Uram, ha visszatérve itt lelem, úgy jár mint Liliomfi. (El.)

LILÍOMFI. Mindenesetre úgy járok!

GYURI. Oh mily boldoggá tett, hogy köszönjem? —

LILÍOMFI. Várj fiú, még ezentúl jó a java, fejem tele tervekkel, de a gyomrom üres. — (asztalhoz ül) Azért folytassuk.

GYURI. A terveket?

LILÍOMFI. Nem, a reggelit! (Kívül kocsizörgés.)

SZILVAI (szava kívül). Fogadós!

LILÍOMFI (felugrik).

Jaj ez ő — remegés áll szivembe,
Vad szeme mint forog. Elfutok.

(Futni akar.)

MARISKA. Fogadós!

LILJOMFI.

Ah ez ő, a mátkám, martalékom,
Nem futok már innen.
Ah nem futok már innen.

(A szőke parókát felteszi rövid zene alatt).

GYURI. Ez mit jelent!

LILJOMFI (helyére ülteti, mint pinczér).

Ülj le szépen a helyemre,
Itt a pinczér én vagyok,
Ah Herr von Swartz, mit parancsol,
Mindennel szolgálhatok?
Van leves barát fülével,
Assetlinek bornyúfő.
A mi tetszik szemnek, szájnak,
Minden frissen sül és fő.
Böf à la mód frikándóval.
Van egy szörnyű indián,
Van osztriga, van puliczka,
Az az reisz meridián.

TIZENKETTEDIK JELENET.

(Ezalatt jő) Szilvai, Mariska. Előbbiek.

SZILVAI. On a pinczér?

LILJOMFI.

Úgy van, uram!
Itt a pinczér én vagyok,
S a kisasszony mit parancsol?
Mindennel szolgálhatok.

SZILVAI. Van-e itten extra szoba?

LILJOMFI. Ej, extra szobát kíván?!

SZILVAI. Kettő legyen egymás mellett.

LILJOMFI (Gyurihoz). A kulcsokat.

SZILVAI. Szaporán!

MARISKA.

Ah hol késik az imádó,
Várad még csak egy állomás,
Hogyha innen el nem szöktet
Nincsen többé szabadulás —

LILIJOMFI.

El nem késik az imádó,
Várad még csak egy állomás,
Még ma innen velem szökhetsz,
Közel van a szabadulás.

GYURI.

Én boldogtalan imádó
Várad már csak egy állomás,
Még ma Swartz úr visszajöhet,
Nincsen többé szabadulás.

SZILVAI.

Már elkésett az imádó
Várad már csak egy állomás,
Körmeimből el nem szökhetsz,
Nincsen többé szabadulás.

LILIJOMFI.

Megjött végre a szeretőm, itt várom,
Általhozták vagy tizenkét határon,
Hol vizeken, hol patakon, hol sáron,
El sem hagyom, míg élek a világon.

MARISKA.

Akkor szép az erdő, hogyha zöld,
Hogyha a vadgalamb benne költ —
A vadgalamb olyan mint a lány,
Fáj szíve a párja után.

MARISKA. LILIJOMFI.

Boldog ez a pillantás,
Melyben megláttuk egymást,
Boldog az az óra is,
Melyben rád gondolok is.
Hátha veled élhetnék,
Holtig boldog lehetnék!

SZILVAI. Mit jelent ez?

MARISKA.

Azt kérdezte —
Melyik szobát nyissa ki?

LILIJOMFI (Gyurihoz). Melyik szobát nyissam ki?

GYURI. A legelsőt nyissa ki.

Négyen. LILIOMFI. MARISKA.

El nem késett az imádó,
Várad még egy állomás.
Még ma innen együtt szökünk,
Közel a szabadulás.

(A többi mint előbb.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Vendégszoba. Hátul két ajtó, egyik kijárasul, másik mellékszobába vezet. Ez ajtóval szemközt a mellékszobában még egy másik ajtó is van.)

ELSŐ JELENET.

Liliomfi, Gyuri.

LILIOMFI. Ez ajtó az előszobába vezet. S ez? (kinyitja a mellékszoba ajtaját).

GYURI. Az oldalszobába.

LILIOMFI (a belső szobafenek ajtajára), S amaz ajtó ott?

GYURI. Szinte a folyosóra vezet.

LILIOMFI. Tehát érts meg jól. A pinczér én leszek e szobában, vagyis a pinczér ezen vendégekre nézve én leszek. Két kijáras van, a róka szerepéhez épen alkalmas. Azon ajtónak ott benn, hol a kulcsa?

GYURI. Az egyik kulcslyukban.

LILIOMFI. Mit? másik is van?

GYURI. Nálunk minden ajtónak két kulcsa van, ha takarítani kell —

LILIOMFI. Értem, fiu. Ide a másik kulcsot.

GYURI (átadja). Itt van. De hát az én szerelmem —

LILIOMFI. Az első személy én vagyok; előbb én, aztán te. Jőnek. Lódulj ez ajtón. Az étkeket az előszobába hordod, de itt én szolgállok fel. Vigyázz, előtűk ne mutatkozzál. A többiről majd értekezünk koronként — (a mellékszobába tolja). Épen jókor.

MÁSODIK JELENET.

Mariska, Szilvai jőnek. Előbbi.

SZILVAI. Pinczér!

LILIOMFI (változtatott hangon, selypitve). Parancsol?

SZILVAI. Tedd le a kalapodat, Mariskám. Ez lesz a szobánk? Nekem kettő kell.

LILIOMFI. Ez a ténsuré; az a kisasszonyé.

SZILVAI. Jó. Kész az ebéd?

LILIOMFI. Kész *(terít)*. A ténsúr nagy útat méltóztatott tenni. A kocsis azt mondá, Kolozsvárról méltóztatott érkezni. Oh az én szeretőm szintén Kolozsvártt lakott. Ah, gyönyörű leány az! Ha méltóztatnék ismerni!? Épen oly idős lehet, mint a kisasszony; sőt szintén barna haja van, — s no, a termete!

SZILVAI. Heh, fiú, hogy hívnak?

LILIOMFI. Georges.

SZILVAI. Ezentúl a te neved Silentium!

LILIOMFI. Oh, én hallgatok, csak a ténsurat, meg a kisasszonyt akartam mulattatni. Oh, ha a ténsúr Kolozsvárra méltóztatott volna menni. Én is oda igyekeztem, hogy kedvesemet megláthassam. Oh ténsúr nem is képzelheti, mennyire imádom e leányt.

MARISKA *(félre)*. A gonosz!

LILIOMFI. S mi gyönyörű neve van — Mariska!

MARISKA. Furcsa, engem is Mariskának neveznek.

LILIOMFI. Ah, lehetlen! Mariska! A kisasszony is Kolozsvártt lakott? bizonyosan ismeri őt — — — —
hogyne ismerné.

Piacutczán jártam én,
Barna kis lányt láttam én,
Mihelyt őtet megláttam,
Mindjárt magamnak szántam.

MARISKA. A mi utcánkban? — Ah, most már emlékszem, varróleány, úgy-e? oh, gyakran eljött hozzánk, igen jól ismerem e leányt.

SZILVAI. A levest, fiu! — S tudod-e, mi az a nyakleves? Az afféle confidentiát kikérem.

LILIOMFI. Értem. *(félre)* De hiszen a leányt mégis elszöktetem, vén sárkány! *(el)*

SZILVAI. Mit diskurálsz ezzel a haszontalan pinczérrrel?

MARISKA. De ha kérdez, az illendőség —

HARMADIK JELENET.

Liliomfi (levest hoz). Előbbiek.

LILÍOMFI. A leves.

SZILVAI. Ülünk le, Mariskám. *(leülnek)*

LILÍOMFI. Ugyan, édes kisasszony, nem emlegetett-e engem az én kedves Marisom?

MARISKA. Mindig — szüntelen.

LILÍOMFI. Igazán? tehát még most is szeret?

MARISKA. Mondhatatlanúl!

SZILVAI *(türelmetlenül)*. A húst!

LILÍOMFI. Hiszen még a levest sem méltóztatott —

SZILVAI. Fiu, most utolszor mondom, befogd a szád. Egyáltalában nem szeretem, ha a cseléd discurál. A húst! Borsot is!

LILÍOMFI *(félre)*. De hiszen borsot török még ma orrod alá. *(el)*

SZILVAI. S te is, hogy mondtad azt a mondhatatlant?! — alkalmasint megint azt hitted, annak a lomfinak mondd?

MARISKA. Bácsi folyvást pirongat, még szólni sem szabad. — Ily bánáshoz nem szoktam!

SZILVAI. Most meg pityereg. Ne sirj, no. Még meglátja, hogy sírsz —

MARISKA. S mit fog mondani, vagy gondolni —

SZILVAI. Na, beszélj hát, ha nem állhatod meg. Oh asszonyok, asszonyok! még enni sem tudnak, hacsak szájok nem jár. Aholni, jó — Mariskám, lelkecském, ne sírj; ne compromittálj.

MARISKA. No most az egyszer hát nem sírok.

NEGYEDIK JELENET.

Liliomfi (húst hoz). Előbbiek.

LILÍOMFI. A hús.

SZILVAI. Miféle mártás?

LILÍOMFI. Ez — Liliomfi-mártás.

SZILVAI. Liliomfi-mártás.

LILIOFfi. Oh téns úr, ez valódi historia. Én ezt Liliomfi-mártásnak kereszteltem, s nemsokára még a londoni, párisi hotelekben is így nevezendik.

SZILVAI. Hm... S kicsoda ez a Liliomfi?

LILIOFfi. Az egy igen híres színész. De hát nem ismeri a ténsúr?

SZILVAI. Én?... nem... nem...

LILIOFfi. Ah! lehet-e civilizált ember, ki őt nem ismeri?! Óh én ismerem! — Víg, derék fiu, szeretetre méltó, jószívű, becsületes, nem részeges, nem kártyás... Oh ő maga a megtestesült szelidség!

SZILVAI. Micsoda? Liliomfi gazember, semmirekellő, veres orrú, részeges, kártyás, csapodár...

LILIOFfi. Hát ismeri?

SZILVAI. Igen, ismerem —

LILIOFfi. Hiszen az imént nem ismerte.

SZILVAI. Azaz, hogy az más.

MARISKA. Úgy van, az bizonyosan más.

SZILVAI. És nem tudod, hol van most ez a Liliomfi?

LILIOFfi. Melyik? az a másik, vagy az az egyik?

SZILVAI. Az a másik!

LILIOFfi (bánatos hangon). Oh az mindig a tormát ette — szegény jó lélek! Reggel mézzel a mellfájás ellen — délből eczettel, este bőfalamóddal — azért neveztem én a tormát Liliomfi-mártásnak.

MARISKA. Valami baja történt?

LILIOFfi. Ah! Oh!... Mindjárt, csak ételt hozok.
(sóhajtván el)

SZILVAI (félre). Ha Debreczenbe, vagy Váradra ment? S tán éppen itt volt szállva? — Meg kell tudnom.

ÖTÖDIK JELENET.

Liliomfi (rostélyost hoz). Előbbie.

LILIOFfi. Méltóztassék.

SZILVAI. Hát hol van most az a Liliomfi?

LILÍOMFI. Ah, messze — messze!

SZILVAI. Messze? csak nem Váradon?

LILÍOMFI. Oh az szomorú történet! Egy szép angyali kisasszonyba lett Kolozsvárrt szerelmes.

SZILVAI. Az nem igaz.

LILÍOMFI. Honnan tudja?

SZILVAI. S hol van most?

LILÍOMFI. De a kisasszonyt nagybátyja, gyámapja, vagy mije elvitte onnan. — Mert ez a nagybátyja valódi szörnyeteg.

SZILVAI. Az nem igaz, a nagybátyja nem szörnyeteg.

LILÍOMFI. Hát ismeri? Ugyan kérem nem mondaná meg a nevét?

SZILVAI. Szilvai Szilvai Tódor — érted-e?!

LILÍOMFI. Ah lehetetlen! Az újra házasodni akar a vén philister.

SZILVAI. Házasodni?! Hogy is ne!

LILÍOMFI. De Liliomfi nem ijed meg az árnyékától, a kisasszonyt elszökteti, feleségül veszi.

SZILVAI. No, édes Mariskám, mit gondolsz? elszöknék-e azzal a kalandorral az a bizonyos kisasszony?

LILÍOMFI. Igen, igen, mit gondol a kisasszony?

SZILVAI. Csitt! — ki kérdez téged?

LILÍOMFI. Hiszen a ténsúr kérdezé a kisasszonyt, s ő tartozik engedelmeskedni bácsikájának.

MARISKA (lesütött szemmel). Azt hiszem, a kit szeretünk, azért szeretjük, hogy felesége legyünk.

SZILVAI. Úgy, no hiszen majd elejét vesszük a dolognak.

LILÍOMFI (félre). Követni fog.

SZILVAI. Kelmed hordja el magát — küldje a fogadós leányát.

LILÍOMFI. Nem ér rá.

SZILVAI. De ha kéretem.

LILÍOMFI. Az lehetlen.

SZILVAI. No majd úgy magam megyek utána.

LILÍOMFI. Azaz majd megkérdem — (félre) Vajon mit akar? (el)

SZILVAI (feláll). Kedves egészségedre! (gúnyolódva) A kit szeretünk, azért szeretjük, hogy felesége legyünk (félre).

MARISKA. Hasonlóképen.

SZILVAI. Hiszen majd szemmel tartalak én! (ásit) Kissé elkésett az a jó madár — most lenyugszom — de nem hagyom a kisasszonyt társaság nélkül — nehogy meg-unja magát.

MARISKA (félre). Ütött a szabadság órája; ő szokása szerint délutáni álmát aluszsza s mi menekülhetünk.

HATODIK JELENET.

Liliomfi. Előbbie.

LILIOMFI. A leányasszony mindjárt jön.

SZILVAI. Jól van, kelmed elkotródhatik.

LILIOMFI. A mint parancsolja (a mellékszobába megy).

SZILVAI. Hová?

LILIOMFI. Tegnap két tányért itt felejtettem (el).

SZILVAI. A kisasszony e szobát el ne hagyja.

MARISKA. Mentsen Isten!

HETEDIK JELENET.

Erzsi. Előbbie.

ERZSI. A pinczér mondá, hogy nagysád hivat.

SZILVAI. Kérettem, édes leányasszony. Maradjon itt hugommal, míg kissé leheveredem. Ha ráér.

ERZSI. Tiszta szívből.

SZILVAI (félrevonja). Igérje meg azt, s gazdagon megajándékozom. Tudja néha — hugomnál nincsenek ott-hon. — Beteges — ki ne bocsássa — ha ki akar menni, költson fel.

ERZSI. Talán eszelős, pedig nem látszik rajta.

SZILVAI. Csak rá-rá jó néha a bolondság. Igéri?

ERZSI. Tiszta szívből. — Ha kell, majd felköltöm a téns urat.

SZILVAI. A leányasszony megigérte, hogy addig mulattatni fog (ásit). A szokás, szokás! Jó mulatságot! (el a mellékszobába, az ajtót félig nyitva hagyja),

MARISKA. Kérem, mit suttogott önnel az öreg úr?

ERZSI. Semmit, édes kisasszony, épen semmit.

MARISKA. De hiszen félrevonta önt?

ERZSI. Azt mondá, hogy a kávé forró legyen.

MARISKA. Hiszen soha sem iszik kávé —

ERZSI. Meg hogy a kisasszonynyal conserváljak.

MARISKA. Ugyan kérem, hány pinczér van itt?

ERZSI. Csak egy.

MARISKA. És hogy hívják?

ERZSI. Mi Gyurinak hívjuk, azelőtt Georges volt.

MARISKA. Az a szőke?

ERZSI. Szőke? — ő barna.

MARISKA. Igaz, hiszen paróka. Bizonyosan az előszobában rakosgatta fel. Tudta, hogy erre jövünk. — Tehát több pinczér nincs, csak a ki nekünk felszolgált?

ERZSI. Nincs, édes kisasszony. (félre) Csakugyan eszelős. — Szegény leány! — De hát miért kérdezi?

MARISKA. Miért? . . . Hát hogy viseli magát? Igaz-e, hogy csapodár?

ERZSI. Csapodár? oh dehogy? ő igen jó, hív fiú, másképp nem is túrnók a háznál.

MARISKA (megfogja kezét). Igazán?

ERZSI (félénken visszavonja kezét). Igen . . . igen.

MARISKA. Ön úgy tesz, mintha félne tőlem.

ERZSI. Oh dehogy.

MARISKA. Tehát a pinczér csakugyan oly jó?

ERZSI. Oh, igen-igen jó!

MARISKA. Nem mondta-e soha, hogy szerelmes?

ERZSI. Oh igen —

MARISKA. Mondta? — a leányasszony tudja —

ERZSI. Mit?

MARISKA. Hogy ő valakibe szerelmes.

ERZSI. Hát ismeri a kisasszony? Úgy-e szép legény?

MARISKA. Igen jól, igen jól ismerem, ő szerelmes valakibe.

ERZSI. Tehát mondta a kisasszonynak?

MARISKA. Igen, hogy szeret és szerettetik.

ERZSI. Tehát a kisasszony előtt nincs mit titkolózunk.

MARISKA. Csitt, csendesen, az öreg úr meg ne hallja.

ERZSI. Hiszen hortyog... Tehát a kisasszony tudja titkunkat... de hiszen az már nem titok.

MARISKA. Nem titok?

ERZSI. Már az apám is tudja. Oh bár ne tudná.

MARISKA. Hogyan? ő is tudja?

ERZSI. Ma reggel megmondtuk neki.

MARISKA. Szerencsétlen, ha elárultatik.

ERZSI. De apám nem akar hozzáadni.

MARISKA. Hozzá adni.

ERZSI. Igen, ő máshoz akar adni.

MARISKA. Önt hozzá adni?

ERZSI. Igen, pedig mi szeretjük egymást.

MARISKA. Szeretik egymást?

ERZSI. Ő el akart szöktetni, de én nem akartam —

MARISKA. El akarta szöktetni? Mást elszöktetni!

ERZSI. De mondom én nem akarok szökni!

MARISKA. Elszöktetni? mást szeret?

ERZSI (félre). Most már csakugyan rájött a bolondság! — Én bizony nem istrázsálom.

MARISKA. Tehát szeretik egymást? Oh szép, igen szép! Nem szégyenli magát? Elszöktetni!

ERZSI (kihátrál). Mindjárt jövök! Apám hí — mindjárt itt termék. — De hisz várhatsz! (el)

MARISKA (egyedül). S én ez embernek hittem? erre bízam volna boldogságomat! Mást is szeret... E fölfedezés épen jókor érkezett! Tehát nem értem, nem, hanem egy szép pinczérnő kedvéért pinczérkedik itt? s én kába szinte elhittem, hogy ez nem véletlen találkozás... Megcsalta azt is — engem is! — De merjen szemem elé kerülni!

NYOLCZADIK JELENET.

Liliomfi, Előbbi.

LILÍOMFI (félre). Valahára egyedül van. — Most dolgozom!

MARISKA (félre). Ah, ő itt — éppen jókor.

LILÍOMFI. Kedves Marim, végre ütött a boldog óra —

MARISKA. Mit akar itt uram?

LILÍOMFI (suttogva). Csendesen az öreg úr fel talál ébredni. Ah annyi mondandóm van... Szeretsz-e még édes Marim?

MARISKA. S meri azt tőlem kérdeni?

LILÍOMFI. Csendesen...

MARISKA. Ön áruló! hitetlen!

LILÍOMFI. Mi történt itt?

MARISKA. Mi? leálarcoztuk önt uram, ismerjük jól!

LILÍOMFI. Az ég szent szerelmére kérem Mari —

KILENCZEDIK JELENET.

Szilvai (az ajtónál leskelődve). Előbbie.

MARISKA. Hiában tetteti magát, végre igazi alakjában mutatkozott.

LILÍOMFI. De hát hallgasson meg —

SZILVAI (félre). Ördög pokol, ez a Gyula hangja (felteszi szemüvegét).

MARISKA. Tagadhatja-e? ide becsempészi magát álarcz és álruha és álnév alatt —

SZILVAI. Úgy vagyunk?

LILÍOMFI. De édes istenem, ön fellármázza az öreg urat.

MARISKA. Igen, azt akarom, tudjon meg mindent.

LILÍOMFI. De ön félreismer — itt félreértés van — megmagyarázom —

MARISKA. Én az urat nem szenvedhetem — ki nem állhatom — tudja meg —

LILIOMFI.

Szárad a bokor a tetőn,
Haragszik rám a szeretőm.
Verje meg az én istenem,
Ki áskálódik ellenem.

Megégett a körösvölgyi csárda
Szaladj rózsám, mert megcsap a lángja
Nem félek én annak a lángjától
Inkább félek rózsám haragjától.

Mondd meg rózsám mondd meg mán
Szeretsz-e még igazán?
Ha nem szeretsz igazán
Ne járass magad után.

MARISKA.

Elmehetsz drága madár,
Nem kell nekem csapodár.
Feloldozom szívemet,
Másnak adom kezemet.

LILIOMFI.

Jegenyefa tetejében
Két holló ül feketében,
Gyászruhája engem illet,
Mert engemet már nem szeret
Az én kedves rózsabimbóm, galambom

DUETTE.

Nézz rózsám a szemembe!
Mit olvasasz szívembe?
Ugy-e azt mondja
Te vagy az angyalom
Ragyogó csillagom.

MARISKA (sírva).

Nézz rózsám a szemembe!
Mit olvasasz szívembe?
Ugy-e azt mondja,
Te voltál angyalom
Ragyogó csillagom!

SZILVAJ. Pinczér! kávé!

LILIOMFI. Ahol ni, most mindennek vége.

SZILVAI (félre). Csakugyan ő az! — Jó hogy itt vagy, fiu, kávé. (félre) A hatulsó ajtót bezárom. (teszi) Többé nem menekszel, jó madár.

LILIOMFI (titkon). Mari, az istenért, mi történt? e változás?

MARISKA. Mi? hogy fölfedezem gyámatyámnak. Resz-kessen haragjától. — Ön megcsalt. Nem szereti a fogadós leányát?

LILIOMFI. Én? — Mari itt félreértés van —

MARISKA. Mindent tudok —

SZILVAI (jó). No fiu, számoljunk.

LILIOMFI. Parancsára. (félre) Kérem, Mari.

MARISKA. Nem hiszek többé.

SZILVAI. No, csak izibe — pinczér.

LILIOMFI (szeme folyvást Mariskán). Tehát — két szoba — két napra —

SZILVAI. Micsoda?

LILIOMFI. Igen, a szoba 5 forint. Leves három krajczár, hús — (félre) Vajon mi baja?

SZILVAI. A hús? no?

LILIOMFI. A hús — mi volt? — igen, rostélyos —

SZILVAI. Ricandó hilúmilúval.

LILIOMFI. Igen, hilúmilúfilú — öszvesen három forint.

SZILVAI. Pinczér úr, kissé zavarodott.

LILIOMFI. Csuda-e édes téns úr — itt tévedés van — kettő meg három — az kilencz.

SZILVAI. Csudálatos számvetés —

LILIOMFI. Némely gyámapák is így szoktak —

SZILVAI. Hm! . . . Ugyan menj csak — a szelenczét, a másik szobában feledtem!

LILIOMFI. Azonnal! (be a mellékszobába)

SZILVAI. Mindjárt befejezzük a gyámapai számadást... (rázárja az ajtót). No, gaz kölyök, most kezenben vagy.

LILIOMFI. Mi az? mit csinál az úr?

SZILVAI. Ismerlek, jó madár. Tehát pinczér vagy te, he?

LILIOMFI. Uram, bocsásson, a gazda hív.

MARISKA. Tehát tudja ön?

SZILVAI. Mindent tudok. Innen ugyan meg nem szabadulsz.

LILIOMFI. Hiába erőlködik, újra elszököm.

SZILVAI. El? de majd teszünk róla. Teszünk róla édes úrfi!

MARISKA. Úgy, úgy, fenyítse meg.

SZILVAI. Példáson — csak hogy zár alatt van.

LILIOMFI. Urani, nincs joga velem így bánni — protestálok — hacsak vasra nem veret, tüstínt elszököm.

SZILVAI. Mariska! hívd hamar a fogadóst!

MARISKA. Mondja meg neki: gyűlölöm; hogy soha, soha se merjen szemeim elé kerülni —

SZILVAI (halkan). Hallgass, szerencsétlen. Látnod kell, látni fogod, vele utazol —

MARISKA. Soha, soha! ő csapodár, hívtelen, csaló!

SZILVAI. Csitt — küldd a fogadóst!

MARISKA. De én nem akarom többé látni, míg itt lesz, be sem jövök — a kocsiba ülök — ki nem állhatom, nem szenvedhetem (el).

LILIOMFI. Mit erőlködik? nem félek többé haragjától.

SZILVAI. Teszünk róla, édes úrfi. Nem szabadulsz többé, velem jössz Váradra!

LILIOMFI. De nem megyek!

SZILVAI. De jössz! Erőszakkal vitetlek el.

LILIOMFI. Jobbkor kellett volna fölkelnie.

SZILVAI. Nem vagy-e gyámfiám?

LILIOMFI. Ha az is, de zsarnokom nem lesz. Én nem leszek sem concipista, sem cancellista, ingrossista, ex-híbigista, inhibista, én theátrista leszek; s meglátom, ki akadályoz.

SZILVAI. Én — én per zsup vitetlek haza — érted? — vason, per zsup! —

LILIOMFI. Hahaha!

TIZEDIK JELENET.

Kányai. Előbbi.

KÁNYAI. Mi tetszik, uram?

SZILVAI. Jöjön, jöjön, édes fogadós úr, csak egy pinczérje van?

KÁNYAI. Csak egy.

SZILVAI. Tehát tudja meg, ő nem pinczér, ő az én átöltözködött kalandos, kóriczáló gyámfiám és unokaöcsém.

KÁNYAI. Micsoda? az én pinczérem? —

SZILVAI. Úgy van, unokaöcsém; egy régi nemes család ivadéka.

KÁNYAI. Ah, most értek mindent! Ő az én leányomért állott be pinczérnek, hogy elcsábítsa — úgy van, hiszen ez kézzel fogható!

SZILVAI. Szerencsétlen apa! — Oh, ez kitelik tőle.

KÁNYAI. S én oly számár voltam, hogy mindjárt rá nem ismertem. Soha még csak egy krajczárig sem csalt meg, sem engem, sem vendégeimet. Hiszen az arczából is kilátszott, hogy úrnak született. Aztán soha sem akart a bor közé vizet vegyíteni: oh én gyanítottam, hogy ő nem természetes pinczér!

SZILVAI. Úgy van, ő nem az; de én rajtakaptam. Képzelve átöltözött, előttem szőke parókával járt, változtatott hangon beszélt, hogy rá ne ismerjek —

KÁNYAI. Szőke parókát tett fejére? — Most már arra is emlékszem; valami diatrísta volt itt, annak hánytuk szét holmiját az ivószobában, bizonyosan ott kaparította kézre. No nézze az ember! Bennünket boldondá tenni!

SZILVAI. De én kézrekerítettem; ide a mellékszobába zártam. S most arra kérem kelmedet, szegény megcsalatott atya, kinek leányát el akarta csábítani — őrizze itt — érti? — Én megyek, törvényes assistentiát kérek — elfogatom — vasra veretem — mert képzelje, szökni akar tőlem, megint szökni! theátrísta akar lenni!

KÁNYAI. Uram irgalmazz! Theátrista?!

SZILVAI. Hol lakik a szolgabíró vagy esküdt?

KÁNYAI. A hetes majd oda vezeti.

SZILVAI. Köszönöm.

KÁNYAI. Kérem, gazdag-e az úrfi? van-e mit a tejbe aprítania?

SZILVAI. Ősi javaimat ő öröklí.

KÁNYAI. Mennyi jövedelemmel?

SZILVAI. Négy-ötezer pengőre megy. De miért kérdi azt?

KÁNYAI. Az már szokásom. De siessen a ténsúr, mert soká nem őrizhetem.

SZILVAI. Csak őrizze — meg nem bánja. Várj, rossz fiu! érezni fogod haragomat! *(elmegy)*

KÁNYAI *(egyedül)*. Ő tehát úrfi, nagy úrfi, gazdag úrfi, földes úrfi? — Furcsa! S ő el akarta csábítani Erzsikémet — hm — de azt is mondta, feleségül veszi. Bizony furcsa!

TIZENEGYEDIK JELENET.

Erzsi jő. Előbbiek.

ERZSI. Édes atyus, mi lárma van itt? tán a kisasszonyra megint rájött a bolondság?

KÁNYAI. Erzsi te!

ERZSI. Mit parancsol, atyus?

KÁNYAI. Erzsi te!

ERZSI. Mi baj, atyus?

KÁNYAI. Hát nem érted?

ERZSI. Mit? . . .

KÁNYAI. Oh, te szerencsétlen liba! Hát csakugyan szereted a pinczért? he?

ERZSI. Inkább vén leány leszek, mint ahhoz a Swartzhoz menjek.

KÁNYAI. Eh, Swartznak vége; az a goromba kölyök soha sem lesz vőm, soha, soha!

ERZSI. Édes lelkem atyus!

KÁNYAI. De te . . . tehát nem élhetsz a pinczér nél-

kül, egyáltalában nem, — kész vagy inkább a kútba ugrani? úgy-e kész, édes tubiczám?

ERZSI. No igen — talán — ha atyus ellenkezik — hát beleugrom.

KÁNYAI. Ugy-e minden bizonynyal beleugranál?

ERZSI. No Isten neki, hát beleugrom (félre). Ez tán segít, üssük a vasat! — Igen atyus, most már fogadom, ha a pinczérnek nem ad, holnap nem isznak a kútból!

KÁNYAI. Így már atyai kötelesség, — leányomat, szegény egyetlen gyermekemet meg kell mentenem! Ez atyai kötelesség! keblemre, édes jó leányom — tehát a pinczér a tiéd!

ERZSI. Oh, édes jó atyus! Mint szeretem édes atyust!

KÁNYAI. Jó, jó, csak menj — vele kell végeznem! Menj az előszobába. Ha szólítalak, jőjj. Siess, az idő mulik.

ERZSI. A mint parancsolja.

KÁNYAI. De vajon akar-e ő is?

ERZSI. Hiszen azt mondá, szökjem vele.

KÁNYAI. Szerencsétlen! elcsábított volna —

ERZSI. Ah, dehogy; azt mondá, az engedelem a zsebében van, s előbb összeesküszünk s aztán szökünk.

KÁNYAI. Zsebében? annál jobb. Oh leányom, ha tudnád, ki ez a pinczér? — De nem szólok. Várj az előszobában (el).

ERZSI. Várok az előszobában (el).

KÁNYAI (egyedül). Most tapogassunk az úrfi szívére. Az öregnek azt fogom mondani, tudtom és akaratom nélkül esküdtek össze, s ha egyszer megtörtént, ütheti a nyomát. Aztán ha a gyermekek szeretik egymást, kinek mi köze hozzá? — (az ajtót megnyitja). Gyurikám! lelke Gyuriczám, egy szóra! (félre). Mintha semmit sem tudnék.

TIZENKETTEDIK JELENET.

Gyuri (fején a szőke paróka). *Előbbi.*

GYURI. Mit parancsol, gazd'uram?

KÁNYAI (félre). A szőke paróka is fején. Gonosz csont, az ijedéstől feledte fején. — Hát úrfi, mire való ez a fön? mit jelent ez?

GYURI (lekapja). Oh ha tudná, gazd'uram!

KÁNYAI. Csitt! én mit sem tudok, mit sem akarok tudni. Az úrfit ide bezárták; s az a dühös ember megesküdött, hogy vason per zsup viteti el, pandurok által. — Érted-e per zsup! A szégyen, a gyalázat!

GYURI. Oh rettenetes!

KÁNYAI. Rám bizta, hogy őrizzelek, mint szemem világát.

GYURI. De mit parancsol ő nekem?

KÁNYAI. De igen, szerencsétlen ifjú, ő parancsol, ő a törvényhez folyamodik; a szőkevényeket pedig a törvény elfogja és per zsup haza viteti.

GYURI. Nekem sem apám, sem anyám.

KÁNYAI. Tudom, gyermekem, épen ez a baj, hogy árva vagy, s a törvény a gyámapa körmei közé adott. Hogy hívnak, édes fiam?

GYURI. Hogy hívnak? — már hogy engem hogy hívnak!

KÁNYAI. Igaz neveden!

GYURI. Hát nem mondta az öreg úr?

KÁNYAI. Azt nem.

GYURI. Hát Kis György a nevem, hiszen tudja gazd'uram.

KÁNYAI. Kiss . . . az régi — igen régi — ősi familia.

GYURI. Oh igen régil! — Úgy hiszem egyenesen a nagy Kisektől származom le!

KÁNYAI. Nemes familia!

GYURI. Az, az, — keresztlevelemből is látható.

KÁNYAI. S Biharban születél?

GYURI. Nem voltam jelen s bizonyosan nem tudhatom.

KÁNYAI. De jószágaid itt vannak?

GYURI. Igen, jószágaim mind itt vannak *(félre)*. — Mindenem rajtam van.

KÁNYAI. De tudja-e fiatal ember, én megesküdttem, hogy nem hagyom elszökni. Okát tudni fogja. — Uram, a megbántott atyától reszkessen!

GYURI. Én bántottam meg?

KÁNYAI. Nem akarta-e leányomat, szegény Erzsikémet, egyetlen gyermekemet elcsábítani?

GYURI. Elcsábítani? dehogy — feleségül akarnám venni.

KÁNYAI. De hát miért nem volt hozzám bizalma, fiatal ember?

GYURI. Hát nem mondtam ma reggel?

KÁNYAI. Igen, de nem az igazi hangon. — Erőltetnie kellett volna a dolgot — erőszakolnia! s mindent meg kellett volna mondania! érti? mindent?

GYURI. De most, midőn mindent tud —

KÁNYAI. Igen most már mindent tudok.

GYURI. Hát ellenkezik most is?

KÁNYAI. S nem fél az öreg úrtól?

GYURI. Egy cseppet sem.

KÁNYAI. Volna-e ereje vele dacolni?

GYURI. Igen, van erőm — ő nekem egy cseppet sem parancsol.

KÁNYAI. Milyen szép, ha az ember bátor! De ha el akarná leányomtól választani?

GYURI. Azt majd meglátjuk! — Ha egyszer feleségem lesz —

KÁNYAI. S akarja-e, hogy az legyen?

GYURI.

Rongyos a ked háza vége
Fejér a ked lánya képe
Adja ked nekem a lányát,
Megcsinálom a ked házát.

KÁNYAI. De ennek igen-igen gyorsan kellene megessni.

GYURI. Tehát siessünk.

KÁNYAI. Igen — de az engedelem.

GYURI. Itt van. — Tudtok nélkül kikértem az Erzsike keresztlevelét is.

KÁNYAI (a levelet nézi), Nemes Kiss György. Igen jól van. Heh Erzsike! Erzsike!

TIZENHARMADIK JELENET.

Erzsi. Előbbieh.

ERZSI. Kedves atyus!

KÁNYAI. Jertek ide. Menjetek a lelkészhez, kérjétek nevemben, hogy eskessen össze rögtön... Nagy nagy ok van rá!... (Gyurihoz titkon.) Gyurikám mondj oly okot, melyet akarsz. De esküvés nélkül vissza ne térjete, azt mondom, különben mindennek vége. Áldásom rátok! S most siessetek!

GYURI. Csak rám kell bízni.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Liliomfi (jó). Előbbieh.

LILIOMFI (mint Swartz). Hát ez mi? ... Semmi szolgálat? Hol a Kellner? ... Én aluszom, szobámban —

KÁNYAI. Kissé késő kelt fel, édes Swartz úr! — hogy is mondja? — ifjú Swartz.

LILIOMFI. Ah, itt a Kellner!

KÁNYAI. Kellner? ... Alászolgája! Ifjú Swartz, a lánytól — orrod tölem foghagymás!

LILIOMFI. Mást gondoltam — a leányt elveszem —

KÁNYAI. Késő, amice! ... hahaha! — siessetek, gyermekek.

ERZSI. De hát atyus nem jó —

KÁNYAI. Hisz nekem nem szabad. Ne kérdezz, mert mindent elrontasz —

LILIOMFI. Én protestálok!... Hozzám kell jőnie —

ERZSI. No, úgy csak siessünk, Gyuri *(elmennek)*

KÁNYAI. De hiszen protestálhatsz már most akár ítéletnapig.

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Swartz, — Adolf. Előbbiek.

SWARTZ. Csakhogy itt talállak, lelkem barátom!

LILIOMFI *(félre)*. Jaj — ez az öreg Swartz — emlékszem, kétszer hasítottam fel a bilárdját!

KÁNYAI. Kedves barátom, sajnálom, tiszta szívből sajnálom — de fiad magának tulajdonítsa — én nem tehetek róla.

SWARTZ. Fiam magának tulajdonítsa? Mindenről felvilágosítást kérek.

KÁNYAI *(Liliomfihoz)*. No édes úrfi, majd lefestem most apja előtt. — No ugyan szép nevelést adtál fiadnak!

SWARTZ. Szép nevelést?

KÁNYAI. Soha neveltelembb bolondot nem láttam!

SWARTZ. Az én fiam bolond?

ADOLF. Én?!

KÁNYAI. Ki szól az úrhoz? — Fiad faragatlan tuskó, goromba pokrócz.

SWARTZ. Eh, az én fiam a legneveltebb ifjú — de te, te hova tetted eszedet, fiammal úgy bánni!

KÁNYAI. Barátom, ne gorombáskodjál, azt mondom —

SWARTZ. Én gorombáskodom?

KÁNYAI. Te és fiad.

SWARTZ. Még te neheztelsz? Hát úgy kellett a fiamat fogadnod? Ő, a jó lélek alig várhatta, hogy lássa menyasszonyát, a gyorskocsin előre siet, s uramfia, itt — itt kidobják!...

KÁNYAI. Mi dobtuk ki? mi? mi ölelő karokkal fogadtuk!

SWARTZ. Ölelő karokkal, még a frakkját is összetépték. Tudja a manó, mit fognak rá, s kilökdösik; s most meg azt mondják: ölelő karokkal fogadták!

KÁNYAI. Igen, ölelő karokkal, de ő durváskodik, fitymál, lányomat libának nevezi, pénzemet kérdi —

SWARTZ. Azt fiam nem tehette —

LILJOMFI. S ha azt cselekedte?

SWARTZ. Ki kérdi az urat?

KÁNYAI. Úgy, úgy, csak mosd meg a fejét.

ADOLF. Én gorombáskodtam? én?

KÁNYAI. Ki kérdi az urat? mit keres itt megint? — azt várja, hogy újra kivessük?

SWARTZ. Itt van ni, megint kivetéssel fenyegetőzik! s még azt mondja: tárt karokkal fogadták!

KÁNYAI. Aztán hiszen maga is lemondott fiad a leányról —

ADOLF. Én mondtam le?

KÁNYAI. Ki kérdi az urat?... Most takarodjék, azt mondom.

SWARTZ. Hát tagadhatod-e még most is, hogy illetlenül bántál fiammal? hogy nem dobtad ki?

KÁNYAI. Ez még is rettenetes! Én nem dobtam ki fiadat, hiszen ő itt nagy hetykén utasnak adta ki magát — szobát nyittatott —

ADOLF. Én nyittattam szobát?

KÁNYAI. Eh fogja be az úr a száját.

SWARTZ. Itt van ni — ez a jó fogadás! Így kell becsületes mívelt emberrel bánni?

KÁNYAI. A milyen a mosdó, olyan a törülköző. Ő Swartznak adta ki magát, egy rossz komédiás?

SWARTZ. Komédiás? az én fiam komédiás?

KÁNYAI. Igen, a fiad is komédiás, mert oly bolondosul viseli magát, mint afféle szeleburdi.

SWARTZ. Az én szolid fiam szeleburdi?

ADOLF. Nem mondtam-e? — s ezt eltűrjük?

SWARTZ. Kidobni — s ő a szegény lélek kénytelen rossz fakó szekérre ülni — szerencsére az úton megismerte kocsimat —

KÁNYAI. Megőrült ez az ember?

SWARTZ. Én őrült? ez sok!

KÁNYAI. No, persze, hiszen fiad ki sem mozdult a fogadóból.

SWARTZ. Ez az ember megőrült!

KÁNYAI. Őrült vagy magad!

SWARTZ. Most már vége a barátságnak! Jöszte fiam, kapsz te másutt is leányt!

KÁNYAI. Az én leányom kapott is már mást!

SWARTZ. Annál jobb.

KÁNYAI. S édes lomfi vagy micsoda fi, szintén hordja el rögtön magát.

LILIOMFI. Igen, édes Liliomfi úr, csak kotródjék —

KÁNYAI. De édes ifjú Swartz, kotródjék kelmed is.

SWARTZ. Hát ezt az urat is Swartznak hívják?

KÁNYAI. Ehol ni, most már ismerni sem akarja. Barátom megőrültél? Most már igazán kérdek. Hát nem fiad ez? vagy mi?

SWARTZ. Fiam? — hiszen fiam ez itt!

KÁNYAI. Liliomfi a komédiás? hahaha! — Csakugyan megőrült!

ADOLF, Én Liliomfi? — Igaz, akkor is e nevet fogták rám, s a lábam sem érte a földet —

KÁNYAI. Öreg barátom, hiszen fiad ez itt.

SWARTZ. Ez? — kicsoda, micsoda ez?

LILIOMFI. Hát nem csinál tiktakot atyai szíved? — Atyám! Oh jó atyám! (ölelni akarja.)

SWARTZ. Az ördögnek vagy fia —

KÁNYAI. Vagy úgy, tagadd meg, mert érdemetlen becsületes nevedre.

SWARTZ. Hiszen csak tudom, melyik a fiam. Ezt itt nincs szerencsém ismerni.

KÁNYAI. De már itt eláll az eszem.

SWARTZ. Úgy, úgy, csak bámulj. Tudd meg, meg vagy salva, mert fiam, Adolfom ez itt.

LILIOMFI. Ne tagadja meg a vérség köteleit, táti!

SWARTZ. Még gúnyolódik is... Meri-e az úr állítani, hogy az én fiam?

LILIOMFI. Hát az úr meri-e állítani, hogy nem apám?

SWARTZ. Ejnye, miféle izgága ember ez?

LILÍOMFI. Tehát megtagadja, táti, a természet szent jogát? Kitagad engem? Vértő szívvel ugyan, lemondok az atyai szeretetről!... Isten veletek, ifjú álmaim! — Menj tehát, zsarnok apa, mert én is a sötét Hekatéra, s a jócsillagzatok titokzatára esküszöm, ez ember itt nem apám, s én nem vagyok fia! Keressen magának fiát a vadállatok közt, de én nem leszek többé!

KÁNYAI (bámulva). Tehát az úr nem fia — nem Swartz?

LILÍOMFI. Mondottam. — (Swartzhoz). Hát az úr meri-e állítani, hogy ez itt fia?

SWARTZ. Igen bátorkodom.

LILÍOMFI. Tehát bátorkodják megölelni. — Jól van. — Hagyja rá birtokát, kávéházát, billiárdját, én lemondottam.

KÁNYAI. Püh!... Rosszat gyanítok. Hát hogy merte az úr azt hazudni, hogy Swartz?

LILÍOMFI. Én hazudni? — Soha (zsebeit kifordítja).

Zsebem ugyan elég van,
De benne pénz sincsen,
Ha pénzemet megszámlálom,
Egy polturám sincsen.

Igen, Swartz vagyok, még pedig ifjú, alig 22 éves.

KÁNYAI. De azt mondta, hogy a kávé fia.

LILÍOMFI. Néha az is vagyok.

KÁNYAI. Csak néha —

LILÍOMFI. Néha méregkeverő is — gyakran király, herceg, gróf —

KÁNYAI. Hohó!

LILÍOMFI. Néha paraszt is.

KÁNYAI. Igen gyakran, igen gyakran. És neve?

LILÍOMFI. Liliomfi, kegyes engedelmeivel diátrista!

KÁNYAI. Ördög mennykő, rosszat gyanítok!

LILÍOMFI. Nem tehetek róla, gyanítani szabad.

SWARTZ. S most miután tisztába jöttünk, hol van Erzsike? Tudtam, hogy félreértés —

KÁNYAI. Erzsike? — Erzsike máshoz ment.

SWARTZ. Szerencsétlen, elhitted, hogy Swartz, s neki adtad.

KÁNYAI. Bocsáss meg, engem is rászedtek; én azt hittem, ez itt fiad, s ő lemondott Erzsikéről.

LILIOMFI. Örökre.

KÁNYAI. De ördög mennykő, itt aligha pórul nem jártam. Hallja az úr — s talán az az öreg úr is? . . . Irtóztató volna! Ha rászedtek? Az igazi Swartzot kiölték, ha mindnyájan komédiáznak. — Uram, most mindjárt elfut a pujkaméreg. — Mondja ki, mit tud a dologból.

SWARTZ. No, barátom, magadnak tulajdonítsd.

LILIOMFI. De hát mi lelte az urat?

KÁNYAI (kérőleg). Nem úztek-e belőlem bolondot? Kérem, vallja meg, nem lesz bántása, bizony isten, csak az igazat vallja meg.

LILIOMFI. Tehát tudja meg szerencsétlen apa, igen is, önt rútol rászedték. Tudja meg, azon öreg úr hasonlóképen diátrista; a leány is diátristáné, a kocsis is, még a lovak sem igaziak; csak azért jöttek ide, hogy a pinczéért leányához segítsék, s kiadták magukat mindenféléknek.

KÁNYAI. Ájulás környékez. — Széket!

LILIOMFI. Tessék. — De nem én vagyok a főbűnös; az egész complottot az az öreg úr, vagy is az az átöltözött öreg úr, mert az a fekete haj sem igazi, hanem paróka — csak őt vegye az úr kérdőre — mindennek ő az oka.

KÁNYAI (felugrik). Igen azt — csak azt. — Az nem menekszik!

LILIOMFI. Épen jó. — Csak vonja kérdőre. — Ha tagadja, csak hivatkozzék rám, én addig elbúvok; ő persze tagadni fogja, de nem kell tágítani (a mellékszobába).

TIZENHATODIK JELENET.

Szilvai, Mariska, Pandurok.

SZILVAI. No kedves öregem, itt van? megőrzötte?

KÁNYAI (elébe áll). S az úr vissza mert jönni?!

SZILVAI. No, no, mi lelte?

KÁNYAI. Mi lelt? *(sírva.)* Ismerlek, jó madár . . . egy szegény apát tettetek bolonddá!

SZILVAI. Tüzes mennykő, ne bolondozzék az úr!

KÁNYAI. De az úr, az úr ne bolondozzék! Vallja meg, engem megcsalt, ellenem összeesküdött! —

SZILVAI. Elsikkasztotta az úr? — akkor reszkessen!

KÁNYAI. Reszkess te!

SZILVAI. Hol van a fiú?

KÁNYAI. Minden kisült. Liliomfi nem Swartz, hanem Liliomfi — értjük?

SZILVAI. Nem értjük; de majd érthetővé teszszük.

MARISKA. Liliomfi? — hiszen épen ő az, kit bácsi becsukott.

SZILVAI. No már te is félrebeszélsz, hiszen ő az én gyámfiam.

KÁNYAI. Gyámfia? tán a pinczér is, a kocsis is gyámfia? Sok gyámfia van még az úrnak? *(haját megfogja.)*

SZILVAI. Ne bántsa az úr a hajamat — akarom mondani, a parókámat.

KÁNYAI. Tehát önként megvallja?

SZILVAI. Mit vallok meg?

KÁNYAI. Hogy parókát visel.

SZILVAI. Ejnye szemtelen ember — most azt mondom —

MARISKA. Tehát a kit ide becsukott, a gyámfia?

SZILVAI. Igen az —

MARISKA. Liliomfi a gyámfia!

KÁNYAI. Eh, az az én pinczérem, ha csakugyan pinczér és nem diatrísta.

SZILVAI. Igen az úr pinczére —

KÁNYAI. Hála istennek, legalább nem diatrístra —

MARISKA. Igen, az úr pinczére, Liliomfi. — A hűtelen! most akadály sem volna!

KÁNYAI. Hallgasson a leányasszony! — Nem szégyenli, ily ifjonta s már complottba áll; tudjuk, a leányasszony is a bandába tartozik.

SZILVAI. Mit? az én hugom bandába?

KÁNYAI. Igen épen oly komédiásné, mint az úr komédiás.

SZILVAI. Én komédiás? . . .

SWARTZ. Mit beszélsz, barátom Kányai, hiszen ez tekintetes Szilvai professor úr!?

KÁNYAI (nevekedő örömmel). Micsoda? ez Szilvai — tekintetes Szilvai Szilvay Tódor úr — a gazdag Szilvay? . . . s az, a kit ide zárt a tekintetes úr?

SZILVAI. Az én korhely gyámfiám, ki pinczérnek adta ki magát, hihetőleg leányáért.

KÁNYAI (tombol örömben). Hahaha! hahaha! . . . Még sem csalódtam!

SZILVAI. Mit nem csalódott kelmed?

KÁNYAI. Kedvem volna tánczolni, ugrálni, a bőrömből kibújni! . . . S én bolond, annak a Liliomfinak újra hittem! . . . Oh én bolond! . . . Én hittem . . . Hahaha!

SZILVAI. Adja ide a kulcsot. Legények, most vigyázzatok!

KÁNYAI. A kulcsot? . . . micsoda kulcsot? . . . Ő már nincs ott.

SZILVAI. Nincs ott?

KÁNYAI. Nincs.

SZILVAI. Az úr elbocsátotta?

KÁNYAI (félre). Mit hazudjam? Igen, mert én azt hittem, hogy nem az úr gyámfia, ő bebizonyította, hogy nem az úr gyámfia — igaz-e vagy sem? azt nem tudom, de nekem bebizonyította. Aztán kitört az ajtón, s mint-hogy bebizonyította, hogy csak közönséges pinczér, s minthogy a gyermekek szeretik egymást —

MARISKA. Szeretik egymást?! Oh ég!

KÁNYAI. Igen, minthogy szeretik egymást s leányomat feleségül akarta venni, azt gondolám, mit lsten összeadott az ember ne válaszsza el — megegyeztem: de kényszerítve is voltam — ők eddig férj és feleség! . . . Én nem tehetek róla — tulajdonítsák a félreértésnek.

MARISKA. Összeesküdtek! . . . Oh menjünk innen! . . .

SZILVAI. Az a házasság érvénytelen, az akaratom ellen történt, én, gyámapja, felbontom!

KÁNYAI. De nem bontja, egyáltalában nem bontják. Ő elvette az én leányomat, kinek mi köze ahhoz? Mi köze az apáknak — annál kevésbbé a gyámapáknak? . . . Az úr az oka? Mért bánt vele rosszul — szegény fiú kénytelen volt elszökni. Én megegyeztem, megáldottam, pedig az igazi apa e részben én, csupán csak én vagyok — az úr csak afféle gyámapa.

SZILVAI. No hiszen majd meglátjuk!

KÁNYAI. Perelünk — az úr perelhet extra dominium, mint mondani szokás. Mi a birtokban vagyunk. — Én is nemes ember vagyok — ármalista. — . . . S kikérek minden megtámadást — úr vagyok házamban? . . .

SZILVAI. Ez itt fogadó, ez a szoba az enyim — én fizetek érte, tehát itt csak nekem van jogom gorombászkodni, érti az úr? . . . Én e házasságot nullificálom, s az urat convilcaltatom, mint olyat ki a fidei commissumot ledálta — érti? . . . Az én gyámfiam hugomat veszi el, s ezzel punctum!

KÁNYAI. S én opponálok; őket csak ásóka választja el. — Ah éppen jókor.

TIZENHETEDIK JELENET.

Erzsi, Gyuri. Előbbiek.

KÁNYAI. Megtörtént?

GYURI. Meg.

KÁNYAI. Hála Istennek! (közé és Szilvai közé veti magát.) Uram ne zsarnokoskodjék; én közbevetem magamat és semmikép nem engedem, hogy kezeit rá emelje — én védni fogom, mint kölykeit védi nőtény oroszán! Itt nincs egyéb hátra, mint hogy az úr is áldja meg, ha akarja —

SZILVAI. De hiszen majd megáldom én!

KÁNYAI. Uram, le a kézzel!

SZILVAI (Erzsiéhez). S maga bátorkodott vele összekelni?

ERZSI. Atyus parancsolta.

KÁNYAI. Semmi gorombaság! — Jobb lesz az egész dolgot békés úton eligazítani. Jertek gyermekeim, kö-

nyörögjeteK ti is. Jer, fiam, úgy-e tenjőszántadból vetted el leányomat? Ugy-e csak vele lélsz boldog? úgy-e csak ásókapa választ el? Kérd kedves aranyos gyám-
apádat, hogy bocsásson meg!

SZILVAI. Micsoda? mit bocsássak meg e fiúnak? Hát ki ez?

KÁNYAI. Ki? hát gyámfia, a pinczér.

SZILVAI. Pinczér lehet, de nem gyámfiam. — Nem ismerem; vagy megbolondultak mindnyájan?

MARISKA. Jól hallok-e? Hát ehhez adta kelmed Erzsikét? hahaha!

KÁNYAI. Mit nevet a kisasszony?

MARISKA. Ehhez, hahaha!

KÁNYAI. Ezen úrnak gyámfiához.

SZILVAI. Kelmedet lóvá tették — ez nem az én gyám-
fiam?

KÁNYAI. Micsoda? Hát te semmirekellő, nem vagy ez úrnak gyámfia?

GYURI. Hát mondtam azt? — Én Kiss György vagyok.

KÁNYAI. S az úr gyámfiának neve?

SZILVAI. Szilvai Gyula.

KÁNYAI. Oda vagyok! most már igazán oda vagyok.

MARISKA ^(sleli). Kedves Erzsike! mint szeretem magát! Örvendek — gratulálok!

ERZSIKE ^(félénken). Kérem! kérem! (Gyurihoz.) Ismét rájött a bolondság!

KÁNYAI. A fejem szédül — meg fogok örülni!

MARISKA. Kedves bácsikám, tehát tudja meg, hogy Liliomfi —

SZILVAI. Ki ne merd e szót ejteni, különben nem tekintek semmit!

MARISKA. Hiszen Liliomfi nem más, mint a bácsika gyámfia.

SZILVAI. Gyámfiam? s te őt szereted?

MARISKA. Igen, s ő engemet.

SZILVAI. S ki itt pinczérkedett?

MARISKA. Ha az, ki pinczérkedett, gyámfia, úgy az egyszersmind Liliomfi is.

TIZENNYOLCZADIK JELENET.

Liliomfi. Előbbiek.

LILÍOMFI. Igen, Liliomfi én vagyok, s ha gyámatyus Mariskát nekem adja, ismét Szilvai Gyula leszek.

SZILVAI. Karjaimba, te rossz fiú! — Vegyétek áldásomat!

KÁNYAI. De én nem áldom meg. Ez a házasság nem érvényes . . . el, el, egymástól!

LILÍOMFI. Hohó, gazd'uram, maga adta össze őket, megegyezett, megáldotta, mi mindnyájan tanuk vagyunk.

SWARTZ. Barátom, itt nincs mit tenni, mint hallgatni. — Sajnálom, de ha leányod a pinczéért szereti . . . Hja!

ADOLF. Én lemondok. Jobb előre tudnom, hogy a pinczéért szereti, mint azután.

KÁNYAI. De engem rászedtek.

LILÍOMFI. Hát az úr nem akarta rászedni gyámapámat? . . . Mi rászedtük az urat, az úr pedig magát, tehát quittek vagyunk.

KÁNYAI. No, hát Isten neki!

HÁZASSÁGI HÁROM PARANCS

Eredeti vigjáték három felvonásban.

★

A M. Nemzeti Muzeum könyvtárában lévő első fogalmazvány
felhasználásával készült szöveg.

SZEMÉLYEK.

(E szereposztással adatott először a Nemzeti Színházban
1850 december 20-án.)

Első parancs :

«Egy házban csak egy család lakjék, és ne tarts senkivel közös
asztalt.»

Dörgei, sópénztárnok	László.
Otilia, neje	Komlósi Ida.
Viola, sóellenőr	Lendvai.
Viktoria, neje	Jókainé.
András	} Dörgei	Szilágyi P.
Czili		Csercser Natália.
Peti		Füredi.
Magdolna		Kovácsné.
	} Viola	

Második parancs :

«És ne gondold azzal, a mi a házasság előtt történt; és ne kutass
hitestársad holmija közt; és ne legyen legjobb barátnéd, sem
barátod, sem nagynénéd; és nem kell mindjárt tűzbe jönni, sem
bőkezűnek lenni.»

Dörgei	László.
Otilia	Komlósi Ida.
Viola	Lendvai.
Viktoria	Jókainé.
Pereginé, Otilia nagynénje	Miskolczi J.
Czili	Csercser Natália.
Peti	Szilágyi P.
András	Füredi.

Harmadik parancs :

«És ha összevesztél, és ha válni nincs kedved, békülj meg nap-
lemente előtt, hogy hosszú házaseletű légy a földön.»

Dörgei	László.
Otilia	Komlósi Ida.
Viola	Lendvai.
Viktoria	Jókainé.
Pereginé	Miskolczi J.
Czili	Csercser Natália.
Peti	Füredi.
András	Szilágyi P.

Történik egy só-állomáson.

ELSŐ FELVONÁS.

Előcsarnok, hátul nyitott boltozattal, melyen túl fa-tornác van, növényekkel befolyva és virágcserepekkel díszítve. Két oldalajtó. Jobbra «Pénztárnok» balra «Ellenőr» felírás az ajtók fölött.

ELSŐ JELENET.

Czili (jobbról) mindjárt Peti középen.

CZILI. Az új ellenőr megérkezett. Miféle bogár lehet? Késő éjjel jöttek, még nem is láttuk. Nem mintha kíváncsi volnék, de azért van szemem, s az ajtón nem egyébért van kulcslyuk, hanem, hogy használjuk. Azért lássunk hozzá, míg senki sem látja. (A bal ajtón bekukucsál.)

PETI (jő). Hát ez mi? Ki leskelődik a mi ajtónkon? Asszonyszemély. E vakmerőségért megczibálom, harút, s megpúszídom, ha szép. (Lábujjhegyen közeledik s átöleli.)

CZILI (ijedve visszafordul). Jaj!

PETI (megcsókolja hevenyében). Adjon Isten!

PÁRDAL. (Én a kakasom . . .)

S ha terhére van a csókom,
Adja vissza, azt sem bánom.

EGYÜTT.

Ezt a dolgot én így nem hagyom,
Az uraságomnak feladom.

CZILI.

Hogy vissza ne kelljen adnom.
Csókját inkább majd megtartom.

EGYÜTT.

Ezt a dolgot stb.

PETI.

No nem bánom ha megtartja,
Csak hogy senkinek se adja.

EGYÜTT.

Ezt a dolgot stb.

EGYÜTT (félre).

Ez a { néember tetszik nekem,
 az { ember
 Lehet talán nőül { veszem
 férjül { veszen.
 Azt a dolgot én elhallgatom,
 Az uraságnak fel nem adom.

CZILI. Hogy merészel?

PETI (az ajtóra mutat), Hát magácska hogy merészelt...

CZILI. Eltévesztettem az ajtót.

PETI. Úgy hát köszönje a tévedésnek.

CZILI. Kicsoda maga?

PETI. Hát maga?

CZILI. Én szobalány vagyok ott (jobbra mutat).

PETI. Én pedig inas vagyok itt (balra mutat).

CZILI. S minthogy a két szállás közt e pítvar közös...

PETI. De minthogy ez ajtó a mienk, azt hittem, a mi szobalányunk kukucsál.

CZILI. S engem azért csókolt meg maga neveletlen?

PETI. Ellenkezőleg azért csókoltam meg, mert nem a mi szobalányunk; mert a mienk rút is, vén is.

CZILI. Éppen mint a mi inasunk. De e szerint maga az új ellenőrhöz tartozik?

PETI. Magácska pedig az új pénztárnokhoz.

CZILI. Házas a maga urasága?

PETI. És pedig nagyon fiatal házas.

CZILI. Éppen mint az enyém. S honnan jöttek ez állomásra?

PETI. Egyenesen Debreczenből.

CZILI. Mi pedig egyenesen Budáról. Mi is csak a napokban érkeztünk.

PETI. Mi pedig kísértetek gyanánt éjjeli 12 órakor. Hát magácskának van-e már férje?

CZILI. Nincs. Hát magának neje?

PETI. Nincs. Hát szeretője?

CZILI. Az sincs.

PETI. Nekem sincs. Hát tudja mit? Legyen magácska az én szeretőm, s aztán ha megismerkedtünk — feleségem.

CZILI. Tudja mit? Szeretőre nincs szükségem, hanem feleségül elvehetne ismeretlenül is.

PETI. Ab invisis? Hohó!

CZILI. Igen, ha én magát érdemesnek tartanám kezemre. De magának a szemeiből sem néz jó ki, mert igen hamisak. Azért tehát én jobbra, maga pedig balra.

(Félre.) (A kisasszony . . .)

Kedvese s nem hitvese huj,
Semmi sem lesz belőle
huj, huj, huj.

PETI (félre).

Férje és nem kedvese, huj,
Semmi sem lesz belőle
hujaja huj,

EGYÜTT. (Nem én ma . . .)

(Mennek, de visszanéznek.)

Ha szőke volna, nem barna,
Tán jobban inyemre volna,
Mert a kék szemért,
Meghalok a szöszkéért.

(Mennek, de visszatérnek.) (Ég a gunyhó . . .)

De azt mondják: ropog a nád,
Szorítsd hozzád ezt a barnát,
Mert ha sokat válogatod
Ezt a barnát elszalasztod.
És a szőke ritkán szőke,
Vagy vörös vagy savószőszke —
De a barna mindig barna,
Az az igaz magyar fajta.

MÁSODIK JELENET.

András (jobbról) *Magdolna* (balról) *Előbbieik.*

ANDRÁS (megöleli Czilit, ki háttal közeledett). Lelkem, hívja a tensasszony.

CZILI. Hagyjon békét, vagy kikaparom a szemét. (El.)

MAGDOLNA. (Petihez, ki szinte háttal közeledett, szemelvel Czillit kísérvén). No, no — nem lát? Hogy nekem jó.

PETI. Pardon! (Félre.) Hm! az én hamis szemeimet nem akarta kikaparni, pedig nemcsak megöleltem, hanem meg is csókoltam! (El).

(András, Magdolna komoly képekkel egymáshoz közelednek.)

ANDRÁS (félre). Jaj, be nem szép, — de nem is fiatal!

MAGDOLNA (félre). Miféle ócska libéria ez?

ANDRÁS. Alászolgája!

MAGDOLNA. Szolgálója! (Tiszteletteljesen köszöntvén, a középajtó felé mennek s ott megállnak).

ANDRÁS. Tessék.

MAGDOLNA. Ne zsenirozza magát.

ANDRÁS. De instálom, tudom, mi az etiké.

MAGDOLNA. Köszönöm! (Félre). Legalább nevelt. (Még egyszer visszanéz, — nyájasan bókol — s el).

ANDRÁS. Legalább nyájas. Ha egy kis capitalisa volna... ki tudja! (El).

HARMADIK JELENET.

Dörgei (jobbról) Viola (balról) jönnek.

DÖRGEI (magában). Míg nőm piperézi magát, széttekintek az irodában.

VIOLA. Bemutatom magam a pénztárnoknál. Ez aligha nem ő. — Uram, ön hihetőleg ama szobákat lakja?

DÖRGEI (kényes állásban, orrát feltartva). Igen... ön tán az új ellenőr?

VIOLA (félre). Beh kényes! — S ön tán az új pénztárnok? Úgy van szerencsém magamban bemutatni... De mit látok?

DÖRGEI. Megálljon csak... Ön?...

VIOLA. Ön is... te is látsz valamit?

DÖRGEI. Lehetetlen! — Iskolatársam — régi pajtásom!

VIOLA. Testestül-lelkestül.

DÖRGEI. Az a nagy lurkó.

VIOLA. Az, ki az iskola udvari bolondja volt.

DÖRGEI. De azért legtöbb eszed volt és legtöbb szeretőd. De hát szólj, hogy vagy itt, kedves egyetlen Bürgözdí barátom, hiszen mi ide bizonyos Violát vártunk.

VIOLA. Én az vagyok; de te hogy vagy itt, Bornyák barátom, hiszen én itt bizonyos Dörgeit véltem találni.

DÖRGEI. Az meg én vagyok.

VIOLA. De hát magyarázd meg.

DÖRGEI. Addig szuttyongattak, addig epigrammáztak becsületes Bornyák nevemért, míg végre folyamodtam, engedtessek meg nevemet Dörgeire változtatni... s e kegyes engedelmet két hónappal ezelőtt meg is kaptam szerencsésen.

VIOLA. Nekem sem tetszett a Bürgözdí név, azért választám e tavasz kezdetén a sokkal regényesebb Violát (végig nézi). De Bornyák — akarám mondani — Dörgei pajtás, az Isten szerelmiért, mivé lettél!? hisz úgy nézsz ki, mintha kikeményítettek volna! Hiszen nem valál te mindig ily feszes.

DÖRGEI. Hja! barátom, mikor az ember pénztárnok, — előljáró.

VIOLA. Ah!

DÖRGEI. S te azt nem tudtad eddig?

VIOLA. Megvallom: azt sem tudtam már, vagy-e a világon.

DÖRGEI. Ládd, én jobb pajtás valék; én mindig tudtam, mi az én Bürgözdím.

VIOLA. Én soha sem nézem a schematizmust.

DÖRGEI. De én könyv nélkül tudom, s mindig örömmel láttam, hogy haladsz. Hanem én mégis előbb voltam egy lépcsővel. Tudod-e, hogy te Debreczenből az én helyemre mentél Budára —

VIOLA. Ne beszélj —

DÖRGEI. Mikor én előléptetve Debreczenbe mentem le.

VIOLA. Eszerint tán találkoztunk is fele útján, de nem ismertünk egymásra.

DÖRGEI. Meglehet. No, ennek örvendek! — Ládd, a sors egy szállásra hozott, ezen közös pitvar összeköttetésével.

VIOLA. Oh, mily szerencse! Mint örvendek!

DÖRGEI. Én is. (Violát végig nézi — félre). Az öröm mégsem oly nagy; mert ez a fiú mindig veszedelmes széptevő volt.

VIOLA. Házas vagy-e?

DÖRGEI (Vontatva). Igen — házas.

VIOLA. Szép feleséged van?

DÖRGEI. Igen (félre). Kiköltözöm innen.

VIOLA. Jer, mutass be!

DÖRGEI. Azaz... még pongyolában van.

VIOLA. Annál jobb. Barátok közt nem kell sok czerimonia. Jer.

DÖRGEI. Mit gondolsz? Nőm halálra visítaná magát. Aztán az illem — (félre). Csak az kellene!

VIOLA. Hát te is oly illemes fajankó vagy?... Oh Bornyák Dörgei, mi szörnyű pedáns lettél. Lásd, az én nőm is pongyolában van még; de azért, ha akarod, rögtön bemutatlak.

DÖRGEI (örömmel). Tehát te is házas vagy. Oh, az más!

VIOLA. Két hete.

DÖRGEI. Éppen mint én. No ennek örvendek.

VIOLA. No, akarsz bemutatni?

DÖRGEI. Mihelyt nejeink felöltöztek, bemutatjuk egymást.

VIOLA. Úgy is jó.

DÖRGEI. Észerint Budán házasodtál?

VIOLA (hidegen). Igen. Te pedig Debreczenben?

DÖRGEI (örömmel). Oh igen.

VIOLA. Szerелеmből házasodtál?

DÖRGEI. Oh igen, igen!... Nemde, te is?

VIOLA. Én? Gazdag nőt vettem.

DÖRGEI. Tehát nem szerelemből? Szerencsétlen!

VIOLA (csodálkozva). S te szerelemből?

DÖRGEI. Oh igen.

VIOLA. Szerencsétlen.

DÖRGEI (meghökkenve). Miért szerencsétlen.

VIOLA. Miért? Mert míg az ember szerelmes, boldogja a nőnek. Oh, tudom én magamról! Sokkal jobb, ha minket szeretnek, mert akkor legalább mi uralkodunk. Az igaz, hogy ennek is meg van árnyoldala, mert ilyenkor minket féltenek. S tudod-e te, mi az: féltetni?

DÖRGEI. Azt nem; hanem mi az félteni! — azt igen.

VIOLA. Oh, barátom, féltetni is iszonyú — s most ennek a kínjait szenvedem.

DÖRGEI. Tehát nőd félt? Boldog ember!

VIOLA. Oh éreztem én már mind a kettőt, még pedig egyszerre; mert egyszerre féltettek és féltettem... No, ez volt csak a hadd el hadd! Debreczenben fülig voltam szerelmes egy angyalba; s ő engem féltett, s én őt féltettem; hidd el pokoli kínokat szenvedtem. Majd minden másod nap nehezteltünk egymásra. Csupa békülés és összeveszésből állott boldogságunk.

DÖRGEI. És ki volt ez angyal Debreczenben?

VIOLA. Megbocsáss, nevét nem mondom meg, annyi discretiával tartozom emlékének... Debreczenből eljövén, megigértük egymásnak, hogy rögtön irunk. De felmenvén Budára, daczoltam vele; azaz azt vártam, hadd irjon ő előbb. Ő meg hihetőleg azt várta, hogy hadd irjak én először. Végre is a várakozásnak az lett a következménye, hogy egyikünk sem írt. Mikor aztán bánni kezdtem makacsságomat: szégyeltem írni, s a viszony minden szó nélkül elmúlt. Aztán valami furcsa körülmény is jött közbe. Többet költöttem, mint bevettem. Ennek adósság lett a kellemes következése, ennek nemfizethetés, s ennek házasság speculáczióból. Egy gazdag polgár szeretetreméltó kisasszonya kegyes figyelmére méltatott. Tudod, szokásom szerént, jöttem, láttam és győztem.

DÖRGEI (félre). Hova költözzem?

VIOLA. S most e gazdag hölgynek férje vagyok. Azóta nincs adósságom, hanem van egy irtóztatóan szerelemféltő feleségem. Barátom, mégis tán jobb féltetni, mint féltetni.

DÖRGEI. Ládd, én éppen ellenkezőleg jártam. Budán én is szegény legény voltam. Adósságom ugyan nem volt, mert én mindenben szigorú rendet tartok, és sohasem nyujtózom tovább, mint paplanom ér. De az ember szereti a kényelmet és fényt. Aztán magam sem vagyok éppen minden kellem nélkül. Akkoriban tehát magam is egy gazdag leányra vetém szemeimet. A nevét discretióból én is elhallgatom. . . E gazdag parthie már szinte az oltárig vezetett, midőn rendkívüli örömemre Debreczenbe rendeltettem egy fokkal feljebb, s ugyanakkor rendkívüli bánatomra dúsgazdag nagybátyám megméltóztatott halálozni, rám hagyván 20 ezer pengő forintját. Ah, ekkor aztán én is más szemmel néztem a világba. A gazdag parthiet megvettem. Megigértem, hogy rögtön irok neki Debreczenből; de hiszen várhatja akár ítéletnapig. Pénzem volt, tehát szerelmet vadásztam. Fel is találtam azt Debreczenben. Oh Debreczen, te nevelted ez angyalt számomra! Nagybátyám Miskolczon nyugszik.

VIOLA. E szerint mindketten gazdag férjek vagyunk. Felségesen fogunk élni. Nejeink is összebarátkoznak, . . . oh mindnyájan összebarátkozunk!

DÖRGEI. Azaz . . . az illem korlátaiban.

VIOLA. Értetődik. Hogy kevesebbe kerüljön, egy asztalt tartunk, míg t. i. gyermekeink nem lesznek. Együtt fogunk reggelizni, ebédelni, estelizni. (Tréfás komolysággal.) Hanem te! aztán az asztal alatt minden lábnyomkodást komolyan kikérek.

DÖRGEI (nagy szemekkel). Azaz . . . a közös asztal nagyon bajos.

VIOLA. De hát miért?

DÖRGEI. Mindenkinek más a gustusa. Teszem, én mindent nagyon sózva szeretek.

VIOLA. Én is.

DÖRGEI. És paprikázva —

VIOLA. Én is.

DÖRGEI (haragosan). De én homeopaticce akarok élni.

VIOLA. Sóval és paprikával? Ej — ej! úgy látom, barátságom terhedre van.

DÖRGEI. Oh, Isten mentsen!

VIOLA. Úgy hát semmi kifogás.

DÖRGEI. Nőm nem fog megegyezni.

VIOLA. Azt csak bizd rám. Tudod, rábeszélő tehetségem sohasem hagyott cserben.

DÖRGEI (félre). Ez az ember veszedelmes.

VIOLA. Most pedig karodat! Míg nejeink pipere asztalnál árnyékaikkal coquetiroznak, nézzünk szét a sópajtában. Azalatt elkészül a reggeli s visszajövet élethalálra teszem a szépet —

DÖRGEI. Nődnek?

VIOLA. Igen, nődnek — ha ha ha! (Elvonszolja.)

DÖRGEI (félre). Inkább házbért fizetek, de kiköltözöm. (Elmennek.)

NEGYEDIK JELENET.

Viktoria (balról) mindjárt *Otilia* (jobbról).

VIKTORIA (magában). Valljon miféle figura lehet az a pénztárnokné. Az ajtó nyilik. Mindjárt meglátjuk. Mindenesetre éreztetni fogom vele fensőségemet. (Bűszke állásba teszi magát.) Mintha észre se venném.

OTILIA (jő). Ez bizonyosan az új szomszédasszony... Mit látok? hiszen ez Viktoria. Vikim, lellem Vikim, hát te vagy az a Violáné?

VIKTORIA. Ah, Otilia?

OTILIA. Hát te is rám ismersz... gyermekkori barátnédra?... Jaj be szép lettél, Viki! (Öleli.)

VIKTORIA. Te is jól kinőtted magad.

OTILIA. Még akkor csak 12 éves voltam.

VIKTORIA. S én kilencz.

OTILIA. Oh, nem, te már 15... vagyis, bocsáss meg, annyi voltál, a hány akarsz lenni. Te, él még a nevelő Pesten, a madame? Derék, jó asszony volt, jó nevelést is kaptunk tőle, de kissé sovány ebédeket.

VIKTORIA. Hát nagynénéd él-e még, ki évenként kétszer meglátogatott?

OTILIA. Igen, él.

VIKTORIA. Nincs itt?

OTILIA. Nincs még. Butorainkat elárvereztetni Debreczenben maradt; de mindennap várjuk.

VIKTORIA. S most is oly beszédes?

OTILIA. Még beszédesebb, kedvesem, naponként beszédesebb.

VIKTORIA. Eszerint nagynénéd is azon nők közé tartozik, kik, midőn vénülnek, nyelvök ifjodik.

OTILIA. De azért szíve jó; anyámat pótolá!

VIKTORIA. Ennek örvendek!

OTILIA. Te tehát férjhez mentél? Természetesen jó parthiet kaptál; hogylene, hiszen te gazdag leány voltál.

VIKTORIA. Oh, arra nem volt szükség —

OTILIA. Igaz, mert azonkívül szép is, jó is voltál. Ládd, én szegény leány, én is kaptam férjet; még pedig, képzeld és csodálkozzál: gazdagot.

VIKTORIA. Férjemet én választottam.

OTILIA. Engem pedig férjem választott.

VIKTORIA (folyvást büszkélkedve). Az én férjem igen szép.

OTILIA. No az enyém se megvetendő; de jó ember, s engem kimondhatatlanul szeret.

VIKTORIA. Oh, nekem több imádóm is volt.

OTILIA. Nekem is volt egy csapodár. Elutazott, szentül ígérte, hogy a legelső postával ír... ah, de hogy irt... eszébe sem jutottam.

VIKTORIA. Ládd, én okosabb voltam; én nem vártam, hogy kosarat kapjak, hanem én adtam kosarat. Az is elutazott, de én nem irtam neki.

OTILIA. Szegény! Pedig ő, nemde irt?

VIKTORIA. Elég az, hogy én nem irtam. Tudod, ő is gazdag volt, én is gazdag voltam; nem illettünk öszve, mert én engedelmes férjet akartam, s az csak szegény lehet, kinek mi szerezzük meg a kényelmet.

OTILIA. Ládd, én szegény vagyok, férjem pedig gazdag, és mégis én vagyok a hatalmasabb, s éppen az által, mert nem látszom uralkodni. Igaz, szabad-e férjedet megismernem?... de meg kell ígérned, hogy

féltékeny nem léssz ; s én megigérem, hogy nem leszek kaczer.

VIKTORIA. Ej, ej, igen is önhitt vagy. Én féltékeny, és miattad !? minő képzelet ! (Félre.) E nő kaczer, no de én !... hiszen csak van szeme férjemnek, s meg tudja különböztetni a csókát a galambtól.

OTILIA. Tehát, édes Vikim, ha férjeink is úgy akarják, mi egy családot képezendünk.

VIKTORIA. Férjemnek azt kell akarni, mit én akarok.

OTILIA. Az enyém pedig jelenleg még nem bir akarni. Így minden rendin van.

VIKTORIA. Ah, jönnek... bizonyosan férjed. Sziveskedjél őt bemutatni. Elvárlak — nálam. (Megy.)

OTILIA. De hátha a te férjed — ki mutatja be őt nekem ?

VIKTORIA. Majd ha férjed megjő, legyen szerencsénk, elvárlak. (El balra.)

OTILIA (maga). Még most is oly büszke. Azt akarja, hogy mi tegyük az első látogatást. Csak azért sem. Ők tegyék az első lépést. Én is sőtisztne vagyok ; s ha ő gazdag, nekem meg a férjem gazdag, — csak azért sem ! (El jobbra.)

ÖTÖDIK JELENET.

Dörgei, Viola (középen).

VIOLA. Eddig csak felöltözhettek. Menj, kérlek, s hívd elő nődet ; lepjük meg nőmet.

DÖRGEI. Szívesen... de hátha te hívnád nődet.

VIOLA. Jaj pajtás, az én nőm büszke, rendkívül büszke.

DÖRGEI. Az enyém pedig kissé akaratos. De megkísértem. (El.)

VIOLA (maga). Ez az ember félti tőlem nejét, mielőtt láttam volna. Bizony én veszedelmes kópé is vagyok ! Hanem e pedáns ember izlésében nem sokat bízom ; s így e nő rám nézve aligha veszedelmes. Bizonyosan valami hatlábnyira vékonyított, vagy három lábnyira összetörpített falusi szépség —

DÖRGEI (visszajő).

VIOLA. Nos?

DÖRGEI. Nőm, mondám, kissé akaratos. Ő igen örövendeni fog, ha hozzátok lehet szerencséje; de látogatáshoz még nincs illendően öltözködve.

VIOLA. Azaz, ha tetszik, mi menjünk hozzá.

DÖRGEI. Menj, próbáld szerencséd nődnél.

VIOLA (kétékedve). Barátom!... No de megpróbálom. (El.)

DÖRGEI (maga). Nőmnek igaza van. Csak kövesse meg magát édes Bürgözdiné asszonyom, én perceptor vagyok s nőm pénztárnoknő, Viola uram pedig csak controller, s neje csak ellenőrné.

VIOLA (visszajő).

DÖRGEI. Nos, lealázza magát hozzánk ellenőrné ő nagysága.

VIOLA. Barátom, így sohasem találkoznak nejeink. Mondtam, nőm rendkívül büszke. Hanem, tudod mit? Hátha az egészet úgy intéznők el, mint Schiller, midőn Stuárt Máriát és Erzsébet királynét a parkban találkoztatja?... Menj nődhöz, én is nőmhöz megyek. S mintha sétálni vinnők, jöjjünk ide e közös terembe. A ki előbb itt lesz, az valami ürügy alatt késedelmez-zék, míg a másik pár is megérkezik. A többi aztán magától megy.

DÖRGEI. Nagyon jó gondolat, így egyik sem lesz compromittálva. (El.)

VIOLA. Úgy látszik négyünk közt csak nálam nincs holdfogyatkozás. (El.)

HATODIK JELENET.

András, Peti (jönnek, egyik kávé, másik terítéket hoz, asztalra terítenek).

ANDRÁS. Tehát uraságaink együtt reggeliznek? furcsa!

PETI. Ha nincs ellenére.

ANDRÁS. Bánom is én, ha együtt ebédelnek is.

PETI. Én még kevésbé, ha együtt esteliznek is.

ANDRÁS. Én meg, ha együtt elviszi az ördög, sem bánom.

PETI. Maga goromba.

ANDRÁS. Maga pedig Czilinek békét hagyjon, azt mondom.

HETEDIK JELENET.

Dörgei Otiliát, Viola Viktoriát vezetí karon, elfordított fővel, büszkén.

VIOLA (nevetséges tettetéssel nejéhez). Ah! mily szerencsés véletlen! Nézd csak, angyali nőm, a mi szomszédaink. Mintha csak a sors is azt akarná, hogy találkozzunk. — Kedvesem, van szerencsém bemutatni legjobb barátomat Bornyák . . . akarám mondani, Dörgei urat s szeretetreméltó nejét.

OTILIA { E hang — Ákos?!
VIKTORIA. (félre megrezzenve). { Bornyák!

VIOLA. Mi baj, angyalom?

VIKTORIA. Semmi.

DÖRGEI. Mi lelt, fiam?

OTILIA. Semmi.

DÖRGEI (félre). Mindig mondtam, hogy ez az ember veszedelmes.

OTILIA. Kedves férjem, legjobb barátném, Viktoria!

VIOLA (félre). Otilia!

DÖRGEI (ugyanakkor meglátja Viktoriát). Viktoria!

VIKTORIA (titkon). Mi lelte, uracskám?

VIOLA (komoly képpel). Engem? . . . semmi.

OTILIA (titkon). Férjecském, mitől ijedtél meg?

DÖRGEI. Én, én? . . . az jutott eszembe, ha beteg talál nál lenni . . .

VIKTORIA (büszkén Dörgeihez megy, leverő tekintettel). Dörgei ur, igen örvendek.

DÖRGEI. Alászolgája!

VIOLA (lesütött szemmel Otiliához). Tensasszony, úgy tetszik, már volt szerencsém Debreczenben.

OTILIA (hasonlóan). Igen... Örvendek.

DÖRGEI (Violához).* Nos, hogy tetszik nőm?

VIOLA. Nagyon! — derék asszony.

DÖRGEI (egy tekintettel Viktoriára, félre). Szegény tatár! hahaha!

VIOLA (szintúgy Otíliaira nézve, félre). Otília férje... hahaha! Szegény tatár! (A két férfi hátra fordul s a két nő középen összejő.)

VIKTORIA (Otíliahoz). Mit mondasz hozzá, jól választék? tetszik néked?

OTILIA (kitérve). Mi szép kalapod van? nagyon jó izlés.

VIKTORIA. Legujabb divat! (Félre Dörgeire tekintve.) Annak neje, kinek én adtam kosarat...

OTILIA (félre). Tehát e gazdag nőért lett hívtelen?!

PETI (jelentve). A reggel...

ANDRÁS (félre taszítja). A reggeli, ha méltóztatnak.

DÖRGEI. Barátom, mi itt szoktunk reggelizni és ebédelni; minek először az a haszna, hogy a szobák tisztán maradnak, másodszor mint egy kertben képzeled az ember magát —

VIOLA. Kedvesem, mi Dörgei barátommal elvégeztük, hogy együtt főzetünk. Ha úgy tetszik. —

VIKTORIA. Együtt? (Félre.) Mily szemtelenség, engem akar vexálni!

DÖRGEI. Azaz, hogy — (Félre.) Nem, e ficzkóval egy földél alatt nem lakom.

OTILIA (félre). Nem, ebből nem lesz jó — én reszketek. (Mind leülnek.)

VIKTORIA. Tisztelt Bornyák ur!

DÖRGEI. Engedelmeivel Dörgei.

VIKTORIA. Tehát Dörgei ur, megméltóztatott házassodni?

DÖRGEI. S nagysád is kegyeskedett férjhez menni?

VIOLA. Tehát nemcsak nejeink barátnék, hanem ti sem vagytok egészen idegenek — no ezt szeretem.

VIKTORIA. Hiszen Dörgei ur több évig lakott Budán, de még akkor Bornyák volt; egyik tánczosom.

* Állás: Otília. Dörgei. — Viola. Viktoria.

VIOLA. Ah, úgy! No ennek is örvendek, mert Debreczenben nekem is vala szerencsém ő nagyságával táncolni.

DÖRGEI (rettenve). Nőmmel?

VIKTORIA (gúnyosan). Igazán?

VIOLA. De mit csodálkoztok azon? hiszen én is laktam Debreczenben Bürgözdí koromban.

DÖRGEI. Oh, az más — az más.

VIOLA. Oh én igen könnyű és jó tánczos valék, nemde nagysád?

OTILIA (czélzással). Mint a lepke.

DÖRGEI. Oh, én is ügyes tánczos valék — nemde nagysád?

VIKTORIA. Oh igen, csak néha tapodott lábomra. (Mind nevetnek.)

DÖRGEI (Otiliához titkon). Mit nevetsz?

VIKTORIA. S Dörgei ur igen boldog — úgy látom, de ki is ne lenne boldog az én Otiliámmal.

VIOLA (Viktoria kezét megszorítja). S az enyémmel.

DÖRGEI. Igen, boldogok, nagysád. Otiliát egy volt látnom s megszeretnem. Oh, csak azóta tudom, mi az igazi szerelem! (Félre.) Nesze egyél mérget.

OTILIA. Kedves férjem, kissé hizelelgsz; te tettél engem boldoggá, kimondhatatlanul!

VIOLA (félre). Ez engem akart találni.

VIKTORIA. Oh, nekem is volt elég szerencsétlen imádóm; de én egyet sem különböztettem meg... de oly köznapi lelkek is voltak szegénykék, szinte szégyenlek rájuk gondolni. Hiszen tudja Dörgei ur — nemde szót sem érdemelnek?

DÖRGEI. Viola barátom, s te nem vagy féltékeny?

VIOLA (eszik). Nem ment el az eszem.

VIKTORIA. Mert meg van győződve, hogy első és utolsó szerelmem ő volt; valamint én az övé.

VIOLA. Fenséges kávé! — nemde masinában főzitek?

VIKTORIA. Az előtt vak valék —

VIOLA. Oh, én is —

VIKTORIA. Mi végtelenül boldogok vagyunk!

VIOLA. Véghetetlenül. Nagysád, kérek még egy kis csukrot.

OTILIA (a csukorszelencze után nyúl, de férje megelőzi).

DÖRGEI. Sohase fáradj. (Ezzel a tejes lábost feldöntik).

OTILIA. Férjem, vigyázz hát —

DÖRGEI. Én? hiszen te... (felugrik). Nem, ezt nem lehet kiállani!

VIKTORIA (félre). Aha! eszi a méreg!

VIOLA (félre). Szeget szeggel.

VIKTORIA. Ah! mily felette boldogok önök!

DÖRGEI (mérgesen megcsókolja nejét). Igen boldogok!

OTILIA. Igen, igen boldogok!

VIKTORIA. És mi?

VIOLA. Leirhatatlanul. (Megcsókolja.)

MIND. Kedves egészségökre!

VIKTORIA (karöltve). Kedves Ákosom!

OTILIA (karöltve). Kedves Odön!

DÖRGEI. Angyal!

VIOLA. Isteni asszony!

(Dörgei Viktoriára, s ez rá viszont — Viola Otiliára, s ez rá viszont gúnyosan tekintve kacagnak.)

VIKTORIA. Be jó kedvetek van.

OTILIA. És nektek?

VIOLA. Oh, végtelen jó kedvünk.

DÖRGEI. Iszonyú jó kedvünk.

(Mindenik pár ajtaja felé indul, megfordulnak s gúnyosan üdvözik egymást.)

MIND. A viszontlátásig!

(A két inas tetőtől tapig megnézi egymást.)

PETI. Czili az enyém lesz.

ANDRÁS. Majd meglátjuk.

MÁSODIK FELVONÁS.

Szoba Dörgeinél közép- és oldalajtókkal.

ELSŐ JELENET.

Czili (mindjárt), *Peti* (középen).

CZILI (magában takarít). Kétségkívül az az oka, a mit láttam. Az asszony és úr összezőrdült. Oh, mi szobaleányok leghamarább érezzük azt, mert ilyenkor az asszony, ha nem adja is meg, de mindjárt afélét ígérget. (Pofont mutat.)

PETI. (Ne kapjál oly nagyon . . .)

Jó reggelt tubiczám!
A szívem itt hagyám,
Ha el nem dobta tán,
Most vissza váltanám.
Vagy vissza váltanám
Vagy végkép eladnám
Vagy cserében hagynám,
Ha a — — kapnám.

CZILI. (Tőri Erzsi a lencsét . . .)

A hol nincsen, ne keress,
Engem szóval ne szeress,
Hanem instáld kezemet,
Ugy kapod meg szívemet,
Megkapod a szívemet,
Ha megkéred kezemet.

EGYÜTT. (Kerek az én . . .)

CZILI.

Kincsem édes az én csókom, de drága,
Nem csókolom én a legényt hiába.
Jegygyűrűt adsz az ujjamra
A' lesz az én csókom ára, galambom.

PETI.

Kincsem édes a te csókod, de drága,
Nem csókolom én a leányt hiába,
Jegygyűrűt kapsz az ujjadra,
A' lesz a te csókod ára, galambom.

PETI. Lássá, ismét tévedtem... Ezer bocsánat! azt hittem, a mi szállásunkra jövök. Mert hiszen méltatik tudni: a két szállás csak annyiban különbözik egymástól, hogy az egyik jobbra s a másik balra esik; pedig az ember nem mindig tudja magát orientálni... Mert lássa, ha így veszem, akkor erre van jobbra, s erre balra; ha pedig megfordulok, már akkor erre van jobbra s erre balra.

CZILI. Nem tesz semmit.

PETI. Aztán más oka is van, hogy most egyáltalában nem tudom magamat orientálni; mert lássa, most már azt sem tudom, melyik a bal oldalam; eddig ahoz szoktam, hogy az a bal oldalam, hol szívem dobog... igen, de most már nincs szívem... elrepült, elveszett... vagy ellopták, s olyan vagyok, mint a mutató nélküli óra.

CZILI. Ne segítsek megkeresni; mert a szívtelenek veszedelmes emberek.

PETI. Soha se keresse, — magácska lopta el. De tartsa meg, oda ajándékozom, tudom, hogy lesz vele baja; mert mióta magácskát láttam, nálam is oly kiállhatlan volt, mint a beteg gyermek; ha letettem is sírt, ha felvettem is sírt.

CZILI. Tisztelt úr, ezen szavaiból még mitsem értek.

PETI. Lássá, pedig e szép mondókán egész éjjel törtem a fejemet. Hát azt megérti-e, ha azt mondom, hogy magácska nekem tetszik?

CZILI. Még azt sem értem.

PETI. Hátha azt mondom: nemcsak tetszik — oh, én egészen oda vagyok!

CZILI. Még ebből sem sokat értek. Hát mi lelte?

PETI. Hát én tudom? —

Istenem, Istenem
 Vajon mi lelt engem?!
 Étvágyam elveszttem,
 Egy arasznyi lettem.
 Hátha még álmomat tudná?
 Bár maga is ezt álmodná!

EGYÜTT. (Majd ha mosnak . . .)

Néha én is álmodom,
 De hogy mi az, nem tudom,
 A csiziót kérdezem,
 Hát az mondja, szerelem —
 Jaj, szeretek valakit —
 Annak érzem kínjait.

(Rövid a macska lába . . .)

Édes a maga titka,
 Édesebb, ha kimondja.
 Csak hamar, csak hamar,
 Mondja ki már, mit akar.

PETI. Hát érti-e már most?

CZILI. Még nem.

PETI. Hátha azt mondom, hogy feleségül veszem?

CZILI (hirtelen felé fordul). No ezt már értem.

PETI. Érti? Oh boldogság! (Megakarja ölelni.) Egy csókot!

CZILI (hátrál). Főkép, ha pap előtt repetálja.

PETI. Repetálom, lelkem. — Tehát két csókot!

CZILI. Itt a kezem; — ezt csókolhatja.

PETI. Hm! Szebb a maga piros szája — de így is jó! (Kezet csókol.)

CZILI. S most hamarjában mondja el, mit csinál az urasága?

PETI. Azaz, tisztességgel legyen mondva: pletykáljak valamit.

CZILI. Nem, hanem bizonyítsa be, hogy hozzám határtalan bizalma van. Nem tudja-e, miért nem menasziroznak együtt uraságaink? — pedig tegnap az úr azt mondá . . .

PETI. De az asszony nem mondta — ez éppen a bökkenő: mert lássa

Asszonyokkal furcsán állunk,
 A mint fujja, a mint fujja, úgy ugrálunk,
 Papucskormány, papucskormány van minálunk.
 Győz perelve és győz sírva,
 Mert a nyelve össze vág mint huszár kardja,
 És a könye összemorzsol mint a bomba.

CZILI.

Asszonyunknak más a módja,
 Ő az urát czirógatja, átkarolja,
 S mindig megvan a mit akar, bár nem mondja.

EGYÜTT.

E szerint mi furcsán állunk,
 A mint fujja az asszonyunk, úgy ugrálunk,
 Papucskormány van minálunk.

CZILI. E szerint okát nem tudja? nem is gyanítja?

PETI. Nem!

CZILI. Hát csak ennyit tud?

PETI. Csak.

CZILI. Lássá, én többet tudok. Tegnap délután az én asszonyom látogatóba ment. Az úr itthon maradt. Ez mindjárt gyanús volt előttem. Hát mit látok?! A mi urunk, mintha lopni ment volna, lábujjhegyen az asszonyunk szobájába lopódkodott. De higgye el — hogy is hívják csak magát? mert az a «maga» szó nekem nem tetszik.

PETI. Petinek.

CZILI. Hát higgye, Petikém...

PETI. Petikéje?! Oh öröm!

CZILI. Eh, ne szakassz félbe!

PETI. Te?! Oh öröm!

CZILI. Tehát hidd el, oly furcsán nézett ki, hogy előttem azonnal gyanússá lett, s tudtam, hogy nem jóban töri fejét —

PETI. S a kulcslyukra tetted szemeidet?

CZILI. Mert azt hittem legalább is főbelövi magát. Dehogyan lőtte. Az asszony holmija közt kutatott. Egyszerre csak valami írásra talált. Olvassa — tántorog, a székbe hanyatlik. — Én már szinte sikoltani akartam, midőn felugrik s ökleivel fenyegetődzik. Én azt hívé,

engem illet s elugrottam. De bátorságot véve, újra leskelődtem. Ekkor nagy léptekkel futkosott a szobában, aztán mem-megállott, s azt az iratot olvasgatta — aztán mérgesen összegyűrte, de megint gondosan kisimította, s a zsebébe dugta. Aztán mindent szépen visszarakott — s kifelé rohant. Alig birtam hamarjában felugrani.

PETI. S nem szóltál asszonyodnak?

CZILI. Mihelyt egyedül lehetek vele, azonnal megmondom. Rá várok itt. Ah, jó!

PETI. Én tehát kotródom! (El.)

MÁSODIK JELENET.

Otilia, Czili.

OTILIA. Zárd be az ablakot.

CZILI. Igen is.

OTILIA. Hol van az úr?

CZILI. Azt nem tudom. (Igen bizalmasan közelít hozzá.) De tudok ám valamit az úrról — mit nem fog ártani tudni.

OTILIA (boszankodva megnézi). Lódulj.

CZILI. De hiszen...

OTILIA. Szót se, vagy azonnal takarodol házamból.

CZILI (félre). Ő bánja meg, nem én. (El.)

OTILIA. Ez a leány igen veszedelmes. A mint nekem kész hírt hordani férjemről, úgy kész lenne rólam is férjemnek. S óh, én alig tudom titkolni, mi szívemet bántja! Miért is kelle találkozunk!... De nem gondolok rá; hiszen ő hűtelen lett hozzám, méltatlan szerelmemre... s én mégis... magamnak is alig merem megvallani: nem birom feledni... De feledni akarom és fogom... Eddig azt hívé, szeret, s csupán azért monda le rólam, mert kölcsönös szegénységünk miatt illendő háztartáshoz nem lehet remény... azt hívé, epekedik... nőtlen marad; de megházasodni!! De hát én! (elmosolyodva) én nem mentem-e férjhez? — Nos, Otilia, felelj erre, ha tudsz? — Ilyen gonosz úr a sze-

relem, ha a szívből kikergettük is, ott maradnak titkos ügynökei, s folyvást izgatnak részére... s ezek az önzés, irigység, hiuság... hát meg azon érzelmek, melyek álarcz alatt s kétértelműleg beszélnek s néha csak álmokképek gyanánt háborgatnak! Mély, mély örvény a szív, sok gyöngygyel, de sok salakkal is... De én leküldöm szivembe az észet, s az csak férjem mellett izgasson. Hallgasd meg tehát, te pártos szív, mit az ész mond. Ákos szép, ügyes, de nem szeret, és a másé: férjem nem oly szép, nem oly ügyes, de szeret, és az enyém. Akos zsarnokod volt, egy perczig sem voltál boldog uralkodása alatt: férjem ellenben szeret és boldogítani akar — és fog, csak te légy hozzá hű!... Nos szív, mit mondasz erre? (Szívére teszi kezét, sóhajt.) Ah!... mért kelle újra látnod!

HARMADIK JELENET.

Viktoria, Otília.

VIKTORIA. Jó reggelt, angyalkám!

OTILIA (félre). Viktoria? (Némi tartózkodó hidegséggel.) Minek köszönjem e szerencsét?

VIKTORIA. Ej, ej, hajdan kevésbé valál udvarias, hanem örömmel szökeltél karjaimba.

OTILIA (erőt vesz magán). És megcsókoltalak! (Megcsókolja.)

VIKTORIA. Így! Már féltem, hogy az én Otiliám csupa illemmel sánczolta magát körül. Tegnap reggel óta felém sem jó. Még meg sem látogat. Természetesen azt vártad, hogy én tegyem először tiszteletemet... no, mert hiszen az én férjem csak ellenőr, a tiéd pénztárnok.

OTILIA. Hiheted-e ezt?

VIKTORIA. Pedig ládd, én a régi barátnéd vagyok, mit tapasztalni is fogsz. S te gonosz, nem is kérded, mit álmodám? Tudod, azt szokták mondani, a mely szobában először alszunk, ha a gerendákat megszámláljuk, álmunk rendesen teljesül.

OTILIA. S mit álmodál?

VIKTORIA. Megmondjam?

OTILIA. Kérlek,

VIKTORIA. Tehát, mintha zöld lugosban ültem volna. Te férjed karján arra sétáltál. A lugos előtt megálltatok. Férjed elragadtatva lábaidhoz borult, s így szólt: Oh, Otilia szeretlek!

OTILIA. Így valóban teljesült álmod.

VIKTORIA. Te kételkedve ráztad fejcskédet.

OTILIA. Én? soha!

VIKTORIA. Férjed erre elragadtatva mondá: Esküszöm, Otilia, nem szerettem soha senkit!

OTILIA. Már így csakugyan igazat álmodál, mert ő ezt naponként esküszí.

VIKTORIA. S ládd, én fölébredve — nevettem.

OTILIA. Min?

VIKTORIA. Mert ez álom nem igaz, s ezen babonás hit mit sem ér.

OTILIA (némi zavarral). Férjem mást is szeretett volna?!... Különben ki hinne férfi-eskünek?... S ő 30 éves volt, midőn szerelmet esküdött nekem, s húsztól harminczig, melyik férfi ne szeretne?... S a szerelmes mindig azt esküszí: először — örökre! s igaza van: örökre először...

VIKTORIA. S te ily könnyen veszed a dolgot?... Már én egészen más vagyok. Én meg vagyok győződve, hogy férjem sohasem szeretett mást, mert esküvé.

OTILIA (félre). Boldog csalódás!

VIKTORIA. Ha valaha megtudnám, hogy szeretett, jaj volna neki... De te eszerint nem vagy szerelemfélő?

OTILIA (nyugtalanul). Én? Oh, egyáltalában nem,

VIKTORIA (félre). No várj, Bornyák, most lakolsz meg. — — (Hozzá.) No ezt szeretem, másképp soha sem lett volna bátorságom...

OTILIA. Mire?

VIKTORIA. Kedves Otiliám, te vagy legjobb barát-ném, előtted nem lehet titkom, s ha valamit elhallgat-

nék előtted, a mi téged érdekel, sohasem bocsátanám meg magamnak.

OTILIA. Jóságodban nem kétkedtem soha — szólj, szólj!

VIKTORIA. Így már kötelességem is szólani.

OTILIA. De mire e bevezetés?

VIKTORIA. Kissé meggondolkoztam; de úgy látom, mitsem kockáztatok; mert hiszen ti most szeretitek egymást, s te férjed multjával nem törődöl. S még egy más indok is ösztönöz. Úgy tapasztalám, férjed uralodik a háznál, nem mint nálam.

OTILIA (mind nyugtalanabb). Oh, én szót fogadva is igen, igen boldog vagyok!

VIKTORIA. Mert még nem uralkodtál! Te, mit mondasz, ha én téged oly titokhoz juttatnálak, mely által korlátlan uralomhoz jutnál?

OTILIA. De mikor én így is boldog vagyok. (Félre.) Bizonyos, férjem is megcsalt!

VIKTORIA. Már látom, az embereket kényszeríteni kell, hogy boldogok, vagyis még boldogabbak legyenek.

OTILIA. De én nem akarok uralkodni... férjem multjával mitsem gondolok — oh, dehogy! (Félre.) Mit fogok hallani?

VIKTORIA. Mert még a mézes hetekben vagytok; de majd eljönnek a keserű esztendőök, midőn férjed a legújabb divatról, bálokról, s több afféléről hallani sem akar; hejh! jó lesz akkor egy szóval, s valamit mutatva, azt mondhatnod: úgy akarom, meglegyen! Mire férjed térdet — fejet hajt, s te bálba mehetsz, midőn férjed erővel álmos akart lenni.

OTILIA (Némi haragos gúnnyal). Ugyan mondd, ha téged valaki hasonló titokhoz juttatna, mit mondanál?

VIKTORIA. Hogy férjem mást is szeretett? Férjemtől elválnék, s a nő — vagy miféle, szemeit kikaparnám!

OTILIA. Nem félsz, hogy én hasonlót teszek veled?

VIKTORIA. Hiszen magad mondád, hogy nem gondolsz vele. Különben én hallgathatok.

OTILIA (haraggal). Miután félig már mindent tudok?

(Szédülést tettetve.) Csak mondd ki bátran, engem nem fogsz megzavarni . . . Oh cseppet sem!

VIKTORIA (félre). Látom! . . . No ennek örülök, különben nem bátorkodtam volna megmondani, hogy férjed Budán egy hölgynek udvarolt — egyik barátnémnak — legjobb barátnémnak — s ezen legjobb barátném megbizott, hogy súgjam meg neked —

OTILIA. S én kérlek, mondd meg e legjobb barátnédnak, hogy nem hiszek neki! Ha nem igaz, minek gyötörjön ok nélkül; ha pedig igaz, — hát akkor — igaz!

VIKTORIA. Tehát azt hiszed, hazudok — én hazudok? — Kedves Otiliám, megengedj, ezt nem reméltem — ez, ez sok!

OTILIA. Nem te, legjobb barátnéd hazudott.

VIKTORIA. De mikor csalhatlan bizonyítványt adott kezembe. Tekints ide. Ez arczkép kihez hasonlít?
(Medaillont ad.)

OTILIA. Ez férjem.

VIKTORIA. S ez ama nő birtokában volt. S ez most téged illet, törvényes nejét. Ládd, legjobb barátném mily igazságos, ily bitorlott kincset nem akar birni.

OTILIA (igen felindulva). Köszönöm, köszönöm!

VIKTORIA. De hiszen azt mondad, nem fogsz megzavarni?

OTILIA. Oh dehogy — éppen nem.

VIKTORIA. De te felindulsz — reszketsz.

OTILIA. Én? Mentsen Isten! . . . Hanem ezen jó barátnéd példája engem is annyira megillet, annyira —
(Félre — magához tér). Mit akarok tenni?

VIKTORIA. Nos?

OTILIA. Azt akartam mondani, hogy — köszönöm!

VIKTORIA. Azt már mondad.

OTILIA. S óhajtom, hogy te szintily boldog légy férjeddal.

VIKTORIA. Kedveském, de hát mért nem mondad, hogy alterálni fog? . . . Köszönd magadnak, mért nem válál őszinte . . . De te folyvást felindulva vagy . . . Ma-

gada hagylak, míg csillapulsz. (Félre.) No Bornyák uram, már menydörög fejed fölött. (El.)

OTILIA (maga). S ha én hasonló fegyverrel élnék!... egy szavamba kerülne; csak gyönyörű Ákosa szerelmes leveleit kellene kezébe játszanom... s e nő, ki gúnymosolylyal és kárörömmel tekint rá... e nő én fognék kacagni. Mert ama legjobb barátnéja ő maga. Bizonyosan ő maga... Most már értem tegnapi viseletét... És férjem uram?! (Meggondolkozva felkaczag.) Mi gyöngeség ez ismét, Otilia! Haragszol, hogy férjed nőtlen korában másnak udvarolt: hát leánykorodban nem udvaroltak-e neked is?! Mégis bánt valami... bánt! Nyugodt és biztos hitemben nem érzem ezt soha... Mással is volt férjemnek viszonya; másnak is esküvé, mit nekem... Otilia, Otilia, te félted férjedet! De hiszen a veszély oly közel van — a szomszédban!

NEGYEDIK JELENET.

Volt, Dörgei, Viola.

OTILIA (félre). A férjem.

DÖRGEI. Pajtás, az legkisebb, csak a nyugtatványt ird meg, azonnal kifizetem. (Félre.) Ah, nőm!

VIOLA. Engedelmedből itt megirom. (Az íróasztalhoz ül.)

OTILIA (félre). Még elárulom magamat. (Hozzá megy.) Ődön! haragszol még? Egy feldöntött csésze miatt illik-e oly soká neheztelni? — Mi lelt?

DÖRGEI (gunyosan). S még kérdezed? (Félre.) Szinte elárultam magamat. — Menj, itt hivatalos dolgunk van. (Félre sohajtva.) Ah, ő mást szeretett!

OTILIA (félre). Nincs benne kétség! Viktoriába újra szerelmes. Így higgyünk a férfiaknak. (El.)

DÖRGEI. Oh én bolond! ki hittem nőnek... Nőnek! Hahaha! (Homlokát veri.)

VIOLA (felugrik). Az istenért... mi lelt?

DÖRGEI. Semmi. (Kéblére borul.) Oh barátom, barátom!

VIOLA. Ődön, mi bajod?

DÖRGEI (sírva). Boldogtalan vagyok.

VIOLA. Boldogtalan? (Félre.) Csak nem gyanakszik?!

De hát szólj.

DÖRGEI. Nem lehet.

VIOLA. Nekem, egyetlen igaz barátodnak?

DÖRGEI. Az vagy-e te?

VIOLA (habozva). Reményilem.

DÖRGEI. De meg fognál itélni... ki fognál gúnyolni. Oh, Ákos, az vagy-e nekem még most, mi 12 éve az iskolában valál? Meghitt, igaz barátom, kivel közös volt örömem, bánatom, erszényem? Oh, ha az volnál! Soha, de sohasem volt annyira szükségem egy őszinte, meghitt kebelre, mint most? Igéred-e, hogy nem fogsz megítélni, sem kigúnyolni?

VIOLA. Téged kigúnyolni?

DÖRGEI. Igérd meg, hogy mit tőlem hallasz, sírodba viszed.

VIOLA. Igérem. (Félre.) Mi lesz ebből?

DÖRGEI. Tudd meg tehát, hogy én irtóztató szerelemfáltó vagyok, s mindazt érzem, mit Othello érzett.

VIOLA. Szerencsétlen!

DÖRGEI. De én megfordított Othello vagyok; én a multakra vagyok féltékeny, s a multakból a jövődre —

VIOLA (szorongva). Nődet félted? de hát kitől?

DÖRGEI. Az egész világtól.

VIOLA. Tehát mintsem tudsz?

DÖRGEI. Mindent — és semmit.

VIOLA. Tehát csak gyanakszol? Pajtás őrizkedjél — végy példát Othellon!

DÖRGEI. Oh pajtás, Othello ostoba szerencsen volt; egy kendő, egy álbarát dühbe hozta; oh engem nem... én... én csalhatatlan bizonyítványt bírok.

VIOLA. Minden szerelemfáltó azt hiszi.

DÖRGEI. S most számolok barátságodra. Ákos, te Debreczenben laktál, te ismerted nőmet, neked tudnod kell... te tudod... Légy őszinte. Ha kedves előttem nyugalمام, mondd: ki udvarolt nőknek?

VIOLA. De hát honnan tudjam én?

DÖRGEI. Te kiméleletről hallgatsz ; ez hát a barátság? ! Barátom, esküszöm neked, semmi baja sem lesz Otiliának. Oh, én nem vagyok Othello, én nem ölöm meg. De tudni akarom, ki volt azon semmirekellő, kinek nőm tetszett, ki tán nőmnek is tetszeni mert —

VIOLA. Kedves pajtás, halld tehát . . .

DÖRGEI (remegve). Csak a nevét.

VIOLA. Okos tanácsomat. Sohase kutasd nőd multjának titkait, mert azzal csak a jelent keserited. A szív áldott föld, mihelyt az ifjúság rátavaszkodik akaratlanul is virágokat hajt —

DÖRGEI. És gyomokat.

VIOLA. Azt is. De azok elszáradnak, s elhordja a szél, mint katangkórot, mint könnyű gondolatokat, mihelyt az igaz szerelem ülteti bele rózsáját. Ha ezt gondosan ápolod, sok évig ugyanazon rózsákat termi. Képzeld, hogy e rózsátő te vagy, s ne gondold azzal, mi virágza egykor ott, hol most te díszlesz.

DÖRGEI. De ha még nem hervadtak el a régi virágok . . . akarám mondani : gyomok?

VIOLA. Reméld, hogy el fognak hervadni és várj! — Mert hidd el, ha ezen apró érzelmek gyökereit pizkálgatod, végre is a földet szántod alattok, s még bujában nőnek. Barátom, a hamú alatti tüzet nem kell kikaparni, mert új lángra lobbanhat, mi különben feledés hamuja alatt hamuvá lenne.

DÖRGEI. Könnyű neked bölcselkedni, kinek nincs okod (megigazítva) az az, ki semmit sem tudsz. De én . . . (dühösen) tudva, hogy volt ember, ki nőmmel szerelmi viszonyban volt! . . . Meg kell tudnom azon ember nevét, addig nincs nyugtom!

VIOLA. Te — hát te sohasem voltál nődön kívül senkibe szerelmes? he?

DÖRGEI (megütődve). Én?

VIOLA. Nos, mered-e állítani? — nézz szemembe — mered-e állítani?

DÖRGEI. Azaz . . . (félre). Csak nem gyanítja . . .

VIOLA. Ugy-e, hogy te is voltál; hiszen magad monddát tegnap —

DÖRGEI (nagyot lélekzel — félre). Vagy úgy!...

VIOLA. Hát mit hányhatsz nődek szemére?

DÖRGEI. Az más — én férfi voltam.

VIOLA. Ő meg leány volt.

DÖRGEI. Barátom, te nem akarsz érteni. Hát kényszerítesz megvallanom... Tehát... én mindig gyanakodtam...

VIOLA. Ez éppen a baj.

DÖRGEI. S áldom az Istent, hogy ily természettel áldott meg, e nélkül most is oly gondtalan volnék, mint alvó gyermek a bölcsőben, kire már a kigyó öltögeti vipera nyelvét. — Tehát én gyanakodtam — előérzetből. Tudod, vannak előérzetek, homályos sejtelmek — véletlenül jönnek — tulajdonképen semmik, mégis valamik —

VIOLA. Mint a csúzos bántalmak —

DÖRGEI. A következőzés igazolja eljárásomat... Tehát (szégyenkedve) hogy is mondjam? nőm holmija közt keresgéltem... No, mit nézesz rám oly szemrehányólag? A mi nőmé, az enyém is. Tehát (körülnézve) tegnap délután irományai közt egy levélre akadtam — szerelmes levélre.

VIOLA (félre). Szent Isten!

DÖRGEI. Úgy-e meglep. De hallgasd csak, és iszonyodjál (egy igen kis levélkét vesz ki rejtelmesen zsebéből olvasva). «Kedves Otiliám!» Otiliám?! az övé!?

VIOLA. Most a tiéd.

DÖRGEI. Per te — s tu!

VIOLA. Szeretők szokása.

DÖRGEI (olvas). «Ma estére a bálban Harlequinnek leszek öltözve. Nagynénéd előtt titkold el — én sem fogom magam megismertetni.» — Hallod? mire e titkolódzás? Ez bűnös szándékra mutat. Világos! Irtóztató viszonyra mutat!

VIOLA. Azért ment álarczban, hogy ne ismerjék. Ebben semmi sincs.

DÖRGEI (olvás): «Így annál unzszenirtabban» — Hal-lod-e? unzszenirtabban... A nyomorult még magyarul sem tudta kitenni. «Unzszenirtabban fogunk mulatni. Debreczenben, január 9-én.» Most tudnom kell, ki volt az a Harlequin tavaly, január 9-én.

VIOLA. Hát ennyi az egész?

DÖRGEI. S te nem iszonyodol?

VIOLA. Hát nőd valakibe tavaly szerelmes volt —

DÖRGEI. S most is az.

VIOLA. Az már nem következik.

DÖRGEI. Nem? Hát mért tartogatta meg nőm e levelet?

VIOLA. E kis hánytvetett czédulkát?

DÖRGEI. Itt nincs mentség. Azért, ha igaz barátom vagy, mondd meg — te tudod, ki volt...

VIOLA. A Harlequin?

DÖRGEI. Nem, hanem ki udvarolt nőmnek? Kik jártak a házhoz, s én rögtön Debreczenbe utazom e levéllel, mind azokat meglátogatom, kik oda jártak, mindenik irását megvizsgálom, mert a levél alatt semmi név sincs, csak «örökre hived!» — Érted-e, — megfoghatod-e e szót: «örökre»?

VIOLA. Úgy hiszem, még senki sem fogta meg.

DÖRGEI. Ha tiszta volt a szándék, mért nem írta alá nevét. Ez a leggyanúsabb.

VIOLA. Ez is szerelmes szokása; néha még asszonyi név alatt is irunk kedvesünkhöz. Ebben sincs semmi.

DÖRGEI. Eh, te mindenre találsz mentséget. Végre még ha válópert kell nőmmel kezdenem, te léssz a fiskálisa. De én Debreczenbe utazom, s ha e levélhez hasonló írásra akadok, vagy én nem élek vagy az a Harlequin.

VIOLA (megveregeti vállát). Barátom, végy lábvizet — ez jobb, mint az érvágás.

DÖRGEI. Tudtam, hogy kigúnyolsz... nincs, nincs igaz barátom!... Nincs senkim, senkim. — Megírtad a nyugtatványt — add ide — kifizetem —

VIOLA (félre). Szent Isten!

DÖRGEI (oda akar menni). De hiszen ott van.

VIOLA. Megállj — rosszul irtam — most jut eszembe (oda szalad, eltépi, zsebébe gyűri). Majd holnap — ma nincs rá szükségem, nem háborgatlak —

DÖRGEI. De hiszen...

VIOLA (ünnepélyesen). Legyünk pontosak és rendszertők, ma még csak 20-ik van.

DÖRGEI. A mint akarod — én előlegeztem volna szívesen (székbe ül, elfedi arcját).

VIOLA (félre). Most mit tegyek. Tüstént recurrálok, tegyenek más állomásra; hiszen itt tollat sem vehetek kézbe, a nélkül, hogy ténta helyett vér ne folyna. Halálunkat nem kívánhatja a hivatal.

DÖRGEI (felugrik — ünnepélyesen). De a mit tőlem halottál, sirodba viszed.

VIOLA. Siromba (félre). És Viktoria?! ha megtudná!... No csak az kellene!

DÖRGEI (nagy pathosszal). Bürgözdí, akarám mondani — Viola — sajnálom, hogy csalódtam — te nem vagy igaz barát!

VIOLA. No, halld tehát tanácsomat. Ne késsél egy perczig sem, utazzál rögtön Debreczenbe, ott bizonyosan megtalálod ki ama levélkét irta, s ki a Harlequin volt. Ha megtaláltad, ne kiméld, öld meg. Servus! (el).

DÖRGEI. Itt van... végre kivallá, hogy Debreczenben van. Oh, oh, oh!

ÖTÖDIK JELENET.

Otilia, Volt.

DÖRGEI (félre). Nőm. Hátha szépszerivel kivehetném belőle a titkot — megkísértem.

OTILIA. Ödön, még most is neheztelsz?

DÖRGEI (rendkívüli nyájasságot erőltet). Én?... oh, ments Isten! miért? — hiszen nincsen okom... Kedves nőm, eszem a szép szemedet. Oh, mi kedves, mi angyal vagy te! (megcsókozza, félre). Ez ajkat tán más is csókolta — oh!

OTILIA (félre). Mily nyájas egyszerre; tán gyanítja, hogy mindent tudok.

DÖRGEI. Kedves angyal, ülj le — ide mellém. Mondd, semmi sem nyomja szívecskédet? — semmi? Mit szerető férjeddél kellene közlened?

OTILIA (félre). Ki akar engesztelni — oh, ez nem megy oly könnyen.

DÖRGEI. Nos? semmi? éppen semmi?

OTILIA (félre). Megakarja vallani.

DÖRGEI. Éljen az őszinteség! Ládd, ha az én szíve-men feküdnék valami, kedves nőm előtt el nem titkolnám.

OTILIA (hamisan mosolyogva). Reményilem, ily titok csak nem terheli szívedet; teszem holmi szerelmi titok — a boldog nőtlenség korából... Szólj, én kegyes bírál leszek.

DÖRGEI (félre). Még ő akar bírám lenni, ki itt a vádlottak padján ül.

OTILIA. Elnémultál? — így félig-meddig vallottál.

DÖRGEI. Én? mit?

OTILIA. Szabad nevét tudnom, ki előttem birta szívedet?

DÖRGEI. S te megvallanád-e ugyan azt?

OTILIA. Kétségkívül, mert hisz tudom, hogy most egyedül enyém vagy; s az ily vallomással, minden későbbi gyanuskodást megelőznék.

DÖRGEI. Mintha lelkemből beszélnél.

OTILIA. Mi is van abban, ha házasság előtt valaki iránt némi vonzalmat éreztünk?

DÖRGEI. Oh semmi — éppen semmi.

OTILIA. Értetődvn, hogy az megszűnt, s a becsület korlátin túl nem csapongott.

DÖRGEI. Éppen ezt akartam mondani. Mi értjük egymást. De hogy is ne értené két szerető szív! — Tehát bátran! Ugy-e, mielőtt szerencsém volt szíved várát elfoglalni, abból előbb az ellenséget, egy vágytársat kelle rohammal kikergetnem? Úgy-e?... no ne is tagadd.

OTILIA (igent int fejével).

DÖRGEI (felkiáltva duhósen). Igen?

OTILIA. Nos?

DÖRGEI. Tehát megvallod?

OTILIA. Vétkes volnék, ha tovább titkolnám!

DÖRGEI. A nevét! csak a nevét!

OTILIA. Mihelyt te is megvallod, kinek esküvéd azt, mit később nekem esküvél.

DÖRGEI. Itt nem rólam van szó.

OTILIA. Neked kell előre menned a jó példával.

DÖRGEI. Itt csak rólad van szó.

OTILIA. Itt mindkettőnk nyugalmaról van szó.

DÖRGEI. Tehát nem vallasz? nem?

OTILIA. Ily hangra nincs visszhangom.

DÖRGEI. Nem? De én mindent tudok — érted? mindent.

OTILIA. S ha kérdenem szabad, mi az a minden?

DÖRGEI. Nézz ide — ezt neked írták.

OTILIA (neheztelve). Valóban? Férjem igen sok — igen is illetlen szabadságot vett magának!

DÖRGEI. Akarod e nevét megmondani e gazembernek?

OTILIA. Gazembert nem becsültem soha — e név nem illeti.

DÖRGEI (méltóságos állásba teszi magát). Tehát tmentegeted is? Most akarom, parancsolom, nevezd meg őt, különben reszkess haragomtól, mert én haragomban irtóztató vagyok, már is karikát hány a szemem!

OTILIA (félre). Van ellenmégünk. — Uram, a kit én szeretek, kinek hűséget esküvém, kit mind sírig szeretni fogok — annak arczképe most is szivemen nyugszik.

DÖRGEI. Arczképe? tehát örüllté akarsz tenni?

OTILIA. Csak eszedre hozni —

DÖRGEI. Azon arczképet add, — jaj annak, ki hozzá hasonlítani vakmerő!

OTILIA. Mit fogsz vele tenni?

DÖRGEI. Megölöm.

OTILIA. Engem özvegygyé tennél.

DÖRGEI. Ah, szeretné, hogy a párbajban megölessen — nem, úgy nem vivünk.

OTILIA (az arcképet elébe tartja). Nézett ön, uram, valaha tükörbe?

DÖRGEI (a legnagyobb örömmel). Arcképem! De a ráma... (Egyszerre leveretve, félre). Oda vagyok! — ezt Viktoriának adtam — nőm mindent tud.

OTILIA. Parancsolsz még valamit, férjecském?

DÖRGEI. Semmit — kissé szabad levegőre megyek.

OTILIA. Nem fog ártani.

DÖRGEI (ötölve — hatolva). De visszatérve... igen... én férfi vagyok... s annak nevét kell tudnom.

OTILIA. Majd esztendő múlva, ha véred csillapult, most igen fel vagy hevülve.

DÖRGEI. Megölöm azt a gazembert (elrohan).

HATODIK JELENET.

Viktoria, Viola, Vólt.

VIOLA. A menykőbe, pajtás — nagyon a tyúkszemre hágtál.

DÖRGEI. Bocsánat! (el).

VIKTORIA (félre). Ugy látom, a hatást nem hibáztam el; azt jöttem élvezni (titkon). Nos, kedves Otiliám? Addig üsd a vasat, míg meleg... nemde, kezédbe adtam a kormánybotot, s boldoggá tettelek?

OTILIA (hidegen). Kedves Viktoriám, azt hiszem, az előzmények után legjobb lesz, ha vagy ti, vagy mi más állomásért folyamodunk.

VIKTORIA. Hogyan? Otilia féltékeny?... tőlem félted őt? hiszen csak tőlem függött volna... De csitt! itt van a férjem? Szót se! Ha én kezédbe adtam a kormánybotot, hálából csak nem fogod az enyémet elragadni, pedig miként uralkodjam, ha férjem megtudná, hogy —

OTILIA. Légy nyugodt, nem szoktam hasonlóval fizetni.

VIOLA. Csak nem jöhet két nő együvé, a nélkül, hogy ne suttojjon *(félre)*. Ha értesíthetném szegény Otiliát.

VIKTORIA Hja, nekünk sok titkunk van, mikor elváltunk, még gyermekek voltunk, s mennyi történt azóta!

VIOLA *(félre)*. Ez jó alkalom. Ilyenkor aztán természetesen elbeszélük egymásnak a régi barátnék, ki volt legjobb tánczosuk, kitől hallák legörömeztőbb, hogy imádandó szépek... A rejtelmek egymásután lepleztetnek le, míg végre egyik olyasmit talál megvallani, mit aztán késő megbánni. Azért én azt tanácslom minden okos nőnek: ne higgyen senkinek.

VIKTORIA. Tehát mi sem higyjünk egymásnak? Szép tanács!

VIOLA. Ne bizony. S javaslom, angyalom, ne vallj meg semmit; mert hátha ő nagysága — férjének, az pedig nekem fogja megmondani?... S én nem akarok a multról tudni — éljen az illúzió!... Tanácslom is neked, kedves Viktoriám, ha valami régi emlékeid vannak, teszem, szerelmes levelek... viráglevelek, rájuk irt nevekkal, vagy nevek kezdő betűivel... csak pusztítsd el; mert vannak katuska férjek is ám, kik nejeik holmiját úgy kimotozzák, mint valami vámrendőrök, kik erőnek erejével tudni akarják, a házasság belföldébe nem csempésznek-e a nők valami tiltott árúczikket —

VIKTORIA. Oh, kérem, csak tessék; nálam ugyan mitsem találsz.

OTILIA *(félre)*. Tudom, hová czéloz — lesz rá gondom.

VIOLA. Ilyenkor aztán a férjben iszonyú gyanúk kelnek; s még a nő imakönyvében talált legártatlanabb száraz rózsalevélen is örök szerelmi viszonyt lát virulni; s ily emléken levő egy-egy betűn évekig eltöri a fejét... Azért legjobb az elmúlt viszony minden emlékét kandallóba vetni. Ha a szerelem eltűnt, minek árnyéka?

VIKTORIA. Úgy? tán te is dobtál ilyesmit a kandallóba?

VIOLA (Otilára nézve.) Én nem magamról beszélek... a te javadra szólok... A mi elmúlt, elmúlt. A házasság a múlt koporsója legyen... s a hitves társ sohase tudja meg, mi van belé temetve; különben oly rémeket látna belőle kiszállani, melyek mindhalálíg kísértének; s oly férgeket kikelni, melyek egy egész élet boldogságán rágódnának... Feledjük a múltat s élvezzük a jelent.

OTILIA (elértve.) Viola úrnak tökéletes igaza van. Legjobb feledni. Én részemről egészen feledtem.

VIOLA. Én is azt tenném — ha volna, mit felednem. (Félre.) Kigyógyítjuk egymást.

VIKTORIA. (némi gyanúval). De már én nem feledném férjem uramnak!

OTILIA. Vagy oly eszélytelen volnál, mint a ki begyógyult sebeket szaggat fel... De annyit mindenestre megkivánnék, hogy a ki a sebeket okozá, vagy végkép eltűnjék, vagy legalább kerülje az alkalmat, hogy azokra emlékeztessen. —

VIOLA. Ez az én véleményem is.

VIKTORIA (ki nézte őket, gyanúval.) Úgy látom, ti nagyon is — egy véleményen vagytok!...

HETEDIK JELENET.

Pereginé. Voltak.

PEREGINÉ. (kívül). Hol, hol az én kedves Tildám?

CZILI (kívül). Csak erre tessék.

OTILIA. Nagynéném megérkezett.

PEREGINÉ. Mindent hordjatok be. Vigyázzatok, a fodormenta-spiritusos üveg a lábamnál volt. — (Jő.)

OTILIA. Kedves néném!

PEREGINÉ (öleli). No itt vagyok! Minden jól elkelt. — Hol van Ödön? Nem siet a karjaimba?

OTILIA. Nincs itthon —

PEREGINÉ. Nincs itthon... (meglátja^v Violát.) a férjed — és (feddő tekintetet vetve Otilára) Bürgözdí úr itt nálad, midőn férjed távol van? Scandal!

OTILIA. Kedyes néném —

PEREGINÉ (senkit sem hagy szóhoz jutni). Szót se!

VIOLA. Nagysád...

PEREGINÉ. Hallgasson ön. Még szólni mer? Hát nem kedves ön előtt az új pár nyugalma? Nem elég, hogy hűtelenül...

VIOLA. De kérem...

PEREGINÉ. Hallgasson!... Ön megszegte ígéretét, esküt... de hisz azzal mit sem vesztettünk, különb férjet kapott Otiliám, oly férjet, uram, ki mellett ön eltörpül! De hát ki is ön, mi is ön, Bürgözdí uram? Tán abban a sima ábrázatban bizta el magát? egyebe sincs —

OTILIA. De édes...

PEREGINÉ. Hallgass! Persze ön azt hitte, Otilia majd nagyon busulja magát, vagy megőrül ön után, s majd zilált hajjal, kisírt veres szemmel fog ön után futkározni?... Csalódott, mossiő. Otilia feledte önt, mindjárt másnap, sohasem is szerette, csak orránál fogva hurczolta. De mit is szeretett volna önön?... S ön mégis ide mer utazni Otilia után?... Hihetőleg megbánta ön, keservesen megbánta, hogy elég gondtalan volt, szerelmét eljátszani; késő, uracsám, most már sópáncodhatik, foháskodhatik, megpukkadhat mérgeben.

OTILIA. De édes néném...

PEREGINÉ. Nem, nem, ez fájt, ennek ki kelle törni! Csak én valék tanúja néma bánatodnak, könnyeidnek... azaz én valék tanúja örömednek, midőn a férfiak legnemesbike kezével megkinált... De ez uracsra ne hallgass; ő a legboldogabb házasság örömeit akarja megmérgezni... Hordja el ön magát! Mert ha a mi kedves Dörgeink hazajő... mit eddig titkolék, nem fogom titkolni; nem fogok semmit respectálni. S képzeld a szemtelenséget, Otiliám! Ezen úr még levelet is írt hozzám (a levelet mutatja,) melyben kér, hogy a mult, mely a világ előtt titok vala, maradjon köztünk... s ím ígérete ellenére, itt van — itt alkalmatlankodik... Tovább nem birom!

OTILIA. De az istenért, édes néni.

PEREGINÉ. De itt van — itt a levele — (Nyújtja Otiliának.)

VIKTORIA (ki ezen jelenet alatt Pereginé háta megett állott, s indulatait alig tudá fékezni, most előlép s a levelet elkapja). Engedelmével.

PEREGINÉ. Mi ez? Kihez van szerencsém? Hisz ez Viktoria!

VIKTORIA. Ezen úrnak felesége vagyok.

PEREGINÉ. Te... felesége? Jaj! mit tettem?

VIOLA (félre). No nekem ugyan megesett.

VIKTORIA (Violára dühösen tekint). Uram, majd négy szem között. (Otiliához gunyosan.) Köszönöm — drága barátném! (Pereginéhez.) Köszönöm asszonyom, felnyitá szememet —

PEREGINÉ. Kérem — kissé hirtelenkedtem —

VIKTORIA. Most sokat értek, mit eddig érteni nem tudék.

PEREGINÉ. Kérem, nem is úgy volt a dolog — az egész csak tréfa —

VIKTORIA. Tréfa? Valóban nevetséges tréfa, de a melyen (sírva) csak én kaczagok... kaczagok... hahaha!

OTILIA. Viktoria, én szemrehányas nélkül vevém —

VIKTORIA. Mert te nem szereted férjedet —

OTILIA. Megengedj, de ez nem igaz —

PEREGINÉ. De mikor mondom, tévedés van a dologban... ez nem azon úr... ezt sohasem is láttam —

VIKTORIA. El akarnak ámítani... de itt... (haraggal) kezemben a bizonyosság!

VIOLA. Hiszen abban semmi sincs —

VIKTORIA. Önnel, uram, majd négy szem közt... (Otiliához.) De ön mit hozhat fel mentségül? Nem őszinte vallomást tettem-e önnek? Viszonozta-e azt? Oh nem! titkolá, hogy férjemmel egykor viszonyban állott... könnyen megfejtethető okból... Ha nem szeretnéd, mindent megvallottál volna — e viszony folytattatni akart.

OTILIA. Tehettem-e azt? — ezen féktelen kitörés igazolja hallgatásomat.

VIKTORIA. Én féktelen?... hiszen én kaczagom az

egészet!... hiszen neked régibb, szentebb jogaid vannak... hiszen én csak neje vagyok!

OTILIA. De hát hallgass meg —

VIKTORIA. Mindent tudok, nincs mit hallanom.

PEREGINÉ. Tessék elhinni, szóra sem méltó, hiszen akkor férje még nőtelen volt, s én bizonyossá teszem önt, a viszony a legártatlanabb pásztori volt... hiszen az én felügyeletem alatt kezdődött... s hiheti-e ön rólam, hogy egy illetlen szót is el tudtam volna tűrni?

VIKTORIA. Megbocsásson! én nem bírok az ön ékesen szólásával, de azt tudom, mit kell tennem ily előzmények után. Majd meglátják, hogy én fogok kacagni, s nem én leszek a gúny és nevetség tárgya!

OTILIA. Te tehát semmit sem tekintesz?

VIKTORIA. Semmit.

OTILIA. Feleded...?

VIKTORIA. Mindent... vagyis semmit sem feledek.

OTILIA. De hát mit hányatsz szememre, mit én hasonló joggal...?

DÖRGEI (kívül). Pereginé asszonyság érkezett meg?

VIKTORIA. Ah, férjed.

OTILIA (félre). Férjem!... Tovább titkolni nem lehet.

PEREGINÉ (félre). Oh, én esztelen!

VIOLA (félre.) E percztől pogány vagyok... bevárom a fatumot.

VIKTORIA. Éppen jókor.

PEREGINÉ. Asszonyom, ha szól, én mindent tagadok!

VIOLA. De édes Viktoriám. (Parancsolólag lassan.) Viktoria, karodat! E szobát azonnal elhagyjuk.

VIKTORIA. Nem.

VIOLA. Nem tűröm.

VIKTORIA. Én sem.

VIOLA. Ha szólsz...

VIKTORIA. Fogok.

NYOLCZADIK JELENET.

Dörgei. Voltak.

DÖRGEI (Pereginéhez). Isten hozta! Örvendek!

PEREGINÉ (hirtelen). Kedves Ödön, karját! kérem, jöj-jön a mellékszobába, valamit kell mondanom négy szem közt — igen fontos.

DÖRGEI Tiszta szívből. (Félre) Éppen jó — kivallatom ezt is.

VIKTORIA. Úgy hát nem háborgatom —

VIOLA (félre.) Hála Isten!

DÖRGEI (megvetőleg Viktoriához). Örvendek . . . nem is vettem észre.

OTILIA (félre). Csak hogy eszére tért.

VIKTORIA. Nem fogok többé alkalmatlankodni — de e levél önt is érdekli, uram — férjem írta ezen aszszonyságnak. — Magamat ajánlom. (Diadalmas tekintetet vet Otiliára — el.)

VIOLA (félre). No, most már igazán oda vagyok!

DÖRGEI (reszketni kezd). Mit látok?, . . . Te . . . te írtad e levelet?

VIOLA. Igen, de érts meg —

DÖRGEI. Te írtad? Úgy ezt is te írtad — (A levélkét mutatja.) Hahaha! legjobb barátom! . . . Engem ily szemtelenül megcsalni, elárulni. (A legnagyobb dühében, keztyűvel arczul úti Violát.) Nyomorult, csábító!

OTILIA. Nagy Isten!

PEREGINÉ. Élájulok!

VIOLA. No Ödön — ezt sohasem hittem volna. — Én nem élek hasonló nemtelen fegyverrel — de ezt nem viszed el szárazon!

DÖRGEI (magához tér). Mit tettem? hová ragadt dühöm?

VIOLA. (Hozzá lép, megfogja kezét — halkán.) Arczul üté!; de reménylem, kész vagy elégtételt adni; s mit paraszatosan vétettél — művelt ember módjára jóvá teended?

DÖRGEI (megszéppenve). Oh igen is . . . azaz . . .

VIOLA. Délben.

DÖRGEI. Mit akar ön?

VIOLA. Párbajt.

DÖRGEI (mindinkább jobban reszketve). Oh... szívesen...

VIOLA. Kard vagy pisztoly?

DÖRGEI. Azaz...

VIOLA. Azonnal küldöm segédemet. (A nőket üdvözli. — el.)

DÖRGEI (hoimlokát törli). Oh heves vér! heves vér!

OTILIA. Illett ez? s ha ő megtudná, hogy te Viktóriának udvarlál?

DÖRGEI (nejére bámul). Tehát tudod?

OTILIA. S ha most engesztelhetlen — ha párbajra hív?

DÖRGEI (egészen leveretve). Akkor ki kell állanom.

PEREGINÉ. De tudja-e, hogy ő a legjobb vívó?

DÖRGEI. S nekem kard sem volt kezemben —

PEREGINÉ. S pisztolylyal lelövi a fecskét —

DÖRGEI. S én öt lépésről sem találنام el a Piramist. Oh, mily iszonyú bakot lőttem!

OTILIA. Kockáztatod életedet, mely most már az enyém is.

DÖRGEI (letérdel). Oh... Otilia, megbocsáthatsz-e nekem?

OTILIA (megölelik egymást). Csak ő bocsátana meg!

PEREGINÉ. Oh, fiatalság, fiatalság! mért nem is vagytok oly előrevigyázók, mint mi öregebbek!?...

HARMADIK FELVONÁS.

Violáéknál szoba.

ELSŐ JELENET.

Peti, Czili jó közében.

CZILI. Servus Peti!

PETI. Servus Czili!

(Dal: A bakancsos . . .)

PETI.

Ez a kis lány hamis kis lány,
Maga jár a legény után,
Maga mondja a legénynek,
Adjon Isten engem kendnek.

CZILI.

Nem vagyok én olyan leány,
Nem járok én legény után,
Csak azt mondom a legénynek,
Adjon Isten engem kendnek.

PETI (együtt ismétlik).

Ez a kis lány nem oly kis lány,
Nem jár ez a legény után,
Csak azt mondja a legénynek,
Adjon Isten engem kendnek.

CZILI. Peti, Mi történt nálatok?

PETI. De én kérdem, azt: mi történt nálatok?

CZILI. Ha tudnám, nem jönnék ide?

PETI. Úgy? hát csak azért, s nem értem jössz?

CZILI. Hozzád jövök megtudni, miért futott el tőlünk
asszonyod lángoló képpel és szikrázó szemekkel?

PETI. Ezt, babám, tüstént megtudhatod.

CZILI. Igazán? tehát szaporán —

PETI. Oda benn duzzog asszonyom, menj hozzá, kérdezd meg tőle.

CZILI. Filkó? Hát az urad?

PETI. Azzal nem szolgálhatok, nincs itthon.

CZILI. Tehát csak ennyit tudsz?

PETI. Nem többet.

CZILI. De már én többet tudok. — Miután urad is lángoló arcczal rohant el, mindjárt gyanítottam, hogy hihetőleg, alighanem történt valami. Nem is csalódtam! Nem sokára két komoly képű úr jött hozzánk, az egyik olyan foghagymahajú szőke, a másik pedig olyan vereshagymahajú szőke volt. Az urat kérdezték. Bejelentém. Az úr elhalványodott, mint a fal. Az urakat bevezettem. Kimentem.

PETI. És a kulcslyukra tetted szemeidet.

CZILI. Most egyszer a fületem. És hallám, hogy urad párbajra hívja Dörgei urat. Az uram hebegett valamit, de azt nem értettem. Erre a foghagymaszőke úr azt mondá: Déli 12 órakor! A vereshagymaszőke úr pedig: A fűzesen. S ezzel távoztak. Én pedig mindent megmondék a nagynéninek. Ez elájult volna, de nem volt közel szék. A nagynénitől a tensasszony tudta meg. No volt aztán sírás-rívás a háznál. Az asszonyok neki estek az úrnak, hogy nem vívhat, mert nem eresztik — pedig kár volt oly igen tartóztatni, mert nem igen látszik, hogy kedve volna rohanni. Most bezárkoztak, s valamit főznek. Csak azt akartam megtudni: miért akarnak duellálni; mert nálunk még egy teremtet lélek sem tudja. Servus, Petikém! (El.)

PETI. Elveszem ezt a Czilit, mert szép; de a nyelvét szeretném, ha más venné el. Hej, furcsa az a házasság!

A vígjáték rendesen
Házassággal végződik,
A házasság ellenben
Vígjátékkal kezdődik;
Az első felvonás
Táncz, öröm, semmi más,
Aztán látjuk csak csak csak,
Hogy az kezdet csak.

A nők mint az angyalok
 Pártot ütnek izibe,
 De az égből hajh nem ők,
 Hanem a férj pottyán le;
 Nejének, azt hitte
 Ő marad kedvese,
 Akkor látja csak csak csak,
 Hogy ő férje csak.

De azért a feleség
 Mindörökre angyal ám,
 Mert a bajnak az oka
 A férfiú volt csupán;
 Megmondta egy költő,
 Hogy az a drága nő
 Férfi borda csak csak csak,
 Egy kicsit más csak.

Aztán az a feleség,
 Olyan mint az egészség,
 Nem becsüljük, a míg van,
 Túladunk rajta gyakran;
 De bezzeg, hogyha nincs,
 Akkor beh drága kincs,
 Akkor látja csak csak csak,
 Mi hiányzik csak. (El.)

MÁSODIK JELENET.

Viktoria (oldalt).

VIKTORIA. Nem!... még be kell vennem néhány pezsgőport, mert vérem még nagyon pezseg... Engem így kijátszani... De megboszúltam magamat... Ha én nem lehetek nyugodt, boldog, ők sem azok... De hol késik?... Itt várom, már két órája várom, hogy kiöntsem rajta dühömet, s ő nem jó. De hátha vissza sem jó?... No hogy is ne... S ha jó, mi fog történni?... Lehet-e más, mint válóper?... Igen, válást fogok emlegetni... De ha elfogadja? Ha elfogadja? — én nem fogadom el... nem, mert hiába tagadom... szeretem, ha mindjárt hűtelen is... Kibékülök... de térden állva kell kérnie... sírnia...

(Nagy örömmel.) Ah, ez ő... ez ő... visszajött. (Nagy lélekzettel.) Hála Isten! Már szinte utána akartam futni, s akkor vége lett volna a női tekintélynek... Tegye ő az első lépést. (Leül, könyvet vesz.)

HARMADIK JELENET.

Viola. Volt.

VIOLA (félre). Nőm... Végre is meg kell lenni. — Minthogy válni nincs kedvem, kibékítem. — Csak ezzel legyen készen, Ödönnel könnyű lesz végezni. Ha kardra jó, az első fordulatnál kiütöm kezéből. Ha pedig pisztolyra, kalapjára célpontot krétázok, s fogadom, nem hibázom el. (Leül másik felül.) De ott ül a veszedelmesb ellen, ez ellen nem igen van fegyverem.

VIKTORIA (félre). Hadd kezdje ő el... De talán minden compromittálás nélkül megkérdehetném tőle, hogy tán beteg. (Feláll, feléje fordul, de hirtelen visszafordul.) Vesztene tekintélyem! Hadd kezdje ő el. (Köhög.) Nem érti. (Erősebben köhög.) Most már csak megkérdehetné, hogy tán köhögök. (Mérgesen még jobban köhög.) Még sem? Már most azért sem. (Daczosan székre veti magát.)

VIOLA (félre). Úgy hiszem, elég bús képet vágtam, csak megkérdezhetne volna, hogy mi bajom. (Óvakodva felé néz, de midőn látja, hogy Viktoria is felé néz — hirtelen elkapja fejét.) Juj, be mérges!

VIKTORIA (félre). Ide nézett... ez jó jell!

VIOLA (sóhajt).

VIKTORIA (félre). Aha, sohajt is.

VIOLA (félre). Tán nem hallá? (Erősebben fohászkodik.)

VIKTORIA. Neki kell szólnia... ez már nőszabály.

VIOLA (félre). Ez sem használ? Üssön bele hát a menydörgős menykő! (Felugrik.)

VIKTORIA (félre) Aztán boldoguljon vele az ember. Nem köhécseltem, pedig catharusom sincs? No, de legyen... legyen... az utolsóra is rávetem fejemet. (Dalol.)

Magasan repül a daru, szépen szól,
Haragszik rám a galambom, mert nem szól.

VIOLA (belékap).

EGYÜTT.

Ne haragudj édes rózsám sokáig,
Tiéd vagyok koporsóm bezártáig,

VIOLA. Viktoria! (Hozzá siet, megragadja kezét.)

VIKTORIA (egyszerre büszke méltóságosan). Mit akar ön, uram!

VIOLA. Hát miért danoltál?

VIKTORIA. Azt hiszi, azér, hogy ön szecundáljon?

VIOLA. Bátorkodom.

VIKTORIA. S ön bátorkodik szemeim elé jönni?

VIOLA. Igaza van... meg is szabadítom szenvedhet-
len ittlétemtől. (Menni akar.)

VIKTORIA. Tessék maradni.

VIOLA. Parancsol?

VIKTORIA. Semmi mondandója?

VIOLA. Úgy is tud mindent.

VIKTORIA. De mentsége csak van?

VIOLA. Nincs.

VIKTORIA. Éppen semmi?

VIOLA. Mint, hogy egy leánynak szerencsés voltam
tetszeni, kit ön miatt hagytam el.

VIKTORIA (Némi örömmel). Miattam?

VIOLA. S ha ez hiba volt, ön az oka, miért oly szép?

VIKTORIA. És tán — gazdag —

VIOLA. Bocsánat, ez nem azon pont, mely mellett
békét köthetnénk. (Menni akar.)

VIKTORIA. Nem úgy értettem... Csak nem kell min-
den szót latra venni. Hiszen a mim van, az... az öné
is... az a tiéd is. (Kezét nyújtja, elfordulva.)

VIOLA. Eh, itt minden a tiéd, én is a tiéd vagyok s
te az enyém; azért csak nekem szabad téged ölelnem,
csókolnom!

VIKTORIA (Fut előre pajkosan). Nem úgy, úrfi; érzed, hogy
bűnös vagy —

VIOLA. S te érzed, hogy nincs oly bűnöm, mit meg
nem bocsáthatnál —

VIKTORIA. De én nem akarok békülni —

VIOLA. S én tüstént megmutatom, hogy úgy tánczolysz, mint én füttyölök. (Átkarolja.) Hopp!

VIKTORIA. Azért sem.

VIOLA. Csak azért is! tánczolunk!

VIKTORIA. Na jó, csak ne tánczoljunk.

VIOLA (Megcsókolja). Így! — most szent a béke!

VIKTORIA. Rossz ember, mért haragítottál?

VIOLA. Én? hiszen te voltál az oka —

VIKTORIA. Én? én voltam az oka? én?

VIOLA. No — no — csak ne vesszünk hát most meg azon össze, ki haragítja meg a másikat? — Édes Viktoriám, valamit mondok, de ígérd meg, hogy nem neheztelsz meg érte. Mindkettőnk javára lesz.

VIKTORIA. No nem bánom. Most egyszer nem neheztelek meg semmiért; kivéve, ha olyasmit mondasz, miért okvetlenül megneheztelek.

VIOLA. Úgy-e szeretsz?

VIKTORIA. Jobban, mint érdemled, csúf ember.

VIOLA. Lásd, én is szeretlek, szép asszony, még pedig mind inkább. De az Isten szerelméért... hát miért perelünk mi mégis oly gyakran?

VIKTORIA. Én nem vagyok oka.

VIOLA. Ne neheztelj — de hát miért féltesz?

VIKTORIA. Mert szeretlek.

VIOLA. De még a multakért is.

VIKTORIA. Hogy vissza ne jöjjenek.

VIOLA. De ez rosszul esik az embernek. Aztán, ha ok nélkül féltik az embert, végre még úgy okoskodik az ember: ha már szenvedni kell, legyen miért szenvedni, s az ember...

VIKTORIA. Ottiliára gondol — az ember.

VIOLA. Ne beszéljünk erről. E részben megvallom, oly gondatlan lépést tettél, mit csak heves véred... no — és kimondhatatlan szerelmed menthet. — De a mi fontosabb — te néha érezteted velem, hogy szegény vagyok, ládd, ez is fáj!... Igaz, hogy szegény vagyok, de van eszem, mely után többet akarok szüle-

tendő 12 gyermekünkre hagyni, mint rám hagyott apám, egyetlen gyermekére.

VIKTORIA (illetődve). Édes jó Ákosom — többé nem lesz panaszod.

VIOLA. Ugy-e meggyőztelek? Mi lenne, látod, ha én is elkezdenélek félteni?

VIKTORIA. Az más, én tudok magamon uralkodni —

VIOLA. Az még se baj, de mikor rajtam is uralkodni akarsz! S ládd, épen ez az, a mit utoljára hagytam. — Ládd, akárhogy, de én férjed és urad vagyok, s te mégis uralkodni törekszel, s nem szeliden, hanem despotásan kimondod: így akarom, meglegyen!... pedig ládd, ez bántja a teremtés urát!... Azért adok egy jó tanácsot, ámbár magam ellen adom. Az eszélyes nő másképp tesz; az sohasem mondja: akarom! ha csak úgy példálódzik: mit gondolsz, édes kedves férjecském, tán ezt, vagy tán éppen ezt kellene tennünk? S éppen ez által oda viszi a dolgot, hogy végre is mindig neki van igaza.

VIKTORIA (Mosolyogva negédesen utánozza). Hát mit gondolsz, édes kedves egyetlen férjecském: nem jó volna-e, ha nagy böjtre hagynád azt az unalmas hosszú prédikációt, (haragosan elhagyja.) mert türelmem már fogyni kezd...

VIOLA. Viktoria! Mit ígértél?

VIKTORIA (Megszelidülve kezét ad). Hogy ma nem neheztelek.

VIOLA (Óráját nézi). Mindjárt dél! (Nevetséges pathosszal.) S most hitvesem, igazán ölelj és csókolj meg, mert vagy látsz engem, vagy soha!

VIKTORIA. Mi ez?

VIOLA. Párbajt fogok víni!

VIKTORIA. Ne tréfálgass!

VIOLA. Komolyan mondom.

VIKTORIA. De én nem akarom.

VIOLA. Becsületem kívánja... «Megverek valakit, vagy engem valaki.»

VIKTORIA. Párbaj — s te tréfálsz?

VIOLA. Rossz katona megy sirva csatába.

VIKTORIA. S kivel vívsz?

VIOLA. Bornyák... Dörgeivel.

VIKTORIA. Hogyan?

VIOLA. No, hát a levélnek, melyet neki kézbesítél, tudod, mi lőn a következése?

VIKTORIA. Reszketek.

VIOLA. Hát — Dörgei dühös szerelemfáltásból azt tette velem, mit Erzsébet királyné tett Essexxel.

VIKTORIA. Megütött? ah ez már mégis sok! annyira elfeledkezni! annyira szerelemfáltónek lenni.

VIOLA. Nemde borzasztó?

VIKTORIA. Oh Istenem! (Szemlesítve.) S ennek én valék az oka.

VIKTORIA. Sebj, kedvesem; én szerencsétlen voltam, nőtlen koromban nejének leánykorában tetszeni, s ez boszút kíván.

VIKTORIA. Nem, ennek nem szabad megtörténni!

VIOLA. Már késő.

VIKTORIA. De hát mi is van abban? akkor még szabadok voltatok; hát azért mindjárt hajba kell kapni?

VIOLA. Ezt én is mindig mondtam. De Dörgei nem így gondolkodott ám; ő nem tekintett semmit, hanem a mint a levelet átadtad neki —

VIKTORIA. Oh én... mindennek én vagyok az oka! Oh Istenem! ha most vér fog folyni!...

VIOLA. Lehet-e párbaj a nélkül?

VIKTORIA. De hát min is kaptatok össze? — Igen, mert nejének udvarlál leány korában... de hiszen ő is... (félre) szóljak? hogy Dörgei is? De hát tekintélyem... oda lesz... oda lesz!

VIOLA. Bátorság! Mutasd meg, hogy hős nő vagy, s köny nélkül látod férjedet síkra szállani —

VIKTORIA (Nagy erőlködés után). De én nem akarok hősködni — te se hősködjél! Tehát tudd meg... igen... leány koromban nekem is volt egy imádóm —

VIOLA. Ezer is, kedvesem — mert szép valál.

VIKTORIA (Elfordulva, szemét lesütve). Engem csak egy imádott — Dörgei.

VIOLA. Dörgei? alias Bornyák?

VIKTORIA. S most láthatod, nincs jogotok egymást megölni.

VIOLA. Hahaha!

VIKTORIA (félre). Most már ő jön dühbe...

VIOLA. Bravo!

VIKTORIA. De szerelmünk tiszta volt, mint angyaloké...

VIOLA (Túlságos páthossal). Rettenetes ember!

VIKTORIA (félre). Hatalom, tekintély, Isten hozzátok!

VIOLA. Felséges! ezt már szeretem.

VIKTORIA. Mit hallok? semmi szemrehányás? tán még örülsz is, hogy szerettem?

VIOLA. Én? sőt inkább — ha en profil fog állani Dörgei uram — kedvem volna, orra hegyéből valamit ellőni.

VIKTORIA. Hát nem békülsz? hiában compromittáltam női tekintélyemet!

VIOLA (Túlozva). De mikor téged mert szeretni! téged!

VIKTORIA. De leány koromban.

VIOLA. Az mindegy —

VIKTORIA. Most te kezded?

VIOLA. Végzem. (Menni akar.)

VIKTORIA. Nem, nem bocsátlak.

VIOLA (Tréfás pathossal). Őt félted? Hah!

VIKTORIA. Ments Isten!

VIOLA. Ő nem tud vívni, s én mester vagyok; így világos, őt félted! Oh, én boldogtalan!

VIKTORIA. Jó, menj tehát; de mégis kiméld, különben azt hiszem, Otiliát akarod özvegygé tenni.

VIOLA. Rettenetes leszek.

NEGYEDIK JELENET.

Peti. Volt.

PETI (Levéllél). A pénztárnok . . .

VIOLA. Vár? megyek.

PETI. Nem, hanem a pénztárnok szobaleánya e levelet adta — (félre) nekem pedig egy csókot. (El.)

VIOLA. Levél? lássuk.

VIKTORIA. (Félre.) Csak nem az én szerelmes leveleim valamelyike? . . . (Férje arczára tekint). Nincs benne kétség! eikomorodik. — Szegény, mennyit fog szenvedni, mert azt a szót «szeretlek» mindig alávontam.

VIOLA. Előre gondoltam.

VIKTORIA. (Félre.) Mosolyog; mégsem az lesz —

VIOLA. Szegény bohó!

VIKTORIA. (Félénken.) Miféle levél az?

VIOLA. Dörgei ír, s megkövet.

VIKTORIA. No, ládd, megbánta.

VIOLA. (Tervelve.) Köszönöm alássan, mintha azzal vége volna, mint mikor valaki lábamra hág, s azt mondja: pardon!

VIKTORIA. De ha én is kérlek.

VIOLA. Elégtételt kell adnia, a megkövetés nem elég.

VIKTORIA. Tehát oly vérengző vagy?

VIOLA. Rettenetes.

VIKTORIA. Tehát semmi sem engesztel meg?

VIOLA. Semmi. (Íróasztalhoz ül). Kedves nőm, diktáld le e levelet. (Átadja.)

VIKTORIA. Miért?

VIOLA. Lemásolom. Kérlek. De szóról-szóra.

VIKTORIA. (A levélből olvas.) «Tisztelt úr! s ha szabad — Barátom! —»

VIOLA. (Írja.) Barátom!

VIKTORIA. «Bánatteljes szívvel írom e sorokat. Én önt — téged kiméletlenül megbántottalak.» No ládd, maga megismeri.

VIOLA. (Írja.) Csak tovább!

VIKTORIA. «Pirulok leírni, mit elkövettem.» — No ládd, szégyenli magát.

VIOLA. Az is benne van?

VIKTORIA. Nincs.

VIOLA. Tehát commentár nélkül, kedveském.

VIKTORIA. «Koporsóm zártáig szálni és banni fogom.» — Egészen megindít.

VIOLA. Engem nem. Tovább!

VIKTORIA. «De ha barátságunk emléke szent előtted, ne kívánd éltetemet — kedves nőm szinte kér egykori szerelmed szent emlékére» ezt ki is hagyhatta volna.

VIOLA. Reszketett is a keze, midőn leírta, mintha nem is az az írás volna.

VIKTORIA. «Kegyes válaszodra vár háladatos szolgád — ha szabad — barátod: Dörgei.»

VIOLA. Viola Ákos, manupropia.

VIKTORIA. Saját nevedet irtad alá?

VIOLA. Igen. (A levelet összehajítja és oldalzsebébe teszi.)

VIKTORIA. De hát mit jelent ez?

VIOLA. Mindjárt meglátod. (Kopogtatás.) Szabad! — Ah! ez ő!

ÖTÖDIK JELENET.

Dörgei. Volt.

DÖRGEI. (Előre jő, igen levert. Szűnet.)

VIOLA. (Méltóságos állásban várja.)

DÖRGEI. Vette ön leveletem?

VIOLA. Igen.

DÖRGEI. Mit méltóztatik válaszolni?

VIOLA. (Az asztalfiókból két pisztolyt vesz ki). Mindjárt meghallja ön. — (Csattantja).

VIKTORIA. Ah!

DÖRGEI. (Ijedve). Hallom... Tehát engesztelhetlen?

VIOLA. Ön tudni fogja mit kíván a becsület —

DÖRGEI. Tudom... de —

VIOLA. Ön tegnap vakmerő volt engem — illetni.

DÖRGEI. Fájdalom! —

VIOLA. S ma levelet irt hozzám, melyben bocsánatot kér.

DÖRGEI. Reméltem.

VIOLA. Mitsem volt szabad remélnie. (A levelet elveszi nejétől.) Azt hiszi ön, oly meggyaláztatás után elegendő az ily elégtétel? (A levelet mutatja). Azt hiszi ön, ha valakit arczul ütünk, elég azt egy csinos levélkében megkérlelnünk?...

DÖRGEI. Ön tudja, mily előzmények után —

VIOLA. Tudom. Én az ön nejének leány korában udvarlék, ön ezt véletlenül megtudá, s első dühében meggyalázott oly viszonyért, mely a becsület korlátain soha túl nem csapongott — volt erre önnek joga?

DÖRGEI. Oh! — Dehogyan volt!

VIOLA. S még is elkövette?

DÖRGEI. Eléggé megbántam.

VIOLA. S most kérdem önt, ha teszem házassága előtt ön udvarolt volna nőmnek leánykorában, mint én udvarlék az ön nejének leány korában? —

DÖRGEI. (Félre.) Végem van! Ezt is tudja ... annál dühösebb lesz.

VIOLA. S ha én e rémítő titkot véletlenül megtudnám, mint ön megtudta felőlem; s ha én dühbe jönnék, mint ön dühbe jött; s ha dühömben úgy elfelejtkez-ném magamról, mint ön; s pofont adnék önnek, mint ön nekem; s ha ön ezért engem párbajra hívna, mint én párbajra hívtam önt — (A pisztolyt felfogja.)

VIKTORIA. Férjem vigyázz, ne feledd, hogy megtöltötte.

VIOLA. Tudom. S ha én megbánnám tettemet, mint ön; s ha éppen oly szép kérlelő levelet írnék önhöz, mint ön irt hozzám: ugyan mondja meg ön, megeléged-nék a pofon után ily levéllel, mint ez, melyet ön irt — mondja ki őszintén, megelégednék-e? (Eldobja a levelet.)

DÖRGEI. (Sóhajtva.) Meg!

VIOLA. (A legnagyobb haraggal.) Én tehát önt vissza (szellden) bérnáló. (Két ujjal legyinti arcát, s oldalazséből az általa írott levelet kivesszi s átadja.) Tessék! leveled másolatja.

HATODIK JELENET.

Otilia. Volt.

OTILIA. (Magában.) Meg kell engesztelnem —

DÖRGEI. (Kiterjesztett karokkal). Barátom! nagylelkű barátom!

VIOLA. (Megöleli). Most quittek vagyunk.

OTILIA. (Előfut, férjét megöleli.) Megbocsátott?

DÖRGEI. Visszaadta éltetemet.

VIOLA. (Nevetve.) No, Ödönkém, úgy-e te sem fogsz ezentúl mindjárt tűzbe jönni, sem oly bőkezű lenni?

DÖRGEI. (Homlokát törli.) Kiállattad velem a halálos félelmet.

VIOLA. Én tehát azt tanácslom: «és ne gondold az-
zal, a mi házasság előtt történt; és ne kutass hitestár-
sad holmija közt»; mert a mi az előtt történt, azért még
válópert sem kezdhetni. S ez igen bölcsen van ren-
delve; úgy is elég perpatvar van azért, a mi házasság
után szokott történni. (Nejét karjára fűzi). Most pedig enni! —
ebéd után pedig folyamodjunk, hogy egyikünket tegye-
nek más állomásra, — mert ki tudja?! holmiaink közt
még lehet olyasmi, mi újra ily fényes elégtételt ki-
vánna.

HETEDIK JELENET.

Pereginé (berohan.) Volt.

PEREGINÉ. Meg kell gátolnom! Mit látok? Még élnek?

VIOLA. Kegyes engedelmeiből.

PEREGINÉ. Megbékültek?

VIOLA. (Neje kezét megsókolja.) Úgy van, mert «És ha
összevesztél, és ha válni nincs kedved, békülj meg nap-
lemente előtt, hogy hosszú házassági életü légy a földön.»

PEREGINÉ. Oh, én barátjával értem —

DÖRGEI. (Nejét és Pereginét karon fogja.) Velem is. A kölcsönt
visszakaptam.

PEREGINÉ. Hála Isten, sohasem vittem volna el lekemen.

VIOLA. De maradjon családi titok, még úgy sem tudja más —

PEREGINÉ. Mindenesetre.

VIOLA. Ön is tudja? Oh, úgy mindenesetre titok lesz. (Félre.) «És ne legyen legjobb barátnéd, sem barátod, sem nagynénéd.»

NYOLCZADIK JELENET.

András. Peti. Volt.

ANDRÁS. Tálal...

PETI. (Félre löki). -tak. Méltóztassanak. (Karöltve indulnak).

PETI. (Andráshoz). Czili már az enyém!

ANDRÁS. (Szomorún.) Igaz az: «Egy házban csak egy család lakjék, és ne tarts senkivel közös asztalt.» — Ez Czilibé került.

A NŐURALOM

Vigjáték három felvonásban.

✱

A M. Nemzeti Muzeum könyvtárában lévő első fogalmazvány
felhasználásával készült szöveg.

SZEMÉLYEK.

(E szereposztással adatott először a Nemzeti Színházban
1862 április 28-án.)

Szirtfoki Jenő, földbirtokos.....	<i>Feleki.</i>
Ilon, neje	<i>Felekiné.</i>
Somkuti Lajos, Ilon bátyja.....	<i>Lendvay.</i>
Rózsa, Lajos neje	<i>Szilágyiné.</i>
Rezgeiné, fiatal özvegy.....	<i>Lendvayné.</i>
Kondori.....	<i>Szathmáry.</i>
Terka, Somkutiék }	<i>Némethiné.</i>
Julcsa, Szirtfokiék } szobaleánya	<i>Korcsek Leop.</i>
Szakács }	<i>Szűcs.</i>
Lovász } Szirtfokinál	<i>Korcsek.</i>
Inasok.....	<i>Virág.</i>
Vendég	<i>Balázs.</i>
		<i>Hubenai.</i>

Vendégek. Történik Szirtfoki falusi lakában.

ELSŐ FELVONÁS.

Terem, jobbra-balra oldalajtók, közép bejárás. Elöl jobbra oldalajtó. Jobbra pamlag. Balra pamlag. Kis asztal a pamlag mellett. Két felől székek.

ELSŐ JELENET.

Terka, Julcsa (tisztogatnak).

TERKA. Mit magázzuk, mit önözzük mi egymást!?
Legyünk te s tu.

JULCSA (megcsókolja). Nem bánom.

TERKA. Így mindjárt több bizalommal lehetünk egymáshoz s kimondhatjuk, a mi szívünkön van. Ah, mert unalmas, végtelenül unalmas ez a falusi élet. Képzelheti . . . vagyis képzelheted: én, ki Pesten születtem, Pesten nevedtem, a pesti élethez szoktam, úgy érzem itt magamat, mint hal a szárazon. Azt hittem, ez a kis land-parthie szórakoztatni fog; ah, mert én is csalódtam . . .

JULCSA. Kiben? vagy miben?

TERKA. Egy szép ifjuban, a ki Pesten járt iskolában, térdig a rózsában. Eget-földet ígért s egyszerre eltűnt a nélkül, hogy csak azt mondta volna: «Adjó neked szegület!» Hidd el, édes Julcsám, Ujfalu az uramra is, rám nézve is száműzetés.

JULCSA. Tehát az uraságod sem örömet jött ide?

TERKA. Azt csak észrevetted, hogy nálunk is a papucs-kormány uralkodik.

JULCSA. Te tehát azt hiszed, nálunk is?

TERKA. Ah, be naivok vagytok ti itt falun. Évekig lakol itt s még azt sem tudod: én három napja vagyok

itt s már mindent tudok. A te urad, édes Julcsám, szép, derék, szeretetreméltó férj, de okos is, — s a példaszó azt mondja: «az okosabb enged». O szépszerével mindig enged s minthogy mindig az történik, a mit asszonyod akar, nincs házi zivatar. Oh az effélében nekem nagy praxisom van. Én áttanulmányoztam vagy negyven családot Pesten; mert egy-két hónapnál tovább sehol sem állom ki. Tapasztalat után mondhatom: hogy a házasságok három kategóriába oszthatók.

JULCSA. Mi az a cathégoréja?

TERKA. Azt úgy szoktuk mondani; Vilmostól tanultam.

JULCSA. A ki elhagyott?

TERKA. Nem; Vilmos az, a kit én hagytam el. — Tehát először: van házasság, melyben mind a férjnek, mind a nőnek van esze. Ezek aztán szép, csendes és hosszú házi életet élnek, még házi barátokkal is. Secundo: van házasság, melyben egyik félnek sincs esze. Na ezeknél aztán hol a férj, hol a nő nem eszik az asztalnál. A férj minden lépten kapja a kalapját s elfut hazulról, a nő pedig minden lépten görcsöket kap. Reggel összebékülnek, hogy estve újra összeveszheszenek . . . míg végre is vagy a férj vagy a nő marad egyedül a háznál. Egy helyütt úgy is jártam, hogy én maradtam egyedül, mert a nő és a férj egyszerre szökött meg. Végre a harmadik osztályba azon házasságok tartoznak, melyekben csak az egyik félnek van esze. Ezeknél gyakran villámlik, de a menykő nem üt be, mert ha a bolondabb — villám, az okosabb villámhárító. Bizonyossá teszek, hogy a mi uraságaink ezen cathégoriába tartoznak; csak hogy nálunk a nőnek, nálatok pedig a férjnek van esze.

JULCSA. No ezt nem vettem észre.

TERKA. Mert nincs praxisod. Mert nem hallasz perpatvart, nem látod a tányérokat repülni . . . rococo! Édesem, a te asszonyod nem szól, hanem csak néz s az urad ezt is megérti. Azzal tart, hogy a türelem rózsát terem. Várj csak, míg egyszer elveszti türelmét, majd lesz akkor spektákli.

JULCSA. De hát ti nálatok? . . . Hisz úgy élnek, mint a tubagerliczék.

TERKA. Jaj barátnőm, az én asszonyom valódi őrangyal. Nincs is addig baj, míg ez őrangyal gallérjánál fogva tartja az urat; de mihelyt kisiklik kezéből, azonnal nyakra-főre rohan a feneketlen örvénybe. Tudod, mért jöttünk mi ide? Hogy az uramat észére hozzuk. Tudod, miféle ház ez nekünk? Férjjavító intézet. Mert tudd meg: az én uram otthon a háznál a legjobb, legszeretetre méltóbb, legengedelmesebb, a legboldogabb férj: de mihelyt szabad szárnyra kél, jó compániába megyül s egy pohárral többet iszik, no akkor aztán elszabadul az ördög. Ekkor aztán tele fejjel, de üres zsebbel jó haza; s mikor kialuszsza magát, csupa szerelemből és bűnbánatból majd megeszi nejét. Minderről a világ mit sem tud; de én, ki az effélét a kulcslyukon át tanulmányozgatni szoktam, mindent tudok. Azt mondják: az alkalom tolvajt csinál; hogy tehát az úrnak ne legyen alkalmá, elhagytuk Pestet s ide falura jöttünk a sógorékhoz s itt fogunk mindaddig maradni, míg az úr tökéletesen kigyógyul . . . Azaz itt fognak maradni, mert én soká ki nem állom. De csitt! jönnek. (Elmennek.)

MÁSODIK JELENET.

*Ilon, * Szirtfoki.*

ILON. De ha mondom neked, úgy van. Én élesebben látok az efélékben. Ha gazdaságról, politikáról vagy

* Tapasztalván, hogy az előadó visszás felfogása által, különösen főszerepnél, az egész mű sikere kockára van téve, figyelmeztetem az *Ilont* előadó színésznőt, hogy ez férjével nem makranczosságból vagy perlekedési viszketegből, hanem leginkább hatalomvágyból ellenkezik; s később csak azért használ fel minden eszközt, hogy az ingadozó hatalmat visszanyerhesse: tehát nem ingerült házsártost vagy szenvedélyes czivakodót, hanem többnyire nyugodt, jól vagy rosszul számító és okokkal győzni akaró nőt kell ábrázolnia.

egyéb tudományról van szó, előttem is tekintély vagy s jól tudod, soha sincs ellenvéleményem: de a családi ügyeket, már bocsáss meg, jobban ismerem. S azt sem fogod kétségbevonni, hogy a nők jellemét jobban meg tudom ítélni; mert hisz én magam is nő vagyok.

SZIRTFOKI (lapot vett a hátsó asztalról s olvas a jobb pamlagon). Jó jó! Neked van igazad.

ILON (hozzá közelít). Ez csak kitérés; mert nem győznek okaid.

SZIRTFOKI. Hiszen mondom, hogy igazad van.

ILON. Mindig így teszesz . . . ez kiállhatatlan! (Elhagyja s balra megy.)

SZIRTFOKI. De hát mi bajod?

ILON. Mindig akkor olvasod a hírlapokat, mikor meg akarlak valamiről győzni.

SZIRTFOKI (leteszi a hírlapot). Hiszen már meggyőztél. (Félre.) Hová czéloz?

ILON. Azt csak úgy mondd.

SZIRTFOKI (elébe áll). De az isten szent szerelmére, mondd, mit kívánsz?

ILON. Engedd, hogy meggyőzzelek róla.

SZIRTFOKI (comikailag). Hát győzz meg, itt vagyok.

ILON (boszusan elfordul). Ah, te tréfálsz.

SZIRTFOKI. Hát komolyan, mi kifogásod van sógorénk ellen? Mert róla szóltunk.

ILON. S neked mi kifogásod van Lajos ellen? Mert róla volt a szó.

SZIRTFOKI. Bátyád ellen, nekem? Semmi.

ILON. Már pedig vagy, vagy . . . de az egyik mindenestre hibás.

SZIRTFOKI. De hát miért?

ILON. Mert nem boldogok.

SZIRTFOKI. Azt éppen nem látom.

ILON. Természetesen, Rózsának adsz igazat, mert hiszen nő s Lajost kárhoztatod, mert hiszen az én bátyám.

SZIRTFOKI (félre). Oh türelem, türelem! — Édes Ilon, az igen szép tőled, hogy bátyádat szereted, boldogsá-

gát óhajtod s arra féltékeny vagy; de mért keresesz bajt ott is, a hol annak nyoma sincs?

ILON. Azt te csak képzeled. Mert mi boldogok vagyunk, azt hiszed, az egész világ az. De én látom, bátyám nem boldog.

SZIRTFOKI. Én pedig ellenkezőleg —

ILON. Mert nem ismered Lajost. Nőtlen korában vidor, élénk, tréfás volt: s most uram teremtmőm, trapistának is beillenék.

SZIRTFOKI. Jaj, de azóta megházasodott.

ILON. Hát te nem házasodtál meg? megváltoztál-e azért? Ugy-e nem? mert te boldog vagy. De látom én, a mit látok; ennek a nő az oka. Ő visszaél bátyám szerelmével s uralkodik fölötte. Nem mindig az történik-e, a mit Rózsa akar?

SZIRTFOKI. De ha ő csak a jót akarja, miért ellenkeznék férje?

ILON. Hát én nem mindig csak a jót akarom, azért még sem mindig történik az, a mit én akarok?

SZIRTFOKI. Példának okáért —?

ILON. Előre tudtam, hogy velünk teszed párhuzamba.

SZIRTFOKI. Én? . . . hiszen éppen te . . . azaz igazad van: mi kivételek vagyunk.

ILON. Bátyámtól ez léhaság! Türelme gyávaság . . . s ennek előbb-utóbb rossz vége lesz.

SZIRTFOKI (félre). Hát az én türelmemnek?

ILON. De én mindezt előre sejtettem, megjósoltam: sohasem is volt kedvemre e házasság.

SZIRTFOKI (félre). Ah, hát innen fúj a szél.

ILON. Az ily gazdag nő rendesen túlkövetelő, uralomra vágyó s a férjet papucsvitézzé teszi. Ez nem is lehet máskép. Azt hiszik, ha három házat hoznak a házhoz, a női szende türelmet s engedékenységet nélkülözhetik.

SZIRTFOKI (oldalpillantással). Holott az úr a háznál a férj.

ILON (szintúgy kétesen). Az az, a nő az asszony; s így házasságban nincsenek előjogok; s mihelyt valamelyik fél túlhatalmat gyakorol, az zsarnok, hol zsarnokság

uralkodik, hogy legyen ott béke és boldogság? A járom rózsafüzérrel is terhelő, szégyenletes. A nő, a ki férjét így megalázza, magát aljasítja le; mert a nő magas hivatása nem az önkény, mi még a férjben is visszaszító, hanem a béke és szerelem. Az úgynevezett emancipált nők, még ha oly szépek is, erkölcsileg rútak: valamint a pipogya nőies férfiak mindig nevetésgesek.

SZIRTFOKI. Igaz, oh mennyire igaz!

ILON (észreveszi magát). Azaz . . . hogy az önkénykedés még menthető, ha szellemi fensőség jogosítja. A hol a férj gyöngé, korlátolt eszű, erkölcsileg gyámoltalan. . .

SZIRTFOKI (félre). Az én volnék.

ILON. Ellenben, a hol a nő magas műveltség, emelkedett szellem s minden erény által túlszárnyalja férjét, ott helyén van a szerepcsere s a nőuralom. De itt, nem tudnám, mi jogosítná erre Rózsát? Szépség? nem tudom, mi szemmél nézitek ti férfiak, de én nagyon is középszerűeknek látom bájaikat. Szellemdús? lehet, csakhogy a ki többnyire hallgat, többnyire vagy nagyon is bölcs, vagy nagyon is együgyű.

SZIRTFOKI. De ha bátyád így is imádja?

ILON. Éppen az a baj, hogy oly vak; de majd felnyitom én szemét.

SZIRTFOKI (komolyan). Már bocsáss meg, ezt nem fogod tenni?

ILON. Mit nem fogok tenni?

SZIRTFOKI. Ha bátyádat szereted s boldogtalanná nem akarod tenni, nem avatkozol ügyeikbe; mert úgy jobb lett volna ide sem jönniök.

ILON. Éppen azért, mert nagyon is szeretem, kötelességem megmenteni.

SZIRTFOKI. Azt nem fogod tenni, én megtiltom.

ILON. Megtiltod? hah, így vagyunk! — Lám, lám. a példa ragadós. Így akarom, így parancsolom. Ön tán valami római imperátornak képzele magát?

SZIRTFOKI. Éppen azért jobb lesz más fedél alatt lakniok.

ILON. Értem; mivel e jószág és kastély öné, azt hiszi, én és bátyám csak vendégei vagyunk. Erről az oldalról még nem volt szerencsém ismerni.

SZIRTFOKI (mindjobban hevülve). Ez az örökös ellenmondás végre is —

ILON. Azaz térdet-fejet hajtva, fogadjak némán szót?

SZIRTFOKI. Te a más szemében meglátod a szálkát —

ILON. Oh mily szép közmondás! Azaz, a Rózsa gyöngesége a piczi szálka s az enyém — iszonyú gerenda.

SZIRTFOKI. Jönek. Ha kérnem szabad, váltsunk vidám arczot. (Jobbra megy.)

ILON (követi). Az önnek nagyon is könnyű; — (látván, hogy jönnek, balra megy) de én is megpróbálom dicső példáját követni.

HARMADIK JELENET.

Előbbiek. Somkúti. Rózsa.

ILON. Jó reggelt kedves Rózsám! (Megesőkolja.) Ily késő keltek? Hiában! ez már a fővárosiak előjoga; mi szegény falusiak a napszámosainkkal tartunk.

RÓZSA. Oh, mi is korán keltünk; már a kertben is sétáltunk; s` hogy rólad sem felejtkeztünk meg — ím e bokréta legyen tanunk. (Átadja.)

ILON. Köszönöm. Te igen kedves vagy!

SOMKUTI (Szirtfokihoz halkan). Szép, szép, de nagyon unalmas.

RÓZSA (felé fordul). Mit mondasz kedvesem?

SOMKUTI. Hogy . . . az ám — akarom mondani: jobb falun.

RÓZSA. Legalább nekünk.

ILON (férjéhez megy). Nekünk valódi Arkádia — úgy-e férjem?

SZIRTFOKI (leül a pamlagra a jobb oldalon — Ilon mellé ül). Majd ők is megszokják.

RÓZSA (a bal pamlagra ül). Ily kedves rokonok közt az könnyűvé válik, úgy-e férjem?

SOMKUTI (mellé a székre). A mint akarod, édes jóm.

RÓZSA. Mert tudnotok kell, ez áldozatot nekem hozta ő. Lemondott a főváros örömeiről kedvemért.

ILON. Ej, ej, te gonosz bátya, hát nem kedvemért jöttél? Évekig ostromolták leveleim s végre is kisül, hogy csupán nejjének köszönjük e viszontlátást.

RÓZSA. Ne vedd azt úgy — ő mindig vágyott ide; de az utolsó két évben pénzügyeink kissé zavarba jöttek, azokat kelle tisztába hoznunk — no mert a bevétel s kiadás közt eltévesztettük a súlyegyent, többet költöttem toillettemre, mint kellett volna.

SOMKUTI (félre). Mégis angyal ő; magát vádolja.

RÓZSA. De itt majd helyrehozzuk a deficitet. (Feláll, Ilonhoz megy.) Közel hozzátok bérlünk egy kis jószágot s gazdálkodunk. Reménylem, nem vonod meg tőlem tanácsaidat; hozzád járok iskolába, te megtanítasz gazdasszonykodni.

ILON. Oh szívesen; csakhogy hamar bele fogsz unni.

RÓZSA. Oh nem, nem! Én itt boldog vagyok; eddig nem is sejtettem a falusi élet örömeit. Oh csak Lajos-sal tudnám feledtetni Pestet. De majd erre is megtanítasz, mert a sógor esküvel erősíti, hogy veled egy remete barlangban is boldog lenne.

ILON (öleli férjét). Mert mi szeretjük egymást.

RÓZSA (szintén öleli férjét, ki felállt). Oh úgy mi is czélt érünk, mert mi is szeretjük egymást.

ILON. S én Jenőnek korlátlan uralmat biztosítottam.

RÓZSA. Az én Lajosom is oly jó, kinek könnyű engedelmeskedni.

SOMKUTI. Az én nőm oly okos, oly kedves, kinek könnyű szót fogadni.

NEGYEDIK JELENET.

Inas, Kondori. Előbbiek.

INAS. Kondori úr! (Mind felállnak.)

KONDORI (belép). Ahol nil vége a meglepetésnek! (A nőket meglátva.) Ah bocsánat, nem hittem, hogy ily ko-

rán nagyságtokat is üdvözölhetem; így már én magam vagyok meglepetve.

SOMKUTI. Ah, Gusztáv, te vagy?

SZIRTFOKI. Valóban ez ő!

KONDORI. Testestül-lelkestül, szakállostul-bajuszostul s egy tenyérynivel közelebb az éghez. Édes nagyságaim, iskolatársak voltunk, hat éve nem láttuk egymást s ez mentsen ki, hogy ajtóstul rohantam a házba. Ezen felül egy hete szomszéd is vagyok; a kendei jószágrészt vettem meg a szomszéd faluban. S most égek a kíváncsiságtól régi barátim választottait megismerhetni. Barátom, ismertess meg; mert én, ha a sors volnék és nekem kellene nagyságtokat barátaim közt kiosztanom, lelkemre, nem tudnék választani.

SZIRTFOKI. A gonosz, mindjárt udvarol is.

SOMKUTI. Én kisegítlek zavarodból (bemutatva) nővérem, Ilon.

KONDORI. Így már mindent tudok. Egyébiránt ne legyetek rám féltékenyek, magam is a házi csendélet után sóvárgok s egy hó mulva lakodalmat tartunk.

ILON (helylyel kínálja, ülnek: Ilon, Rózsa a bal pamlagon, Kondori mellette széken, Szirtfoki áll, Somkuti a jobb pamlagon). S ki a szerencsés?

KONDORI. Reménylem, mind a ketten azok leszünk. Rezszeiné, született Kendei Piroska. Ezért vettem meg a kendei jószágrészt; most már egész Kende a mienk lesz. (Szirtfokihoz.) Nos pajtás, te ismered? Mit mondasz hozzá?

SZIRTFOKI. Szép és jó.

KONDORI. Primæ classis.

SZIRTFOKI. Eminens.

KONDORI. Micsoda?

SZIRTFOKI (később leül a székre neje mellett). No Piroska.

KONDORI. Én a jószág földjét értettem.

ILON. Ej, ej, úgy látszik, önt inkább érdekli e jószág szépsége, mint e szépség jósa.

KONDORI. Mind a kettő. Mai világban regényes szerelemhez, regényes fekvésű jószág is kell. Ezt a regény-íróktól tanultam, kik legelőször is a vidék fölött tarta-

nak szemlét, a hol a regény játszik. S minthogy a Piroskáék ablakaiból szebb és jobb a kilátás, én is e kedvezőbb nézpontot választottam. Aztán hamarjában számot vetettem s úgy találtam, hogyha a két felet összeadjuk, egy egész lesz.

SOMKUTI. És semmit sem feledtél ki a számításból.

KONDORI. Semmit. Reménylem, ez összeadásból nem marad fenn semmi törtszám, milyen a tört szív, régibb, ki nem töröltt szerelem, s a mi legfőbb, le nem törlesztett adósság. Sem szíveinkre, sem jószágainkra nincs semmi betáblázva.

ILON. Fogadja őszinte szerencsekivánatunkat.

KONDORI. S én azon leszek, hogy barátságukat is megérdemeljem; különben a mézes hetek után nagyon unalmas évek következnének s nekem még másodmagammal sincs kedvem remetéskedni. Én e környékben egészen más életet akarok behozni. Házam lesz a casino, de nem csupán férfiaknak. Jegyesem éppen úgy gondolkozik s megigérte, hogy nem csupán a férfiak iránt lesz szeretetreméltó. Az első lépést ma akarom megtenni. Nagyszerű vadászatot rendeztem, melyre a környék valamennyi kaputos — akarám mondani attilás urát meghívtam. Ide személyesen jöttem, hogy minden akadályt legyőzzek. Esedezem, kölcsönözzék ide, nagyságtok, három napra férjeiket.

ILON (férjére egy tiltó tekintettel). Oh szívesen. De az én Jenőm nem szokott soha vadászni.

KONDORI (feláll, utána mind). Ej, hiszen a vadászat csak mellékes dolog.

ILON. Ezen kívül el nem halasztható dolgaink is vannak.

KONDORI. Ah, látom, nagysád kosarat akar adni.

ILON. Különben is mi annyira elszigetelve élünk...

KONDORI. Hisz éppen e chinai falakat akarom én ledönteni. E környék urai úgy élnek, mint a Montecchi és Capuletti párt.

ILON. Különben, ha Jenőnek kedve van, én nem gátolom.

SZIRTFOKI. Három napra nem ígérkezhetem, de pár órára majd átrándulok. (Átmegy jobbra.)

KONDORI (Rózsához). De nagysád reménylem, Lajost egészen rendelkezésem alá bocsátja?

RÓZSA. Ah kérem, az nem tőlem függ.

ILON (félre). Nem akarja bocsátani. (Hozzá.) Oh Lajos egészen más; ő neki nincsenek dolgai, ő különben is szórakozni jött falura, ő . . .

RÓZSA (belevág). És mivel fogják magukat három napig mulatni?

KONDORI. Oh, a programm tökéletes. Ma délben futó vadászebéd, délután szalonkákra megyünk, estve aztán iszunk, kártyázunk.

SOMKUTI (érdekkel). És nagyban szoktatok játszani?

KONDORI. Én a jónak sohasem vagyok elrontója s így a makaónak sem; sőt, ha vendégeim parancsolják, fáró-bankot is adok.

RÓZSA. Így már sajnálom, de az én Lajosom gyűlöli a kártyát s felfogadta, hogy oly multságba nem is megy, hol kártyáznak; azt pedig nem kívánhatjuk, hogy az ő kedvéért másoknak is tiltva legyen (hozzá megy) nemde édesem?

SOMKUTI. Azaz hogy — (Rózsa kérőleg néz reá) nőmnek igaza van.

ILON (félre). Mily zsarnokság!

KONDORI. Ezt már igazán sajnálom, különösen azért, mert éppen (sulyozva) a nőktől kapom a kosarat. (Köszön a nőknek.) Úgy vonulok vissza, mint vert ellenség. (Kézet fog.) Isten veletek! (Félre.) Szegény papucsvitézek! (El.)

RÓZSA (halkan Somkutihoz). Köszönöm, valódi hős valál!

SOMKUTI (halkan). Ki ne lenne az védelmed alatt!

ILON. De mért nem bocsátottad el Lajost?

RÓZSA. Én?

ILON. A legjobb alkalom lett volna ismerkedni; az egész előkelő férfitársaság együtt lesz.

RÓZSA. Lajos örömejobb van itthon. Különben én nem tartóztattam.

ILON. Kondori, úgy látszott, ellenkező hittel távozott.

RÓZSA. Különben is én csak a te példádat követtem, az első megtagadás tőled eredt.

ILON. Tőlem? . . . Oh, az én férjem jöhet-mehet; hisz az én férjem át is rándul, (nemet int férjének) legalább megigérte.

SZIRTFOKI (nem akarván elérteni, vidoran). Tehát egyikötök sem ellenzi? — Úgy sebaj! Készülj Lajos! — én fogatok.

ILON, RÓZSA (ijedve férjeikhez simulnak). Férjem?

SZIRTFOKI (kaczag). Jó, jó! engedelmeskedünk. Mi majd külön vadászatot tartunk. Nekünk is van erdők. Mindjárt is rendelést teszek s befogatok. Ha akartok, ti is velünk jöhettek. Az ángyi még úgy sem látta a vadászlakot.

RÓZSA. Oh a legörömostebb. Sietek átöltözködni. (El balra.)

SZIRTFOKI. Készüljetek, egy negyed mulva indulhatunk. (El.)

ÖTÖDIK JELENET.

Ilon, Somkuti (nejét akarta követni).

ILON (visszatartóztatja). Ezt csakugyan nem hittem volna.

SOMKUTI. Mit?

ILON. Mondd csak . . . No de én nem avatkozom dolgaiba.

SOMKUTI. Nem értelek hugom.

ILON. De mégis kiméletesebb volnék mások előtt. Mit fog mondani Kondori? . . . Ez a mi környékünk különben is oly pletykafészek. Mi az értne is örömost elegyedünk közójök. Képzelem, minő változatokkal mondja el majd Kondori. Ez igazán boszant; nevet-ségessé fogsz válni, mielőtt ismernének.

SOMKUTI. Igaz. Rózsa legalább rám bizhatta volna a visszautasítást. Utoljára még papucsvitéznek fognak ki-hiresztelni.

ILON (nevetve). Édes bátyám, megbocsáss, de én magam sem hihetek mást.

SOMKUTI. Én? Papucsvitéz?!

ILON. No no! hisz az nem oly szégyen. A ki oly vakon szeret, mint te, annak vezető kell s ki vezetne gyöngédebb kézzel, mint Rózsa? Hisz ő oly gyöngéd, hogy még akkor is kérni látszik, midőn parancsol.

SOMKUTI. Nem, nem! Hiában mented; ez nem volt szép tőle, ez valódi megszégyenítés.

ILON. Én nem akartam szólani; de vérzik szivem, ha elgondolom, hová fog mindez vezetni. Az én Jenőm is enged, ha nekem van igazam, de én okokkal szoktam meggyőzni.

SOMKUTI. S miért megtagadni ily ártatlan mulatságot? Nem mindegy, itthon vadászom-e vagy ott? Hisz nem jöttem én ide remetéskedni?

ILON. Jaj édes Lajosom, úgy nem kellene oly igen gyöngédnek — akarám mondani, gyöngének lenned. Mi nők szeretünk uralkodni; de mindig a férj az oka, ha uralmunk végre zsarnoki lesz.

SOMKUTI. Nőmnek sokban volt és van igaza; de ennyire sem bizni bennem! . . . Ő tudja, hogy én kártyát nem veszek kezembe többé . . .

ILON. Nem ez a főbaj, édes bátyám; de a mód, melylyel uralmát gyakorolja. Ő kedves, szeretetreméltó, valódi angyal; egyetlen hibája, hogy nagyon is érzi és érezteti hatalmát. S ennek magad vagy az oka. Úgy látszik, nagyon is engedékeny voltál; s akkor is, midőn nem kellett volna. (Női munkát vesz s a pamlagra ül, balra.)

SOMKUTI (magában fel és alá jár, sebbel-lobbal). Mivel egy párszor gyöngé voltam s nem bírtam a kísértésnek ellentállani — de most már erős vagyok s ellene fogok állani; nem kártyázom — ezt felfogadtam s meg is tartom. S éppen azért kellene oly helyekre mennem, hogy megpróbáljam erőmet. — S mivel egyszer-kétszer nem vigyáztam magamra, örökké nőm vigyázzon rám?! Örökké száműzve legyek minden mulatságból, a hol nőm nem fogja attilám végét?! Aztán nem szükség éppen nagyban hasardirozni. Van whist-, dartli, calabriasz, piquet, ezeken csak nem vesztek el egy-

egy házat? S mit csináljon itt az ember falun a hosszú estéken? Pesten más — ott van színház — de itt . . . szóval én nem vagyok gyermek . . .

ILON. Lajos, úgy látom, megnehezteltél rám? Hidd el, én nem akartam sérteni Rózsát, csupán testvéri aggodalmaim szóltak belőlem.

SOMKUTI (mellé ül a székre). S neked igazad van. De ládd, ő oly szép, jó, ellenállhatlan. Nincs is több hibája ez egyen kívül. S abban is igazad van, hogy ennek is én vagyok az oka, mert imádom.

ILON. Nem szereted a perpatvart, lármát . . . igazad van: az okosabb enged. De némely nő éppen arra számít; minden kicsinységért zajt üt s a békeszerető férj, csak hogy füle kimélve legyen, kész a legnagyobb áldozatra is.

SOMKUTI. Ah, úgy nem ismered Rózsát, ő sohasem perel.

ILON. Ah, tehát sír s könnyeivel győz?

SOMKUTI. Azt sem teszi.

ILON. Tehát görcsei vannak . . . ájuldozik? . . .

SOMKUTI. Az sincs. Ő nem tesz szemrehányást, könyeit titkolja.

ILON. Ah, tudom már: hallgat.

SOMKUTI. Ugy van, hallgat . . . s ilyenkor, bár szólna, bár sírna —

ILON. S három napig sem szól hozzád; s ha te szólsz, nem felel?

SOMKUTI. Úgy van, szomorú, hallgatag s ez halálra kinez —

ILON. S te ilyenkor lábához borulsz, szánod és bánod bűnödöt; a mi tulajdonkép nincsen is — s még te kérsz bocsánatot. Édes bátyám, ez a legelső intráda, még csak aztán jó a sírás, perelés, ájuldozás, elválással fenyegetés stb. stb. Jaj, édes bátyám, ha te már az első s leggyöngébb fegyvernek sem bírsz ellentállani, ne csodáld, hogy nőd abszolút hatalommal bír. Hidd el, mi nők legjobban ismerjük férjeinket s nekünk is van annyi eszünk, hogy a veréb után nem lövünk ágyuval,

SOMKUTI (felugrik). Ennek végét vetjük. Vadászni megyek, még pedig Kondorihoz. Megmutatom, hogy nem vagyok gyermek s ellent bírok állni minden kísértésnek s nincs szükségem gyámságra.

ILON (szintén feláll). Csak nem fogsz megszökni.

SOMKUTI. Éppen nem, megmondom kereken, hogy menni akarok s elmegyek. (Félre.) Kártyát nem veszek kezembe, megmutatom, hogy nincs oka engem félteni. (Ilonhoz.) Jenő is velem jó —

ILON. Azaz, Jenő nem mehet.

SOMKUTI. De hát miért?

ILON. Dolgai vannak; aztán többen lesznek ott, kikkel mi meg hasonlottunk . . .

SOMKUTI. Úgy hát magam megyek. (El bal oldalon.)

ILON (egyedül). Már csak kövesse meg magát, három pesti ház még nem ad jogot, hogy bátyám zsarnoka legyen. Mégis, ha magasabb műveltség, szellemi túlsúly jogosítná arra, mint például engem —

HATODIK JELENET.

Szirtfoki (jó középéről), Ilon.

SZIRTFOKI. Hol van a sógor?

ILON. Rózsához ment.

SZIRTFOKI. Befogtak, mehetünk.

ILON. Ő nem megy veled.

SZIRTFOKI. Nem? miért?

ILON. S te nemde kész vagy nekem egy kis áldozatot hozni?

SZIRTFOKI. Oh a legnagyobbat is.

ILON. Maradj ma itthon kedvemért.

SZIRTFOKI. Mit? hát itthon sem szabad vadásznom; nem elég, hogy Kondorihoz nem mentem?

ILON. No mert a kocsit Lajos fogja használni.

SZIRTFOKI. Az más; de hát hova akar ő menni?

ILON. Kondorihoz.

SZIRTFOKI. Micsoda? De hát Rózsa? . . . beleegyezik?

ILON. Úgy hiszem, Lajos nem fogja kérdeni.

SZIRTFOKI. Nem fogja kérdeni?!... bámulok! —

ILON. Mi ne avatkozzunk dolgaikba; magad is azt mondad: majd elintézik ők egymás közt.

SZIRTFOKI (más hangon). Igazság, — de én nem is tudom, mért ellenzette Rózsa?

ILON. A nőknek vannak efféle szeszélyeik.

SZIRTFOKI. Igaz, ez már valódi szeszély, melyet meg kell törni. Ily ártatlan mulatságot megtagadni férjétől.

ILON. Nemde te is átlátod, hogy Lajosnak igaza van?

SZIRTFOKI. Hogy ne! De ha a nő majd botrányt csinál?

ILON. Majd kibékül s másodszor okosabb lesz, s nem kíván férjétől ilyesmit. Mert vagy szereti férjét, vagy nem szereti férjét; ha szereti, engedni is meg kell tanulnia; ha pedig nem szereti, jobb előbb mint utóbb tisztába jönniek.

SZIRTFOKI. Ezért megcsókollak! Leczkét adhatnál a házásoknak, különösen a papucsvitézeknek. De ne tégy úgy, mint azon képmutatók, kik erkölcsről prédikálnak, s maguk még sem követik.

ILON. Oho! az más! nekem nincsenek szeszélyeim. Én mélyen meggondolok mindent, s olyasmit soha sem kívánok, a minek igazságáról meg ne volnék győződve.

SZIRTFOKI. Tudom kedvesem, s éppen azért nem lesz ellenedre, ha én is elmegyek Lajossal.

ILON. Mi? micsoda?... te is?... (határozottan) abból semmi sem lesz.

SZIRTFOKI. Miért?

ILON. Azért, — mert én nem akarom.

SZIRTFOKI. Nem akarsz? De ha én akarom.

ILON. Akarsz? azt eddig még nem tudtam, hogy csak azért kelljen engednem, mert akarsz.

SZIRTFOKI. Én már elég régen tudom; ideje, hogy végre te is megtanuld. Elég soká türtem szeszélyeidet.

ILON. Én szeszélyes?

SZIRTFOKI. Az. A mi Lajosnak illik és szabad, miért ne illenék és szabadna az nekem is? Magad mondtad,

hogy ez Rózsától csupa szeszély. Azt hiszed. a minála szeszély, az nálad bölcsesség? S most emlékszem, először is te adtál nevemben Kondorinak kosarat. Rózsa csak a te példádat követte. S most mégis te kárhóztattad őt. — Oh édes kedves nőcském, ezzel saját fejedre mondtad ki az ítéletet!

ILON. Engedj szóhoz jutnom.

SZIRTFOKI. Nem, édes kedves nőcském, most egyszer én fogok szólni; mert meg kell egymást értenünk. Három éve vagyunk házások. Az első évben mindig egy akaraton voltunk; ha én kértelek valamire, az mindig teljesült, s a mit te kívántál, én sohasem tagadtam meg. Oh e szép idő emléke is öröm és boldogság! De már a második évben ezen boldog frigy, ezen szerződés csak rám nézve birt kötelező erővel; azaz: a mit te kívántál, én annak sohasem mondtam ellene: de a mit én kívántam, az mindig elmaradt. Én magam sem tudom, hogy történt ez; de te oly szeliden kértél, oly nyájasan tettél ellenvetéseket; vagy példálózva oly távolról hálóztál körül, hogy én észre sem vettem, midőn le valék győzve. Mert akkor még te kérni látszottál, midőn tulajdonképen parancsoltál. E rabigát mosolyogva, hizelegve, kérlelve, czírógatva tetted nyakamba, s én szinte örültem, hogy akaratodnak szolgálhattam. De te ezzel nem érted be. Győzelmeidben elbiztad magadat, örökös engedékenységgem felbátorított, határtalan szerelmem elkényeztetett: most már az abszolút hatalmat ragadtad meg. Most már nem kérsz, hanem parancsolsz, és pedig nem törvény szerint, hanem szeszélyből. Ha balra lépek, azt akarod, hogy jobbra tartsak; holott ha jobbra tartottam volna, okvetlenül félbalt vezénylenél. S ha vitézüil szembe szállok, a botrányra számítász s a végletekre akarod vinni a dolgot; s én, hogy ne compromittáljuk magunkat mások előtt, elhallgatok s szó nélkül engedek. Ennek véget kell vetnünk: én azt akarom, hogy az első évi házassági alkotmány térjen vissza.

ILON. Mert nem szeretsz többé.

SZIRTFOKI. Mert nagyon is szeretlek.

ILON. Jól van uram, most már tisztában vagyunk. Te a házasságot rabigának tekinted, — magad mondtad — áldozatnak hiszed, ha nőd oldala mellett kell lenned. Oh én belátom helyzeted iszonyuságát: oly nővel élni, kit nem szeretsz... Oh, most már mindent értek! Midőn a legérdekesebb tárgyakról szóltam, ásítoztál, elaludtál... Oh, most már tudom a tegnapi történet okát is. A kertben szemközt jöttél velem; midőn megláttál, megfordultál s kitértél előlem; mert meguntál, terhedre van társaságom, futsz előlem, más társaságot keresesz (sírva elfedi szemeit). Oh én boldogtalan.
(A jobb pamlagra veti magát.)

SZIRTFOKI (nyájasan nevetve). Most egyszer a zsebkendő nem használ édesem; könyeid nem indítanak meg — menni fogok.

ILON. Én sírni? volt is eszemben sírni? rég tudom, hogy köszived van... hogy nincs is szived. Most már mehetsz, jöhetsz... mit gondolok én azzal, ha szerelmed elmúlt. Három napra elhagyni a házat! Oh tessék három hétre, három évre, — örökre!...

SZIRTFOKI. Csak három napra édesem.

ILON (felugrik). Jenő, azt mondom...

SZIRTFOKI (előbe áll). Mit mondasz angyalkám?

ILON. Ha most elmégy, — vissza se jőjj!

SZIRTFOKI. Megbocsáss, miután több házunk nincs, ide kell visszajönnöm.

ILON. Jó, úgy hát én megyek el.

SZIRTFOKI. Ha kirándulást akarsz tenni, visszaküldöm a kocsit.

ILON. Arra nincs szükség, elmehetek én gyalog is — a vasutig.

SZIRTFOKI. Igen, sétálni gyalog is lehet —

ILON. Nem sétálni, — a háztól megyek el —

SZIRTFOKI. Végkép! — Jól van kedvesem.

ILON. Ah tehát válás? (Félre.) Én akartam ezzel ijeszteni — s megelőzött.

SZIRTFOKI (félre). Megijedt... ez használt. — Te vég-

kép, — én csak három napra megyek el hazulról: e szerint te az elválást, én pedig a válópert fogom megkezdeni!...

ILON. Úgy? tehát ha én tudtod és akaratod nélkül hagyom el a házat, neked jogod van válópert kezdeni? Köszönöm, hogy megtanítottál: tehát miután most tudtom és akaratom nélkül te hagyod el a házat, a válópert majd én fogom kezdeni.

SZIRTFOKI. Bizonyosan meg is nyered; csak jó prókátort keress.

ILON (félre). A leghatalmasabb fegyver sem használ — végem van. — Hah, még van egy! (Hozzá.) Jól van — te botrányt akarsz — legyen. Azt akarod, hogy az egész világ tudja, hogy mi perelünk, haragban élünk. — Jó, legyen! Bátyám is meg fogja tudni, a kedves sógor-asszony is. Én nem fogok semmit titkolni, nem fogom magamat tettetni, a színlés úgy sem mesterségem!

SZIRTFOKI (vidorán). Kár is volna! Ne bocsáss! ragadd meg kezemet, vedd magad a lovak elé, kapaszkodjál a kerekékbe — tedd magad nevetségessé...

ILON. Nevetségessé?... Majd meglátjuk, kin fognak nevetni! Csak menj, menj, majd meglátod!

SZIRTFOKI. Jönnek.

HETEDIK JELENET.

Előbbieket, Somkúti, Rózsa.

ILON (félíg sírva). Menj édes férjem! mulass, miért is maradnál itthon! Csak vigyázz drága egészségedre, meg ne hűtsd magadat.

SZIRTFOKI. Köszönöm édes! angyal vagy. (Megöleli.)

RÓZSA (alig tarthatva vissza könyeit). A sógor is megy? oh úgy nem tartóztatlak. (Halkan.) Csak a tárczádat hagyd itthon.

SOMKÚTI. Nem! — Sógor, tehát menjünk. (Halkan.) Megmutatom, hogy van lelki erőm.

RÓZSA. Menj, hisz én nem ellenzem.

ILON. De mire az a sok készülődés, hisz nem mentek a világ végire!

SOMKUTI (halkan nevéhez). Meglátod, nem iszom, nem kártyázom!

RÓZSA. Eredj, eredj, — ismerlek!

SOMKUTI. No ha ismersz, hát isten veled! (Elsiet a középen.)

SZIRTFOKI. Isten veled, angyalkám!

ILON. Ah a fejem — a szívem — oh istenem! — eláj—u—lok! (a jobb pamlagra rogyik.)

RÓZSA (hozzá akar sietni). Ilon! — az istenért! —

SZIRTFOKI (feltartóztatja, kissé comikailag.) Az istenért! ne közelítsen hozzá! ez csak nevelné baját! ő mindig magától szokott magához jönni.

RÓZSA (halkan). Kérem, vigyázzon férjemre. Őrködjék felette, ne hagyja játszani!

SZIRTFOKI. Nem értem. —

RÓZSA. Sok pénz van nála.

SZIRTFOKI. Értem!...

ILON (félre). Suttognak! így vagyunk! Ah, most már mindent értek!...

SZIRTFOKI. Megmozdult — no lássa, magához tért.

ILON (felkél, haraggal). Jenő!

SZIRTFOKI. A viszontlátásig! (Elsiet a középen.)

RÓZSA (félre). Ne lássa könyeimet. (Elsiet szobájába balra.)

ILON. Jenő! Nem hall!... megy... mert nem szeret... mert a sógorasszonyyal suttog. Most már igazán sirok. Nem, azért sem sirok — hanem szeget szeggel.

MÁSODIK FELVONÁS.

Előbbi diszítmény; de a jobb felől pamlagszék kell; a bal felőli pamlag, karszék a fal hosszában fordítandók.

ELSŐ JELENET.

Ilon, Rózsa, Terka, Julcsa, Inasok, Szakács, Lovászok.

ILON (a lovászokhoz élénken). A meghívókat mind elhordtátok?

LOVÁSZ. Mind.

ILON. Megigérték, hogy eljönnek?

LOVÁSZ. Meg.

RÓZSA. De édes Ilon —

ILON. Mindjárt kedvesem. Szakács, rendben vagyunk?

SZAKÁCS. A mint nagysád parancsolta, minden sült és fő.

ILON. Igaz, hát a cigányok?

INAS. Az igáskocsis ment értők.

ILON. Julcsa, a csillárokba gyertyákat kell tenni.

JULCSA. Ne aggódjék nagysád, mindent elvégeztünk.

ILON. Mehettek. Lássatok dolog után. (Csellédék el.) Édesem, Terkát kölcsön kérem; ő pesti, jártasabb, ügyesebb. (Igen nyájasan.) Te könnyebben nélkülözheted; hol a természet oly pazar volt mint nálad, a művészetre nincs szükség; de nálam, kihez a természet oly mostoha volt... mert ellenállhatlan akarok lenni!

RÓZSA. De édes Ilonkám, megjönnek-e bizonyosan férjeink?

ILON. Arra nem is gondoltam. (Félre.) Megizente, hogy megérkeznek.

RÓZSA. Hogyan?

ILON (közönyösen). Ha itt lesznek, itt mulatnak; ha nem lesznek itt, ott mulatnak... tehát mindenképen mulatnak: hát miért szomorkodnánk mi? A mi nekik szabad, nekünk sem tilos. Én a házas felek egyenjoguságát vallom.

RÓZSA. Ha tudtam volna, hogy nálatok ily zajos mulatságok vannak —

ILON. Falun ezek még szükségesebbek.

RÓZSA. Pedig a sógor azt mondá, midőn Pesten volt, hogy egészen visszavonulva éltek.

ILON (némi fulánkkal). Úgy? s mit mondott még férjem?

RÓZSA. Nem értelek.

ILON (észreveszi magát). Eddig úgy volt; de mindennap okul az ember. Úgy látszik, vonzerőnk mulni kezd. Férjeink vagy minket, vagy magukat unják, mert másutt keresnek szórakozást; azért gondoskodnunk kell, hogy találják meg azt itthon, a mit másutt keresnek, nehogy mi veszejtsük el őket végképen. Nekik társaság kell; legyen kívánságuk szerint. Ezentul vigadunk, tánczolunk, vadászunk, éjszakázunk; ha kell, kártyázunk, szivarozunk is, — szóval példájokat követjük, s mi is emancipáljuk magunkat, így tán jobban fogunk tetszeni.

RÓZSA. Édes Ilonkám, megbocsáss, nem vagyok véleményeden. A visszatörölások mint láncszemek egymást szülik, s végre is ott szakadnak meg, hol sziveink vannak egybefűzve. Tanácsosabb néha engedni.

ILON. Hisz éppen azt teszem. Az én sárkányom repülni akar, azért ereszttem a fonalat, míg a gombalyagból telik; sőt ha a szél nagyon is elragadja, meg is toldom azt; ha pedig így is kirántja magát kezemből, isten neki, repüljön, míg fejével vágja magát a földhöz.

RÓZSA. Én nem követhetem példádat, előre látom a vészt, s jobb előle kitérnem.

ILON (gyanusan kérlelve). Csak nem akarsz elhagyni.

RÓZSA. Kénytelen leszek.

ILON. Ah, ezt sajnálom. (Félre.) Jó, hogy tudom, annál

több bált adok. (Hozzá.) De csak nem mégymindjárt vissza Pestre?

RÓZSA. Azon jószágrészt bérlem ki, hogy közel lehessek hozzátok, s meglátogatunk gyakran, midőn magatokra lesztek.

ILON (félre). Ah, úgy — értem. (Hozzá.) Oh, ez egészen más, így már férjemnek sem lesz kifogása.

RÓZSA. Férjednek? mi ellen?

ILON. No, mert különben vigasztalhatlan lenne.

RÓZSA. Azt hiszem, neked nagyobb örömet szerez, hogy bátyád közeledben marad.

ILON. Kétséggkívvül. De menjünk öltözködni, különben elkésünk.

RÓZSA. Kénytelen vagyok vele. (El balra.)

ILON (maga). Tudom, miért szereted e falusi magányt; mert néha férjem karján sétálhatsz; s miért ellenzed a zajos mulatságot, mert a pásztori órákat zavarja. Mert hogy suttoztak, midőn elájultam, az bizonyos, azt saját fülemmel hallottam. — S mióta lett Jenő engedetlen? Mióta a sógorasszony itt van. Úgy van, bele szeretett . . . az világos, mert azóta egészen megváltozott. De csak menjetek el a háztól, akkor legelső gondom is az lesz, a sógorasszonynyal oly haragba jönni, hogy a kölcsönös látogatás végkép elmaradjon. — S ha férjem még akkor is oda mer menni, akkor . . . akkor igazán elválunk. Addig pedig megteszem az utolsó kísérletet, hogy szívét visszahódítsam — a féltékenység által. Úgy van, ha még szeret, féltékenynyé kell lennie, s hogy azzá lehessen, kissé kaczerkodnom kell. S ha újra szeret, az elvesztett hatalmat is visszanyerem felette — jövőben majd bölcsebben uralkodom — nem leszek zsarnok, hanem, a mint ő maga is mondá, az uralkodásom második évében követett rendszert használom, melyet ő maga is türhetőnek vallott. — A terv jó, csak ügyesen kell kivinnem. Úgy! tehát könyeim nem indítottak meg, a perpatvartól nem félsz, sőt a legborzasztóbb fegyver, az ájulás sem használt? Lássuk, ellen birsz-e állani a szellemi fegyvereknek! — Sietek

öltözködni, mert jelen kell lennem, midőn megérkezik. Képelem, hogy fog bámulni, hogy fog mérgelődni, látván, hogy tudta nélkül mulatságot rendeztem. Hátha még látni fogja, hogy rá sem nézek, fel sem veszem, mindig másokkal tánczolok; s ha tánczra hív, mindig el leszek igérkezve. Azalatt majd szemmel tartom a sógorasszonyt is . . . De ha visszatörölésből ő meg mindig a sógorasszonynyal tánczol? — Erős leszek. Oh csak egy udvarlóm akadna! Ah gyermekség! hisz talán még nem feledtem el nyájasan mosolyogni, a legyezővel játszani, egy sóhaj, egy tekintet — harcz valamennyi férfinak! Ha csak egy szikra van még szívében — pedig van. — Majd adok én neki vadászni, három napig távol lenni, engedelmem nélkül! Vagy visszaszerzem szerelmét s a hatalmat, vagy . . . Csak ne szeretném oly igen nagyon! . . . Eh, hasardirozzunk kissé; a ki mer, nyer. (Elsiet jobbra,)

MÁSODIK JELENET.

Két inas (gyertyákat hoznak).

ELSŐ INAS (egyik oldalajtóra mutat elől). Itt lesz a játszó szoba . . . mellette a pipázó szoba.

MÁSODIK INAS (mint fentebb a butort elforgatják). Az már rendben van. De jer, rakosgassuk máskép a butorokat. Itt fognak a mamák ülni.

HARMADIK JELENET.

Előbbie. Szirtfoki. Somkúti.

SZIRTFOKI. Mi ez? Mit csináltok itt?

INAS. Rendezzük a szobát.

SZIRTFOKI. Takarodjatok. (Inasok vállvonítva el.)

SZIRTFOKI (Somkútihoz). A terem kivilágítva . . . mindenki lőt-fut; tehát csakugyan bál akar itt lenni?

SOMKUTI. Annál jobb, tehát folytatása következik.

SZIRTFOKI. De tudtom nélkül.

SOMKUTI. Egy kis meglepetés, édes sógor! Nőd a

mi compániánkat is meghívta, de azon kérelemmel, hogy titkoljuk el előtted.

SZIRTFOKI. Furcsa! Nőm, ki eddig hallani sem akart az efféléiről.

SOMKUTI. Nőd? de mit mond ehhez az én nőm, ki éppen azért hozott falura, hogy efféléktől elszigeteljen? Rólunk igazán elmondhatni, hogy csurgó alól a zuhany alá jutottunk. Különben nagyon szeretem, hogy így történt, észére hozzuk nőmet. Ezentúl nem fog úgy féltetni és őrizni, mint iskolás gyermeket. Ha rá hallgatók, ha vadászni nem megyek, nyertem volna-e oly töméredek pénzt? Az egész compániát lefőztem. Magam sem emlékszem rá, hogy történt, de mikor kialudtam magamat s megszámláltam pénzemet, magam is elszörnyűködtem rajta. Visszanyertem mind, a mit Pesten vesztettem. Többé semmi joga sincs nőnek, szemrehányásokat tenni. Különben is, a mit egyik nap vesz, másik nap visszanyeri az ember.

SZIRTFOKI. De édes sógor, én is azt tanácslom, hagyd a játékot másoknak, nem neked való.

SOMKUTI. Hogy nekem is való, tanúbizonyság tömött tárczám.

SZIRTFOKI. De te is bevallod, hogy magad sem tudod, hogy jutottál hozzá.

SOMKUTI. Igen, mert nőmtől félve, eltökélt akaratom volt, hogy nem játszom, nem is játsztam két napon át; de szerencsémre tegnap az estelinél néhány pohár bort belém diktáltak, ez bátorságot adott; a többi aztán magától jött.

SZIRTFOKI. Szerencséd, hogy becsületes emberek közé jutottál; de hidd el, te azt sem tudtad, mit csinálsz. Ha jót akarsz, titkoljuk el nőd előtt s jövőre ne igyál, s ha iszol, ne játszá.

SOMKUTI. Eh édes sógor, hadd a leczkézést! nem vagyok én gyermek. Ezentúl nőmtől sem fogom túrni. Mert egyszer-kétszer vesztettem, valóságos papucsvitézzé tőn. Ohó! ennek vége! Ezentúl azt teszem, a mit akarok.

SZIRTFOKI. No no, sógor, rossz vége lesz!

SOMKUTI. Micsoda vége? Úr leszek a háznál, mint illik!

SZIRTFOKI. Csitt! a nőd!

SOMKUTI (ijedve). Nőm?

SZIRTFOKI. Nos, ugy-e nevétől is megijedsz?

SOMKUTI. Azért sem ijedek! Csak az első rohamot kell kiállani.

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek. Rózsa.

SOMKUTI. Jó estét, kedves Rózsám!

RÓZSA (vizsgálódva nézi). Jó estvét!

SOMKUTI. Nos, mért nézesz így rám? Ugy-e azt hitted, nehéz fővel s könnyű erszénynyel jövök haza. Szememre huzott kalappal átkozom a ki feltalálta a kártyát, és lábaidhoz borulva bassus hangon így szölok: Pardon, gratia szegény bűnös fejemnek, mert nem tudtam, mit cselekszem! hahaha.

RÓZSA (örvendve). Tehát megálltad?

SOMKUTI. Itt a tárczám, számláld meg, egy fillér sem hiányzik.

RÓZSA. Elhiszem! Oh mily boldoggá tettél. (Öleli.)

SOMKUTI. De csak számláld meg édesem, mert többet is fogsz benne találni.

RÓZSA (mintha kígyóhoz nyúlt volna). Többet! Te játsztál?

SOMKUTI. Hát aztán? ha játsztam, nyertem.

RÓZSA (sírva fakad). Oh én boldogtalan.

SOMKUTI. Itt van ni! ha vesztek is sír, ha nyerek is sír. Ilyenek az asszonyok.

RÓZSA (eltökélten). No jó, csak menj, most már én is tudom, mit kell tennem.

SOMKUTI. Én is, legelőször is át kell öltöznöm. (Félre.) Be jó, hogy itt volt a sógor. De meg kell törni; a dió törve jó. (El.)

RÓZSA. Az égre, sógor, ne titkoljon semmit. Játszott?

SZIRTFOKI. Hisz ő maga bevallá.

RÓZSA. Hogy történt? oh szóljon, szóljon!

SZIRTFOKI. Első nap megállta vitézül; keveset ivott s asztal után, midőn játszani kezdtek, lefeküdt. Másnap szintén ellentállt a kísértésnek; de tegnap többet ivott, mint kellett volna; hiában elleneztem, csaknem összeveszett velem; játszott reggelig oly vakmerően, de egyszersmind oly szerencsével —

RÓZSA. Oh bár inkább vesztette volna el mindenét.

SZIRTFOKI. Némileg igaza lehet ángyikám, mert most már nem fogunk vele bírni.

RÓZSA. De én igen. Kérem, titkolja el Ilon előtt. Nem akarom zavarni a mulatságot. Holnap majd tudom, mit kell tennem.

SZIRTFOKI. De hát mit fog tenni?

RÓZSA. Ön nem tud mindent. Ilon sem. Tán meg fognak itélni. Nem először történik ez, de nekem az utolsó lépést is meg kell tennem. Ő megszegte fogadását s maga jogosított e lépésre. Csendesesen! Ilon... Oh nem titkolhatom könyeimet. (Elsiet balra.)

ÖTÖDIK JELENET.

Szirtfoki. Ilon (báliasán jő).

ILON (félre). Ah! — a kigyó! (Hévvél.) Mért fut előttem a kedves sógorasszony?

SZIRTFOKI (utána nézve). Fut? ... nem vettem észre.

ILON (eiébe kerül). Ön meg van zavarodva.

SZIRTFOKI. Én? miért?

ILON. Ah, talán egy titkos tête à tête-t zavartam — bocsánat.

SZIRTFOKI. Nem értelek. Hanem én bátorkodom kérdeni: mit jelent mindez?

ILON (félre). Szinte kiestem szerepemből. (Könnyedén odavetve.) Ez — egy kis mulatság.

SZIRTFOKI. Mulatság, tudtom, akaratom nélkül?

ILON. Aha! eszi már a méreg! — Igen kedvesem, unatkoztam.

SZIRTFOKI. S miért irtad a vendégeknek, hogy titkolják előtttem a meghívást?

ILON. Mert úgy mintegy erkölcsileg kényszerítve lettél volna haza jönni; pedig azt egyáltalában nem akartam.

SZIRTFOKI. Meglepetés akart ez lenni? Tudtommal nincs sem születés-, sem névnapom.

ILON. Meglepetés? — ellenkezőleg. Azt hívtam, hogy így majd tovább is vadászgatni fogsz, s mi annál jobban fogunk mulatni nélküled.

SZIRTFOKI. Nélkülem?

ILON. Igen, nélküled, mert ti férjek általában igen unalmasak vagytok, főképp ha ennyit kérdezősködtök. (Félre.) Boszankodik! várj csak!

SZIRTFOKI (félre). Ez visszatorlás akar lenni — értem... Nagyon jól tetted kedvesem. Ideje is volt már egyszer jó útra térted. Tudod, mennyire szeretem a mulatságot, a jó társaságot —

ILON. Engedelmeddel, ezt a magam kedvéért rendeztem.

SZIRTFOKI. De csak szabad nekem is részt vennem?

ILON. A mint akarod, édesem. Ezentúl jöhetsz-mehetsz, vadászhatol, a mennyit tetszik: hanem tőlem se vedd rossz néven, ha én is a jó úton haladok. Ez kölcsönös jogunk legyen.

SZIRTFOKI. Így... ezt már szeretem. Hála isten! végre értjük egymást. Így már igazán boldogok leszünk. Én elmegyek hazulról, te itthon maradsz, mégis mindketten jól mulatjuk magunkat.

ILON. Aztán te haza jössz... akkor meg én megyek el. Apropos! hogy mindketten egyszerre is elmehesünk, tán jó volna még egy fogatot vened.

SZIRTFOKI. Igazad van: még egy fogatot tartunk.

ILON (félre mérgelődve). Ez nem használ — de várj csak. Apropos! nem tudod, eljön-e Kondori?

SZIRTFOKI. Úgy hiszem; hiszen meghívtad. (Félre.) Hát ezzel mit akar?

ILON. Kondori jeles fiatal ember.

SZIRTFOKI. Fiatal? valamivel idősebb nálam.

ILON. Azt nem hittem volna.

SZIRTFOKI. Ugy-e én sokkal fiatalabbnak látszom.

ILON. Mily szép az öndicséret! pedig én az ellenkező véleményen vagyok; no de nem akarom hiúságodat sérteni.

SZIRTFOKI. Kár, hogy házasulandó.

ILON. Igaz, de ő maga mondá, hogy nemcsak a kezét találja szépnek, hanem még szebbnek, a mi a kézzel jár.

SZIRTFOKI (színteg tréfálva). Ő veszedelmes udvarló; vigyázz magadra.

ILON (színtűgy). Azt hiszem, úgy neked kell legjobban vigyáznod.

SZIRTFOKI. De remélem, jegyesét is meghívtad, a kedves Rezgeinét?

ILON. Nem emlékszem.

SZIRTFOKI. Oh, ez felette nagy kár.

ILON (hévvel). Kár? miért?

SZIRTFOKI. No no! csak ne légy féltékeny.

ILON (nevet). Féltékeny? én? ellenkezőleg — előre láttam, hogy örömedre lesz, ha meghívom.

SZIRTFOKI. S meghívtad. Oh mily szeretetreméltó kedves vagy te ma.

ILON (félre). Várj csak! hátra még a fekete leves!

HATODIK JELENET.

Előbbie. Kondori.

KONDORI. Reménylem, a legelső én vagyok.

SZIRTFOKI. Tudtommal az első. Úgy látszik, előérzetted van; mert mi epedve vártunk.

KONDORI. Nagysád is?

ILON. Mindenesetre; mert hire után ön lesz estélyünk hőse.

KONDORI. S nagysád királynője.

SZIRTFOKI. Hát a szép özvegynek miféle cím marad; mert ő is itt lesz.

KONDORI. Neki te fogod ugyanezt mondani.

ILON (félre). Győzők; már félt.

SZIRTFOKI. Igazad van, mert ha te nőknek folyvást bókokat fogsz mondani, engem hasonlóra jogosítsz a szép özvegynél.

KONDORI. Feljogosítlak.

ILON. S én megigérem, nem leszek féltékeny.

KONDORI. Oh nagysádnak azt könnyű megigérni, mert bájai és szelleme biztosítják Jenő barátom tántoríthatlan hűségéről. Itt csak én lehetek az áldozat, mert csak én maradhatok két szék közt a pad alatt.

SZIRTFOKI. Úgy vigyázz magadra, mert meg fognak kísértetni.

ILON. Ej, ej, férj uram, ön elárul; már is féltékeny?

SZIRTFOKI. Én? Miért?

ILON. Különben nem figyelmeztetné előre Kondori urat a hálóra —

KONDORI. Oh ne féljen, én vakon rohanok abba, ha nagysád tárja ki előttem. De tréfán kívül annak örülök, hogy elveim már is győztek. Im csak kezdenem kellett, s a jó példa már is hatott.

ILON. A kezdeményezés dicsősége az öné.

KONDORI. Oh nem: kettőnké, azaz, egészben csupán nagyságodé, mert én csak a vidék urait gyűjtém össze, de nagysád átvette a kezemből a félig-meddig kötött koszorút s a vidék virágait is belefonta. Reménylem, számos követőre találunk. De mit látok! Pajtás te még nem is öltöztél át.

SZIRTFOKI. Ha pajtás! én meglepettem.

ILON. De miután a meglepetés elmúlt, siess, mert vendégeink mindjárt itt lesznek.

SZIRTFOKI. Oh nem oly sietős.

ILON (félre). Nem megy, már félt. (Hozzá.) De mit fog vélni a társaság? Eredj, még van idő.

KONDORI. Fogadj szót pajtás; hisz ő nagysága nem kíván egyebet, mint hogy...

SZIRTFOKI (mindig tréfásan). Hogy magatokra hagyjalak.

KONDORI. Ej, ej, hát oly veszedelmes udvarlónak tar-

tasz; esküszöm, míg visszajössz, nem beszélek másról, mint a vadásatról.

ILON (nevetve). Én nem fogadok semmit.

SZIRTFOKI. Mindjárt itt leszek.

ILON. Kár volna nyakra-főre sietned, csak öltözköd-jél minél diszesebben, minél gondosabban.

SZIRTFOKI (nevetséges gúnnyal). És hosszasan —

HETEDIK JELENET.

Előbbie. Somkúti.

KONDORI. Itt a férjbiztosító. No, pajtás, most már nincs mitől félned.

SZIRTFOKI (félre). Mit akar ezzel nőm? (El jobbra.)

SOMKUTI. Mi vagyok én?

KONDORI. Censor, pajtás, mert megfogadtam Jenő-nek, hogy ő nagyságával csupán a vadásatról fogok beszélni.

SOMKUTI. A vadásatról beszélj, az megengedettik, de a borról és kártyáról szigorúan tiltatik, — különösen az én nőm előtt.

ILON. Jól mulattak önök?

KONDORI. Én csak azt ismételhetem, mit egy vígjátékban mond a vadász. Barátom, censor, ez ki van nyomtatva, ezt nem tilthatod be.

ILON. Mit mond az a vadász?

KONDORI. Körülbelől ezt: őzikét láttam, de nem lőttem meg, mert oly karcsú volt, mint nagysád.

SOMKUTI. Jaj pajtás, te extemporizálsz, s az aztán csakugyan tilos. (Hátra megy.)

ILON. S mi a címe azon vígjátéknak?

KONDORI. «Három egyszerre».

ILON. Három? attól tartok, hogy ön itt a kettőt egyszerre játszsza.

KONDORI. Az csak nagysádtól függ, hogy annál is kevesebb, hogy a kettőből egyetlen egy legyen.

NYOLCZADIK JELENET.

Előbbiek. Inas (középről).

INAS. Nagyságos asszony, vendégek érkeztek. (El a középen.)

ILON. Bocsánat, el kell fogadnom. S férjem még sincs itt.

KONDORI. Szabad karomat ajánlanom.

ILON (kissé kaczeron). Még sem . . . nagyon is feltűnnék. De megengedem, hogy nem sokára kövessen. (El a középen. Rózsa jő. Kondori üdvözlí, mit Rózsa viszonz.)

KILENCZEDIK JELENET.

Előbbiek. Rózsa.

SOMKUTI. Ah nőm! Kedvesem, a vendégek már itt vannak . . . karodat.

RÓZSA (halkan). Kár volna fáradnia. (El a középen.)

SOMKUTI (magában). Ah, tehát daczolunk. Már most csak azért is udvarlok minden szép nőnek . . . iszom mindent, bort, kávé, s játszom mindent! Megmutatom, hogy nem vagyok papucsvitéz. (El a középen.)

KONDORI (magában). Furcsa! ez nem az a nő, ki har-madnapja oly szigorú, kimért, hideg volt irányomban. Ez vagy a legszeretetre méltóbb kaczer nő, vagy meg-zavartam fejecskéjét. Csak Piroska ne jöjjön el. De ha itt lesz is, azért, hogy házasodom, lemondjak a vi-lág örömeiről, főképp ha önként kínálkoznak? Ez elvem ellen van. Hát Piroska nem udvaroltatott-e magának a minap is öt-hat által? a mint hiszem, csak azért, hogy féltsem, s annál dühösebben szeressem! Hohó! a mi neki szabad, az nekem sem tilos. Udvarlok én is, még pedig nem tréfából, mint eddig; hanem rakéták helyett huszonnégy fontosokkal ostromolom.

TIZEDIK JELENET.

Előbbieh. Somkúti néhány férfitvendéggel.

SOMKUTI. Pajtás, nem tartasz velünk? Itt a játszó-szoba; engem már elcsábítottak.

KONDORI. Ma nem játszom, legalább kártyát nem. (El).

SOMKUTI. Hanem nem nagyban, az előre kikötöm.

VENDÉGEK. Jó jó! tegnap is azt mondtuk; forinton kezdtük s ezekben végeztük (elmennek jobbra.)

TIZENEGYEDIK JELENET.

Szirtfoki, (jó csinosan öltözve, jobbról).

Féltékenynyé akar tenni, az bizonyos. A kaczérság sohasem volt természete; vagy ez a Kondori? — eh, nőm csakugyan eléri célját mert bánt valami, érzem nagyon bánt . . . Nem! a mihez kezdtem, azt kivívom: megtöröm uralmát. De miként? én is udvaroljak valakinek? Nem, nem; van, a mi jobban fogja bántani: a közönyösség. Vagy szeret, vagy nem szeret. Ha szeret, ez lesz a válság, s én föltétlen megadást követelek; ha nem szeret, akkor úgy is mindegy!

TIZENKETTEDIK JELENET.

Rózsa. Szirtfoki.

RÓZSA. Sógor, nem látta férjemet?

SZIRTFOKI. Úgy tetszik e szobába láttam bemenni.

RÓZSA. A játszó-szobában! Kérem, nézze meg, ott van-e?

SZIRTFOKI. Szívesen (kinyitja az ajtót). Itt van. Szólıtsam?

RÓZSA. Nem, nem! Mit csinál?

SZIRTFOKI. Játszik.

RÓZSA. Játszik? Tehát semmi megbánás?

SZIRTFOKI. Az istenért ángyikám! ön roskad, rosszúl van! (átkarolja, hogy a karszékhez segítse.)

TIZENHARMADIK JELENET.

Előbbiek. Ilon. Kondori.

ILON (hirtelen betoppan). Lám, lám! megláthatnának, s még azt hinnék . . .

SZIRTFOKI. Rosszúl érzi magát.

RÓZSA. Nem; már elmúlt. (Karszékre ül balra.)

SZIRTFOKI (halkan Ilonhoz). Bátyád miatt, ki odabenn nagyban játszik.

ILON (halkan.) Azt hiszem, ön itt még nagyobbban játszott. — Kondori úr!

KONDORI. Parancsol nagysád?

ILON (egymásközt hárman jobboldalt). Ha véletlenül elájultam volna, s ön felfogott volna, ön is oly hirtelen feltalálta volna magát mint Jenő?

KONDORI. Mindenesetre, csakhogy nem bocsátottam volna el nagysádat oly hirtelen.

SZIRTFOKI. Ne tréfáljatok, a dolog komoly.

ILON. De mi gondom rá! Mért nem megy a terembe, a vendégek még nem is láttak; nekem még rendelkez-nem kell, s Kondori oly szíves volt . . .

SZIRTFOKI. Igazad van. Kondori pajtás, légy oly szíves, maradj nőmnél, segíts rendelkezni. — Ángyikám fogadja el karomat, menjünk a terembe; (halkan) kérem, nehogy feltűnjék. (Félre, Ilonra). Mérgelődik.

RÓZSA. Igaza van. (Elmennek.)

ILON (magában, balra megy). Suttogtak. Hah, tehát csakugyan jól gyanítottam. (Menni akar, visszatér). Nem, mintha fel sem venném! Ő félt; láttam — vissza fog jönni. (Zene hallik.)

KONDORI (közelít hozzá.) Nagysád a tánczot kezdi. Szabad kérnem?

ILON. Most ne — később. (Jobbra megy át.)

KONDORI (félre). Egészen zavart. Victoria!

ILON (leül a jobb pamlagra). Kissé fáradt vagyok. Nem hittem, hogy az estély ennyi bajjal jár. Tessék, foglaljon helyet itt mellettem.

KONDORI (leül a székre). Oh, a legnagyobb gyönyörrel.

ILON (félre). Most vele tánczol. (Hirtelen feláll). Mégis talán mennénk a terembe.

KONDORI (feláll). A mint parancsolja.

ILON (félre). Azért sem! erős leszek. (Újra leül). Mit is mondott Kondori úr? oly zavart vagyok — annyi is a gondom!

KONDORI (mellé ül a pamlagra). Hogy nagysád nem lehet zavartabb, mint én.

ILON. Zavart? miért?

KONDORI. Még kérdezheti! Három nap óta más, egészen más gondolatok, más érzemények zajlottak fejemben, szívemben. (Félre). Csak valami szép phrasis jutna eszembe.

ILON. Ah, ön föltette magában, hogy ma nekem udvarol.

KONDORI. Mi az a tenger sima tükréhez —

ILON. Úgy tetszik, ezt már olvastam valahol.

KONDORI. Az az: a bösz viharzó tenger semmi ahhoz, a mi szívemben felzúdult. Én nem ismerek magamra. Azt hívém, Rezgeiné a legszebb, legangyaliabb nő a világon, de láttam nagysádat . . . ah! (szemét forgatja.)

ILON (félre, rá sem figyelve). Mindig együtt kapom . . . az csupa véletlenség volna!

KONDORI. A nap jött fel s a hold elhalványult. Föltételek, mint hóbálvány, elolvadt, elvem, mint áprilisi idő, megváltozott. Azt monda nagysád, kettő egyszerre? Oh az lehetetlen! Szerethetünk-e egyszerre kettőt? akkor két szívünknek kellene lenni, pedig csak egy van . . . két szív, egy gondolat. Elvehetjük az egyiket, de szeretni csak a másikat lehet. S ha ellenére van ez is a másiknak, nem vesszük el az egyiket. Nagysád hallgat?

ILON (félre). Most is együtt suddognak; táncz közben sans géné átöleli (fel akar állni.)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Előbbie. Szirtfoki.

ILON (örömmel visszaül). Itt van! tudtam! Igaza van Kondori úr, a vadászat igen szép lehet. Oh mily élvezet lehet az? Mi is rendezünk vadászatot; nekünk is vannak erdeink, kopóink —

KONDORI (félre). A férje. Másra fordítja a beszédet. Ő már az enyém!

ILON (zavart tettetve). Ah, keresesz valamit férjem?

SZIRTFOKI (előttök elmenve, oda sem néz). Nem — a sógort nézem meg (el oldalt).

ILON (félre). Győztem — félt. (Feláll).

KONDORI. Oh engedje kimondanom!

ILON. Menjünk a terembe, a táncz kezdődik.

KONDORI (kezét megragadja). Oh nem addig —

ILON (elrántja kezét). Ah, bocsásson!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Előbbie. Rezgeiné.

KONDORI (meglátja Rezgeinét, félre, balra megy). Értem; Piroskát látta jönni.

REZGEINÉ. Ej ej uram! ne oly hevesen! az a kéz már nem szabad, melyet meg akart ragadni.

KONDORI. Én? — csak kezét akartam csókolni.

ILON (félre.) Ez az ember még hírbe hoz.

REZGEINÉ (Ilonhoz). S ha a férj lepett volna meg helyettem?

ILON (halkan). Kedves Piroskám, neked megsúgom, csak tréfa.

REZGEINÉ (Kondorira tekintve). Én is megsúgom, hogy nem hiszem. Kondori uram nagyon neki gyúlt.

ILON. A táncztól —

REZGEINÉ (nevetve leül a pamlagra). Hisz még nem is tánczolt.

ILON (halkan mellé ül a pamlagra). Majd megmondom okát.

REZGEINÉ. Kondori úr!

KONDORI. Parancsol?

REZGEINÉ. Jöjjön, üljön ide mellém, azaz közénk. (Helyet változtat, székre ül.)

KONDORI (félre). Most két tűz közé szorulok.

ILON (fel akar állni). De tánczra ígérkeztem —

REZGEINÉ. A táncznak vége, kérlek, maradj; valamit kell közlenem. Kérem Kondori úr! Ej, ne kináltassa magát; máskor nem szokott ily vonakodó lenni. (Leülnek, Kondori közben a pamlagon.)

ILON. Kérlek, siess, dolgaim vannak.

REZGEINÉ (kis szünet után). Nos Kondori úr! most udvaroljon mindkettőnknek.

ILON. Eh, barátnóm, ez —

REZGEINÉ. Hiszen csak tréfa, azt mondád.

ILON. Én Kondori urat semmire sem jogosítottam.

REZGEINÉ. De én feljogosítom. Nos, kezdjen hozzá. Barátnóm a nap, én a hold vagyok. Az a szeme ragyogjon, ez ábrándozzék. Arra legyen nappal, erre éjszaka. Azt a szemét nyissa ki, ezt hunyja be.

KONDORI (félre). Ez mindent hallott.

REZGEINÉ. Ugyan ne vess hát Ilonka! Bátorítsd fel! kövesd példámat — (Legyezőjével félig eltakarja arcát, rá nézve sóhaj). Ah Kondori!

ILON (kelletlenül nevet). Be jó kedved van!

REZGEINÉ. Majd eljátszom én hát a te szerepedet is! (megszorítja kezét). Ah Kondori! én önt imádom. (Hirtelen eltaszítja kezét). Ah Piroska jó! Bocssásson!

ILON (haraggal feláll, átmegy balra). Én ily szerepet nem játszom soha!

REZGEINÉ (közbelép). Nem? Úgy hát Kondori úr játszta.

TIZENHATODIK JELENET.

Előbbieket. Szirtfoki.

SZIRTFOKI (magában). Nem hall, nem lát; minden pénzét elveszti.

REZGEINÉ. Ah jöjjön, jöjjön. Szirtfoki úr, legyen ön is tanúm!

ILON (halkan). Mit akarsz tenni?

KONDORI (félre). No nekem most kijut.

SZIRTFOKI (hozzá lép). Parancsol nagysád?

REZGEINÉ. Hogy Kondori úr megkérte kezemet, az tán ön előtt sem titok.

SZIRTFOKI. Hallottam; szabad-e szerencsét kívánnom?

REZGEINÉ. Nem szabad. Rólam ugyan azt hiszik, hogy kissé kaczer vagyok, pedig nagyon csalódnak. Én csak egy szegény özvegyasszony vagyok, ki szerencsétlenségére még csak húsz éves: következőleg a kinek másodszor is férjhez illik menni, és pedig éppen azért, nehogy kaczeránővé legyen. Hogy pedig egy második férjre tehessek szert, nem szabad elzárkóznom, vagy szemlesütve járnom, vagy az udvarlókat durczás tekintettel s hideg szavakkal elutasítanom: hanem bizony nagyon is ki kell nyitnom szememet; mert oly bájosló szépnek sem mutat tükröm, kit elég egyszer látni, szeretni és megkérni. Mindezt legjobban megmondhatja Kondori úr: bizony nem kis fáradságba került elcsábítanom őt! mert én csak olyan kölcsönzött fényű hold vagyok.

SZIRTFOKI. Ah nagysád felhí, hogy megczáfoljuk.

REZGEINÉ. Csak egyes számban beszéljen Szirtfoki úr, mert Kondori nagyon is igazolta nézeteimet; mert feljött a nap, s én szegény hold elhalványultam.

KONDORI. Piroska, ön nagyon is komolyan veszi . . .

REZGEINÉ (Ilonra vetve szemét). A mi csak tréfa volt — no hallod? ő tehát csak tréfát űzött veled? Ládd így higyjünk a Kondoriaknak. Nem, tisztelt Kondori úr, (hozzá lép) miután megkérte kezemet, nem volt szükség más kéz után is esengenie. S miután nekem nincs kedvem holddá lenni, mely a föld körül forog, sőt ellenkezőleg én is nap akarok lenni, mely körül jövendőbeli földemnek kell forogni, megenged, ha örök emlékül e gyűrűt visszaadom. (Gyűrűt ad, Szirtfoki előtt középre lép.)

ILON. De Piroska, hidd el —

REZGEINÉ. Én annak hiszek, a mit hallottam és láttam —

ILON. De hát mit láttál és hallottál? . . . én —

REZGEINÉ. Nem te, hanem ő. (Csipősen) Miután férjed is jelen van! (El középen.)

KONDORI (félre). Ebből okvetlenül párbaj lesz.

ILON (férjéhez). Hidd el, Kondori úr . . .

SZIRTFOKI. Hiszem édes feleség, hiszem! Szánlak kedves barátom. no de ne búsulj! Gyöngyház, ha leszakad, lesz más! De azért reménylem, nem neheztelsz mi ránk. No, kezedet.

KONDORI. Oh éppen nem — én, — tudod —

SZIRTFOKI. Tudom, azért látogass meg holnap is, holnapután is, mindennap. Jobb házi barátot keresve sem találtam volna, nemde Ilon?

ILON (haraggal). De én . . .

KONDORI (félre). Hah, ez gúny, kihívás.

SZIRTFOKI. A jövő tánczra neki ígérkeztél. (Kívül zene). Ah, a zene szól. No pajtás, nyujtsd hát karodat; légy udvarias, különben velem gyűl meg a bajod. (El középen.)

ILON (tehetetlenül mérgelődve). Jenő, maradj — azt mondom!

KONDORI. Nagysád szabad esedeznem?

ILON. Távozzék! ön — ön szerencsétlenné tett! ki nem állhatom!

KONDORI (félre). Ebből okvetlenül párbaj lesz. (El).

TIZENHETEDIK JELENET.

Előbbie. Somkúti.

SOMKUTI (ittas-nevetve). Hugom, megállj csak! no ne fuss hát! Jer ide!

ILON. Mit akarsz?

SOMKUTI. Most adj pénzt kölcsön; hiszen te tanácsoltad.

ILON. Én? mit?

SOMKUTI. Hogy menjek mulatni, hogy úr legyek a háznál.

ILON. Boldogtalan, mit tettél?

SOMKUTI (üres tárczáját mutogatja). Volt, nincs — lefőztek, csupa kozák! (elejti tárczáját, a jobb felőli pamlagra veti magát s elalszik.)

ILON. Minden ellenem esküdött! E szégyent túl nem élem! (elrohan középen.)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENET.

Somkúti.

SOMKUTI (jő baloldaltól). Furcsa! feleségem látni sem akar, elzárkózott. S én fölkelek anélkül, hogy tudnám, hol, hogy és mikor feküdtem le. Lássuk csak, mire és meddig emlékszem. Haza jöttem, a feleségem örömmel fogadott — aztán nem örült, pedig nyertem, hanem duzzogott — én szintén feldúztam az orromat, s azt mondtam, csak azért is. Aztán — (az oldalajtóra néz). Aha... tudom már: ide mentünk... leültünk... makaót játsztunk — aztán vesztettem... aztán ittam... aztán?... (tárczáját kiveszi, forgatja) Semmi aztán! Üres! De ez lehetetlen! míg aludtam kizsebeltek... az inas, a szobaleány — hah! vagy a feleségem vette ki, nehogy elveszítsem! — Hah, ha úgy volna! De nem bocsát be; — még sem úgy lesz. Most lármát üssek?

MÁSODIK JELENET.

Előbbie. Szirtfoki.

SZIRTFOKI. Jó reggelt sógor! Nos kialudtad már —
SOMKUTI. Mit?

SZIRTFOKI. Én vittelek szobádba, én fektettelek le.
A vendégek észre, sem vették.

SOMKUTI (félénken). Hát a feleségem?

SZIRTFOKI. Ő már korábban azt mondta, hogy a feje fáj s lefeküdt.

SOMKUTI. A feje? — az enyém is. De hát mi — vagyis hogy történt?

SZIRTFOKI. Hát nem emlékszel, itt benn —

SOMKUTI. Arra emlékszem — játsztam ugye?

SZIRTFOKI. Arra csak emlékszel, hogy nálad voltam, s kértelek, hagyd abba —

SOMKUTI. Nem, arra már nem emlékszem.

SZIRTFOKI. De úgy volt, s te még gorombáskodtál is velem.

SOMKUTI. Bocsáss meg!

SZIRTFOKI. Mikor aztán másodszor visszajöttem, e pamlagon aludtál; lábaidnál tárczád volt —

SOMKUTI. Üresen?

SZIRTFOKI. Egészen üresen.

SOMKUTI. Az lehetetlen!

SZIRTFOKI. Magamnak is feltűnt, hogyan vesztettél annyi pénzt oly rövid idő alatt. Kérdezősködtem.

SOMKUTI. Nos?

SZIRTFOKI. Romvári beszélte, hogy mindjárt vesztettél. Az inas puncscsal kínálta a vendégeket. Te azt mondtad, hogy tartom a bankot, s hamarjában egy pohár puncsot felhajtottál. A bankadó schlagert csinált —

SOMKUTI. Ezt még tudom, s én újra azt mondtam, hogy: tartom.

SZIRTFOKI. De azt tán magad sem tudod, hogy minden schlagernél, melyet a bankadó csinált, te egy-egy pohár puncsot ittál ki.

SOMKUTI. Ah, most már értem!

SZIRTFOKI. Te csak mindig azt mondtad, tartom, s minden bankot megdupláztál, megtripláztál, megquadrupláztál. Aztán te kezdted a bankot adni, s addig adtad, míg minden pénzedet odaadtad.

SOMKUTI. No, nekem ugyan megesett!

SZIRTFOKI. Így játszad el minden pénzedet.

SOMKUTI. Pénzemet? Az még semmi — a feleségemet játszom el sógor, a feleségemet! Ő ezt alkalmassint megtudta, mert már látni sem akar. De úgy kell

nekem, jól esik, mért nem hallgattam rá! De sógor (siralmasan), ha már ott voltál, mért hagytál tovább is játszani? mért nem hurczoltál el erővel?

SZIRTFOKI. Hiszen akartalak, de te meg majd megvertél.

SOMKUTI. Oh, ha engem most valaki megverne, bizony még megköszönném.

HARMADIK JELENET.

Terka (jó baloldaltól, középen el akar menni), *Előbbie.*

SOMKUTI. Terka! Ez a Noé hollója — akarám mondani galambja, ki nekem a béke olajágát hozza. Terka ne siess, jer ide! — Terka, felkelt már az asszony?

TERKA. Nem is feküdt le.

SOMKUTI (Szirtfokihoz). Hallod, nem is feküdt le! — Terka! jó Terka! menj vissza, de szépen, lábujjhegyen, s nyájasan, de igenis nyájasan, mondd meg az asszonynak, hogy már én is látható vagyok; ha oly szíves volna — óhajtának vele szólani.

TERKA. A mint parancsolja nagysád. De a nagyságos asszony meghagyta... (Szünet.)

SOMKUTI. Mit?

TERKA. Én magam sem tudom — megmondjam-e?

SZIRTFOKI (sugva Somkutinak). Vigyázz, a cseléd előtt!

SOMKUTI (tettetett ráhagyással). Aha — tudom már — persze! igaz!

TERKA. É szerint azt is tudja, hogy a nagyságos asszony már mindent bemálházott?

SOMKUTI. Be—málházott?

TERKA. Igen, útra készül.

SOMKUTI (szinlett örömmel, majdnem sírva). Aha! vagy úgy! tudom! szinte feledtem sógor, mi utazunk.

SZIRTFOKI. Ah lehetetlen! s hova?

SOMKUTI. Hova? (félre) ha tudnám! Terka, mit is mondott a feleségem?

TERKA. Hogy nagysád itt marad, s csak a nagyságos

asszony utazik Pestre édes apjához, sürgető családi ügyekben.

SOMKUTI. Igazság! ni szinte feledtem! Ugy-e fogatni még Terka?

TERKA. Igen, a vasutig kocsin megyünk.

SOMKUTI (óráját nézi). Hány óra? (félre.) Az órám is megállt ijedtében.

SZIRTFOKI. Nyolczadfél.

SOMKUTI. S a vasut kilenczkor indul.

TERKA. Jaj úgy sietnünk kell.

SOMKUTI. Az ám. (Szirtfokihoz.) Jaj csak azok az átkozott vasuti órák korábban járnának, hogy elkésnének; de mind mind késik. S én hogyan engeszteljem, hogyan kérleljem meg fél óra alatt? arra három nap is kevés.

TERKA. Parancsol még nagysád?

SOMKUTI. Nem, igen . . . (Nagy lélegzettel.) Mehetsz!

TERKA (félre). De hisz tudom én, hányat ütött az óra!

(El középén.)

SOMKUTI. Sógor segíts! adj pénzt kölcsön! Csak annyit, a mennyim eredetileg volt, míg ki nem forgattak.

SZIRTFOKI. De sógor, én úgy látom, a Dárius kincse sem segít már ezen?

SOMKUTI. Hogyan?

SZIRTFOKI. Mert midőn játszani kezdél, nőd homályosan ugyan, de mégis elég érthetően azt mondta —

SOMKUTI. Mit? ne ölj meg — vagy csak ölj meg, de egyetlen szóval!

SZIRTFOKI. Hogy válni fog.

SOMKUTI. Jaj! — hátha még megtudja, hogy minden pénzt elvesztettem! Sógor, végem van! Én megfogadtam még Pesten, hogy többé nem játszom, s ő megfogadta, ha még egyszer kártyát veszek kezembe . . . végem van.

SZIRTFOKI. Pedig te két ízben is játsztál azóta.

SOMKUTI. Ilon az oka! oh miért is hallgattam rá?!

SZIRTFOKI. Ilon? Hogyan?

SOMKUTI. Ó biztatott fel.

SZIRTFOKI. Mire?

SOMKUTI. Hogy ne legyenek papucsvitéz, ne fogadjak szót nőmnek, hanem menjek vadászni. Úgy van! mert ha nem megyek vadászni, nem iszom; ha nem iszom, akkor nem játszom; ha nem játszom, akkor nem nyerek, s ha nem nyerek, akkor nem vesztek. Hisz ez oly tiszta logikai lánczolat.

SZIRTFOKI (félre). Jó, hogy ezt is tudom. — Sógor, ha azt hiszed, hogy Ilon az oka, úgy ne félj, — ő bölcs asszony, ő ki is fog a bajból segíteni —

SOMKUTI. Úgy van, neki kell segítnie; nőmet meg kell kérlelnie. De te is segíts sógor.

SZIRTFOKI. Nézd éppen itt jó.

NEGYEDIK JELENET.

Előbbie, Ilon.

SZIRTFOKI (elébe megy nyájasan). Jó reggelt kedvesem! Hogy aludtál édesem? (Kezet akar csókolni.)

ILON (eltaszítja kezét s balra megy). Jól! (Visszafordul halkán.) Ön-nel majd négy szem közt.

SZIRTFOKI. Lajos akar valamire kérni. Te bizonyosan fogsz rajta segíteni.

SOMKUTI (hozzálép). Sógor, ne engedj fogatni, szeded ki a kerekeket; hisz a kocsi tiéd. Csak ma ne!

SZIRTFOKI. Jó, jó, majd gondolok ki valami ürügyet. (El középen.)

ILON. Fogatni? miért? ismét vadászni mentek?

SOMKUTI. Oh bár soha se mentünk volna.

ILON. De hát mi történt?

SOMKUTI (üres tárczáját kiforgatja). Mi? látod ezt?

ILON. Ezt már tegnap is láttam. Nem szégyenled magad; a fölött még ittas is voltál.

SOMKUTI. Azt is láttad?

ILON. Szerencse, hogy nem vették észre. Mikorra visszajöttem az inasokkal, már a szobádban voltál.

SOMKUTI. Szerencse? tudod-e, hogy engem örökre boldogtalanná tettél?

ILON. Én?

SOMKUTI. Igen te, mert te vagy oka, hogy ittam —

ILON. Én?

SOMKUTI. Te vagy oka, hogy játsztam.

ILON. Én? — mondtam én — hogy játszál?

SOMKUTI. Igen, mert a ki oka az oknak, okozója az okozottnak.

ILON. Miféle okoskodás ez?

SOMKUTI. Oh most már én is philosophus lettem, mert üres a tárczám; most már én is gyűlölöm a bort, a kártyát, az embereket, az egész világot! De neked, megbocsátok, ha mindent jóvá teszesz.

ILON. Én? mit?

SOMKUTI. Menj feleségemhez, valld be neki, hogy mindennek te vagy az oka.

ILON. Én? no csak azt várd!

SOMKUTI. Ha szeretsz, ha jó testvér vagy, megteszed; mert te vettél rá, hogy daczoljak vele, menjek vadászni. — Oh pedig minden onnan eredt. Ez az oka, hogy minden pénzt eljátszottam, feleségem becsülését, bocsánatát — szerelmét — mindent! Oh siess! mielőtt a vasuti óra kilenczet üt, kérleld meg! Mondd neki, csak most bocsásson meg, megjobbítom magamat, sohasem megyek sehová nélküle; a pénz álljon mindig nála, csak annyit adjon naponként, a mennyi szivarra kell.

ILON. Bátyám — bátyám! elment az eszed?

SOMKUTI. Megjött; de ha ő elmegy, akkor vége — mert ha édes apja megtudja, hogy az egyik háznak vége, akkor mindennek vége; — akkor elválasztanak; pedig ha elválasztanak — nekem is vége!

ILON. Ha Rózsa szeret, majd kibékül.

SOMKUTI. Igen, de ő is válni akar, prima intrada mindjárt el is fog utazni.

ILON (eszmét kapva). Válni? — hah!

SOMKUTI. Mit hah?!

ILON. Most már minden világos! Most már értem, mért vette egykedvűen Kondori udvarlásait —

SOMKUTI. Azt hiszed, Kondoriba szeretett? Udvarolt neki Kondori? Ennek is te vagy az oka: ha nem játszom, ott vagyok, s Kondori nem udvarolhat a nőnek.

ILON. Oh hallgass, hallgass, boldogtalan, én a férjemről beszélek; Kondori nekem udvarolt.

SOMKUTI. Neked? az más —

ILON. De nem más, mert férjem fel sem vette, sőt meghívta, mindennapra meghívta.

SOMKUTI. Utasítsd vissza, az a te dolgod.

ILON. De hát nem érted? Ugyan akkor, midőn az én férjem így meghidegült én irántam, a te nőd is meghidegült te irántad s válni akar!

SOMKUTI. De hát mi köze férjednek az én nőm meghidegüléséhez?

ILON. Oh, hogy a férjek mindig ily vakok! — Oh, az én szemem sokkal élesebb.

SOMKUTI. De hát mit kellene látnom?

ILON. Ez kicsinált dolog. Rózsa válni akar; Jenő pedig meghívja Kondorit, hogy nekem udvarolgasson, hogy a válóperben felhozhassa ellenem.

SOMKUTI. Ha így volna! Rózsa és Jenő? Hah!

ILON. Ez így van. (Sirva keblére borul.) Oh szegény bátyám, mi mindketten boldogtalanok vagyunk.

SOMKUTI. Engedj csak kissé eszmélnem. Hisz én Pesten — többször játsztam, több pénzt is vesztettem, s ő mindig megbocsátott: mért nem akar most az egyszerű megbocsátani? S most nem is igen tartóztatott, midőn vadászni mentem; az igaz, megigérttem, hogy erős leszek, hogy próbára teszem magamat s nem játszom — de itt? itt ő is jelen volt — fel sem vett; nem jött utánam, mint máskor; nem tartóztatott — hah! úgy van! most kezd világosulni agyamban.

ILON. Mindez csak ürügy, de nem ok a válásra. Tudd meg tehát boldogtalan: én többször megleptem őket, midőn együtt suttogtak; mikor elájultam, akkor is hal-

lottam, láttam, mint sűgnak búgnak; sőt egyszer azon is rajta kaptam Jenőt, mikor átölelte —

SOMKUTI. Rózsát?!

ILON. Őt. — Ők ugyan tettették magukat, mintha el akart volna ájulni. —

SOMKUTI. Hah! tehát én magam hoztam őt a tigris barlangjába! Értem, ah értem! Tehát azért erőszakolt, hogy Pestet elhagyjuk, hogy ide jöjjünk! E szerint, mikor Jenő Pesten volt, már akkor elvégezték egymás közt! —

ILON. Ennek végét kell vetnünk!

SOMKUTI. Ugy van! De végét is fogunk vetni. Oh még nem ismernek! Látni fogják, hogy ha nőm irányában néha gyöngé voltam is —

ILON. Tudom mit kell tennem.

SOMKUTI. En is.

ILON. Csak egy pohár vizet iszom, hogy kissé lecsillapítsam véretem; mert szívére kell tapogatnom; — a minek történni kell, történjék még ma. (El.)

SOMKUTI. Velem nem fognak szembekötődöt játszani. Éppen jókor.

ÖTÖDIK JELENET.

Somkuti, Szirtfoki (jő középről).

SZIRTFOKI. No sógor?

SOMKUTI. Sógor? hm!

SZIRTFOKI. A kocsi már előállott, de én megsúgtam a kocsisnak, hogy vágtaessen el s estig haza se térjen; e szerint nőd elkésik a vasutról.

SOMKUTI. S itt marad nemde?

SZIRTFOKI. Úgy van, itt marad, s neked lesz idő kiengesztelni.

SOMKUTI. S te majd segíteni fogsz, nemde?

SZIRTFOKI. Rajta leszek.

SOMKUTI. Hogy minél tovább maradjon itt, nemde?

SZIRTFOKI. Természetesen. Azon kell lennünk, hogy a botránynak elejét vegyük.

SOMKUTI. Tán jobb lenne a botránynak véget vetnünk.

SZIRTFOKI. Viseld magad úgy, hogy nődnek többé ne legyen oka neheztelni.

SOMKUTI. Én rövidebb útat is tudok. Vannak pisztolyaid?

SZIRTFOKI. Vannak.

SOMKUTI. Hát segédeid?

SZIRTFOKI. Mire?

SOMKUTI. Majd én is keresek magamnak.

SZIRTFOKI. Vivni akarsz? kivel?

SOMKUTI. S ön még kérdezheti, uram?

SZIRTFOKI. Én? urad?

SOMKUTI. Vagy még bővebb magyarázatot is kíván ön?

SZIRTFOKI. Nagyon is bővebbet, mert nem értelek.

SOMKUTI. Ön elcsábította nőmet.

SZIRTFOKI. Én? — nődet?

SOMKUTI. Te. Oh én, én mindent tudok.

SZIRTFOKI. Kitől? ha merem kérdeni.

SOMKUTI. A ki mindent látott; látta, midőn suttogtatok, mikor elájult, midőn átölelted — oh!

SZIRTFOKI. Ah most már értem.

SOMKUTI. Tehát idő, hely? segédei?

SZIRTFOKI. Én majd itt várlak be segédeimmal; jöjj minél előbb. Csak arra kérlek, a segédekkel ne közöld a párbaj okát; ne csináljunk még nagyobb botrányt.

SOMKUTI. Jó.

HATODIK JELENET.

Előbbie. Kondori (középről).

SZIRTFOKI. Ah jó reggelt! isten hozott.

KONDORI. Jó reggelt!

SOMKUTI. Kondori, egy szóra!

SZIRTFOKI (sugva Somkutihoz) Bocsáss meg, ő az enyém lesz.

SOMKUTI. Úgy hát a viszontlátásig! (El közepén.)

SZIRTFOKI (kezét akarja megfogni). Ez szép tőled, hogy ily pontos vagy —

KONDORI. Bocsánat uram, kezét nem foghatunk.!

SZIRTFOKI. Nono, hát téged mi lelt?

KONDORI. Uram — a tegnapi történetek után magyarázattal tartozom önnek, sőt tán többel is.

SZIRTFOKI. Tegnap? — Ah, tegnap nőnek udvarolgattál.

KONDORI. Igen uram, nem tagadom. Én lovagias ember vagyok, s a mit botorul vétettem, azért mindig kész vagyok elégtételt is adni.

SZIRTFOKI. Az igazi elégtétel az volna, ha én meg Rezgeinének udvarolnék.

KONDORI. Uram, a dolog nem tréfa. Minthogy mindketten lovagias férfiak vagyunk —

SZIRTFOKI. Épp azért, bővebb magyarázatot kérek.

KONDORI. Uram, én elég könnyelmű valék, nejének bókokat mondani.

SZIRTFOKI. Ah, ön igen udvarias — erről ismeretes.

KONDORI. Tegnap pedig a bókok után tréfából udvaroltam is.

SZIRTFOKI. Hiszen tudtam, hogy csak tréfa —

KONDORI. De uram, mások nem vették a dolgot tréfának, — ön sem; s én mint lovagias férfiú, ezt nem tűrhetem.

SZIRTFOKI. Mit nem tűrhet?

KONDORI. Rezgeiné visszaadta gyűrűmet s ön uram gúnyosan meghívott mára, holnapra, mindennapra — úgy bánt velem, mintha én itt az elefánt, vagy a házi barát szerepét volnék képes játszani —

SZIRTFOKI. Tehát, nemde, megbántottam önt?

KONDORI. Ha ön nem bántott meg, akkor azt hitte, hogy én bántottam meg, s miután mindketten lovagias férfiak vagyunk, vagy ön tartozik nekem elégtétellel, vagy én tartozom önnek.

SZIRTFOKI. Tehát így vagy úgy, öljük meg egymást.

KONDORI. Én azt éppen nem kívánom —

SZIRTFOKI. Megelégszik ön egy kis karczolással is. Ah, ön valóban igen igen lovagias.

KONDORI. Csak azért jöttem uram, hogy ne higgyen gyávának.

SZIRTFOKI. Valóban furcsa! Mivel ön udvarolt nőnek, azt kívánja, hogy verekedjem önnel! Tréfál, s azt akarja, hogy én komolyan vegyem. Ön sért meg, s ön kíván elégtételt. Ez igen igen csodálatos logica.

KONDORI (félre). Úgy látszik fél! — Uram! ha tán nem volna kedve párbajra —

SZIRTFOKI. Mit gondol? Ha tán bocsánatot kérnék öntől, hogy nőnek udvarolni méltóztatott.

KONDORI. Uram ez guny s én nem vagyok azért itt. Szabad kérnem, az időt, helyet, segédei nevét?

SZIRTFOKI. Itt várom be önt segédeivel... innen majd elmehetünk valahova. De kérem, a párbaj okát ne közölje segédeivel, ne csináljunk még nagyobb botrányt.

KONDORI. Köszönöm. Reményilem, meggyőzőm önt, hogy én lovagias vagyok. S ha vétettem, elégtételt is tudok adni (félre). A levegőbe fogok lőni (meghajtja magát, el középén).

SZIRTFOKI (egyedül). Szépen vagyunk! Ez kihí, mert nőnek udvarolt; s az kihí, mert nejének nem udvaroltam.

HETEDIK JELENET.

Sirtfoki. Ilon (jő).

ILON. Jenő, néhány komoly szóm van.

SZIRTFOKI (vidoran). Vártalak kedvesem; de még inkább a reggelit.

ILON. Ne ily hangon, — ha kérnem szabad; e hang nem egyezik sem a helyzettel, sem a hangulattal, melyben vagyunk.

SZIRTFOKI. Ah, tehát azt parancsolod, hogy tragikai hangon mondjam azt: Hát még sem reggelizünk? És szemeimet forgassam mint Othello: Hah, az a Kondori még sincs itt, pedig meghívtam reggelire!

ILON. Itt nem Kondoriról van szó; ő könnyelmű bold, ki eljátszta szerencsáját — itt rólunk van szó.

SZIRTFOKI. Rólunk? (comikai komolysággal két széket tesz a közepre). Tessék leülni (leülnek). Beszélj! kész vagyok meghallgatni.

ILON. Uram! (Elakad.)

SZIRTFOKI. Asszonyom!

ILON (szünet után). Ön néhány napja vadászni ment; pedig kértem, hogy maradjon itthon.

SZIRTFOKI. Igaz. Rózsa kérte férjét, hogy ne menjen vadászni, hanem maradjon itthon; s ön azt mondá: menjen, ne maradjon itthon. Úgy volt-e asszonyom?

ILON. Itt nem rólok van szó, hanem rólunk.

SZIRTFOKI. Tehát méltóztassék!

ILON. Ön Rózsával többször suttogott; egyszer megleptem, midőn átölelte — tagadhatja ön?

SZIRTFOKI. Igaz. Önnek udvarolt Kondori s Rezgeiné meglepte, midőn az ön kezét hévvel megragadta. Úgy volt-e asszonyom?

ILON. Itt nem Kondoriról van szó; én kezemet elrántottam —

SZIRTFOKI. S én nem rántottam el, mert éreztem, hogy nem vagyok hibás.

ILON. Szóval, miután a dolgok ide fejlődtek, tudni akarom, mi akar ebből lenni? —

SZIRTFOKI. Arra magam is szerfelett kíváncsi vagyok.

ILON. Tehát megmondom én: Rózsa válni akar.

SZIRTFOKI. Tudom.

ILON. S miután ön meghidegült irántam, sőt Kondorit házi barátul is meginvitálta, azt hirném, vessük végét a dolognak minden botrány és pörlekedés nélkül — váljunk el békével.

SZIRTFOKI. Ah — ön válni akar?

ILON. Nem akarok gátul lenni.

SZIRTFOKI (feláll). Jól van asszonyom, a mint parancsolja.

ILON (felugrik, magán kívül). Hah! Tehát csakugyan? Tudtam — tudtam!

SZIRTFOKI. Bocsánat! még nem tud mindent. Perre nem lesz szükség, már arról gondoskodva van.

ILON. Hogyan?

SZIRTFOKI. Egy óra múlva két párbajt kell vívnom.

ILON (ijedve). Ah — az lehetetlen!

SZIRTFOKI. Még pedig pisztolyra; s reményelem, egyik golyó csak el fog találni.

ILON. És kivel kell vívnod?

SZIRTFOKI. Kikkel? Először Kondorival, mert ön felbátorította, hogy önnek udvaroljon, hogy engem az által féltékenynyé tegyen; s e lovagias érzelmű ifjú, szíves volt engem ezért párbajra hívni, és szíves lesz a más világra expedálni; alkalmasint hogy ne legyen útban, miután Rezgeiné visszaadta gyűrűjét s ön válni akar tőlem.

ILON. Hah, ön föltehetné rólam?

SZIRTFOKI. Hát ön fölteheti rólam, hogy Rózsát fogom nőül venni, miután Lajostól válni akar?

ILON. Én — én — az igaz —

SZIRTFOKI. Igen, ön; mert a másik párbajt Lajossal kell vívnom, kivel ön hitette el, hogy nejét szeretem, mert suttogtam vele, mert átöleltem.

ILON. Úram, én — én —

SZIRTFOKI. S tudja mért suttogtam? S mért öleltem át? mert Lajost ön lázította ellene, hogy menjen vadászni; mert Rózsa ellenezte; s tudja-e mért ellenezte! mert Lajos Pesten több ízben követte el, a mit Rózsa itt is előre látott: ivott, s ilyenkor elveszti esztét; kártyázik, s ilyenkor el szokta veszteni minden pénzét. Rózsa nekem azt sugta meg, hogy örködjem felette ott, a hova ön küldte. S átöleltem, mert Lajost itt a szomszéd szobában újra játszani látta, s e miatt roskadozott.

ILON. Oh én szerencsétlen.

SZIRTFOKI. S tudja mi lesz a vége? Rózsa válni fog, mert Lajos fogadását megszegte; s tudja mi lesz akkor Lajosból? Szereti imádja nejét, kétségbeesve bornak és kártyának adja magát —

ILON. Oh szűnj meg... hiszen látod...

SZIRTFOKI. Tudom a kútfőt, honnan mind e sok baj eredt; mert ön szeretne uralkodni felettem.

ILON. Oh bocsánat — bocsánat! Soha! csak most bocsáss meg!

SZIRTFOKI. Azzal még semmi sem lesz jóvá téve.

ILON. Kivánj akármit — a legnagyobb áldozatot!

SZIRTFOKI. Magamnak (átöleli) kívüled semmit.

ILON. Oh Jenő, mi jó vagy te!

SZIRTFOKI. De azt kívánom, hogy tedd jóvá, a mit mások ellen vétettél.

ILON. Mindent — oh mindent!

SZIRTFOKI. Bátyádért tedd a legnagyobb áldozatot, kérleld meg Rózsát; valld be, hogy te vagy a hibás.

ILON. Én — soha, — scha!

SZIRTFOKI. Tehát büszkébb vagy mint jó testvér? — bátyád romlását akarod? — pedig jól tudod, hogy ha te nem nőgátlod, ő nem megy vadászni.

ILON (halkan). Igaz, — igaz — kedvedért — (nagyot sóhajtván) legyen!

SZIRTFOKI. S azt a könnyelmű, de különben jó fiut, Kondorit, békítsd ki Piroskával.

ILON. De hát mit tehetek én?

SZIRTFOKI. Valld be az igazságot: hogy kedvemért kissé kaczer voltál, s Kondorit ez csábította arra, a mit ő már is megbánt.

ILON. Az nem egészen úgy volt —

SZIRTFOKI. De miután némileg mégis úgy volt —

ILON. Te az egész világ előtt meg akarsz szégyeníteni.

SZIRTFOKI. Kedvesem, a hiha volt a szégyen; a megbánás, jóvátétel — mindig erény.

ILON (vidáman). Legyen! Menjünk Rózsához.

SZIRTFOKI (megfogja kezét). Nem szükség! én már kiengezteltem őket. Megmagyaráztam nekik, de sokkal szeledebben mint most neked, hogy mindez csupa félreértés. Te nem kényszerülsz senki előtt pirulni. Ők itt vannak a harmadik szobában, s várják a reggelit.

ILON. Oh Jenő, — te nagyon — nagyon is jó vagy!

SZIRTFOKI. Hivhatom őket?

ILON. Legyen a mint te akarod, ezentúl mindig a mint te akarod!

SZIRTFOKI (az oldalajtót megnyitja balra). Rózsa! nagysád! kérem, nőm már kész a toaletteel; ha úgy tetszik, reggelizhetünk.

NYOLCZADIK JELENET.

Előbbieh. Rózsa. Rezgeiné.

REZGEINÉ. Jó reggelt!

ILON. Jó reggelt! Rózsám, édes Rózsám — (csókolja, sugva) megbocsátasz?

RÓZSA. Mindent.

REZGEINÉ. De hát hol vannak a férfiak? hol van az én szerencsétlen flótásom?

SZIRTFOKI. A mint hallom már jönnek, még pedig egész társasággal.

KILENCZEDIK JELENET.

Előbbieh. Somkuti. Kondori s négy úr, középről.

SZIRTFOKI. Csakhogy jöttök már valahára. Ah a segédek, kik segíteni fognak reggelizni. Pajtás! (Kondorihoz.) Az én segédem itt van, (Rezgeinét hozzá vezeti) a ki visszakéri a gyűrűt.

REZGEINÉ (kezét nyújtja). Köszönje Szirtfokinak, hogy megbocsátok. Ő világosított fel, hogy csupán azért udvarolt az ő nejének, hogy féltékenynyé tegyen; más-kor majd okosabb leszek.

KONDORI. De én nem teszem több próbára; elég volt ebből ennyi.

SOMKUTI (előlép). De uram én...

SZIRTFOKI. No, no, rólad sem felejtkezünk meg; nőd megbocsát.

SOMKUTI. De az —

SZIRTFOKI. Hogy meggyőzzelek róla, im megcsóko-

lom — ne félj no! a nőmet (megcsókolja). Ez úgyhiszem eléggé felvilágosít.

RÓZSA (Somkuthoz megy). Ha megígéred, — tudod már, mit!

SOMKUTI. Igérem s meg is tartom.

SZIRTFOKI (hozzá lép, Rózsa háta megett egy tárczát ad). Én pedig visszaadom pénzedet, mit e becsületes fiuk csak azért nyertek el tőled, hogy kissé megleczkézzenek, hogy játék közt nem jó inni.

SOMKUTI. Az is benne van, a mit tegnapelőtt nyertem?

SZIRTFOKI. Az is.

SOMKUTI. Ugy hát én meg azoknak adom vissza, kiktől én nyertem; megleczkézem őket, hogy nem jó ittassal játszani.

SZIRTFOKI (kezet fog vele). Bravó, így már hiszszük, hogy javulni fogsz.

KONDORI. Ugy látszik pajtás, te nagyon is fedett kártyákkal játsztál.

SZIRTFOKI. Kissé hamisan, de jól: úgy osztottam, hogy mindnyájan visszakapjuk elvesztett királynéinkat.

ÉGY ÚR (nevetve). S minket e szerint skartba tettél?

SZIRTFOKI. Oh nem! kettő nyujtsa karját nőmnek, kettő Rózsának, ti ő nagyságának, s én majd újra elosztalak az asztalnál. (Karonfogva elmennek: 1. Rezséiné, Kondori, Somkuti. 2. Rózsa, Két úr. 3. Ilon, Két úr).

TARTALOM.

	Lap
Bevezetés. Szigligeti vígjátékai. Irta Bayer József	5— 20
Rózsa, Vígjáték három felvonásban, 1840	19—100
Liliomfi, Eredeti vígjáték három felvonásban	101—177
Házassági három parancs, Eredeti vígjáték három felvonásban, 1850	179—235
A nőuralom, Vígjáték három felvonásban, 1862	237—294

PH
3132
M3

Magyar remekírók

köt.48

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

LESLIK K. KÖNYVKÖTŐ BUDAPEST